

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1938:54
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
MED
UTREDNING OCH FÖRSLAG
ANGÅENDE
**ÖVERSTYRELSE FÖR
YRKESUTBILDNING**

AVGIVET AV

Verkstadsskoleutredningen

S T O C K H O L M
1 9 3 8

Statens offentliga utredningar 1938

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående omorganisation av polis-skolan i Stockholm m. m. Idun. (4), 107 s. S.
2. Förslag till revision av den svenska kyrkohandboken. Av E. Eidem. Uppsala, Almqvist & Wiksell. vij, 303 s. E.
3. Byggnadsindustrin i Sverige. 2. Arbetsgivares och löntagares inkomster. Idun. vij, 198 s. S.
4. Byggnadsindustrin i Sverige. 3. Arbetslöshetens omfattning och växlingar. Idun. vij, 202 s. S.
5. Betänkande med utredning och förslag rörande produktions- och avsättningsförhållandena inom trädgårdsnäringsn. Marcus. 314 s. Jo.
6. Betänkande i näringsfrågan. Marcus. 173, 251* s. S.
7. Betänkande angående barnbegravningsbidrag m. m. Marcus. 133, 18* s. S.
8. 1936 års yrkesskolsakkunniga. Betänkande med förslag rörande omorganisation av vissa delar av tekniska skolan i Stockholm. Hæggeström. viij, 455 s. 2 bil. E.
9. Utlåtande rörande flottans fartygstyper m. m. Norstedt. 71 s. Fö.
10. Byggnadsindustrin i Sverige. 1. Allmän översikt, yttranden och förslag. Idun. xvij, 741 s. S.
11. Riktlinjer för en lagstiftning om ägareförbehåll och avbetalningsköp. Av F. Schmidt. Norstedt. 64 s. Ju.
12. Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden enligt beredningsnämndernas förslag vid 1938 års allmänna fastighetstaxering. Hæggeström. 89 s. Fi.
13. Betänkande angående förvärvsarbetade kvinnors rättsliga ställning vid äktenskap och barnsbörd. Marcus. 52 s. S.
14. Betänkande och förslag angående skolöverstyrelsens organisation. Hæggeström. ix, 396 s. E.
15. Betänkande angående landsbygdens avfolkning. Marcus. 208, 90* s. S.
16. Betänkande och förslag angående verksamheten vid kungl. dramatiska teatern, dess förvaltning och ledning. Hæggeström. 78 s. E.
17. Betänkande med förslag till lotteriförordning m. m. Marcus. 70 s. H.
18. Betänkande med förslag till lag om frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda m. m. Beckman. 121 s. Ju.
19. Yttrande med sociala synpunkter på befolkningsfrågan. Marcus. 52, 10* s. S.
20. Betänkande angående barnkrubbor och sommarkolonier m. m. Marcus. 76, (2), 16* s. S.
21. Arbetslöshetsräkningen den 31 augusti 1937. Del 1. Beckman. 254 s. S.
22. Betänkande med förslag till reformerad byreslagstiftning. Norstedt. 278 s. Ju.
23. Betänkande med förslag till lag om enskilda vägar m. m. Beckman. 229 s. K.
24. Betänkande med vissa demografiska utredningar. Marcus. 290 s. S.
25. Betänkande med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. Norstedt. 77 s. Ju.
26. Betänkande med utredning och förslag angående centrala verkstadsskolor m. m. Idun. (2), 320 s. E.
27. Betänkande med förslag till trafikförsäkringslag jämte därmed sammanhängande författningar. Norstedt. 139 s. Ju.
28. 1936 års järnvägskommitté. Betänkande rörande åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. Norstedt. 276 s. K.
29. Betänkande med utredning och förslag angående intagning av elever i första klassen av de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. Idun. 216 s. E.
30. Betänkande jämte lagförslag angående lärlingutbildningen inom hantverket och den mindre industrien. Idun. 159 s. H.
31. Försöksutredning beträffande omfattningen av yrkesmässig godstrafik med automobil eller släpvaan under år 1937. Beckman. 211 s. K.
32. Betänkande med utredning och förslag angående begynnelsespråket i realskolan. Hæggeström. 228 s. E.
33. Betänkande och förslag rörande den andliga värden inom försvarsväsendet. Beckman. 95 s. Fö.
34. Den statliga egnahemsverksamheten. Marcus viij, 681 s. Jo.
35. Betänkande och förslag angående utsträckning av den årliga lästiden vid folkskolan m. m. Idun. 10 s. E.
36. Betänkande med förslag rörande djurskyddshögskoleutbildning. Marcus. 154 s. Ju.
37. Normalbestämmelser för järnkonstruktioner till byggnadsverk (järnbestämmelser). Tredje omarbete upplagan. Beckman. 83 s. K.
38. Betänkande med förslag till ändringar i arrende-lagstiftningen. Marcus. 492 s. Jo.
39. Betänkande med förslag till statliga åtgärder för stödande av privatflygningens utveckling i Sverige. Beckman. 107 s. K.
40. Betänkande med utredning och förslag rörande statsbidrag till anordnande av bostäder åt åldringar och ånkor i s. k. pensionärshem. Idun. 98 s. S.
41. 1936 års uppborrdskommitté. Betänkande med förslag till omorganisation av uppborrdsväsendet och folkbokföringen m. m. Del 2. Folkbokföringen. Marcus. vij, 400 s. Fi.
42. Betänkande med utredning och förslag angående åtgärder till den svenska exportnärings främjande. Idun. 118 s. H.
43. Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk. 1. Lagtext. Norstedt. vij, 150 s. Ju.
44. Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk. 2. Motiv m. m. Norstedt. 619 s. Ju.
45. Betänkande med förslag angående reglering av strandbebyggelsen m. m. Beckman. 66 s. S.
46. 1936 års uppborrdskommitté. Betänkande med förslag till omorganisation av uppborrdsväsendet och folkbokföringen m. m. Del 1. Uppborrdsväsendet. Marcus. vij, 400 s. Fi.
47. Betänkande angående gift kvinnors förvärvsarbete m. m. Marcus. 496 s. Fi.
48. 1936 års uppborrdskommitté. Betänkande med förslag till omorganisation av uppborrdsväsendet och folkbokföringen m. m. Del 3. Omorganisation och kostnader. Marcus. iv, 164 s. Fi.
49. 1936 års yrkesskolsakkunniga. Betänkande med förslag angående utbildningen av lärare i teckning och slöjd samt för yrkesundervisningen. Hæggeström. viij, 216 s. E.
50. Betänkande angående utbildningen av lärare vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. Idun. 381 s. E.
51. Uppborrds- och folkbokföringsreformen. Marcus. 34 s. Fi.
52. 1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till civilt icke-ordinariereglemente. Norstedt. 92 s. Fi.
53. Utredning rörande skogsnäringens ekonomiska läge med förslag till åtgärder för höjande av näringens bärkraft. 1. Förberedande undersökningar och uttalanden. (1936 års skogsutrednings betänkande nr 1.) Idun. 115 s. Jo.
54. Betänkande med utredning och förslag angående överstyrelse för yrkesutbildning. Idun. 158 s. E.
55. 1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till militärt avlöningsreglemente. Idun. 439 s. Fi.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklestistikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgavs utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1938:54
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED

UTREDNING OCH FÖRSLAG

ANGÅENDE

ÖVERSTYRELSE FÖR
YRKESUTBILDNING

AVGIVET AV

Verkstadsskoleutredningen

IDUNS TRYCKERI AKTIEBOLAG

ESSELTE AB., STOCKHOLM 1938

817584

STATS-ÖFVERSTYRELSEN
FÖR YRKESUTBILDNING

BEFÄHÅNDE

ÅR 1883

FÖRETAGNING OCH FÖRSLAG

ÅR 1883

ÖFVERSTYRELSE FÖR
YRKESUTBILDNING

ÅR 1883

Förordning om

ÖFVERSTYRELSEN
FÖR YRKESUTBILDNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Skrivelse till departementschefen</i>	5
Kap. 1. Historik	7
Kap. 2. Skolöverstyrelsens nuvarande arbetsuppgifter och organisation ..	20
Kap. 3. Allmänna synpunkter rörande organisationen av den centrala ledningen av yrkesutbildningen	27
Kap. 4. Vissa frågor rörande verksamhetsområdet för en överstyrelse för yrkesutbildning	48
1. Den centrala ledningen av den yrkesbetonade undervisningen i skolor, tillhörande det allmänna skolväsendet	48
2. Den centrala ledningen av skolköks- och handarbetsseminarierna	58
3. Den centrala ledningen av hemslöjdsundervisningen	59
4. Den centrala ledningen av den egentliga yrkesutbildningen ..	64
Kap. 5. Vissa organisationsfrågor i samband med yrkesskolavdelningens utbrytande ur skolöverstyrelsen	74
1. Arbetsmarknadsundersökningar m. m.	74
2. Vissa frågor rörande statistik	77
3. Kamerafrågor	80
4. Gymnastikinspektion	86
5. Byggnadsfrågor	87
6. Frågor rörande skolhygien	88
Kap. 6. Den departementala förläggningen av en överstyrelse för yrkesutbildning	89
Kap. 7. Organisationen av överstyrelsen för yrkesutbildning	98
1. Chefskapet för överstyrelsen	98
2. Ledamöter av överstyrelsen m. m.	100
3. Kansliets organisation m. m.	103
4. Lokalfrågor	131
Kap. 8. Kostnadsberäkningar	132
Kap. 9. Den centrala ledningens uppgifter i samband med arbetslöshet ..	141
Kap. 10. Omorganisationens genomförande	144

B I L A G A.

Sammanställning, upprättad inom skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning rörande under år 1937 å yrkesskolavdelningen handlagda ärenden	149
--	-----

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Sedan verkstadsskoleutredningen i skrivelse till herr statsrådet den 16 augusti 1938 hemställt om åtgärder för åstadkommande av en skyndsam utredning rörande organisationen av den centrala ledningen för yrkesskolväsendet, föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 22 september 1938, att det de sakkunniga meddelade uppdraget att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning av vissa frågor rörande verkstadsskolorna för arbetslös ungdom skulle innefatta jämväl spörsmålet om organisationen av nyssnämnda centrala ledning. Tillika bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för nämnda departement att för angivna ändamål tillkalla ytterligare en sakkunnig. Med anledning av sistnämnda bemyndigande beslöt herr statsrådet samma dag att tillkalla verkstadsskoleutredningens dittillsvarande sekreterare, t. f. kanslirådet i ecklesiastikdepartementet Harald Johannes Dillner såsom sakkunnig för nämnda ändamål; och skulle härigenom ej ske rubbning i det Dillner meddelade uppdraget att tjänstgöra såsom sekreterare hos utredningen.

Den 7 oktober 1938 avgav verkstadsskoleutredningen ett den 30 september 1938 dagtecknat betänkande med utredning och förslag angående centrala verkstadsskolor m. m.

På framställning av utredningen har herr statsrådet för viss i beslutet angiven tid tillkallat chefen för Sveriges industriförbunds arbetsledarinstitut, filosofie doktorn Gösta Ekelöf för att stå till utredningens förfogande för överläggningar och samråd.

Jämlikt under hand av herr statsrådet lämnat medgivande ha byråchefen i riksräkenskapsverket Karl Adolf Viktor Arvidsson och revisorn därstädes Sten Axelsson von Porat biträtt utredningen vid utarbetandet av dess förslag, i vad avser kamerala frågor, ävensom vid uppgörandet av vissa kostnadsberäkningar m. m.

Beträffande angelägenheten av en skyndsam omorganisation av skolöverstyrelsen såsom central ledning för yrkesutbildningsväsendet, tillåter sig verkstadsskoleutredningen i detta sammanhang att hänvisa till den närmare framställningen härom i kap. 10.

Sedan verkstadsskoleutredningen avslutat nu ifrågavarande uppdrag, får utredningen härmed vördsamt till herr statsrådet överlämna belänkande med utredning och förslag angående överstyrelse för yrkesutbildning.

Stockholm den 30 december 1938.

A. THOMSON.

GERARD DE GEER.

J. A. PERSSON.

JOH. DILLNER.

HJALMAR SVENSSON.

Kap. 1. Historik.

Genom beslut av 1919 års riksdag erhöll skolöverstyrelsen — till vilken myndighet den centrala statliga ledningen av väsentliga delar av yrkesundervisningen är förlagd — i stort sett sin nuvarande organisation. I syfte att åvägabringa en för det allmänna skolväsendet central ledning skedde då en sammanslagning av den förutvarande läroverksöverstyrelsen och den år 1918 nyskapade skolöverstyrelsen, vilken sistnämnda i sig inrymde den tidigare folkskolöverstyrelsen och den i samband med 1918 års reform angående praktiska ungdomsskolor tillkomna centrala ledningen av yrkesundervisningen.

De grenar av yrkesundervisning, som vid sistnämnda tidpunkt erhöilo gemensam central ledning i skolöverstyrelsen, voro den lägre tekniska undervisningen, den lägre handelsundervisningen och yrkesundervisningen i husligt arbete. I vad avser den sistnämnda hade dittills något större behov av en sådan ledning icke förelegat, enär särskilda läroanstalter för detta ändamål först tillkommo omkring sistnämnda år. Den lägre tekniska undervisningen och den lägre handelsundervisningen hade däremot sedan en tämligen lång tid tillbaka varit underställda en viss central statlig ledning. Beträffande den centrala ledningen av ovannämnda grenar av yrkesundervisningen — till vilka verkstadsskoleutredningen i nu förevarande sammanhang begränsar sig — vill utredningen anföra följande.

Tiden före 1918 års omorganisationsbeslut.

Den centrala ledningen av den lägre tekniska undervisningen. Behov av en effektiv ledning och en verklig överstyrelse för den lägre tekniska undervisningen framträdde redan i mitten av 1800-talet. Sålunda var, när riksdagen 1847/48 första gången anslog medel till understödjande av svenska slöjdföreningens skola (numera tekniska skolan) i Stockholm, ett av villkoren för statsunderstödet beviljande, att skolan skulle ställas under tillsyn av kommerskollegium eller en blivande överstyrelse för handel och slöjder. Uti det förslag till den tekniska undervisningens ordnande, som år 1850 framlades av föreståndaren för teknologiska institutet J. Wallmark, hemställdes, att Kungl. Maj:t för dessa skolor skulle nedsätta en styrelse i Stock-

holm av sakkunniga och nitälskande män och att dessutom i varje stad, som förklarar sig villig att mottaga en sådan skola, skulle bildas en understyrelse. Anslagen till de äldsta tekniska elementarskolorna beviljades också vid 1850/51 och 1853/54 årens riksdagar under villkor, att skolorna skulle ställas under överinseende antingen av något ämbetsverk eller en särskild av Kungl. Maj:t förordnad styrelse. I överensstämmelse härmed föreskrevs de äldsta stadgarna för såväl slöjdföreningens skola som de tekniska elementarskolorna, att samtliga dessa skolor skulle stå under kommerskollegiets överinseende. Detsamma blev också i enlighet med riksdagens beslut förhållandet med den kort efter de tekniska elementarskolorna inrättade tekniska söndags- och aftonskolan i Eskilstuna.

Tid efter annan framställdes därefter nya förslag till ordnande av det tekniska undervisningsväsendets överledning.

Bland dessa må till en början nämnas de inom riksdagen framförda förslagen att anförtro denna överledning antingen direkt till vederbörande departement eller till direktionen för teknologiska institutet. Sistnämnda förslag, vilket även sedermera upptogs till prövning och varmed åsyftades att få såväl det högre som det lägre tekniska undervisningsväsendet ställt under en gemensam överledning, avvisades emellertid huvudsakligen av det skäl, att ett sådant uppdrag icke lämpligen kunde anförtros åt en oavlönad styrelse.

1872 års kommitté för den tekniska undervisningens ordnande ägnade frågan om högsta ledningen av det lägre tekniska undervisningsväsendet stor uppmärksamhet. Med avseende på de tekniska afton- och söndagsskolorna framhöll sålunda nämnda kommitté följande.

Organisationen av sådana anstalter fordrade en samverkan av insikter från olika håll — såväl allmänna pedagogiska kunskaper som vetenskaplig och konstnärlig bildning — samt kännedom om industriens natur och behov, som icke alltid kunde påräknas i var och en av de många särskilda orter, där dylika skolor vore behövlige. Toge man tillika i betraktande, att en sådan organisation enligt sin natur aldrig kunde vara fullt avslutad, utan måste oavlåtligt utveckla sig och fortgå, att skolorna måste underkastas inspektion, på det att de resultat, de uppnådde, skulle bli allmänt kända, ävensom för att åt lärarna meddela erforderliga upplysningar, samt att anskaffande av lämplig undervisningsmateriel, i synnerhet för den konstindustriella undervisningen, innebure en lika svår som maktpåliggande uppgift, så insåges lätt behovet av att staten, jämte det den gäve ett materiellt stöd åt de tekniska afton- och söndagsskolorna, tillika förbehölle sig överstyrelsen och inspektionen över dessa läroanstalter. Endast därigenom kunde man förvissa sig, att de uppoffringar, det allmänna gjorde för arbetarnas tekniska utbildning, till fullo åstadkomme den åsyftade verkan.

Den överstyrelse, som 1872 års kommitté sålunda ansåg nödvändig för de tekniska afton- och söndagsskolorna, borde enligt kommitténs förslag utöva överinseende även över de tekniska elementarskolorna eller den lägre tekniska undervisningen i allmänhet. I samband härmed framhöll kommittén

olämpligheten av att överinseendet över de tekniska skolorna, såsom dittills varit förhållandet med en del av dem, anförtroddes åt kommerskollegium, och föreslog, att den lägre tekniska undervisningen skulle ställas under en särskild för ändamålet inrättad överstyrelse, bestående av en ordförande och tre ledamöter, av vilka en skulle vara kassaförvaltare, en representera den tekniskt vetenskapliga och en den artistiska undervisningen.

Det av kommittén framlagda förslaget vann emellertid icke beaktande. Med avseende på de tekniska afton- och söndagsskolorna eller de nuvarande lägre tekniska yrkesskolorna vidtogos i stället följande åtgärder. Sedan 1877 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag beviljat 20 000 kronor till understöd-jande av dessa skolor, uppdrog Kungl. Maj:t den 31 augusti 1877 åt en särskild kommitté av tre personer att uppgöra förslag till undervisningsplaner för skolorna. Kommittén avgav utlåtande i detta ämne den 20 oktober 1877 men fick sedan fortfarande årligen i uppdrag att avgiva utlåtande om fördelningen av de till dessa tekniska läroverk anslagna medlen, varjämte en av kommitténs ledamöter förordnades att besöka, utom andra läroverk, även de tekniska afton- och söndagsskolorna för att taga kännedom om deras undervisning m. m. I realiteten kom sålunda denna kommitté att fungera som en överstyrelse i enlighet med ovannämnda förslag.

Sedan riksdagens revisorer funnit anmärkningsvärt, att en kommitté efter att ha fullgjort sitt ursprungliga uppdrag fortfarande kvarstode och arbetade för annat ändamål än det med densamma från början åsyftade, lämnades år 1886 uppdraget att inspektera de tekniska afton- och söndagsskolorna och att uppgöra förslag till statsanslagets fördelning dem emellan åt den förre inspektören ensam.

Detta förhållande fortfor till 1892. Från och med detta år uppdrog Kungl. Maj:t årligen åt tekniska skolans i Stockholm styrelse att avgiva förslag till fördelningen av statsanslaget till de lägre tekniska yrkesskolorna och åt dess föreståndare att inspektera de statsunderstödda skolorna. Dessa inspektionsuppdrag omfattade även tekniska skolan i Eskilstuna och slöjdför-eningens skola i Göteborg, varjämte inspektören skulle besöka allmänna läro- verk, folkskoleseminarier och tekniska elementarskolor i ändamål att vid dessa läroanstalter taga kännedom om undervisningen i teckning samt med- dela råd och anvisningar rörande anskaffning av lämplig undervisnings- materiel och undervisningens ändamålsenliga anordning i berörda läroämne.

För de tekniska elementarskolorna medförde det av 1872 års kommitté framställda förslaget om inrättandet av en särskild överstyrelse för den lägre tekniska undervisningen ingen annan förändring än den, att i de förnyade stadgorna för dessa skolor av den 15 juni 1877 föreskrevs, att »överinseendet över de tekniska elementarskolorna tillhör kommerskollegium eller den särskilda överstyrelse, som av Kungl. Maj:t därtill i nåder förordnas». En liknande bestämmelse inflöt i stadgarna för tekniska skolan i Stockholm av den 1 november 1878. Någon särskild överstyrelse kom dock icke då till

stånd. Såväl de nämnda skolorna som tekniska skolan i Eskilstuna stodo under kommerskollegiets överinseende ända till slutet av år 1886, då de på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 29 oktober nämnda år ställdes direkt under ecklesiastikdepartementet. Nämnda beslut var närmast föranlett av ett utav 1883 års kommerskollegiekommitté framlagt förslag om en sådan förändring.

De åligganden, som förut tillkommit kommerskollegium i egenskap av överstyrelse för de tekniska skolorna, överflyttades genom kungörelse den 10 december 1886 dels på Kungl. Maj:t och dels på de särskilda skolornas styrelser. Den sålunda vidtagna anordningen bibehölls sedermera, intill dess den centrala ledningen av ifrågavarande yrkesundervisning överflyttades till skolöverstyrelsen.

Den centrala ledningen av den lägre handelsundervisningen. Den centrala ledningen av de statsunderstödda handelsundervisningsanstalterna utövades alltsedan dessa anstalter 1894 kommo i åtnjutande av statsunderstöd och fram till 1919 av kommerskollegium med biträde av en av Kungl. Maj:t förordnad inspektör. Före 1914 torde emellertid kollegiets befattning med nämnda läroanstalter ha inskränkt sig därtill, att kollegium avgivit förslag angående statsunderstödet fördelning och med eget yttrande till Kungl. Maj:t överlämnat den berättelse, som det ålegat inspektören att varje år avgiva över sin verksamhet. Dessutom föreslog eller yttrade sig kollegium över eljest ifrågasatta åtgärder, som berörde hithörande läroanstalter.

Omförmälde inspektör, vilken på kommerskollegiets förslag förordnades av Kungl. Maj:t för ett år i sänder, hade att genom besök vid instituten utröna, huruvida undervisningen bedrevs i sådan omfattning samt på ett sådant sätt, att den kunde anses överensstämmande med institutens ändamål. Över de verkställda inspektionerna hade han att avgiva berättelse till kommerskollegium, varjämte han avgav yttranden i handelsundervisningsärenden.

Efter den omreglering i vissa avseenden av handelsgymnasiernas förhållanden, som skedde genom beslut av 1913 års riksdag, preciserades sagda ledning närmare dels genom kungörelsen den 28 november 1913 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de åt handelsgymnasier anvisade statsunderstöd, dels genom instruktionen för inspektören för de statsunderstödda handelsgymnasierna den 6 mars 1914. I nämnda kungörelse stadgades uttryckligen, att handelsgymnasierna skulle stå under inseende av kommerskollegium, varjämte även föreskrifter i detalj lämnades angående kollegiets befattning med vissa ärenden.

1918 och 1919 års organisationsbeslut.

Förslag beträffande den centrala ledningen av den lägre tekniska undervisningen. 1907 års kommitté för den lägre tekniska undervisningens ord-

nande, som avgav sitt betänkande den 11 juni 1912, ägnade särskild uppmärksamhet åt frågan om den centrala överledningen av den lägre tekniska undervisningen. Kommittén framhöll starkt behovet av en sådan överledning och förordade för sin del på det livligaste upprättandet av en särskild överstyrelse för de tekniska skolorna. Härom anförde kommittén huvudsakligen följande.

Det kunde utan tvivel betecknas såsom en beklaglig underlåtenhet, att det förslag till inrättandet av en särskild överstyrelse för den lägre tekniska undervisningen, som 1872 års kommitté framlagt, icke vunnit beaktande. Ännu gällde i stor utsträckning, att endast en mindre del av de lägre tekniska yrkesskolorna hade ett bestämt fackligt program att följa. En del hade icke kunnat frigöra sig från ett mera i form av fortsättningskurser till folkskolan ordnat program och visste icke vad en tekniskt yrkesmässig undervisning innebure. Den inspektion, som dessa skolor varit underkastad, hade påtagligen varit allt för svag att utöva något väsentligt inflytande på skolornas utveckling. Även beträffande de tekniska elementarskolorna framträdde bristen på en enhetlig överledning. Sålunda hade den antydning till fackindelning, som genomfördes vid dessa skolor på 1870-talet, trots industriens fortgående specialisering, icke väsentligen utvecklats. Kommittén framhöll vidare, att den brist på tidsenlig utveckling, som kännetecknat den lägre tekniska undervisningen, i icke oväsentlig mån funnit sin förklaring däri, att någon årlig statistik över densamma icke samlats och bearbetats, och att det därför varit mycket svårt även för dem, som varit närmast intresserade av denna undervisning, att få en tillförlitlig överblick över dess utveckling och nuvarande beskaffenhet. Kommittén hade kommit till den bestämda uppfattningen, att en kraftigare utveckling av den lägre tekniska undervisningen icke kunde förväntas, för så vitt icke den centrala ledningen av densamma anförtroddes åt en särskild överstyrelse, som med hela sin kraft kunde ägna sig uteslutande åt denna angelägenhet. Den högsta ledningen av det lägre tekniska undervisningsväsendet förutsatte, anförde kommittén slutligen, ett så omfattande och maktpåliggande arbete, att det icke kunde vara lämpligt eller ens möjligt att, såsom dithills under skilda tider varit förhållandet, anförtro den åt ett ämbetsverk vid sidan av dess egentliga uppgift eller att överlämna handläggningen av alla ärenden, som rörde denna undervisning åt ett kansliråd inom ett regeringsdepartement. Fullgörandet av de uppgifter, som skulle komma att åligga den högsta ledningen av det lägre tekniska undervisningsväsendet, förutsatte så omfattande insikter och så stor erfarenhet på skilda områden, att härför med nödvändighet fordrades en särskild överstyrelse sammansatt av tillräckligt antal personer, som uteslutande kunde ägna sig åt fullgörandet av detta värv.

Gentemot den tekniska kommitténs förslag anförde kommerskollegium i sitt utlåtande över förslaget bland annat, att de kostnader, som den ifrågasatta överstyrelsens organisation såsom ett fristående ämbetsverk skulle komma att kräva, icke syntes komma att uppvägas av den möjlighet till de olika ärendenas allsidiga bedömning, som kommittén genom överstyrelsen hoppats att åvägabringa. I stället borde, anförde kollegium vidare, uppdraget att vara överstyrelse för det lägre tekniska skolväsendet överlämnas åt kollegium, varvid hithörande ärenden lämpligast borde handhavas av en till industribyråns hörande sektion av kollegium. Genom en dylik anordning ansåge kollegium, att stora fördelar skulle vinnas till förmån för hithörande

ärendens sakliga behandling, i det att inom kollegium alltid funnes att tillgå för den allmänna näringsförvaltningens behov erforderliga fackmän inom skilda områden. Dessa fördelar stode enligt kollegiets förmenande icke att vinna inom ett ämbetsverk, vars arbetsområde begränsats uteslutande till undervisningsfrågor. I detta sammanhang framhöll kommerskollegium vidare, att inspektionen över de tekniska skolorna från den centrala myndighetens sida tid efter annan borde kompletteras genom en facklig inspektion, utövad av särskilt förordnade fackmän. De fackmän inom industri och hantverk, som sålunda finge i uppdrag att inom respektive fack inspektera olika skolor, kunde jämväl fungera som ett sakkunnigt råd, som gäves tillfälle att yttra sig i sådana frågor, där särskild fackkunskap vore behöfelig.

De år 1916 tillsatta sakkunniga för utredning av den lägre tekniska undervisningen m. m. voro emellertid av en annan mening än kommerskollegium i nyssnämnda utlåtande och uttalade bland annat den uppfattningen, att det vore föga lyckligt, om det lägre tekniska undervisningsväsendets organisation och utveckling skulle anförtros åt en sektion av en byrå inom ett ämbetsverk, vars arbetsområde vore så vittomfattande, att denna speciella gren av dess verksamhet sannolikt skulle komma att anses vara av en mera underordnad betydelse. Ifrågavarande sakkunniga yttrade härom bland annat följande.

De sakkunniga vore för sin del av den mening, att det vidlyftiga organisationsarbete, som tarvades för att få till stånd alla för tillgodoseendet av hantverkets och industrins behov erforderliga skolor, till fulllo motiverade inrättandet av en central ledning med vidsträckt befogenhet och självständighet. Det hade visserligen från en del håll uttalats, att det lägre tekniska skolväsendet i fråga om antalet skolor, lärare och lärjungar aldrig kunde få en sådan omfattning, att göromålen med dess ledning och utveckling skulle giva full sysselsättning åt en särskild överstyrelse, såsom fallet vore med folkskol- och läroverksväsendet. Gentemot dylika betänkligheter anförde kommittén att, under det de allmänna undervisningsanstalterna vore begränsade till ett fåtal typer, där varje typ visserligen företrädde av ett stort antal skolor men dessa sinsemellan vore så gott som alldeles kongruenta med avseende på organisation, läroplaner och undervisning, det lägre tekniska undervisningsväsendet komme att omfatta en sådan mångfald av olika skoltyper med från varandra vitt skilda undervisningsområden, former och bestämmelser, att knappast två av dessa skolor bleve varandra fullkomligt lika.

Förslag beträffande den centrala ledningen av den lägre handelsundervisningen. Av den föregående redogörelsen framgår, att den centrala ledningen av den lägre handelsundervisningen tidigare utövades av kommerskollegium. Denna anordning hade förordats såväl av handelsundervisningskommittén av åren 1908—1910 som av kollegium i utlåtande över nämnda kommittéförslag.

Sagda kommitté ansåg emellertid, att det i längden skulle visa sig omöjligt för kollegium att vid sidan av dess mångfaldiga övriga åligganden inom skilda områden och med dåvarande biträde av endast en särskilt sakkunnig

räcka till för befattningen med och överinseendet över samtliga blivande handelsundervisningsanstalter. En provisorisk förstärkning av sakkunskapen borde åstadkommas med hänsyn till föreliggande förslag om inrättande av handelsfolkskolor och i övrigt handelsundervisningsväsendets utveckling. Kommittén ansåg sig vidare kunna bidra till ett förverkligande av tanken på högre folkskolors ombildande till handelsskolor under förutsättning, att ett visst samarbete kunde åvägbringas mellan kollegium och folkskolöverstyrelsen. För förverkligandet av detta samarbete och i övrigt till förstärkande av sakkunskapen inom kollegium på förevarande område föreslog de sakkunniga inrättandet av en rådgivande handelsundervisningsnämnd, bestående av tre personer, nämligen inspektören för handelsundervisningen samt en representant för den kommersiella och en för den pedagogiska sakkunskapen. Angående fördelningen av ärendena mellan kommerskollegium och folkskolöverstyrelsen ansåg kommittén, att frågor angående högre folkskolors ombildning till handelsskolor och en del andra spörsmål, som anginge handelsfolkskolorna, skulle behandlas av båda myndigheterna samfällt, att omsorgen om folkskolans handelsfortsättningsskolor skulle uppdragas åt folkskolöverstyrelsen ensam samt att övriga ärenden — såsom överinseendet över handelsgymnasier, handelsskolor och handelskurser — skulle handläggas av kollegium ensamt. Emellertid ansåg sig kommittén böra betona, att den sålunda föreslagna organisationen av den centrala ledningen av handelsundervisningsväsendet måste anses som en övergångsform till en fullständig centralstyrelse, som förr eller senare skulle visa sig påkallad. Det kunde därvid även ifrågasättas, huruvida icke denna styrelse borde förenas med en tilltänkt centralstyrelse för den tekniska undervisningen och härtill kunde möjligen som en tredje gren sluta sig en central ledning för navigations-skolorna. Först genom åtgärder, som mer eller mindre ginge i nämnda riktning syntes yrkesundervisningen kunna erhålla de fastare former, som vore nödvändiga för dess ändamålsenliga utveckling.

1916 års ovannämnda sakkunniga — vilka föreslog inrättandet av lärlings- och yrkesskolor för handel i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande läroanstalter för industri och hantverk — uttalade beträffande administrationen av de sålunda ifrågasatta utbildningsanstalterna, att varje skolas ledning närmast borde handhavas av en lokal styrelse och att ledningen av hela handelsundervisningsväsendet borde anförtros åt samma överstyrelse som det lägre tekniska undervisningsväsendet. Härom anförde de sakkunniga i huvudsak följande.

Ett samordnande av dessa båda grenar av yrkesundervisning torde, om det föreslagna skolsystemet bleve genomfört, vara icke blott lämpligt utan även komma att visa sig nödvändigt. De kommunala lärlings- och yrkesskolorna, vare sig de avsåge att tjäna handeln, industrin eller hantverket, torde sannolikt i fråga om organisation, lokaler m. m. komma att behandlas i ett sammanhang av vederbörande kommunalstyrelser. I flertalet fall torde det dessutom komma att visa sig mest ända-

målsenligt att ställa samtliga de i en kommun upprättade lärlings- och yrkesskolorna under en gemensam lokal styrelse. Under sådana förhållanden kunde det icke vara lämpligt, om ens möjligt, att uppdelade den centrala ledningen på skilda myndigheter.

Förslag beträffande den centrala ledningen av undervisningen i husligt arbete. 1916 års förenämnda sakkunniga föreslog, att för dem, som ägnade sig åt husligt arbete som förvärvsarbete, det i stort sett borde beredas samma möjligheter till erhållande av yrkesutbildning, som stode manliga och kvinnliga arbetare inom andra yrken till buds. För vinnandet av detta syfte förordade nämnda sakkunniga upprättandet av lärlings- och yrkesskolor för husligt arbete. Vid övervägandet av frågan om den centrala ledningen av sistnämnda skolor funno de sakkunniga vidare den lämpligaste utvägen vara att förlägga denna ledning till samma överstyrelse, som blivit föreslagen för den lägre tekniska och handelsundervisningen. Som benämning på denna överstyrelse föreslog de sakkunniga slutligen *överstyrelsen för yrkesundervisningen*.

Propositionen till 1918 års riksdag. I propositionen till 1918 års riksdag (nr 96) angående upprättande av praktiska ungdomsskolor framhöll föredragande departementschefen, statsrådet Rydén, bland annat, att det tekniska undervisningsväsendet för det dåvarande befunne sig i fullkomlig avsaknad av en effektiv överledning, samt att det i stort sett icke vore mycket bättre beställt med den centrala ledningen av den lägre handelsundervisningen. Under erinran att undervisningen i husligt arbete dittills så gott som uteslutande varit anordnad såsom ett läroämne vid sidan av andra ämnen i läroanstalterna för kvinnlig ungdom och därför stått under samma inseende och ledning som dessa, framhöll departementschefen vidare, att i och med upprättandet av de av honom ifrågasatta lärlings- och yrkesskolorna för husligt arbete ett alldeles bestämt behov av en mera samlad och effektiv central ledning inträdde även för denna gren av yrkesundervisningen. Emellertid vore meningarna delade, när det gällde att bestämma den form, under vilken denna ledning lämpligast borde anordnas. I sistnämnda avseende anförde departementschefen vidare bland annat följande.

Det vore att beakta, att, när frågan om den centrala ledningens anordnande tidigare förelegat till bedömande, den icke förelegat som en fråga om en gemensam ledning för samtliga de områden av yrkesundervisningen, som i det föregående berörts, utan närmast avsett vart och ett för sig av de båda områdena: den lägre tekniska undervisningen och den lägre handelsundervisningen. Av förslaget om ett enhetligt ordnande av de fackutbildande ungdomsskolorna följde med nödvändighet, att den centrala ledningen av dessa skolor måste bliva enhetlig och gemensam för samtliga slagen av skolor. Detta syntes så mycket mera av nöden, som det gällde att sörja för likställighet i fråga om utbildningsmöjligheter de olika yrkena emellan, så att icke det ena yrkets rekrytering försvårades genom det andras. Syntes det sålunda departementschefen klart, att samtliga de ungdomsskolor, varom nu vore fråga, måste ställas under enhetlig ledning av en och samma centrala myndighet,

så syntes det honom vidare lika uppenbart, att de uppgifter, som skulle tillfalla den gemensamma överledningen, vore av den omfattning och av den art, att denna ledning icke lämpligen kunde anförtros åt en byrå av ett departement eller av ett ämbetsverk, som vid sidan därav hade att handlägga en mångfald andra stora och viktiga uppgifter av i många avseenden väsentligen annan art. Det erfordrades oundgängligen, att den centrala ledningen kunde på ett mera odelat sätt och framför allt med större självständighet hos de närmast ansvariga representanterna för uppgifterna i fråga ägna sig åt dessa, än man kunde påräkna hos en byrå av ett departement eller av ett ämbetsverk. Departementschefen kunde sålunda icke biträda de förslag, som framkommit om förläggandet av överinseendet över den lägre tekniska och handelsundervisningen till en sektion av den föreslagna industribyrån respektive handelsbyrån inom kommerskollegium.

Härom anförde departementschefen vidare i huvudsak följande.

Det syntes alldeles uppenbart, att ledningen av den lägre yrkesundervisningen, om den på nyss antytt sätt splittrades på flera sektioner av olika byråer och om den inom de olika sektionerna inklämdes mellan andra stora ärenden av heterogen natur, omöjlig skulle kunna få den fasta och enhetliga organisation eller den självständiga ställning, som den krävde för att kunna lösa sina uppgifter, ja, den torde näppeligen ifrån verkets chefs och ledamöters sida kunna påräkna den uppmärksamhet och omvårdnad, som den oundgängligen behöfde. Härtill komme vidare, att den centrala ledningen av det husliga arbetet skulle kräva ytterligare anordningar för sitt tillgodoseende. Och dessa torde då väl, om splittringen ej skulle drivas alldeles in absurdum, närmast leda till denna undervisningsgrens förläggning under någon sektion av samma ämbetsverk, som skulle handhava ledningen av den övriga yrkesundervisningen, d. v. s. kommerskollegium, vilket ämbetsverk emellertid i övrigt intet skulle få att skaffa med det husliga arbetet.

Det hade visserligen framhållits, att den centrala ledningens förläggning till kommerskollegium skulle för statsverket medföra väsentligt mindre kostnader än om en fristående överstyrelse inrättades. Oavsett att minskningen i kostnader i längden sannolikt bleve mera skenbar än verklig, då såväl organisations- som inspektionsfrågorna otvivelaktigt komme att kräva anlåtande i ganska stor utsträckning av utanför verket befintlig sakkunskap, torde emellertid i detta avseende framför allt böra beaktas, att de större kostnader en fristående överstyrelse möjligen kunde tillskynda statsverket komme att motsvaras av en större möjlighet för den centrala ledningen att odelat och helt ägna sig åt sina uppgifter och att därför också utgifterna komme att mångfaldiga gånger uppvägas av den vinst, som en väl ordnad och väl ledd yrkesutbildning skulle inbringa.

Det hade vidare anförts som ett skäl för den centrala ledningens förläggning till kommerskollegium, att genom en dylik anordning stora fördelar skulle vinnas till förmån för hithörande ärendens sakliga behandling, i det att inom kollegiet alltid funnes att tillgå för den allmänna näringsförvaltningens behov erforderliga fackmän inom skilda områden. Häremot torde emellertid kunna invändas, att, om en fristående överstyrelse upprättades, en av de förnämsta förutsättningarna för att denna skulle kunna fylla sina uppgifter givetvis vore, att såväl chefsposten som ledamotsplatserna inom densamma bleve besatta med fackmän, vilka under sin föregående verksamhet stått i intim förbindelse med de verksamhetsområden de skulle i överstyrelsen företräda och vilka tillika både kunde och ville under sitt arbete i överstyrelsen träda i all den förbindelse med näringslivets olika områden, som behöfdes för att inom överstyrelsen hålla den verkliga sakkunskapen levande och förhindra, att ämbetsverket stelnade i byråkratiska former. Efter departementsche-

fens mening vore det just en av fördelarna med en fackstyrelse sådan som den föreslagna överstyrelsen, att det i varje fall vore samma personer, som representerade fackkunskapen och som på grund av sin ställning bure även det formella ansvaret för de beslut, som i styrelsen fattades, något som ingalunda alltid skulle bli förhållandet, ifall ledningen lades till en eller flera sektioner av ett ämbetsverk, där den verkliga representanten för sakkunskapen i regel komme att intaga en jämförelsevis underordnad ställning och ofta ej bleve den för beslutnen formellt ansvarige.

Vad i övrigt beträffade den sakkunskap inom olika områden, av vilken den centrala ledningen vore i behov, så borde det vara lättare för medlemmarna av överstyrelsen att under sina många inspektionsresor komma i nära beröring både med arbetsgivare och med arbetare, både med lärare och lärjungar än för vederbörande byråchefer i kommerskollegium, som väl i regel ej komme i tillfälle att i lika mån genom besök å de skilda orterna tråda i omedelbar förbindelse med näringslivet och dess utövere därstädes.

Vid övertägande av samtliga ovannämnda omständigheter hade departementschefen kommit till den bestämda övertygelsen, att endast om den centrala ledningen av yrkesskolväsendet erhöle formen av en fristående överstyrelse, det skulle bli möjligt att förläna densamma den fasthet i organisationen och den möjlighet till intimt samarbete mellan dess medlemmar, som en på samma gång enhetlig och mångsidig gestaltning och ledning av vederbörande läroanstalter krävde. Endast under denna förutsättning skulle det bli möjligt att träffa en sådan anordning, att de erfarenheter ifrån näringslivets och överhuvud det praktiska livets olika områden, som oundgängligen behövdes för den centrala ledningens arbete, komme att på ett omedelbart, allsidigt och ingående sätt tillgodoföras detta arbete. Endast under denna förutsättning skulle det bli möjligt att åt den centrala ledningens arbete ägna den odelade uppmärksamhet, varpå detta måste göra anspråk.

Departementschefen föreslog härefter upprättandet av en fristående överstyrelse. Denna syntes departementschefen lämpligen kunna benämnas *yrkesskolöverstyrelsen* (prop. 96/1918 sid. 516 ff.).

1918 års riksdags beslut. Vid sin behandling av ovannämnda proposition anslöt sig statsutskottet (utlåtande 105/1918 sid. 71 ff.) helt till de av departementschefen framhållna synpunkterna, att, å ena sidan, yrkesundervisningen borde komma under en stark central ledning, inom vilken de olika verksamhetsområden, som de till yrkesundervisningen hörande anstalterna representerade, bleve så långt som möjligt företrädda på ett fackmannamässigt och fullt sakkunnigt sätt, samt att, å den andra, alla de stora, för ungdomsskolorna gemensamma allmänna undervisnings- och uppfostringssynpunkterna borde bli beaktade och tillvaratagna på ett sätt, som skulle lända undervisningsväsendet i dess helhet till gagn. Den förstnämnda synpunkten fann utskottet därvid onekligen leda tanken närmast på en fristående överstyrelse för yrkesundervisningen, och utskottet ville icke heller bestrida, att med hänsyn till yrkesundervisningens egenart i vissa avseenden goda skäl kunde finnas för en sådan anordning. Emellertid hade departementschefen, anförde utskottet vidare, erinrat om de många uppgifter, som skulle komma att bli gemensamma för den centrala ledningen av yrkesundervisningen och den centrala ledningen av folkundervisningen. Detta hade föranlett utskottet att närmare undersöka omfattningen och arten av dessa uppgifter. Härvid hade

utskottet funnit i huvudsak följande. I organisatoriskt avseende krävde utarbetandet av allmänna författningsbestämmelser rörande fortsättningsskolan och lärlingsskolan ett ingående samarbete mellan folkundervisningens och de praktiska yrkenas målsmän. Detsamma vore förhållandet vid uppgörandet av kursplaner för de olika typerna av den yrkesbestämda fortsättningsskolan. När det gällde inrättandet av nya skolor — fortsättningsskolor, högre folkskolor, lärlingsskolor o. s. v. — måste vidare fordras gemensamma förhandlingar från den centrala ledningens sida med Ortsrepresentanter för de olika intressena. Beträffande lärarkrafter för olika typer skolor samt lärarutbildning ävensom frågor om läroanstalternas utrustning med lokaler och undervisningsmateriel förelåge även ett starkt behov av samarbete. Så vore också fallet i fråga om fackinspektionen av skolorna. Gemensamheten i nu angivna avseenden medförde jämväl en gemensamhet av ekonomisk innebörd. Genom ett väl organiserat samarbete kunde i mycket stor utsträckning tid och krafter sparas. Det vore visserligen sant, anförde utskottet härefter, att för tillgodoseende av de gemensamma uppgifterna ett samarbete skulle kunna tänkas anordnat mellan överstyrelsen för yrkesundervisningen och överstyrelsen för folkundervisningen, även om dessa båda ämbetsverk vore var för sig fristående. Men det vore att befara, att ett sådant samarbete lätt nog skulle komma att bliva av mera tillfällig natur och medföra en omständlighet och en omgång i ärendenas behandling, som bleve till förfång för de uppgifter det här gällde och som tillika komme att innebära ett ödslande med både tid och personkraft. Utskottet hade därför tagit under omprövning, huruvida icke den centrala ledningen av yrkesundervisningen och överstyrelsen för folkundervisningen skulle med fördel kunna sammanföras till ett gemensamt ämbetsverk. Utskottet hade trott sig finna, att detta kunde låta sig göra, om ämbetsverket organiserades så, att vardera av nu nämnda båda stora grenar av ungdomsundervisningen bleve under en gemensam verkschef, som närmast hade att tillvarataga de gemensamma intressena, företrädd genom var sin relativt självständiga avdelning: folkskolavdelningen och yrkesskolavdelningen.

Riksdagen beslöt härefter i enlighet med utskottets förslag, att den centrala ledningen av yrkesundervisningen och överstyrelsen för folkundervisningen skulle sammanföras till ett ämbetsverk, benämnt *skolöverstyrelsen* (riksdagens skrivelse 248/1918 sid. 71 ff.).

Vid de utredningar, som föregått 1918 års riksdags ovannämnda beslut, hade stor uppmärksamhet jämväl ägnats åt *frågan om yrkesskolväsendets departementala förläggning*. Verkstadsskoleutredningen återkommer till detta spörsmål i kap. 6 och inskränker sig i förevarande sammanhang till följande kortfattade redogörelse. Meningarna om den centrala ledningens organisation hade varit delade. Å ena sidan hävdades, att yrkesskolväsendet borde organiseras i intim kontakt med näringslivet och därför förläggas till

det departement, som i övrigt handlade eller komme att handlägga frågor rörande handel, hantverk och industri (d. v. s. det då föreslagna men ännu ej skapade handelsdepartementet). Å andra sidan förmenades, att yrkesskolväsendet vore en gren av skolväsendet över huvud och därför borde organiseras och ledas i intim kontakt med detta. Det borde sålunda sortera under ecklesiastikdepartementet. Till den sistnämnda uppfattningen anslöt sig departementschefen i förenämnda proposition till 1918 års riksdag angående upprättande av praktiska ungdomsskolor. Under erinran att den tekniska högskolan samt de tekniska elementarskolorna, de lägre tekniska yrkesskolorna samt större delen av de dåvarande undervisningsanstalterna för husligt arbete redan hörde under ecklesiastikdepartementet, i vilken förläggning någon ändring icke borde vidtagas, fann departementschefen det önskvärt, att samtliga i propositionen avsedda praktiska ungdomsskolor borde förläggas till ett och samma departement. Emellertid underströk departementschefen därvid, att det vore av den allra största betydelse, att ett lämpligt samarbete komme till stånd — förutom mellan de olika överstyrelserna och de centrala myndigheter, som i allmänhet hade att tillvarata näringarnas och samhällslivets angelägenheter — mellan ecklesiastikdepartementet och det eller de departement, som närmast representerade ovannämnda intressen.

I och med 1918 års riksdags beslut om den centrala ledningens av yrkesundervisningen förläggning till skolöverstyrelsen blev det självklart, att nämnda ledning skulle komma att sortera under ecklesiastikdepartementet, där en särskild byrå — yrkesskolbyrån — inrättades. Denna byrå indrogs emellertid från och med den 1 juli 1926, då ärendena rörande yrkesundervisningen överflyttades till departementets folkskolebyrå.

1919 års riksdags beslut. Såsom i det föregående antytts, beslöt härefter 1919 års riksdag en sammanslagning av den förutvarande läroverksöverstyrelsen och den 1918 nyskapade skolöverstyrelsen. Jämväl det sålunda nybildade ämbetsverket benämndes skolöverstyrelsen.

Tiden efter 1918 och 1919 års organisationsbeslut.

Organisationsändringar. Några mera väsentliga ändringar i den av 1919 års riksdag fastställda organisationen av skolöverstyrelsen, vilken trädde i kraft den 1 januari 1920, ha sedermera icke vidtagits. Från och med 1921 överfördes emellertid ecklesiastikdepartementets statistiska avdelning till skolöverstyrelsen, inom vilket ämbetsverk jämväl bildades en särskild statistisk avdelning. Vid olika tillfällen ha vidare mindre utökningar av överstyrelsens arbetskrafter vidtagits. Sålunda ha medel anvisats för anställande av vissa nya konsulenter, sakkunniga biträden och inspektörer. Verkstads-skoleutredningen finner sig emellertid sakna anledning att gå närmare in på dessa frågor. I detta sammanhang må dock nämnas, att den 1921 inrättade

yrkespedagogiska centralanstalten — vilken utgjorde en med överstyrelsens yrkesskolavdelning sidoordnad institution, avsedd att stödja och supplera den verksamhet, denna avdelning hade att fullgöra — från och med budgetåret 1929/30 indrogs, då dess funktioner och uppgifter övertogs av yrkesskolavdelningen.

Senare förslag till omorganisation av skolöverstyrelsen. Sedan med hänsyn till ändrade förhållanden och skolväsendets kraftiga utveckling frågan om skolöverstyrelsens organisation blivit aktuell, tillkallades jämlikt nådiga bemyndiganden den 29 maj 1936 och den 22 oktober 1937 fyra sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning och avgiva förslag angående skolöverstyrelsens organisation. Nämnda sakkunniga avgåvo den 13 juni 1938 sitt betänkande (statens offentliga utredningar 1938:14), vilket syftar till en ytterligare förstärkning av överstyrelsens arbetskrafter. Verkstadsskoleutredningen avser att i den följande framställningen i vederbörliga sammanhang närmare redogöra för vissa av omfördälda sakkunnigas förslag.

Kap. 2. Skolöverstyrelsens nuvarande arbetsuppgifter och organisation.

Den följande redogörelsen för skolöverstyrelsens nuvarande arbetsuppgifter och organisation har ansetts böra omfatta jämväl de delar därav, som icke ha omedelbart sammanhang med överstyrelsens yrkesskolavdelning. Den är i huvudsak hämtad från det betänkande, som avgivits av de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation.

Skolöverstyrelsens arbetsuppgifter framgå av den för överstyrelsen gällande instruktionen av den 31 oktober 1919 (nr 812) med däri sedermera vidtagna ändringar (nr 246/1921, nr 866/1921, nr 138/1925, nr 312/1925, nr 492/1926, nr 394/1935 och nr 486/1936). Överstyrelsen har att, i enlighet med instruktionen och i övrigt gällande föreskrifter samt i den mån särskilda bestämmelser ej annat föranleda, ha inseende över *den högre allmänna skolundervisningen* samt *folkundervisningen* och *yrkesundervisningen* i riket samt omedelbart vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå åtgärder, som kunna finnas erforderliga för att anstalterna skola motsvara sitt ändamål. Överstyrelsen har vidare att sammanhålla och leda verksamheten inom de olika grenarna av det allmänna folkbildningsarbetet i landet.

Under skolöverstyrelsens överinseende stå:

beträffande *den högre allmänna skolundervisningen*: rikets allmänna läroverk; kommunala gymnasier, flickskolor och mellanskolor; vissa privatläroverk (enskilda mellanskolor, flickskolor, högre goss- och samskolor samt övriga enskilda läroverk, som genom beslut av Kungl. Maj:t blivit ställda under överstyrelsens omedelbara inseende); statens högre lärarinneseminarium samt fortbildningskurser för lärare vid ovannämnda skolor,

beträffande *folkundervisningen*: folkskolor (småskolor och egentliga folkskolor); fortsättningskolor och högre folkskolor; anstalter för abnormundervisningen (läroanstalter för dövstumma och för blinda samt anstalter för bildbara sinnesslöa och för fallandesjuka, i vad avser det i dessa anstalter bedrivna undervisnings- och uppfostringsarbetet); vissa enskilda läroanstalter, i vilka meddelas undervisning åt barn i folkskolåldern; folkskoleseminarier och småskoleseminarier; anstalter för utbildning av dövstumlärare, blindlärare och sinnesslölärare; fortbildningskurser för lärare vid skolor, tillhörande

folkundervisningen; anstalter för allmän folkbildning i övrigt (folkhögskolor, folk- och studiecirkelbibliotek, populärvetenskapliga föreläsningar, nykterhetsundervisning och nykterhetsupplysning, anordningar för idrott och allmän fysisk utbildning samt andra anordningar för folkundervisning och folkuppföstran); kustsanatorier och vanförestalter samt med dem jämförliga anstalter, i vad avser det vid dem bedrivna undervisningsarbetet; ävensom skyddshem och uppfostringsanstalter för minderåriga förbrytare, i vad avser det vid dem bedrivna undervisnings- och uppfostringsarbetet m. m.,

beträffande *yrkesundervisningen*: tekniska läroverk; handelsläroverk; kommunala anstalter för yrkesundervisning såsom tekniska skolor, verkstadsskolor, lärlingsskolornas yrkesavdelningar för handel, hantverk och industri samt husligt arbete, lärlingskurser och kurser för äldre, yrkesskolornas yrkes- och ämneskurser, handelsskolor och husmodersskolor; enskilda anstalter för yrkesundervisning såsom skolor (kurser) för handel, hantverk och industri samt husligt arbete ävensom mästarkurser; vissa särskilda anstalter för teknisk och annan yrkesundervisning (tekniska skolan i Stockholm, bergsskolan i Filipstad m. fl.) ävensom anstalter för utbildning av lärare för yrkesundervisningen, samt

beträffande den för sagda läroanstalter *gemensamma lärarutbildningen*: provårskurser vid läroanstalter, anstalter för utbildning av lärare i övningsämnen samt fortbildningskurser för lärare.

Skolöverstyrelsen äger att befordra de ovannämnda läroanstalternas ändamålsenliga utveckling, öva tillsyn och ledning av det i dem bedrivna undervisnings- och uppfostringsarbetet samt med uppmärksamhet följa och främja frågor angående ungdomens religiösa, sedliga, intellektuella och fysiska fostran.

Det åligger överstyrelsen att verkställa *inspektion* av de under ämbetsverkets inseende ställda anstalterna. Inspektionen skall avse att förskaffa överstyrelsen kännedom om ifrågavarande anstalters tillstånd och behov, att övervaka, att gällande författningar vid dem efterlevas, samt att genom upplysningar och råd understödja och främja det vid anstalterna bedrivna arbetet.

De uppgifter, som beträffande sagda läroanstalter i övrigt ankomma på skolöverstyrelsen, finnas angivna i §§ 4—12 och §§ 14—17 av ämbetsverkets instruktion.

Beträffande samtliga grenar av undervisningsväsendet, över vilka skolöverstyrelsen har att öva inseende, tillkommer det ämbetsverket att på grundval av insamlat statistiskt primärmaterial utarbeta och från trycket utgiva fortlöpande *statistiska berättelser*.

I övrigt har överstyrelsen att handlägga alla de ärenden, som, utan att vara uttryckligen i dess instruktion nämnda, enligt gällande författningar åligga överstyrelsen.

Beträffande skolöverstyrelsens o r g a n i s a t i o n må här i korthet erinras om följande. Ämbetsverket är uppdelat i tre avdelningar för undervisningsärenden, nämligen *läroverksavdelningen*, *folkskolavdelningen* och *yrkesskolavdelningen*. Inom dessa avdelningar fördelas ärendena allt efter sin beskaffenhet på särskilda *arbetsrotlar*. Vidare finnas inom överstyrelsen en *statistisk avdelning* och ett antal *inspektörer* och *konsulenter* för olika grenar av ämbetsverkets verksamhetsområde.

I spetsen för överstyrelsen står en *generaldirektör och chef*. Generaldirektören, som i likhet med cheferna för vissa andra större centrala ämbetsverk icke är tillsatt genom förordnande på viss tid utan utnämnes av Kungl. Maj:t, åtnjuter lön enligt lönegraden A 3. Generaldirektören skall enligt överstyrelsens instruktion såvitt möjligt deltaga i handläggningen av alla större och viktigare frågor, framför allt sådana av principiell och grundläggande natur, ävensom i handläggningen av befordringsfrågor, disciplinfrågor och för ämbetsverkets olika avdelningar gemensamma frågor, samt äger, där han så finner lämpligt, själv övertaga föredragning i överstyrelsen av viktigare ärenden. Generaldirektören har ensam beslutanderätt i de ärenden, i vilkas handläggning han deltagit, med undantag av vissa i instruktionen närmare angivna, vilka handläggas kollegialt.

Någon ställföreträdare för generaldirektören, som i dennes frånvaro med full befogenhet äger utöva generaldirektörens åligganden, finnes icke förordnad. Det ankommer på Kungl. Maj:t att från fall till fall på förslag av skolöverstyrelsens chef meddela dylikt förordnande.

Överstyrelsens *ledamöter* utgöras av undervisningsråd, vilka efter förslag av generaldirektören utnämnas av Kungl. Maj:t och åtnjuta lön enligt lönegraden B 30. Ledamöterna äro efter Kungl. Maj:ts bestämmande fördelade på de tre avdelningarna för undervisningsärenden och förestå var sin arbetsrotel.

En av ledamöterna inom var och en av dessa avdelningar är efter förslag av generaldirektören av Kungl. Maj:t på viss tid förordnad att såsom *avdelningschef* och generaldirektörens närmaste man inom avdelningen förestå densamma. Avdelningschef åtnjuter i denna egenskap ett särskilt arvode, vilket är fastställt till 500 kronor för år. Vid förfall för avdelningschef utser generaldirektören annan ledamot att förrätta avdelningschefs åligganden. Avdelningschef äger att i generaldirektörens ställe och med den befogenhet, som eljest tillkommer denne, handlägga ärenden inom avdelningen, som enligt av generaldirektören efter samråd med avdelningschefen fastställda grunder överlämnas till den sistnämndes avgörande. Avdelningschefen förestår såsom ledamot jämväl en rotel inom avdelningen. Vid bestämmandet av de ärenden, som överlämnas till honom för föredragning eller avgörande, skall skälig hänsyn tagas till omfattningen av hans göromål såsom avdelningschef. Han bör såvitt möjligt närvara vid föredragningen av viktigare ärenden, vilka tillhöra övriga föredragande inom avdelningen.

Antalet *undervisningsråd* är för närvarande 14, inberäknat de tre avdelningscheferna. Av dessa äro fem avsedda för läroverksavdelningen, sex för folkskolavdelningen och tre för yrkesskolavdelningen. Undervisningsråd åligger bland annat att bereda och föredraga eller själv jämlikt § 33 av instruktionen avgöra till hans rotel hörande ärenden, att verkställa inspektion, att öva tillsyn över honom biträdande tjänstemän samt att ansvara för att utgående expeditioner i hans rotel tilldelade ärenden överensstämman med fattade beslut och bliva vederbörligen expedierade m. m.

Enligt instruktionen skola i överstyrelsens *kansli* vara anställda sekreterare, notarier och andra ordinarie befattningshavare av den tjänstegrad, som blivit i vederbörlig ordning bestämt, ävensom efter behov och i den mån anslagna medel sådant medgiva amanuenser och andra icke-ordinarie tjänstemän. Överstyrelsens ordinarie kanslipersonal består för närvarande av följande tjänstemän: tre sekreterare i lönegraden B 24, fem notarier i lönegraden B 21, en registrator och aktuarie i lönegraden B 21, två kansliskrivare i lönegraden B 11, en förste expeditionsvakt i lönegraden B 7, fem kanslibiträden i lönegraden B 7, tre expeditionsvakter i lönegraden B 5 och sex kontorsbiträden i lönegraden B 4. Å indragningsstat finnes uppförd en kanslistbefattning i lönegraden B 18. Från anslaget till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal bestridas kostnaderna för avlöning av en extra notarie i lönegraden 21. Härjämte står till överstyrelsens förfogande ett antal amanuenser och övrig icke-ordinarie personal. Beträffande kanslipersonalen må här allenast omnämnas, att innehavaren av en kansliskrivarbefattning tjänstgör såsom bokhållare (redogörare) för hela ämbetsverket och har till sitt biträde under vissa tider ett extra ordinarie kanslibitråde. För skötseln av telefonväxel finnas anställda två telefonister, båda icke-ordinarie tjänstemän. Sekreterarbefattningarna — för vilka såsom kompetensvillkor föreskrivits, att vederbörande, därest ej Kungl. Maj:t för särskilt fall finner skäl medgiva undantag, skall hava avlagt examen, som berättigar till inträde i rikets rättegångsverk, samt äga förfarenhet i domarvärv — tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av överstyrelsen. De övriga ordinarie tjänsterna i överstyrelsens kansli tillsättas av ämbetsverket.

Förutom de tre undervisningsavdelningarna och den till desamma hänförliga kanslipersonalen ingår inom skolöverstyrelsen den *statistiska avdelningen* såsom en relativt självständig enhet. Chefskapet för denna avdelning utövas — under generaldirektören — av en förste aktuarie i lönegraden B 26. Avdelningens ordinarie personal består vidare av två aktuarier i lönegraden B 21, två kansliskrivare i lönegraden B 11, två kanslibiträden i lönegraden B 7, en expeditionsvakt i lönegraden B 5, fyra kontorsbiträden i lönegraden B 4 och ett skrivbiträde i lönegraden B 2. Kungl. Maj:t har föreskrivit, att vid första uppkommande ledighet i följande tjänster, nämligen en andre aktuariebefattning, en kansliskrivarbefattning och en kontorsbiträdesbefattning, sådan befattning skall indragas.

Förste aktuariefattningen tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av överstyrelsen, medan övriga ordinarie befattningar inom avdelningen tillsättas av överstyrelsen.

Förste aktuarien åligger enligt överstyrelsens instruktion bland annat, att leda arbetet inom statistiska avdelningen, att med uppmärksamhet följa sådana frågor, som höra till avdelningens verksamhetsområde, att söka vinna närmare kännedom om läroanstalternas organisation m. m. och att i den mån det visar sig härför erforderligt besöka läroanstalter av olika slag, att bereda, föredraga eller själv jämlikt § 33 av instruktionen avgöra de ärenden, som höra till avdelningen, att öva tillsyn över honom biträdande tjänstemän samt att ansvara för att utgående expeditioner i de ärenden, som föredragits eller avgjorts av honom, överensstämman med fattade beslut och bliva vederbörligen expedierade m. m. I den mån sådant är möjligt, bör förste aktuarien närvara vid föredragning av sådana till avdelning för undervisningsärenden hörande frågor, som beröra även den statistiska avdelningen.

För handläggning av *folkbiblioteksväsendet* berörande frågor har överstyrelsen till sitt förfogande en ordinarie förste bibliotekskonsulent i lönegraden B 26, en ordinarie andre bibliotekskonsulent i lönegraden B 21 och en andre bibliotekskonsulent å extra stat i lönegraden B 21. Förste bibliotekskonsulentbefattningen, för vars arbetsuppgifter några närmare bestämmelser icke äro angivna i instruktionen, tillsättes efter förslag av skolöverstyrelsen av Kungl. Maj:t, de övriga bibliotekskonsulenttjänsterna av ämbetsverket. Bibliotekskonsulenterna biträdas av viss icke-ordinarie personal.

Gymnastikinspektionen handhaves av två gymnastikkonsulenter, en förste i lönegraden B 26 och en andre i lönegraden B 21, båda på extra stat. Förordnande å förstnämnda tjänst meddelas, efter förslag av överstyrelsen, av Kungl. Maj:t, å sistnämnda tjänst av ämbetsverket. Till biträde åt gymnastikkonsulenterna, för vilka särskild instruktion finnes av Kungl. Maj:t utfärdad, är avsedd en amanuens, som tidigare haft halvtidstjänstgöring, men numera är anställd med full tjänstgöring.

Slutligen äro mot särskilda arvoden till överstyrelsen knutna följande *inspektörer och konsulenter*, nämligen: en konsulent och särskild föredragande i ärenden angående husligt arbete (placerad å yrkesskolavdelningen), en inspektör för blindundervisningen, en konsulent för nykterhetsundervisning och nykterhetsupplysning, en inspektör för dövstumundervisningen, en pedagogisk inspektör över statsunderstödda uppfostringsanstalter för sinnesslöa och fallandesjuka barn m. fl. anstalter, ett byggnadssakkunnigt biträde, en inspektör för folkhögskolorna, en konsulent för musikundervisning samt en inspektör för verkstadsskolorna för arbetslös ungdom. Konsulenten i husligt arbete, som har heltidstjänstgöring inom överstyrelsen, samt inspektörerna för blindundervisningen, dövstumundervisningen och folkhögskolorna ävensom det byggnadssakkunniga biträdet förordnas jämlikt bestämmelse i överstyrelsens instruktion av Kungl. Maj:t efter förslag

av överstyrelsen. Jämväl inspektören för verkstadsskolorna för arbetslös ungdom förordnas av Kungl. Maj:t.

Skolöverstyrelsen disponerar härjämte ett i avlöningsstaten upptaget särskilt belopp, varmed bestridas kostnaderna för anlåtande i övrigt i mån av behov av inspektörer och sakkunniga biträden för olika uppgifter.

Beträffande *ärendenas handläggning* inom skolöverstyrelsen må i korthet erinras om följande.

Ärendena föredragas i regel av den ledamot, till vars handläggning ärendet i enlighet med den för överstyrelsen meddelade arbetsordningen eller eljest givna föreskrifter hör. Generaldirektören äger emellertid att, om så befinnes lämpligt, förordna annan befattningshavare i överstyrelsen eller särskilt tillkallad sakkunnig att föredraga visst ärende eller viss grupp av ärenden; dock bör föredragningen då ske i närvaro av den ordinarie föredraganden, där denne icke för särskilt fall därifrån befrias. Beträffande frågor rörande folkhögskolorna, biblioteksväsendet, dövstum- och blindundervisningen, skolbyggnader, undervisning i husligt arbete samt annat undervisningsområde, för vilket särskild sakkunnig är anställd, bör vederbörande inspektör, konsulent eller sakkunniga biträde, när så anses nödigt, antingen personligen deltaga i ärendes handläggning eller också avgiva skriftligt yttrande i ärendet.

Beslut i de ärenden, som handläggas inom överstyrelsen, fattas antingen av generaldirektören, vederbörande avdelningschef, annan ledamot eller viss annan befattningshavare i överstyrelsen eller ock kollegialt, d. v. s. av generaldirektören och minst två ledamöter från var och en av de avdelningar, som beröras av ärendet, varvid som överstyrelsens beslut gäller den mening, varom flertalet förenat sig, eller vid lika röstetal den mening, generaldirektören biträder.

I § 29 av överstyrelsens instruktion äro angivna de ärenden, vilka avgöras av generaldirektören och vid vilkas handläggning skola närvara, om ärendet berör endast en av överstyrelsens avdelningar, föredraganden och minst en annan av avdelningens ledamöter och, om ärendet berör flera avdelningar, föredraganden och minst en ledamot från var och en av de avdelningar, som beröras av ärendet och till vilka föredraganden icke själv hör. Vid avgörande av viktigare ärenden skola om möjligt samtliga ledamöter i den eller de avdelningar, som ärendet avser, vara närvarande. Frågor, som äro av natur att bära handläggas enligt nämnda paragraf, avse instruktion, arbetsordning och tjänsteföreskrifter för överstyrelsen och dess befattningshavare, användande av anslag för överstyrelsens verksamhet eller för ämbetsverket underlydande anstalter och befattningshavare, ledigförklarande av tjänster, tillsättning av eller förslag till vissa lärartjänster, anställande av icke-ordinarie tjänstemän, tillkallande av sakkunniga, vissa tjänstledigheter och förordnanden, anställande och övervakande av examen, uppflyttning i högre lönegrad, tillstånd att med innehavande tjänst förena annan tjänstebefattning,

tjänstgöringsbetyg, förslag till viktigare lagar och författningar eller förklarande, ändring och upphävande av gällande sådana, samt viktigare bestämmelser i reglementen och instruktioner för överstyrelsen underlydande anstalter och befattningshavare. I enahanda ordning skola handläggas spörsmål av större vikt rörande det statistiska arbetet ävensom i övrigt frågor, vilka generaldirektören kan finna skäl göra till föremål för behandling på sätt, varom nu är fråga.

I övriga ärenden, som icke skola avgöras kollegialt, besluter generaldirektören i närvaro av vederbörande föredragande. Dock äger avdelningschef att i generaldirektörens ställe och med befogenhet, som eljest tillkommer denne, handlägga sådana ärenden inom avdelningen, som generaldirektören överlämnat till hans avgörande.

De ärenden, som skola handläggas kollegialt, äro angivna i § 30 av överstyrelsens instruktion och skola, såsom ovan anförts, avgöras av generaldirektören och minst två ledamöter från var och en av de avdelningar, som beröras av ärendet. Om möjligt bör dock vederbörande avdelnings eller avdelningars samtliga ledamöter vara närvarande och deltaga i beslutet. Om visst ärende avser överstyrelsens samtliga avdelningar, skola minst två av avdelningscheferna, och därest det avser två av ämbetsverkets avdelningar, minst en av avdelningscheferna deltaga i beslutet. Dessa ärenden kunna alltså bliva föremål för tre olika slag av plenarbehandling, antingen i plenum med endast en avdelning eller i plenum med två avdelningar eller ock i plenum med ämbetsverkets samtliga avdelningar. På sätt nu sagts behandlas frågor av allmän natur angående organisationen av och arbetet vid överstyrelsen underlydande anstalter, inspektionen av dessa anstalter, undervisningslokaler och undervisnings- och inredningsmateriel samt sundhetsförhållanden och ungdomens fysiska utbildning. Vidare skola i samma ordning handläggas frågor angående anslagsäskanden till riksdagen, förslag till lärartjänster, vilka tillsättas av Kungl. Maj:t medelst fullmakt, fel och försummelse i tjänsten av befattningshavare samt spörsmål av större vikt eller intresse för överstyrelsens verksamhet ävensom övriga frågor, som generaldirektören anser böra handläggas i denna ordning. De av ifrågavarande ärendesgrupper, som äro av allmän natur, samt viktigare frågor angående anslagsäskanden till riksdagen, skola betraktas såsom berörande överstyrelsens samtliga avdelningar.

Vederbörande *ledamot* eller annan tjänsteman äger slutligen enligt § 33 av överstyrelsens instruktion att fatta beslut i vissa i ämbetsverkets arbetsordning eller på annat sätt angivna ärenden, vilka äro av beskaffenhet att icke erfordra föregående föredragning inom överstyrelsen. Därest ett dylikt ärende berör flera ledamöters verksamhetsområde bör, innan det avgöres, samråd äga rum mellan vederbörande ledamöter.

Kap. 3. Allmänna synpunkter rörande organisationen av den centrala ledningen av yrkesutbildningen.

Inledning. Såsom redan framgått av den historiska översikten i kap. 1, voro meningarna delade, när det i samband med 1918 års beslut om praktiska ungdomsskolor gällde att bestämma den form, under vilken den centrala ledningen av yrkesundervisningen borde anordnas. Å ena sidan framhölls, att yrkesundervisningen borde komma under en central ledning, inom vilken de olika verksamhetsområden, som de till yrkesundervisningen hörande anstalterna representerade, bleve så långt som möjligt företrädde på ett fackmannamässigt och fullt sakkunnigt sätt. Denna synpunkt befanns närmast leda tanken på en fristående överstyrelse för yrkesundervisningen och motiverades jämväl med yrkesundervisningens egenart i vissa avseenden. Å den andra sidan framhölls emellertid, att i ifrågasvarande centrala ledning alla de stora, för ungdomsskolorna gemensamma undervisnings- och uppfostringsynpunkterna borde bli beaktade och tillvaratagna på ett sätt, som skulle lända undervisningsväsendet *i dess helhet* till gagn. Därvid åsyftades bland annat den yrkesbetonade undervisning, som de yrkesbestämda fortsättningsskolorna och högre folkskolorna avsågos komma att lämna, men även betydelsen för de egentliga yrkesutbildningsanstalterna av att stå i nära kontakt med det allmänna undervisningsväsendet i pedagogiskt avseende.

Den lösning av frågan om organisationen av den centrala ledningen av yrkesundervisningen, som beslöts av 1918 års riksdag och vari sedermera någon principiell ändring icke vidtagits, torde få anses ha innefattat ett försök att tillgodose båda ovannämnda synpunkter. Inom en för den allmänna folkundervisningen och för yrkesundervisningen gemensam överledning skulle angelägenheterna rörande yrkesundervisningen handläggas av en relativt självständig avdelning inom skolöverstyrelsen. Därmed hade i viss mån de krav vunnit beaktande, som framhållits redan av de första utredningskommittéerna på området, i det att den centrala ledningen av ifrågasvarande yrkesundervisning anförtroddes åt ett ämbetsverk, vilket såsom huvuduppgift har att utöva överinseendet över undervisning. Med denna organisation tillgodosågs vidare den av föredragande departementschefen i den tidigare omnämnda proposi-

tionen nr 96 till 1918 års riksdag framförda synpunkten, att — sedan den lägre tekniska och handelsundervisningen samt undervisningen i husligt arbete blivit organiserade i enhetliga skolor — jämväl den centrala ledningen av dessa skolor borde bli enhetlig och gemensam för samtliga slagen skolor. Ifrågavarande organisation av den centrala ledningen tillgodosåg däremot icke i full utsträckning den av samme departementschef — med hänsyn till omfattningen och arten av de uppgifter, som skulle tillfalla överledningen för yrkesundervisningen — uttalade uppfattningen, att denna ledning icke lämpligen kunde anförtros »åt en byrå av ett departement eller av ett ämbetsverk, som vid sidan därav hade att handlägga en mångfald andra stora och viktiga uppgifter av i många avseenden väsentligen annan art», samt att ledningen måste kunna »på ett mera odelat sätt och framförallt med större självständighet hos de närmast ansvariga representanterna för uppgifterna i fråga ägna sig åt dessa», än man kunde påräkna hos en byrå av ett departement eller av ett ämbetsverk. I dessa avseenden må sålunda erinras, att den för skolöverstyrelsens beslut ytterst ansvarige chefen med hänsyn till övriga omfattande och maktpåliggande uppgifter självfallet kan ägna endast en relativt mindre del av sin uppmärksamhet och intresse speciellt åt nu ifrågavarande arbetsområde. Härjämte må i detta sammanhang framhållas, vad departementschefen uttalat i nyssnämnda proposition till 1918 års riksdag, att en av de förnämsta förutsättningarna för att en överstyrelse för yrkesundervisningen skulle kunna fylla sina uppgifter givetvis vore, att såväl chefsposten som ledamotsplatserna inom densamma bleve besatta med fackmän, vilka under sin föregående verksamhet stått i intim förbindelse med de verksamhetsområden, de skulle i överstyrelsen företräda. Därigenom skulle i varje enskilt fall samma personer, som representerade fackkunskapen, även bära det formella ansvaret för de beslut, som fattades i överstyrelsen. Även om nyssnämnda kompetenskrav icke — i varje fall beträffande chefen — synes böra tolkas som en direkt fordran på teknisk eller annan *speciell* fackkunskap, torde man dock ha att räkna med, att chefen för skolöverstyrelsen, under vilken sålunda den centrala ledningen av yrkesundervisningen ytterst sorterar, icke kan utväljas med uteslutande hänsyn till denna undervisnings särskilda behov. De krav i fråga om omfattande insikter och stor erfarenhet på skilda, yrkesundervisningen berörande områden samt möjlighet att uteslutande ägna sig åt ledningen av ifrågavarande undervisning, som uppställdes jämväl av 1916 års i det föregående omnämnda sakkunniga, torde i stället med den nuvarande organisationen få ställas på sådana tjänstemän inom ämbetsverket, vilka icke ha den självständighet, som enligt departementschefens ovannämnda uttalande i 1918 års proposition måste anses oundgänglig.

Som tidigare berörts, framhöll redan 1872 års kommitté för den tekniska undervisningens ordnande, att organisationen av anstalter för sådan

undervisning fordrade en samverkan av insikter från olika håll — såväl allmänna pedagogiska kunskaper som vetenskaplig och konstnärlig bildning — samt kännedom om industrins natur och behov, som icke alltid kunde påräknas i alla de olika orter, där dylika anstalter kunde vara behöfliga. Den utveckling, som på skilda områden och i olika avseenden ägt rum sedan skolöverstyrelsen erhöll sin nuvarande organisation, synes enligt verkstadsskoleutredningens uppfattning ha i hög grad skärpt kravet på, att den centrala ledningen av yrkesundervisningen äger en ingående kännedom särskilt om näringslivets och arbetsmarknadens natur och behov. Jämte andra betydelsefulla omständigheter synes insikten därom ha medverkat till, att de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation i sitt den 13 juni 1938 dagtecknade betänkande i ämnet (statens offentliga utredningar 1938: 14) till närmare övervägande upptagit spörsmålet om en fristående överstyrelse för yrkesundervisningen. Såsom kommer att närmare framgå i det följande, hade verkstadsskoleutredningens framställning den 16 augusti 1938 till chefen för ecklesiastikdepartementet angående vidtagande av ny utredning rörande organisationen av den centrala ledningen av yrkesundervisningen helt sin grund i övertygelsen om behovet av denna lednings organisation i närmare kontakt med näringsliv och arbetsmarknad.

Innan verkstadsskoleutredningen närmare utvecklar sin ståndpunkt till denna och övriga därmed sammanhörande spörsmål, vill utredningen återgiva de huvudsakliga allmänna synpunkter i dessa frågor, som nyssnämnda sakkunniga gjort sig till förespråkare för.

Sakkunnigas rörande skolöverstyrelsens organisation allmänna synpunkter. Nämnda sakkunniga ha i sitt betänkande (sid. 14 ff.) inledningsvis erinrat om att skolöverstyrelsen är ett av landets största och mest arbets-tyngda ämbetsverk med en mångfald skiftande uppgifter. Överstyrelsen hade sålunda att övervaka och leda det omfattande skolväsendet i alla dess olika förgreningar och hade därvid att praktiskt taga ställning till de växlande uppfattningar om uppfostran och undervisning, som ständigt framkomme. Dessutom hade överstyrelsen att handlägga det betydande antal ärenden rörande skolväsendet av teknisk-administrativ beskaffenhet, vilkas avgörande enligt gällande bestämmelser ankomme på ämbetsverket. Överstyrelsen hade därvid bland annat att tillse, att de betydande medel, som det allmänna lämnade till undervisningsändamål, på lämpligaste och mest effektiva sätt tillgodogjordes för de syften, för vilka de avsetts. På grund av arbetsuppgifternas mångfald och skiftande beskaffenhet kunde till äventyrs ifrågasättas lämpligheten av att de sammanhöles under en och samma centrala ledning. En delning av ämbetsverket och en fullt fristående ställning för envar av dess tre huvudavdelningar skulle måhända kunna anses medföra en mera ändamålsenlig organisation, varigenom skulle medgivas

en mera smidig anpassning efter utvecklingens krav. Emellertid erinrade de sakkunniga om de synpunkter rörande gemensamma arbetsuppgifter, som legat till grund vid den nuvarande organisationens bildande, ävensom att föredragande departementschefen i propositionen till 1919 års riksdag om en gemensam skolöverstyrelse uttalat bland annat, att den senare utvecklingen på administrationens område otvetydigt gått i den riktningen, att man sökt sammanföra små ämbetsverk med samhöriga arbetsområden under gemensam ledning, och att även för de större ämbetsverken med fullt avgränsade och självständiga förvaltningsområden garantier hade sökts för nödigt samarbete med andra statsmyndigheter — allt i syfte att motverka den byråkratiska anda, som gärna velat växa fram inom ledningen av en alltför snävt begränsad förvaltningsgren.

Härefter anförde nämnda sakkunniga i huvudsak följande. På grund av de skäl, som sålunda anfördes vid tillkomsten av den nuvarande skolöverstyrelsen och vilka alltjämt ägde berättigande, hade de sakkunniga icke ansett sig böra förorda ett förslag, som skulle innebära ett frångående av den i detta avseende år 1919 godtagna anordningen om sammanförande av det högre skolväsendet och folkskoleväsendet under en gemensam ledning. Frågan om ett lösbrytande av ledningen av yrkesundervisningen från skolöverstyrelsen och skapandet av en fristående organisation för denna vore ett spörsmål, som framförts till övervägande inom de sakkunniga. Av skäl, som de sakkunniga komme att i det följande närmare utveckla, hade de icke heller ansett sig böra förorda en dylik åtgärd. Då de sakkunniga sålunda ansåge, att ledningen av skolväsendet borde vara enhetlig och utövas av ett och samma organ, hade de varit begränsade till att inom ramen för den nuvarande organisationen söka finna sådana anordningar, som kunde vara ägnade att bereda skolöverstyrelsen lättnader i dess administrativa arbete och därmed ökade möjligheter till fullgörande av dess centrala uppgifter.

Vad härefter angår *yrkesskolavdelningens* särskilda förhållanden, ha ifrågavarande sakkunniga — efter att ha redogjort för yrkesskolväsendets utveckling under tiden från och med 1919 — anført bland annat följande. Nya problem gjorde sig oavbrutet påminta inom yrkesundervisningsväsendet, som vore i ständig utveckling och dessutom vore i starkt beroende av förändringar i det allmänna ekonomiska livet, och lösandet av dessa problem utgjorde alltjämt yrkesskolavdelningens viktigaste arbetsuppgift. Utvecklingen under de senaste åren hade medfört, att den fortlöpande tillsynen från avdelningens sida över framförallt de förutvarande skolorna i viss mån kommit att eftersättas.

Det vore, anförde ifrågavarande sakkunniga vidare, mot bakgrunden av den utveckling, vilken ägt rum inom yrkesundervisningens område och som sannolikt komme att fortsätta, som de sakkunniga gått att pröva omfattningen av arbetskrafterna på denna avdelning. I propositionen till 1918

års riksdag hade föreslagits, utom en överdirektör, en undervisningsrådsbefattning för vart och ett av områdena industri, hantverk och handel jämte en konsulent för husligt arbete. Riksdagen begränsade emellertid arbetskrafterna till en avdelningschef, två rådsbefattningar jämte nämnda konsulentbefattning, vilken organisation alltjämt ägde bestånd. Den kvantitativa arbetsbelastningen på yrkesskolavdelningen i form av diariesförda och formellt handlagda ärenden vore relativt mindre än motsvarande arbetsmängd på de andra avdelningarna. Det vore detta förhållande, som på sina håll ingivit föreställning om en överorganisation av denna avdelning. De sakkunniga hade noggrant övervägt denna fråga och vid en detaljerad genomgång av avdelningens arbetsuppgifter funnit, att någon grund för en dylik uppfattning ingalunda förelåge, utan fastmer att det nuvarande antalet arbetskrafter vore fullt erforderligt, därest avdelningen skulle kunna fullgöra sina uppgifter. Det gällde nämligen icke här, såsom i de centrala ämbetsverken i allmänhet, att mäta arbetets omfattning efter inkomna ärendens antal och beskaffenhet utan efter den verksamhet, som avdelningen måste bedriva såsom rådgivande, kontrollerande och ledande organ inom ett under nydaning stående undervisningsväsen, där skiftande behov och växlande förhållanden tarvade en ständig uppmärksamhet och ofta personliga ingripanden från den centrala myndighetens sida. Den utveckling, som hittills ägt rum på yrkesundervisningens område, hade, enligt vad som framhållits för de sakkunniga, ej kunnat motsvara det föreliggande utbildningsbehovet. Utvecklingen av yrkesundervisningen måste därför än mer stimuleras och ledas i rätta banor för att tillgodose de behov, som från olika sidor gjorde sig gällande. En tendens till nyskapande verksamhet i form av nya skolor och nya skoltyper hade under senare tid gjort sig starkt märkbar, och man torde kunna förvänta en fortsättning härav under den närmaste tiden framåt. Det låge i sakens natur, att yrkesskolavdelningens arbetsuppgifter komme att successivt ökas under de närmaste åren. Åt inspektionsverksamheten måste också beredas tillräckliga möjligheter, i synnerhet då det gällde tillsyn och ledning av en del av undervisningsväsendet, på vilket det allmänna numera nedlade alltmera betydande kostnader och där lärarkåren till mycket stor del vore sammansatt av pedagogiskt skolade krafter. Det vore därför av större vikt än eljest, att vid dessa inspektionsbesök vederbörande lärare erhöles sådana anvisningar, som vore nödvändiga för deras speciella undervisning. I samma mån som inrättandet av nya anstalter och utvidgandet av redan befintliga fortginge, framträdde vidare ett behov av överläggningar mellan avdelningens ledamöter och representanter för kommuner och näringsliv. Dessa uppgifter toge en stor del av avdelningens arbetstid i anspråk, i synnerhet som överläggningarna i fråga icke med fördel kunde ske å ämbetsrummet i Stockholm utan helst borde ske å ort och ställe med tillfälle för vederbörande undervisningsråd att personligen göra sig bekant med de förefintliga lokala förhållandena.

I detta sammanhang ha ifrågavarande sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation vidare upptagit till behandling spörsmålet, huruvida det skulle vara till gagn för yrkesundervisningen att, såsom föreslogs i propositionen till 1918 års riksdag, låta *yrkesavdelningen utgöra ett fristående, från överstyrelsen i övrigt oberoende ämbetsverk.*

Härvid ha nämnda sakkunniga inledningsvis erinrat om, att rationaliseringsutredningen i ett utlåtande den 9 mars 1937 framhållit önskvärdheten av att frågan rörande yrkesutbildningen och den organisation, som lämpligen borde givas densamma, upptoges till utredning i hela dess vidd. Härvid borde, anförde utredningen vidare, även göras till föremål för undersökning, huruvida yrkesundervisningen alltjämt borde sortera under skolöverstyrelsen. Av utlåtandet framgår, att enligt rationaliseringsutredningens mening yrkesutbildningen borde så anordnas, att den anpassade sig efter arbetsmarknadens växlande behov av arbetskraft av olika slag. Denna anpassning borde ske med hänsyn till näringslivets efterfrågan samt under intimt samarbete med den offentliga arbetsförmedlingen, varjämte möjligheter borde finnas att bedriva en rationell yrkesrådgivning. Den nuvarande organisationen av yrkesutbildningen ägde icke, framhåller rationaliseringsutredningen, erforderlig smidighet och anpassningsförmåga, och ej heller syntes själva utbildningen ske under tillräckligt hänsynstagande till näringslivets behov av arbetskraft. Vidare erinrades därom, att inom skolöverstyrelsen särskild sakkunskap rörande arbetsmarknaden icke vore representerad.

Beträffande rationaliseringsutredningens ovannämnda uttalanden ha de ifrågavarande sakkunniga anført, att de icke ville förneka, att vissa skäl kunde synas tala till förmån för ett frånskiljande från överstyrelsen av dess yrkesskolavdelning. Möjligt vore, att yrkesutbildningens anpassning efter arbetsmarknadens krav skulle kunna bättre bedömas av en fristående central ledning, men frågan vore, om icke samma synpunkter kunde tillgodoses inom den nuvarande organisationsformen. De sakkunniga hade icke funnit avgörande skäl tala för ett frånskiljande av yrkesskolavdelningen och dess förvandling till ett fristående ämbetsverk. Enligt de sakkunnigas mening borde man icke förbise det inre samband, som rådde mellan överstyrelsens samtliga avdelningar. De olika skolformerna och de olika utbildningslinjerna utgjorde i vår tid icke avgränsade områden utan grepe så in i varandra, att de tarvade den mest allsidiga belysning. Även om frågor rörande dessa skolformer och utbildningslinjer måste av formella skäl handläggas på en viss avdelning och en viss rotel, innebure dock förhandenvaron inom överstyrelsen av sakkunskap på undervisningsväsendets olika områden en garanti för frågornas allsidiga bedömande. De yrkesbetonade högre folkskolorna, fortsättningsskolans yrkesbestämda linjer, de praktiska mellanskolorna och de praktiska realskollinjerna erbjöde problem, där det för vederbörande avdelning vore av största värde att kunna rådfråga den sakkunskap, som vore tillfinnandes å yrkesskolavdelningen,

lika väl som i vissa fall, t. ex. beträffande de tekniska läroverken och hand-
delsskolorna, ett motsvarande förfaringssätt kunde för yrkesskolavdel-
ningen erbjuda fördelar. Skulle man upptaga tanken på en fristående
yrkesskolstyrelse, mötte här dessutom frågor av en större räckvidd. Det
kunde nämligen tänkas, att krav ej utan berättigande kunde resas på att
under en dylik styrelse lägga även andra grenar av yrkesutbildningen i lan-
det, exempelvis skolor för utbildande av yrkesmän inom jordbruket, skogs-
bruket och sjöfarten. De sakkunniga ställde sig tveksamma inför en dylik
utveckling, alldenstund en styrelse med på så sätt utvidgade arbetsuppgif-
ter skulle få ett alltför omfattande och heterogent arbetsfält. Härtill kom-
me, att en fristående yrkesskolstyrelse säkerligen skulle draga ej oväsent-
liga merkostnader. Med beaktande av nu anförda omständigheter och då
de sakkunniga i sitt förslag strävat efter att giva åt överstyrelsens avdel-
ningar en så vidsträckt självständighet, som vore möjlig utan att ämbets-
verkets enhet rubbades, föreläge enligt de sakkunnigas mening icke tillräck-
liga skäl att förordna åtgärder, som skulle innebära ett utbrytande av yrkes-
skolavdelningen till ett självständigt ämbetsverk.

Efter förnyad erinran om de överläggningar, som yrkesskolavdelningens
ledamöter måste i olika frågor föra med representanter för kommuner och
skilda näringsgrenar, ha de ifrågavarande sakkunniga vidare framhållit be-
tydelsen för yrkesskolavdelningens verksamhet, att dess ledamöter komme
i en personlig och intim kontakt med just representanter för de yrkesgrup-
per inom näringslivet, vilkas intressen de av avdelningen ledda undervis-
ningsanstalterna vore avsedda att tjäna. De sakkunniga ha därvid betonat,
att en planmässig samverkan mellan överstyrelsen och näringslivet utan
tvivel skulle vara till gagn för utvecklingen. Här föreläge också ett behov,
som med samma styrka näppeligen kunde göra sig gällande i avseende å
andra undervisningsanstalter.

Med utgångspunkt från den sålunda uttalade uppfattningen ha ifrågava-
rande sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation härefter över-
gått till ett övervägande av *frågan om en särskild yrkesskolnämnds in-
rättande*.

Inledningsvis ha de sakkunniga därvid erinrat om ett av Sveriges indu-
striförbund, Sveriges hantverksorganisation och Sveriges köpmannaför-
bund väckt förslag angående förstärkning av skolöverstyrelsens yrkes-
skolavdelning med en råds- eller fullmäktiginstitution. Verkstadsskole-
utredningen anser sig böra i väsentliga delar återgiva den framställning i
ämnet, som nämnda organisationer sålunda gjort. De ha anfört bland an-
nat följande.

Alltsedan det nuvarande yrkesskolväsendets tillkomst genom 1918 års riksdags-
beslut om praktiska ungdomsskolor hade en intim samverkan mellan yrkesunder-
visningens och förvärvslivets representanter ansetts vara en viktig betingelse för

yrkesskolväsendets ändamålsenliga utveckling. Yrkesskolstadgan betonade även i olika sammanhang nödvändigheten härav.

Ett realiserande av nu antydda önskemål hade även kommit till stånd såväl i de lokala skolstyrelserna som inom den centrala ledningen för yrkesskolväsendet. Inom den senare hade detta hittills skett i den formen, att tid efter annan konferenser föranstaltats mellan undervisningsråden i skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning och särskilt tillkallade representanter för olika grenar av förvärvslivet. Det hade vitsordats, att denna samverkan varit gagnelig för yrkesskolesaken. Det syntes emellertid önskvärt, att även i vårt land — i överensstämmelse med förhållandena i vissa andra länder — åt samarbetet förlänades en fastare form än den hittillsvarande. En regelbunden kontakt mellan yrkesskolavdelningen och representanter för näringslivet skulle nämligen mer än tillfälliga konferenser tillföra avdelningen praktiska erfarenheter och uppslag, som kunde verka befruktande på dess arbete och för förvärvslivets män stimulera intresset för yrkesutbildningens problem och ingiva en känsla av medansvarighet i lösandet av dessa. Organisationerna ansåge det vara så mycket angelägnare, att detta önskemål snarast möjligt tillgodosåges, som man kunnat förmärka, att den yrkesutbildning, som bestredes av de statsunderstödda yrkesskolorna, med åren omfattats med stigande intresse och förtroende från de unga och deras målmäns sida och därför fått en ökad betydelse för näringslivet.

I Danmark och Norge hade en samverkan av antydd art anordnats i former, som syntes värda att uppmärksammas. Enligt dansk lag av år 1916 om »Tilsyn med den tekniske undervisning for haandværkere og industridrivende» utövades tillsynen över nämnda undervisning av en av konungen utnämnd direktör jämte denne underordnade tjänstemän. Vid sidan härav fungerade ett »Skoleraad», bestående av direktören såsom ordförande och i övrigt av 15 medlemmar, flertalet av dem representerande hantverk och industri samt dessa näringars yrkes- och fackskolor. Väsentliga förändringar i undervisningsplanerna, undervisningens fördelning mellan de olika skolorna samt dessa skolors organisation nämndes bland de ärenden, i vilka rådet hade att avgiva yttrande. Rådet hade även tillerkänts initiativrätt.

Vid ordnandet av den centrala ledningen för yrkesskolväsendet i Norge hade man vägt mellan det danska och det svenska systemet. Man hade därvid funnit, att »det danske tilsyn med tilknyttet skoleråd, hvortil man i Sverige mangler sidestykke, står i en ganske annen organisert kontakt med næringslivet enn den svenske yrkesskolestyrelse». I Norge hade sålunda upprättats ett »Yrkesoplæringsråd for håndverk og industri» med uppgift att tjäna »til sakkyndig bistand for kirke- og undervisningsdepartementet i spørsmål vedrørende yrkesoplæring og yrkesskoler» i nämnda näringsgrenar. Detta råd bestode av 13 ledamöter, av vilka en utsåges av departementet och de övriga representerade olika tekniska och praktiska skolor, arbetarnas landsorganisation, hantverksförbundet samt industriförbundet. Rådets verksamhet ginge ut på att giva råd, taga initiativ och utöva kontroll.

Såvitt organisationerna hade sig bekant, hade den i Danmark och Norge genomförda ordningen varit till stort gagn för yrkesskolornas utveckling.

De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha härefter — under ytterligare framhållande av yrkesskolavdelningens betydelsefulla uppgifter, som syntes göra det nödvändigt, att avdelningen finge bedriva sina arbeten så, att den på verkligt sakkunnigt sätt kunde leda utvecklingen på detta område — beträffande nu ifrågavarande spørsmål anfört

bland annat, att det enligt de sakkunnigas uppfattning skulle vara till otvivelaktigt gagn, därest tillfälle bereddtes yrkesskolavdelningen att stå i intim kontakt med representanter för de yrken och organisationer, som närmast vore intresserade av yrkesundervisningens gestaltning. För att yrkesskolavdelningen skulle få del av de erfarenheter, som erfordrades för att organisera yrkesskolväsendet i dess mångskiftande former och med hänsyn till förhållandenas växlande krav, ansåge de sakkunniga det därför vara av största värde, att vid dess sida ställdes ett rådgivande organ med en allsidig och samtidigt fackmannamässig rekrytering. I anslutning till organisationernas ovannämnda förslag förordade de sakkunniga, att en särskild institution av angivna slag inrättades, benämnd *skolöverstyrelsens yrkesskolnämnd*. Härmed ansåge de sakkunniga, att det av rationaliseringsutredningen framhållna behovet av en förstärkning av den centrala ledningen med särskild sakkunskap om arbetsmarknadens förhållanden skulle kunna tillgodoses.

Beträffande *yrkesskolnämndens uppgifter* ha ifrågavarande sakkunniga vidare anfört följande. Nämnden borde ha till uppgift att förverkliga det erforderliga och önskvärda samarbetet mellan skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning och representanter för de arbetsområden, för vilka yrkesskolor vore inrättade, hos förvärvslivets män stimulera intresset för yrkesundervisningens problem och ingiva en känsla av medansvarighet i lösandet av dessa, samt att i samband därmed tillföra yrkesskolavdelningen praktiska erfarenheter och uppslag. I detta syfte skulle nämnden avgiva yttranden och förslag i till dess prövning hänskjutna ärenden samt i övrigt tillhandagå överstyrelsen med upplysningar och praktiska uppslag. De frågor, som fölle inom nämndens handläggning, borde i första rummet avse spörsmål om utbildningslinjer för yrkesundervisningen, större och viktigare organisationsfrågor, frågor om yrkesutbildningens anpassning efter arbetsmarknadens behov, allmänna och principiella frågor rörande lärarkompetens och undervisningsplaner m. m.

I fråga om *yrkesskolnämndens organisation* har föreslagits, att densamma skulle arbeta på tre sektioner, nämligen en för industri och hantverk, en för handel samt en för husligt arbete, bestående av förslagsvis respektive sju, sex och sex ledamöter med lika många suppleanter. Ledamöterna och suppleanterna, vilka de sakkunniga ansett böra utses av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis fem år, borde föreslås i sektionen för industri och hantverk: två av Sveriges industriförbund, två av Sveriges hantverksorganisation, två av landsorganisationen och en av yrkesskol föreningen; i sektionen för handel: en av Sveriges grossistförbund, en av Sveriges köpmannaförbund, en av kooperativa förbundet, en av de anställdas centralorganisation, en av handelsarbetarnas förbund och en av yrkesskol föreningen; samt i sektionen för husligt arbete: en av hemslöjdsföreningarnas riksförbund, en av konfektionsindustriförbundet, en av svenska beklädnadsarbetarförbundet, en av hus-

modersföreningarnas riksförbund, en av hembiträdesföreningarnas samarbetskommitté och en av yrkesskolföreningen.

Beträffande *yrkesskolnämndens arbetsformer* har vidare föreslagits, att varje sektion borde sammanträda minst en gång årligen å tid, som skolöverstyrelsen bestämde. Skolöverstyrelsen borde dock äga rätt att för behandling av viktigare eller mera brådskande ärenden kalla sektion till extra sammanträde. Därest en fråga, som tillhörde någon av de tre sektionerna, befundes vara av beskaffenhet att böra föreläggas nämnden i dess helhet eller fråga uppkomme, som berörde samtliga sektioner, borde överstyrelsen äga möjlighet att besluta om sammanträde med nämnden i dess helhet. Sådant sammanträde förutsattes äga rum högst en gång om året. Vid alla förhandlingar inom nämnden eller dess sektioner ägde ledamöterna å yrkesskolavdelningen närvara. Överstyrelsen borde äga befogenhet att kalla tjänstemän i överstyrelsen eller lärare vid under ämbetsverkets inseeende stående läroanstalter att närvara vid nämnda förhandlingar för att tillhandagå med upplysningar. Om så skulle vara av behovet påkallat, borde överstyrelsen även bereda nämnden eller sektion av nämnden tillfälle till hörande av särskilda sakkunniga. Förhandlingarna inom nämnden eller sektion av densamma — varvid protokoll, som skulle justeras av ordföranden, borde föras — skulle ledas av chefen för skolöverstyrelsen eller efter hans bestämmande av avdelningschefen å yrkesskolavdelningen eller annan ledamot av överstyrelsen.

Beträffande sekreterar- och övriga kansligöromål borde desamma för rättas av därtill av överstyrelsen förordnad tjänsteman inom ämbetsverket. För sammanträde erforderliga förberedande utredningar syntes böra verkställas genom överstyrelsens försorg.

Av nämnden eller sektion av densamma skulle i första hand behandlas frågor, som förelades dem av skolöverstyrelsen, ävensom framställningar, som i sammanhang därmed väcktes av nämndens ledamöter. Skulle ledamot av nämnden eller någon av de organisationer, som hade att föreslå ledamöter av nämnden, önska att viss fråga upptoges till behandling, borde senast en vecka före sammanträdet början motiverad framställning härom ingivas till skolöverstyrelsen.

I omröstning, varvid enkel majoritet borde fälla utslaget, finge ordföranden och tillstädeskommande tjänsteman eller sakkunnig icke delta.

Ersättning åt ledamot av nämnden syntes böra utgå enligt de grunder, som gällde för ledamot av kommitté. Härav föranledda kostnader borde bestridas från skolöverstyrelsens anslagspost till sakkunniga och experter. De sakkunniga uppskattade kostnaderna för den föreslagna yrkesskolnämnden till i runt tal 2 000 kronor för år.

I överensstämmelse med de riktlinjer för nämndens sammansättning och arbetsformer, som ovan angivits, hade utarbetats ett utkast till närmare bestämmelser rörande yrkesskolnämnden.

Över de sakkunnigas förslag till yrkesskolnämnd ha sedermera yttranden avgivits av ett flertal myndigheter och organisationer. Vissa av dessa ha livligt tillstyrkt förslagets genomförande såsom ägnat att bidra till en närmare samverkan mellan den centrala ledningen och näringslivet. Bland dem må här endast nämnas *svenska handelsarbetareförbundet*, *Sveriges konfektionsindustriförbund*, *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* och *hembiträdesföreningarnas samarbetskommitté*. Å andra sidan ha i vissa av yttrandena mer eller mindre stark tvekan uttalats angående den ifrågasatta institutionens effektivitet. Beträffande sistnämnda yttranden tillåter sig utredningen framhålla följande. *Skolöverstyrelsen* — som tillstyrkt en organisation i huvudsaklig överensstämmelse med det framlagda förslaget — har anfört, att, därest yrkesskolnämndens verksamhet verkligen komme att för yrkesundervisningen få sådan betydelse, som vore avsedd, det icke torde vara motiverat att av ekonomiska skäl så begränsa möjligheten för nämnden att sammanträda i sin helhet, som de sakkunniga föreslagit. *Svenska yrkesskolföreningen* — som uttalat sin stora tillfredsställelse över förslaget — har dock framhållit nödvändigheten av att nämnden åtminstone i viss utsträckning tilldelades större inflytande på avgörandet av de ärenden, som skulle falla under nämndens handläggning. Huruvida detta låte sig göra inom yrkesskolavdelningens nuvarande organisation, undandroge sig föreningens bedömande, men borde enligt föreningens mening prövas. Föreningen ansåge det vidare nödvändigt med betydligt tätare sammanträden än som förutsatts av de sakkunniga, därest ledamöterna skulle kunna hålla en kontinuerlig kontakt med de frågor, som skulle handläggas av dem, och om nämnden skulle kunna fylla den uppgift, som man tänkt sig tilldela densamma. Ungefär enahanda synpunkter ha framförts av *de anställdas centralorganisation (Daco)*, som ansett, att nämnden skulle kunna utöva ett icke obetydligt inflytande på den praktiska utformningen av yrkesundervisningen. *Kooperativa förbundet* har framhållit, att utvecklingen syntes göra det till ett överhandtagande intresse, att det praktiska livet hade ett starkt inflytande på ledningen av ungdomens utbildning i praktisk verksamhet. Förbundet ansåge emellertid, att de betydelsefulla frågor, som skulle falla inom nämndens handläggning, vore av den beskaffenhet, att de knappast kunde uttömmande behandlas på enstaka sammanträden. Nämndens ledamöter borde sättas i tillfälle att löpande följa alla de viktigare frågornas utveckling under arbetsåret samt beredas tillfälle till direkt kontakt med yrkesskolorna genom besök och inspektion, varigenom de föreslagna bestämmelsernas rätt till initiativ först skulle få verklig betydelse. Förbundet ansåge emellertid, att yrkesskolnämnden borde i alla viktiga principiella frågor rörande yrkesundervisningens ordnande ha beslutande och icke blott rådgivande befogenhet. Förbundet biträdde förslaget under förutsättning att nämndens arbete och uppgifter fastställdes så, att den finge beslutande och ej blott rådgivande myndighet och sålunda bleve i praktisk mening att jämställa med en styrelse för yrkesskolundervisningen. *Landsorganisationen* slutligen har — under åberopande av att yrkesutbildningsfrågorna numera fått helt annan betydelse och andra proportioner än tidigare — uttalat, att enbart dessa skäl syntes tala för tillskapandet av ett särskilt organ för yrkesundervisningen. I yttrandet har vidare anförts, att enbart genom att förstärka den nuvarande organisationen av den centrala ledningen med en yrkesskolnämnd, som skulle avgiva yttranden och i övrigt tillhandahålla skolöverstyrelsen med upplysningar och praktiska uppslag, det knappast torde kunna vinnas en smidigare anpassning av yrkesutbildningen till den fortgående rationaliseringen och de härigenom framkallade förändringarna i efterfrågan på arbetskraft eller till de strukturella förändringarna av näringslivet, vilka skedde på grund av den fortgående tekniska utvecklingen och de växlande handelspolitiska förhållandena. För att yrkesutbildningen skulle kunna anpassas med hänsyn till vad sålunda anförts

torde det vara nödvändigt att det organ, som skulle utgöra överledning för yrkesutbildningen, hade möjligheter att följa utvecklingen på arbetsmarknadens olika områden. Utan tvivel torde ett särskilt organ, som utrustades med sakkunskap på dessa områden och som uteslutande ägnade sig åt yrkesutbildningen, på ett bättre sätt kunna åstadkomma denna utbildnings anpassning efter växlande förhållanden på näringslivets område än vad som kunde åstadkommas med bibehållande av den nuvarande organisationen. Landsorganisationen ansåge sålunda, att för yrkesutbildningen ett särskilt organ eller yrkesutbildningsråd borde skapas.

Verkstadsskoleutredningens allmänna synpunkter. I propositionen nr 96/1918 angående upprättande av praktiska ungdomsskolor uttalade föredragande departementschefen bland annat, att man vid avgörandet av frågan, till vilket förvaltningsområde yrkesutbildningen borde hänföras, principiellt kunde följa endera av två linjer. Antingen kunde — då yrkesundervisningen vore till för yrkenas skull och det vore dessa den hade att tjäna genom att utbilda skickliga yrkesmän — denna undervisning i förvaltningsavseende hållas samman med yrkena, eller också kunde man starkast framhäva undervisningssynpunkten och på grund härav i förvaltningsavseende sammanföra yrkesutbildningen med det allmänna undervisningsväsendet.

I svensk förvaltning ha båda dessa principer kommit i tillämpning. Utan varje anspråk på fullständighet må såsom exempel härpå följande anföras. I fråga om den yrkesutbildning, som äger rum i vissa högskolor, vilka sortera omedelbart under vederbörande departement, gäller, att handels-högskolorna äro förlagda under handelsdepartementet, lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan under jordbruksdepartementet, medan de tekniska högskolorna sortera under ecklesiastikdepartementet, till vilket även hänförts den något lägre yrkesutbildning, som meddelas i de tekniska läroverken. Det beslutade statens hantverksinstitut torde vidare komma att sortera under handelsdepartementet.

Även beträffande den lägre yrkesundervisningen har man stundom följt den principen att lägga den centrala ledningen till en myndighet, som i övrigt handlägger ärenden beträffande vederbörande yrke, under det man i andra fall hänfört yrkesutbildningen till vederbörande undervisningsmyndighet. Förstnämnda princip har följts exempelvis beträffande den lägre jordbruksundervisningen, som förlagts under lantbruksstyrelsen och jordbruksdepartementet, medan den lägre handelsutbildningen och den lägre tekniska utbildningen i huvudsak sortera under skolöverstyrelsen och ecklesiastikdepartementet, dock att en del av hantverkets yrkesutbildning är förlagd under kommerskollegium (exempelvis utdelningen av stipendier för praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare). Här må även erinras om att hela utbildningen för sjöfarten — såväl den något högre som den lägre — förlagts under kommerskollegium och därmed även under handelsdepartementet.

Vad slutligen angår yrkesutbildningen för husligt arbete, ha båda de

nämnda förvaltningsprinciperna kommit till användning, i det att lant-hushållsskolorna sortera under lantbruksstyrelsen men övriga skolor på ifrågavarande område under skolöverstyrelsen.

Den framställning om en förnyad utredning rörande organisationen av den centrala ledningen av yrkesundervisningen, som verkstadsskoleutredningen avlät i skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 16 augusti 1938, tog i främsta rummet sikte på vissa speciella omständigheter, vilka enligt utredningens mening voro av den beskaffenhet, att de påkallade ett ytterligare övertvägande av denna organisationsfråga. Med utgångspunkt i första hand från förhållandena inom industri och hantverk — vilka utredningen haft anledning ingå på i samband med fullgörandet av sitt tidigare uppdrag att utreda och framlägga förslag beträffande inrättandet av centrala verkstadsskolor — uttalades därvid, att skolöverstyrelsen syntes sakna den kontakt med näringsliv och arbetsmarknad, som syntes vara en ovillkorlig förutsättning för att den centrala ledningen av yrkesundervisningen skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter, varjämte ifrågasattes, huruvida överstyrelsens organisation vore eller över huvud kunde bliva sådan, att den skulle möjliggöra en dylik kontakt.

I själva verket råder i väsentliga avseenden överensstämmelse mellan den mening i fråga om behovet av en närmare kontakt mellan skolöverstyrelsen samt näringsliv och arbetsmarknad, varåt sakkunniga rörande överstyrelsens organisation enligt den tidigare lämnade redogörelsen givit uttryck, och de synpunkter i frågan, som återfinnas i verkstadsskoleutredningens omförmälda framställning. Utredningen vill sålunda för sin del vitsorda, att en stark och fortgående utveckling alltjämt pågår inom yrkesundervisningen samt att denna i hög grad påverkas av förändringar i det allmänna ekonomiska livet. Att en planmässig och intim samverkan mellan den centrala ledningen av yrkesundervisningen samt näringsliv och arbetsmarknad skulle vara gagnelig för utvecklingen, finner utredningen vidare ställt utom tvivel. Såsom utredningen uttalat i sin ovannämnda framställning den 16 augusti 1938, är en sådan samverkan i en alldeles särskilt hög grad erforderlig i vissa speciella avseenden. Kravet på en med näringsliv och arbetsmarknad nära samarbetande central ledning framträder sålunda synnerligen starkt, då fråga blir om ett hela landet omspännande system av yrkesutbildningsanstalter. Ett sådant system kan nämligen icke skapas utan en överblick över landets totala behov av yrkesutbildad arbetskraft inom varje särskilt fack, av den yrkesutbildning, som kommit till stånd genom företagarnas egna anordningar, och av det behov, som sålunda ytterligare kan göra sig gällande. Givetvis är det icke ens för en central ledning möjligt att exakt fastställa detta behov. Just på grund därav förutsätter emellertid den ungefärliga uppskattning av behovet — vilken dock måste komma till stånd — ständig kontakt mellan den centrala

ledningen av yrkesundervisningen och representanter för näringsliv och arbetsmarknad. Detta samarbete synes så mycket angelägnare, som de förändringar, som näringslivet är underkastat, nödvändiggöra en ständigt förnyad omprövning av behovet och inriktningen av yrkesutbildningen. Visserligen kunna med hänsyn till de avsevärda kostnaderna för mera stadigvarande undervisningsmateriel m. m. tillfälliga fluktuationer i näringslivet rimligen ej medföra en omläggning av yrkesskolväsendet, men dels bör detta — såsom framhållits i de för verkstadsskoleutredningen tidigare meddelade direktiven — givas en sådan smidighet, att i görligaste mån hänsyn tages till mera stadigvarande förändringar i näringslivet, dels bör en viss anpassning kunna ske med hänsyn till nödvändigheten att under arbetslöshetstider provisoriskt utvidga yrkesundervisningsverksamheten.

Till ytterligare belysning av det ovan anförda vill verkstadsskoleutredningen framhålla följande. Till de grundläggande spörsmålen beträffande verkstadsskolornas möjligheter att meddela verklig yrkesutbildning höra frågorna om erhållande av produktiva arbetsuppgifter för eleverna och dessas placering för fortsatt utbildning och definitiv anställning i näringslivet. Sin närmare uppfattning beträffande dessa spörsmål har verkstadsskoleutredningen haft tillfälle framlägga i betänkanDET angående centrala verkstadsskolor m. m. (a. a. kap. 8 m. fl.), till vilket utredningen tillåter sig hänvisa. Givet är, att det i första rummet bör vara vederbörande skolstyrelse, som har att söka komma till rätta med ifrågavarande spörsmål. Man har också sökt underlätta överenskommelser härom med näringsidkare och arbetare genom att bereda dessa plats i skolstyrelserna. Men i vissa fall måste dylika spörsmål komma att gälla för hela landet gemensamma förhållanden och nödvändiggöra gemensam överläggning med riksorganisationerna på näringslivets och arbetsmarknadens områden. Erfarenheterna synas ha lämnat tillräckliga uttryck för att skolöverstyrelsen med sin nuvarande organisation icke äger den sakkunskap på vissa av ifrågavarande områden och den möjlighet att bedöma och underhandla rörande dylika frågor, vilken ovillkorligen måste finnas hos den centrala ledningen av yrkesundervisningen. I omförmälda skrivelse har utredningen vidare närmare utvecklat de speciella uppgifter, som torde komma att åvila den centrala ledningen av yrkesundervisningen under mera omfattande arbetslöshetstider. Jämväl dessa uppgifter kräva en nära sådan samverkan mellan myndigheter och olika organisationer, varom ovan talats.

Även om de ovannämnda spörsmålen rörande yrkesutbildningens anpassning efter arbetsmarknadens behov och undervisningens rationella ordnande höra till de grupper av frågor, som speciellt kräva en nära kontakt mellan den centrala ledningen samt näringsliv och arbetsmarknad, är det givet, att därmed icke de uppgifter äro uttömda, som på ifrågavarande område särskilt böra överlämnas till bedömande av representanter för

nämnda intressen. Bland dylika uppgifter vill verkstadsskoleutredningen i detta sammanhang blott ytterligare nämna sådana spörsmål som större och betydelsefullare organisationsfrågor, allmänna och speciella frågor rörande lärarkompetens och undervisningsplaner m. m. Det synes emellertid över huvud taget vara av väsentlig betydelse, att näringslivets och arbetsmarknadens representanter äro knutna till yrkesundervisningen så, att de ingivas känslan av medansvarighet i lösandet av denna undervisningsproblem. En verklig insats härför lärer emellertid icke kunna vara möjlig för en person *enbart* därför att han erhållit en viss utbildning eller ställning i samhället. Härför erfordras, icke blott att han mer eller mindre tillfälligt satt sig in i vissa frågor rörande yrkesutbildningens speciella problem och behov utan framför allt att han genom en direkt och kontinuerlig kontakt med yrkesutbildningen i dess olika former fått en ingående kännedom jämväl om denna undervisnings förhållanden och arbetssätt i övrigt.

Som huvudsakligt medel att uppnå det för de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation och verkstadsskoleutredningen gemensamma målet att till den centrala ledningen för yrkesundervisningen närmare knyta representanter för de arbetsområden, för vilka yrkesutbildning erfordras, ha förstnämnda sakkunniga, såsom framgår av den tidigare redogörelsen, föreslagit inrättandet av en till skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning knuten yrkesskolnämnd, avsedd att arbeta på tre sektioner med ordinarie sammanträden i regel en gång om året. Nämnden skulle avgiva yttranden och förslag i till dess prövning hänskjutna ärenden samt i övrigt tillhandagå överstyrelsen med upplysningar och praktiska uppslag. Beträffande frågan om denna nämnd såsom ett medel att med föreslagen organisation uppnå omförmälda mål vill verkstadsskoleutredningen mot bakgrunden av vad utredningen ovan uttalat anföra följande.

Verkstadsskoleutredningen vill icke förneka, att ett realiserande av förslaget om en rådgivande yrkesskolnämnd skulle medföra en förstärkning av skolöverstyrelsen ur de synpunkter, som ovan angivits. Dock uppstår härvid frågan, huruvida det inflytande, som på så sätt skulle tillerkännas näringslivet och arbetsmarknaden, skulle bliva tillfredsställande. Som en tillgång av större praktiskt värde synes till en början ifrågavarande yrkesskolnämnd icke bli att räkna med, när det gäller den centrala ledningens ställningstaganden till frågor av principiell eller liknande natur i hos myndigheten föreliggande *löpande* ärenden. Endast i mindre utsträckning skulle det bli möjligt att dröja med avgörandet av dylika ärenden i avvaktan på sammanträde med yrkesskolnämnden. Som regel skulle sålunda även dessa avgöranden fattas av den centrala ledningen direkt med stöd av de allmänna principuttalanden i ämnet, som nämnden till äventyrs gjort vid sina sammanträden. En samverkan mellan central ledning samt näringsliv och arbetsmarknad, som i stor utsträckning skulle fungera på dylikt

sätt, skulle icke kunna anses tillfredsställande, särskilt som — enligt utredningens förmenande — sådana principiella ståndpunktstaganden, som ske vid tillfälliga överläggningar och utan omedelbart samband med konkreta frågor i direkt föreliggande ärenden, ofta visa sig av relativt mindre praktisk betydelse. Verkstadsskoleutredningen är vidare långt ifrån övertygad om, att den föreslagna organisationen av och arbetsordningen för ifrågasatt yrkesskolnämnd skulle vara ägnade att bidra till de för yrkesundervisningen bästa *principiella* besluten. Även om ledamöterna av nämnden äro experter på sina områden, är det likväl icke säkert, att de — när de med relativt långa mellanrum vid sammanträden under en eller några dagar samt utan ingående förberedelser ställas inför yrkesundervisningens speciella problem — skola förmå att i erforderlig grad behärska dessa. Verkstadsskoleutredningen skulle sålunda vilja jämföra värdet av en eventuell yrkesskolnämnds verksamhet enligt det föreliggande förslaget med värdet av en årlig allmän konferens för behandling av frågor rörande yrkesundervisning. De på var sitt område sakkunniga samt för yrkesundervisning och därmed sammanhörande frågor intresserade deltagarna samlas till konferensen för att mer eller mindre allmänt diskutera vissa spörsmål. I regel gäller det icke att besluta eller taga direkt ställning till frågor i konkreta ärenden, och diskussionens inriktning och resultat blir därför ofta beroende av tillfälligheter. Konferensens arrangörer — i föreliggande fallet yrkesundervisningens centrala ledning — skulle härefter ha att söka i sin verksamhet draga den mesta möjliga nytta av vad som förekommit på konferensen.

Med en sådan värdesättning av den ifrågasatta yrkesskolnämnden kan verkstadsskoleutredningen icke anse det av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation framlagda förslaget, i vad det avser den centrala ledningen av yrkesundervisningen, godtagbart. Såsom ock framhållits i vissa av de över förslaget avgivna yttrandena, synes det emellertid icke möjligt att *inom ramen* för skolöverstyrelsens nuvarande organisation nå längre än vad ovannämnda sakkunniga föreslagit. Enligt utredningens mening måste därför möjligheterna undersökas för en mera genomgripande omorganisation av oförmälda centrala ledning. I detta sammanhang må även erinras därom, att erfarenheten torde ha givit vid handen, att liknande institutioner som den ifrågasatta yrkesskolnämnden inom andra ämbetsverk icke motsvarat de förväntningar, man ställt på dem. Sålunda beslöt riksdagen så sent som 1937 att avskaffa det liknande rådgivande organ, sociala rådet, som dittills varit knutet till socialstyrelsen.

Ett av de främsta stöden för den ståndpunkt, utredningen sålunda intagit, finner utredningen i den omständigheten, att yrkesundervisning äger rum jämväl i annan ordning än i särskilt upprättade yrkesundervisningsanstalter av olika slag. I stor utsträckning sker sålunda utbildning av yrkesmän genom att de unga direkt anställas i näringslivet såsom lärlingar

eller dylikt. Denna utbildningsväg bör i första hand utnyttjas och av den centrala myndigheten så mycket som möjligt befrämjas. Betydelsen av denna utbildning framgår därav, att staten ansett sig böra lämna den vissa understöd. I vad avser industri och hantverk handhaves emellertid fördelningen av dessa understöd av annan myndighet, kommerskollegium, än den som leder motsvarande utbildning, när den äger rum i skolor. Någon principiell skillnad föreligger dock icke mellan den genom stipendier från kommerskollegium understödda lärlingsutbildningen hos hantverksmästare och exempelvis de s. k. decentraliserade verkstadsskolorna, vid vilka eleverna för erhållande av den praktiska yrkesutbildningen individuellt utplaceras hos hantverksmästare. I längden torde det icke vara möjligt att vissa former av lärlingsutbildning hänföras till kommerskollegium och därmed handelsdepartementet, under det att andra sortera under skolöverstyrelsen och ecklesiastikdepartementet. I detta sammanhang vill utredningen slutligen erinra om att enligt det av 1936 års hantverkssakkunniga den 10 juni 1938 dagtecknade, i november 1938 avgivna förslaget angående lärlingsutbildningen inom hantverket och den mindre industrien (statens offentliga utredningar 1938:30) överinseendet över den ifrågasatta organisationen med lärlingsnämnder i länen m. m. förlagts till skolöverstyrelsen. I den mån staten skulle anse sig böra ingripa reglerande — exempelvis genom en lärlingslag — eller, såsom hittills, stödande även av denna utbildning inom produktionsföretagen, synes det emellertid ofrånkomligt, att det statliga organ, som skall omhänderha denna verksamhet, är organiserat på annat sätt än ur enbart *skolsynpunkter*.

Verkstadsskoleutredningen har vid sin prövning av de föreliggande omständigheterna i olika avseenden kommit till den uppfattningen, att den mera genomgripande omorganisation av yrkesundervisningens centrala ledning, som utredningen anser påkallad, bör gå ut på *antingen* att alla de olika grenarna av yrkesundervisningen förläggas direkt under de myndigheter, som i övrigt handlägga ärenden beträffande vederbörande yrke, *eller ock* att alla eller vissa grenar av denna undervisning hänföras under ett för ändamålet särskilt inrättat statligt organ, i vilket vederbörande yrkes samt arbetsmarknadens representanter ha ett väsentligt inflytande, dock att detta organ självfallet även bör förses med den pedagogiska sakkunskap, som är erforderlig för bedrivande av undervisningsverksamhet.

Såsom framgått ovan, har beträffande vissa grenar av yrkesundervisningen det förstnämnda alternativet redan tillämpats och skulle i övrigt i huvudsak innebära, att vissa grenar av yrkesutbildningen finge förläggas under kommerskollegium. Sålunda finge utbildningen för hantverk och industri anknytas till kollegiets industribyrå och undervisningen för handel till handels- och administrativa byrån, varjämte särskilda anordningar finge vidtagas för överledningen av yrkesutbildningen för husligt arbete, för vars förläggande till

kommerskollegium inga skäl kunna anföras. Med nuvarande organisation av yrkesskolväsendet bör det emellertid enligt verkstadsskoleutredningens förmenande icke ifrågasättas att uppdelna den centrala ledningen för nyssnämnda tre grenar av yrkesundervisningen på olika organ. På grund därav och i övrigt av de skäl, som i samband med tillskapandet av den nuvarande organisationen av skolöverstyrelsen anfördes emot ett förläggande av ifrågavarande centrala ledning till kommerskollegium (jfr sid. 12 ff.), vill utredningen bestämt avråda från en omorganisation enligt detta alternativ. Bland de nyssnämnda skälen vill utredningen i detta sammanhang särskilt erinra om vederbörande departementschefs uttalande, att det syntes uppenbart, att ledningen av den lägre yrkesundervisningen, om den på nyss antytt sätt splittades på flera sektioner av olika byråer och om den inom de olika sektionerna inklämdes mellan andra stora ärenden av heterogen natur, omöjlig skulle kunna få den fasta och enhetliga organisation eller den självständiga ställning, som den krävde för att kunna lösa sina uppgifter; den kunde heller icke från vederbörande ämbetsverks chef och ledamöter påräkna den uppmärksamhet och omvårdnad, som den oundgängligen krävde.

Utifrån ovannämnda uppfattning har verkstadsskoleutredningen kommit till den slutsatsen, att ett fristående centralorgan för yrkesundervisningen bör inrättas.

Som redan berörts, har det varit vissa speciella omständigheter, som syntes verkstadsskoleutredningen påkalla den ovanberörda mera genomgripande omorganisationen av yrkesundervisningens centrala ledning. Utredningen har emellertid icke förbisett, att vissa andra förhållanden tala för ett fortsatt sammanhållande inom ett ämbetsverk av ledningen av det allmänna såväl högre som lägre skolväsendet och yrkesundervisningen. Sålunda innebär givetvis den för flera undervisningsgrenar gemensamma skolöverstyrelsen påtagliga fördelar med hänsyn till den förefintliga samhörigheten mellan skolväsendets olika grenar. Utredningen tänker därvid främst på den yrkesbetonade undervisning, som för närvarande meddelas i de praktiska mellanskolorna och de praktiska realskollinjerna, i de yrkesbestämda högre folkskolorna samt i fortsättningsskolornas yrkesbestämda linjer och i vissa fall i folkhögskolorna. Men utredningen vill vidare rikta uppmärksamheten på att exempelvis de tekniska gymnasierna och handelsgymnasierna rent organisatoriskt stå de allmänna läroverken mycket nära. I stor utsträckning uppstå vid förstnämnda läroverk liksom givetvis även vid övriga yrkesundervisningsanstalter samma pedagogiska och disciplinära spørsmål som vid läroverken. Med hänsyn till det sålunda anförda måste det givetvis anses av betydande värde, att den centrala ledningen för samtliga nämnda grenar av undervisningsväsendet är sammanförd inom ett ämbetsverk. Ur synpunkten av den centrala myndig-

hetens egen inre organisation innebär vidare den nuvarande gemenskapen vissa påtagliga förutsättningar till rationaliseringar och besparingar i förhållande till en på flera myndigheter splittrad central ledning av ifrågasvarande undervisningsväsende. Utredningen syftar därvid på vissa av överstyrelsens inspektionsuppgifter, på organisationen av den för samtliga omnämnda undervisningsgrenar erforderliga statistiska avdelningen och på den av de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation föreslagna handläggningen inom överstyrelsen av kamerala frågor ävensom på frågor rörande skolhygien, undervisningslokaler m. m. I detta sammanhang erinras slutligen om att undervisning i husligt arbete meddelas såväl i de allmänna skolorna som i ett stort antal yrkesundervisningsanstalter.

I sin skrivelse den 16 augusti 1938 anförde verkstadsskoleutredningen, att vid en eventuell förnyad omprövning av frågan om skolöverstyrelsens organisation de ovannämnda synpunkterna borde beaktas. Sedan nämnda omprövning anförtrotts utredningen, har utredningen tågit samtliga ifrågasvarande spörsmål i ingående övervägande. Den betydelsefullaste frågan har därvid varit, huruvida samarbetet mellan de olika avdelningarna inom den nuvarande skolöverstyrelsen för ledningen av den yrkesbetonade undervisningen i de allmänna skolorna och av den egentliga yrkesskolverksamheten är och måste vara av den art, att nämnda avdelningar även för framtiden böra sammanhållas inom ett ämbetsverk.

I sistnämnda avseenden vill utredningen anföra följande. De yrkesbestämda högre folkskolorna, fortsättningsskolans yrkesbestämda linjer, de praktiska mellanskolorna och de praktiska realskollinjerna erbjuda problem, där det för vederbörande avdelning inom skolöverstyrelsen är av värde att kunna rådfråga den sakkunskap, som är tillfinnandes å yrkeskolavdelningen. Detsamma är givetvis förhållandet även beträffande undervisningen i husligt arbete, som förekommer i samtliga allmänna skolformer. Av den redogörelse, som lämnas i nästföljande kapitel, framgår, att i synnerhet handelsundervisningen och undervisningen i husligt arbete i vissa av nämnda allmänna skolformer är av den omfattning, att den stundom väl motsvarar den yrkesundervisning häri, som meddelas i olika anstalter för yrkesundervisning. För bedömande av ifrågasvarande spörsmål har utredningen sökt att i samråd med vederbörande undervisningsråd bilda sig en uppfattning rörande det samarbete med yrkesskolavdelningen, som för närvarande anses erforderligt för ledandet av den yrkesbetonade undervisningen inom de allmänna skolorna. Det har därvid visat sig, att de olika avdelningarna inom överstyrelsen i huvudsak arbeta självständigt. Med hänsyn till ifrågasvarande yrkesundervisnings i stor utsträckning allmänna karaktär synes det förekommande samarbetet i stort sett vara inskränkt till vissa engångsfrågor i samband med en läroanstalts anordnande, såsom frågor rörande undervisningslokaler och dessas utrustning och förseende med undervisningsmateriel, dels till frågor om in-

spektion, särskilt av handelsundervisningen, samt examensuppgifter och dylikt, dels ock till spörsmål av större principiell räckvidd, såsom förebilder för undervisningsplaner ävensom frågor rörande lärares behörighet och dylikt. Som regel har emellertid ett personligt samråd mellan vederbörande undervisningsråd ansetts tillräckligt, varför samarbetet avdelningarna emellan endast i undantagsfall kommit till synligt uttryck genom att vederbörande ledamot på yrkesskolavdelningen — därest icke fråga varit om pleniärenden — formellt deltagit i de övriga avdelningarnas beslut. Givetvis har dock inspektionen, i vad den avser den direkta yrkesundervisningen inom de allmänna skolorna, och bedömandet av examensuppgifter i viss utsträckning helt fått överlämnas till yrkesskolavdelningens speciella sakkunskap. En undantagsställning har vidare det husliga arbetet intagit, i det att konsulenten härför, som har sin placering på yrkesskolavdelningen, till omkring en tredjedel av sin arbetstid är sysselsatt med handläggningen och föredragningen av ärenden, tillhörande de andra avdelningarna. Frånsett sålunda undervisningen i husligt arbete i de allmänna skolorna — för vars ledande under alla förhållanden särskild sakkunskap måste vara tillgänglig för läroverks- och folkskolavdelningarna inom skolöverstyrelsen — synes sålunda för ledandet av den övriga yrkesbetonade undervisningen i samma skolor det erforderliga samarbetet med den speciella sakkunskapen på yrkesundervisningens område kunna åstadkommas genom samråd ämbetsverken emellan, även om yrkesskolavdelningen skulle utbrytas till ett särskilt sådant verk. Givetvis skulle det i så fall åligga den nya överstyrelsen att biträda med inspektioner, granskning av examensuppgifter och dylikt.

Motsvarande samråd synes vidare kunna komma till stånd vid behandlingen av de organisatoriska, pedagogiska och andra spörsmål vid de egentliga yrkesundervisningsanstalterna, för vilkas lösande enahanda principer böra tillämpas som vid de allmänna skolorna.

De skäl, som tala för ett bibehållande av den nuvarande överstyrelsens huvudsakliga organisation, synas med hänsyn till det ovan anförda icke vara av den art, att de böra stå hindrande för en av andra starka skäl påkallad omorganisation. Då, enligt vad som tidigare utvecklats, de oavvisliga kraven på en organiserad effektiv samverkan mellan den centrala ledningen av yrkesundervisningen samt näringsliv och arbetsmarknad icke synas kunna tillgodoses inom ramen för den nuvarande skolöverstyrelsen, har verkstadsskoleutredningen funnit avgörande skäl tala för det ovannämnda förslaget att förordna inrättandet av ett fristående centralorgan för yrkesundervisningen. I kap. 7

kommer utredningen att framlägga förslag till organisationen av ett sådant centralorgan, förslagsvis benämnt *överstyrelsen för yrkesutbildning*.

I samband med organiserandet av en dylik fristående överstyrelse för yrkesutbildning måste *dels* dragas en gräns mellan den yrkesbetonade undervisning, som med hänsyn till föreliggande organisatoriska samband med den allmänna skolundervisningen alltfört bör ligga under skolöverstyrelsen, och den yrkesundervisning, vars ledning bör anförtros åt det nya statliga centralorganet, *dels ock* tagas särskild ställning till sådana organisatoriska frågor rörande viss inspektion, statistik m. m., varom talats i det föregående.

Ur de sålunda angivna synpunkterna avser verkstadsskoleutredningen att i de närmast följande kapitlen taga ställning till nyssnämnda spørsmål ävensom till frågan, angående vilka grenar av yrkesundervisningsväsendet i övrigt som böra läggas under den ifrågasatta överstyrelsen för yrkesutbildning. Därefter vill utredningen behandla frågan, under vilket departement nämnda överstyrelse lämpligen bör sortera.

I detta sammanhang vill verkstadsskoleutredningen slutligen erinra om de förslag angående decentralisation av vissa ärenden från skolöverstyrelsen till denna myndighet underlydande organ, som framlagts av de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation (se nämnda sakkunnigas betänkande sid. 105 ff.). Utredningen har emellertid icke ansett sig behöva här ingå på en närmare granskning av dessa förslag.

Kap. 4. Vissa frågor rörande verksamhetsområdet för en överstyrelse för yrkesutbildning.

I föregående kapitel har verkstadsskoleutredningen framhållit, hurusom i samband med inrättandet av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning en gräns måste dragas mellan den undervisning av mer eller mindre yrkesbetonad karaktär, vilken med hänsyn till föreliggande organisatoriska samband med den allmänna skolundervisningen alltfört borde ligga under skolöverstyrelsen, och den för närvarande under överstyrelsen sorterande yrkesundervisning, vars ledning borde anförtros åt det nya statliga centralorganet för yrkesutbildning. I samband därmed borde utredas, vilka av yrkesundervisningens övriga grenar, som borde läggas under nyssnämnda centralorgan.

Rörande ovannämnda spörsmål vill verkstadsskoleutredningen anföra följande.

1. Den centrala ledningen av den yrkesbetonade undervisningen i skolor, tillhörande det allmänna skolväsendet.

Verkstadsskoleutredningen har redan tidigare, i likhet med sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation, framhållit fördelarna med hänsyn till den förefintliga samhörigheten mellan undervisningsväsendets olika grenar av skolöverstyrelsens nuvarande, för flera grenar av undervisningen gemensamma organisation. De yrkesbetonade högre folkskolorna, fortsättnings skolans yrkesbestämda linjer, de praktiska mellanskolorna och de praktiska realskollinjerna erbjöde sålunda problem, där det för vederbörande avdelning inom överstyrelsen vore av värde att kunna rådfråga den sakkunskap, som vore till finnandes å yrkesskolavdelningen. Detsamma vore givetvis även förhållandet beträffande undervisningen i husligt arbete, som förekomme i flertalet allmänna skolformer. Detta oakttat har verkstadsskoleutredningen på närmare anförda skäl ansett sig böra föreslå yrkeskolavdelningens utbrytande ur skolöverstyrelsen och organiserande såsom en fristående överstyrelse för yrkesutbildning.

Utredningen vill i det följande närmare granska, huruvida åtgärder böra vidtagas för att tillgodose skolöverstyrelsens läroverks- och folkskolavdelningars behov av sakkunskap på yrkesundervisningens område, därest den föreslagna organisationsändringen kommer till stånd. För detta ändamål

lämnar utredningen samtidigt en översikt över omfattningen och beskaffenheten av den yrkesbetonade undervisning, som lämnas i de allmänna skolorna.

Undervisningen i husligt arbete i de allmänna skolorna. Undervisning i husligt arbete, d. v. s. i ämnena hushållsgöromål och kvinnlig slöjd (sömnad, vävning och dylikt), förekommer i stor utsträckning i de allmänna skolformerna. Beträffande ifrågavarande undervisning må nämnas, att 1936 års riksdag i samband med anmälan av sitt beslut angående obligatorisk sjuårig folkskola uttalade sin anslutning till tanken, att ingen flicka borde lämna den obligatoriska skolundervisningen utan att först ha erhållit undervisning i husligt arbete. Riksdagen ansåg betydelsen därav icke kunna skattas nog högt och framhöll önskvärdheten av att resultatet av en utredning i frågan snart måtte kunna föreläggas riksdagen.

Skolöverstyrelsen, som verkställt berörda utredning, har den 26 juli 1938 avgivit förslag angående anordnande av obligatorisk undervisning i hushållsgöromål för flickor. Överstyrelsen har därvid funnit det vara av behovet påkallat, att allmänna föreskrifter om införande av obligatorisk undervisning i hushållsgöromål för flickor meddelas, varjämte överstyrelsen föreslagit, att ifrågavarande undervisning skall bestämmas till minst 44 arbetsdagar med minst 5 timmar om dagen för lärjunge och vara förlagd till fortsättningsskolan; dock skall, där undervisning i hushållsgöromål meddelas i folkskolans sjunde årsklass, undervisningen i hushållsgöromål i fortsättningsskolan kunna begränsas till minst 30 arbetsdagar. Vidare anser överstyrelsen, att undervisningen i hushållsgöromål bör i möjligaste mån centraliseras till ändamålsenligt inredda lokaler och att landet bör indelas i skolköskretsar av den omfattning och till det antal, som skolöverstyrelsen bestämmer.

Till belysande av ämnenas förekomst i olika skolformer meddelar utredningen här nedan vissa siffror från senare år. Antalet kurser i *hushållsgöromål* med folkskolans lärjungar utgjorde läsåret 1935/36 — enligt från skolöverstyrelsens statistiska avdelning inhämtade preliminära uppgifter — 1 056, i vilka deltog 238 gossar och 11 627 flickor. (Under samma tid voro dessutom inom skoldistriktet anordnade 33 kurser med 614 deltagande flickor, vilka avgått från folkskolan.) Av skolöverstyrelsens ovannämnda utredning framgår, att av de 1 437 skoldistrikt, inom vilka under läsåret 1936/37 undervisning i hushållsgöromål för flickor var anordnad, denna undervisning i 10 skoldistrikt var förlagd till enbart folkskolan, i 1 281 skoldistrikt till enbart fortsättningsskolan och i 146 skoldistrikt till både folkskolan och fortsättningsskolan, eller, uttryckt i procent, 0·7 % enbart till folkskolan, 89·1 % enbart till fortsättningsskolan och 10·2 % till både folkskolan och fortsättningsskolan.

Vid högre folkskolor och praktiska mellanskolor utgjorde under läsåret 1937/38 antalet avdelningar i hushållsgöromål 166, av vilka 127 komma på skolor, där hushållsgöromål är s. k. yrkesämne. Vid de allmänna läroverken, de kommunala mellanskolorna och flickskolorna samt privatläroverken funnos vårterminen 1938

483 avdelningar i hushållsgöromål med 5 711 deltagare. Beträffande de allmänna läroverken är att märka, att ämnet hushållsgöromål visserligen är upptaget å den av Kungl. Maj:t fastställda timplanen men att i kungörelsen den 17 mars 1933 (nr 110) förordnats, att timplanen för nämnda ämne icke skall följas, förrän särskild föreskrift därom framdeles lämnats. Sådan föreskrift har ännu icke meddelats.

I fråga om *kvinnlig slöjd* funnos läsåret 1935/36 vid folkskolorna 14 861 avdelningar i flickslöjd, i vilka deltog 16 664 gossar och 188 914 flickor, tillhörande folkskolan (preliminära siffror). Beträffande fortsättningsskolan föreligga inga inom skolöverstyrelsens statistiska avdelning bearbetade uppgifter i detta avseende. Under läsåret 1937/38 utgjorde antalet kvinnliga slöjdavdelningar vid allmänna högre folkskolor samt vid yrkesbestämda högre folkskolor och praktiska mellanskolor i anslutning till handel 51. Vid yrkesbestämda högre folkskolor, där kvinnlig slöjd är s. k. yrkesämne, funnos 88 och vid de praktiska mellanskolorna med huslig linje 57 slöjdavdelningar. Vid de allmänna läroverken, de kommunala mellanskolorna och flickskolorna samt privatläroverken funnos vårterminen 1938 1 788 handarbetsavdelningar med 25 852 deltagare.

Till jämförelse må nämnas, att elevantalet i mars 1938 i skolor och kurser i husligt arbete vid de kommunala och enskilda anstalterna för yrkesundervisning i landet uppgick till 9 927.

Till frågan om den centrala ledningen av den undervisning i husligt arbete, som meddelas i lärlings- och yrkesskolor, husmodersskolor m. fl. yrkesutbildningsanstalter, återkommer verkstadsskoleutredningen i kap. 7.

Med hänsyn till betydelsen och omfattningen av ifrågakvarande undervisning i de allmänna skolorna samt dess nära organisatoriska samband med övrig undervisning i samma skolor finner utredningen icke lämpligt, att den centrala ledningen därav för framtiden skulle utövas av eller eljest göras beroende av den speciella sakkunskap på området, varmed den planerade överstyrelsen för yrkesutbildning måste förses. Skolöverstyrelsen bör inom sig äga tillgång till erforderlig sakkunskap för ifrågakvarande uppgifter.

Enligt sin nuvarande organisation har skolöverstyrelsen för handläggning av ärenden berörande den speciellt kvinnliga utbildningen till sitt förfogande dels den å yrkesskolavdelningen placerade konsulenten och särskilda föredraganden i husligt arbete, dels ock den av särskilda medel avlönade inspektören för yrkesundervisningen i sömnad och vävning.

De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha framhållit, att en fastare organisation av representationen för dessa ämnen utan tvivel vore starkt påkallad. De sakkunniga ha föreslagit, att den nyssnämnda konsulenttjänsten skall omändras till en undervisningsrådsbefattning samt att för fackinspektionen två konsulentbefattningar inrättas, en för hushållsgöromål och en för kvinnlig slöjd. Konsulenterna skola under viss tid årligen i och för inspektion besöka vederbörande läroanstalter. Inspektionstiden har för vardera konsulenten ansetts kunna begränsas till två månader årligen.

Skolöverstyrelsen har i sitt utlåtande den 29 oktober 1938 över nämnda sakkunnigas betänkande föreslagit, att hos skolöverstyrelsen skall anställas — förutom ett undervisningsråd för husligt arbete — en assistent i kvinnlig slöjd med inspektionsskyldighet, ävensom att för fackinspektion skall inrättas en konsulentbefattning i hushållsgöromål.

Verkstadsskoleutredningen finner självklart, att — om den centrala ledningen av yrkesutbildningsanstalterna avskiljes från skolöverstyrelsen — denna myndighet likväl inom sig skall ha tillgång till erforderlig sakkunskap beträffande undervisningen i husligt arbete. Det ankommer dock icke på utredningen att bedöma, vilka befattningar som äro erforderliga härför, och sålunda icke heller, huruvida den nuvarande konsulenttjänsten bör bibehållas inom överstyrelsen.

Undervisningen i manlig slöjd i de allmänna skolorna. De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha såsom en otvivelaktig brist i skolöverstyrelsens organisation framhållit, att ett så betydelsefullt praktiskt ämne som manlig slöjd icke — såsom tidigare under en följd av år — vore inom överstyrelsen företrätt genom någon särskild representant.

Till belysande av den manliga slöjdens förekomst i olika skolformer får utredningen meddela följande siffror för senare år. Enligt från skolöverstyrelsens statistiska avdelning införskaffade preliminära siffror utgjorde under läsåret 1935/36 antalet avdelningar i gosslöjd i folkskolan 9 587, i vilka deltog 131 968 gossar och 17 flickor, tillhörande folkskolan. Vid högre folkskolor uppgick under läsåret 1937/38 antalet slöjdivdelningar till 42, därav 2 i högre folkskola, där slöjd är s. k. yrkesämne. Vid de allmänna läroverken, de kommunala mellanskolorna och flickskolorna samt privatläroverken meddelades under vårterminen 1938 undervisning i slöjd, omfattande bland annat trä-, papp- och metallslöjd, bokbinderi och korgflätning, i 510 avdelningar med 6 982 deltagare, därav 958 flickor. I dessa sistnämnda siffror ingå 13 avdelningar vid praktiska realskollinjer vid allmänna läroverk med 227 lärjungar. Under skolöverstyrelsens överinseende ligga emellertid vidare, framhålla nämnda sakkunniga, en del anstalter för yrkesundervisning, där undervisning av besläktad natur med den i de allmänna skolorna bedrivna slöjdundervisningen förekommer, nämligen kurser för snickare, träarbetare, möbelsnickare m. m. i verkstadsskolor och liknande yrkesutbildningsanstalter.

Nämnda sakkunniga ha uttalat, att, därest i enlighet med de sakkunnigas förslag en konsulentbefattning för manlig slöjd komme till stånd inom överstyrelsen, det borde ifrågasättas, huruvida icke innehavaren av denna befattning även kunde anförtros ett inspekterande inseende över ovannämnda yrkesutbildning. Konsulentens årliga inspektionstid har beräknats till tre månader.

Verkstadsskoleutredningen anser för sin del, att ifrågavarande konsulenttjänst är motiverad enbart med hänsyn till undervisningen i manlig slöjd, inklusive verkstadsarbete, i andra skolor än yrkesskolor.

Yrkesbetonad undervisning i praktiska realskollinjer, praktiska mellanskolor och yrkesbestämda högre folkskolor. Omfattningen och arten av den yrkesbetonade undervisning, som under läsåret 1938/39 meddelas i omförmälda skolformer, framgå av följande uppgifter.

Inbyggda praktiska linjer funnos höstterminen 1938 vid sammanlagt 16 skolor, därav 13 realskolor, en kommunal mellanskola, en underofficersskola och en enskild skola. Elevantalet i de inbyggda linjerna vid nämnda skolor utgjorde samma termin (siffrorna inom parentes ange skolornas hela elevantal),

i linjer med teknisk undervisning	86	(886)
» » » handelsundervisning	313	(2 538)
» » » undervisning i husligt arbete	18	(263)
	Summa elever	417 (3 687)

I de 14 praktiska mellanskolorna utgjorde elevantalet höstterminen 1938,

i linjer med teknisk undervisning	1 122
» » » handelsundervisning	2 690
» » » undervisning i husligt arbete	795
	Summa elever 4 607

De yrkesbestämda högre folkskolornas fördelning på olika yrkesbetonade linjer och deras elevantal höstterminen 1938 framgå av följande uppställning.

	Antal linjer	Elevantal
Högre folkskolor med		
teknisk undervisning.....	7	255
handelsundervisning.....	7	615
undervisning i husligt arbete.....	13	1 055
undervisning i jordbruk och husligt arbete.....	4	132
undervisning i järnbrukshantering	1	29
Summa	32	2 086

För att möjliggöra en jämförelse mellan, å ena sidan, den yrkesbetonade undervisningen i praktiska realskollinjer, praktiska mellanskolor och yrkesbestämda högre folkskolor samt, å den andra, yrkesundervisningen i vissa yrkesutbildningsanstalter lämnas följande uppgifter beträffande denna undervisning vid nedannämnda läroanstalter.

a) Undervisning i *tekniska ämnen (verkstadsarbete respektive övriga sådana ämnen: mekanik och hållfasthetslära, teknisk varukännedom, beskrivande maskin- och byggnadslära, industriell ekonomi, ritteknik, yrkesritning, fältmätning och avvägning, bokföring, yrkesekonomi, yrkeshygien samt yrkesräkning och matematik)* meddelades under läsåret 1937/38 enligt tillgängliga redogörelser m. m. under det antal undervisningstimmar och med den fördelning på antal årskurser, som framgår av tabblån överst på sid. 53.

b) Undervisning i *handelsämnen* (handelsräkning, bokföring och affärs-korrespondens, handelslära och handelsrätt, stenografi samt maskinskrivning) meddelades under läsåret 1937/38 enligt tillgängliga redogörelser m. m. under det antal undervisningstimmar och med den fördelning på antal årskurser, som framgå av tablan nederst å sid. 53.

c) Undervisning i *husligt arbete* (hushållsgöromål, hushållslära, sömnad, hemsjukvård, hemvård, hälsovård, trädgårdsskötsel och barnavård) vid nedan angivna läroanstalter meddelades under läsåret 1937/38 enligt tillgängliga redogörelser m. m. under följande antal undervisningstimmar, fördelade på nedanstående antal årskurser.

S k o l a	Antal årskurser	Summa undervisningstimmar i ovan-nämnda ämnen
Praktiska realskollinjen vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg.....	2	650
Göteborgs praktiska mellanskolor.....	4	1 276
Stockholms stads hushållstekniska mellanskola.....	4	736
Högre folkskolor: Örebro ¹	4	1 204
Kristianstad.....	3	1 210
Malmö.....	3	1 504
Norrköping.....	3	1 471
Södertälje.....	3	916
Uddevalla.....	3	1 129
Ystad.....	3	1 564
Borås.....	2	887
Falun.....	2	896
Gävle.....	2	878
Hälsingborg.....	2	1 072
Kalmar.....	2	1 112
Uppsala.....	2	1 146
En normaltyp av husmodersskola.....	1	1 909

¹ Anordnad som praktisk mellanskola fr. o. m. läsåret 1938/39.

Anm. Skolor, vilka under läsåret 1937/38 icke haft fullt antal årsklasser — exempelvis på grund av ombildning från allmän till yrkesbestämd högre folkskola eller successivt införande av praktisk undervisning — ha beräknats vara anordnade med föreskrivet, i tabellen angivet antal årsklasser.

d) Undervisning i anslutning till *jordbruk* (arbetskunskap, bokföring, naturlära och slöjd för gossar) och för flickorna dessutom i *husligt arbete* med-

S k o l a	Antal årskurser	Summa undervisningstimmar i		
		jordbruksämnen		husligt arbete
		gossar	flickor	
Högre folkskolor: Allerum.....	2	472	322	581
Fleninge.....	2	496	248	248
Sunne.....	2	868	658	539
Väsby.....	2	764	275	398

delades under läsåret 1937/38 enligt tillgängliga redogörelser m. m. i högre folkskolor det antal undervisningstimmar och med den fördelning på antal årskurser, som framgå av tablån nederst å sid. 54.

e) Undervisning i *järnhantering* (maskinlära med konstruktionsritning, fysik, kemi, yrkeskunskap och träslöjd) för gossarna och i *husligt arbete* för flickorna meddelades under läsåret 1937/38 vid den 2-klassiga högre folkskolan i Hofors under 1 225 undervisningstimmar för gossarna och 967 undervisningstimmar för flickorna.

Verkstadsskoleutredningen saknar anledning att i nu förevarande sammanhang uttala någon mening i fråga om värdet av den yrkesundervisning, som ovannämnda praktiska linjer inom de allmänna skolorna avse att meddela. Utredningen utgår dock från såsom sannolikt, att åtminstone handelsundervisningen och undervisningen i husligt arbete i dessa skolor står inför en fortgående utveckling.

Den ovan lämnade jämförande redogörelsen synes utvisa, att — såsom ock framhållits i föregående kapitel — i synnerhet handelsundervisningen och undervisningen i husligt arbete i nämnda allmänna skolor är av den omfattning, att den stundom väl motsvarar den yrkesundervisning häri, som meddelas i vissa anstalter för yrkesundervisning. Ur denna synpunkt skulle det alltså finnas skäl för att förlägga ledningen av ifrågakvarande undervisning inom de allmänna skolorna under samma centrala myndighet, som handhar övrig motsvarande yrkesundervisning eller sålunda, enligt det förslag, verkstadsskoleutredningen framlägger i detta betänkande, till en nybildad överstyrelse för yrkesutbildning. Emellertid är den allmänbildande undervisningen i dessa skolor huvudsaken, och utredningen ansluter sig därför och av andra skäl helt till vad de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation anfört beträffande detta spörsmål, »att de mera yrkesbetonade linjerna och skoltyperna inom den allmänna undervisningen organisatoriskt så sammanhånga med sina respektive läroanstalter eller skolformer, att ett särskiljande av de förra erbjuder från administrativa och skolorganisatoriska synpunkter bestämda olägenheter». Enligt utredningens uppfattning kan ett sådant frånskiljande under nuvarande skolorganisatoriska förhållanden över huvud icke ifrågasättas.

Vid sådant förhållande måste emellertid — därest yrkesskolavdelningen utbrytes ur skolöverstyrelsen — tillses, att erforderlig sakkunskap rörande yrkesundervisningen alltfört finnes tillgänglig för överstyrelsen. Frånsett undervisningen i husligt arbete och manlig slöjd — beträffande vilka slag av undervisning verkstadsskoleutredningen redan uttalat sig (sid. 51 — synes det emellertid med hänsyn till arten av det samarbete i förevarande avseende, som för närvarande anses behövt mellan överstyrelsens olika avdelningar, för vilket utredningen redogjort i föregående kapitel, vara tillräckligt, om enahanda samarbete — under hand eller officiellt — sker mel-

lan den nybildade överstyrelsen för yrkesutbildning och skolöverstyrelsens återstående avdelningar som hittills mellan dessa och yrkesskolavdelningen. I den mån så finnes erforderligt, bör det givetvis åligga den nya överstyrelsen att biträda med inspektioner, granskning av examensuppgifter och dylikt. Bestämmelser rörande ifrågavarande samarbete synas böra inflyta i verkens instruktioner.

Yrkesbetonad undervisning i fortsättningsskolorna. Till belysning av den yrkesbetonade undervisningen i fortsättningsskolorna meddelas i nedanstående tabell vissa uppgifter rörande antal avdelningar och elever i de allmänna och yrkesbestämda fortsättningsskolorna ävensom undervisningens fördelning på olika yrken läsåret 1934/35 eller det senaste år, för vilket dylika uppgifter finnas tillgängliga i skolöverstyrelsens statistik.

	Antal avdelningar i årskurs	Antal lärjungar		
		Gossar	Flickor	Summa
1. Allmänna fortsättningsskolor	5 424	52 058	27 199	79 257
2. Yrkesbestämda fortsättningsskolor:				
jordbruk med binärningar.....	1 227	13 097	3 364	16 461
bergsbruk och järnhantering.....	186	3 322	—	3 322
metallarbete och metallindustri.....	29	448	—	448
trävaruindustri, trämasse- och pappersindustri	59	887	10	897
elektro-teknisk industri.....	35	832	—	832
kemisk-teknisk industri.....	1	12	—	12
textilindustri.....	1	18	—	18
fiske och sjöfart.....	38	603	12	615
handel.....	217	3 509	607	4 116
snickeri och träindustri.....	577	7 145	—	7 145
skomakeri.....	66	815	—	815
kvinnligt beklädnadsyrke.....	36	—	582	582
husligt arbete.....	3 412	240	49 423	49 663
andra yrken.....	4	44	—	44
Summa i yrkesbestämda fortsättningsskolor	5 888	30 972	53 998	84 970

Av uppgifterna i ovanstående tabell framgår, att inemot tre femtedelar av samtliga elever i yrkesbestämda fortsättningsskolor läsåret 1934/35 gingo i fortsättningsskolor med undervisning i husligt arbete samt inemot en femtedel i skolor med undervisning i jordbruk med binärningar. Verkstadsskoleutredningen har i det föregående förutsatt, att även efter upprättandet av en särskild överstyrelse för yrkesutbildning inom skolöverstyrelsen skall finnas särskild sakkunskap för den centrala ledningen av de allmänna skolornas undervisning i husligt arbete, och saknar därför anledning att i detta sammanhang ingå på därmed sammanhängande spörsmål.

I fråga om omfattningen av den i fortsättningsskolorna meddelade undervisningen i anslutning till andra yrken än husligt arbete torde kunna nämnas, att ämnet arbetskunskap — i vilket ämne den yrkesbetonade under-

visningen lämnas — i regel omfattar mellan 60 och 120 undervisningstimmar i varje årskurs. Med få undantag är emellertid även den yrkesbetonade undervisningen helt teoretisk. I enstaka fall förekommer dock jämväl verkstadsarbete (metallslöjd, snickeri) i dessa skolor med som regel mellan 90 och 120 undervisningstimmar i varje årskurs. I detta sammanhang erinrar utredningen om, att fortsättningsskolan skall omfatta minst 180 undervisningstimmar för sådana lärjungar, som med godkänt avgångsbetyg genomgått sjunde årsklass i folkskola, tillhörande någon av folkskolans huvudformer, eller en årskurs i en folkskolans högre avdelning, samt eljest minst 360 undervisningstimmar, fördelade på två, i undantagsfall tre årskurser.

Det synes uppenbart, att den yrkesbetonade undervisning i andra ämnen än husligt arbete, som sålunda meddelas i fortsättningsskolorna, icke på något sätt kan jämföras med eller jämsställas med egentlig yrkesutbildning. Ifrågavarande yrkesbetonade undervisning synes som regel kunna betecknas som en mera allmän undervisning om yrkena. I mindre utsträckning, såsom vid behandling av frågor rörande lärares behörighet, förebilder för undervisningsplaner och dylikt, torde samråd behöva äga rum med på ifrågavarande ämnesområde sakkunnig person. Det samråd, som hittills skett med yrkesskolavdelningen inom skolöverstyrelsen, torde för framtiden utan större olägenheter i stället kunna organiseras med en blivande överstyrelse för yrkesutbildning på enahanda sätt, som nu får ske med lantbruksstyrelsen i fråga om det lika stora antalet fortsättningsskolor med undervisning i jordbruk med binäringar. Enligt verkstadsskoleutredningens mening äro sålunda inga väsentliga nackdelar för nu ifrågavarande undervisnings del förenade med yrkesskolavdelningens utbrytande ur skolöverstyrelsen.

Yrkesbetonad undervisning i folkhögskolorna. Med hänsyn till dessa skolors förhållandevis fria ställning företer undervisningen i de olika folkhögskolorna synnerligen betydande variationer. I mycket betydande utsträckning förekommer där till en början undervisning i *husligt arbete*. Av samma skäl som beträffande fortsättningsskolorna saknar emellertid utredningen anledning att i detta sammanhang närmare ingå på frågan om den centrala ledningen härav.

Beträffande övrig yrkesbetonad undervisning må vidare framhållas, att vid ett flertal folkhögskolor undervisning meddelas i anslutning till *lanthus-hållning, jordbruk, skogsbruk eller trädgårdsskötsel samt till sjöfarts- och fiskerinäringarna*. Någon speciell sakkunskap på nämnda områden finnes emellertid icke företrädd inom skolöverstyrelsen, enär den egentliga yrkesutbildningen för motsvarande yrkesgrenar icke sorterar under överstyrelsen. Yrkesskolavdelningens utbrytande ur överstyrelsen skulle sålunda sakna varje nämnvärd betydelse för ledandet av omförmälda undervisning vid ifrågavarande skolor.

I några fall förekommer emellertid, att undervisning meddelas vid dessa

skolor i anslutning till *tekniska ämnen*, såsom byggnadslära, snickeri, trä- och metallslöjd, samt *handel*. Som exempel må nämnas, att under läsåret 1937/38 undervisning i träslöjd meddelats vid en skola under 120 timmar, undervisning i handelsämnen (handelslära och handelsrätt) 42 timmar samt i maskinskrivning vid en skola 55 timmar och vid en annan skola 115 timmar.

Det synes verkstadsskoleutredningen uppenbart, att den yrkesbetonade undervisningen vid folkhögskolorna i anslutning till tekniska ämnen och handel icke är av den omfattning, att några olägenheter kunna uppstå, därest yrkesskolavdelningen utbrytes ur skolöverstyrelsen. Erforderligt samråd synes kunna anordnas mellan skolöverstyrelsen och den blivande överstyrelsen för yrkesutbildning likaväl som mellan överstyrelsens nuvarande olika avdelningar.

2. Den centrala ledningen av skolköks- och handarbetsseminarierna.

Ärendena rörande skolköks- och handarbetsseminarierna sortera för närvarande under skolöverstyrelsens läroverksavdelning, ehuru de beredas av konsumenten för husligt arbete och inspektören för yrkesundervisningen i sömnad och vävning, vilka båda äro placerade å yrkesskolavdelningen. Den till inspektören utgående gottgörelsen härför gäldas av skolöverstyrelsens anslagsmedel till inspektion och sakkunniga biträden.

Beträffande de olika seminarierna torde i detta sammanhang böra erinras om följande.

a) *Statens skolköksseminarium och hushållsskola* i Stockholm är i organisatoriskt avseende helt sammankopplad med högre lärarinneseminarier.

b) *Ateneums skolköksseminarium* i Stockholm upprätthålles av aktiebolaget Ateneum för flickor samt åtnjuter statsunderstöd från det under åttonde huvudtiteln uppförda anslaget till understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål (1938/39: VIII. H 26). Vid ifrågavarande läroanstalt givas även vissa yrkeskurser, till vilka utgår statsunderstöd från anslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning.

c) *Göteborgs skolköksseminarium* upprätthålles av Göteborgs stad med statsbidrag från ovannämnda anslag till understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål.

d) *Föreningen handarbetets vänners och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium* i Stockholm åtnjuter understöd från det under åttonde huvudtiteln uppförda anslaget till understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd (1938/39: VIII. H 24). Från detta anslag utgår understöd även till

e) *Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium* i Göteborg. Jämväl vid denna läroanstalt förekomma vissa yrkeskurser med statsunderstöd från anslaget till enskilda anstalter för yrkesundervisning.

f) *Fackskolan för huslig ekonomi* i Uppsala slutligen åtnjuter statsunderstöd från ett under åttonde huvudtiteln uppfört anslag till bidrag till nämnda skola (1938/39: VIII. H 25). Ifrågavarande läroanstalt omfattar dels lärarinnekurser för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål och handarbete, dels kurser för utbildning av lanthushållslärarinnor, dels kurser för utbildning av barnavårdslärarinnor, dels ock husmoderskurser samt yrkeskurser av olika slag.

Utbildningen vid ifrågavarande seminarier och fackskola är i huvudsak inriktad på utbildning av lärarinnor för undervisning i läroanstalter, som sortera under skolöverstyrelsens läroverks- och folkskolavdelningar. För erhållande av behörighet för undervisning i anstalter för yrkesundervisning erfordras nämligen i allmänhet ytterligare utbildning samt praktik. Beträffande statens skolköksseminarium och hushållsskola gäller, såsom ovan nämnts, att anstalten utgör del av en större läroanstalt, vilken sorterar under skolöverstyrelsens läroverksavdelning. I fråga om fackskolan i Uppsala må framhållas, att flertalet av de elever vid skolan, som utbildas till lanthushållslärarinnor, erhålla anställningar vid de under lantbruksstyrelsens inseende ställda lanthushållsskolorna.

Med hänsyn till ovannämnda förhållanden anser verkstadsskoleutredningen övervägande skäl tala för att den centrala ledningen av ifrågavarande seminarier och fackskola alltfört kvarliggjer hos skolöverstyrelsen. Ett nära samarbete mellan skolöverstyrelsen och den nybildade överstyrelsen för yrkesutbildning beträffande nämnda läroanstalter påkallas emellertid icke endast därav, att vissa yrkeskurser vid anstalterna självfallet måste sortera under sistnämnda överstyrelse, utan är även i övrigt starkt motiverat.

3. Den centrala ledningen av hemslöjdsundervisningen.

Sedan åtskilliga år tillbaka ha statsbidrag utgått till vissa av landsting, hushållningssällskap, hemslöjdsföreningar och enskilda anordnade hemslöjdskurser från de under åttonde huvudtiteln uppförda anslagen till understöd åt kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Bland dem, som sålunda åtnjuter understöd må här nämnas följande, nämligen Uppsala läns hemslöjdsförenings manliga slöjdskola, hushållningssällskapets vävskola i Karlstad, Jämtslöjds kvinnliga slöjdskola i Östersund, Kronobergs läns hemslöjdsförenings kurser i vävning och växtfärgning, Malmöhus läns hemslöjdsförenings kurser i kvinnlig handslöjd, Uppsala läns hemslöjdsförenings kvinnliga slöjdskola samt Örebro vävskola.

Ehuru begreppet hemslöjd icke återfinnes i gällande författningar an-

gående understöd åt kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, har sålunda hemslöjden ansetts innefatta även yrkesutbildning i den i berörda författningar avsedda bemärkelsen.

Jämte undervisning bedriva emellertid de på hemslöjdens område verk samma institutionerna och organisationerna en omfattande verksamhet för att på andra sätt befrämja hemslöjden i landet. Jämväl härtill utgår bidrag av statsmedel. Verkstadsskoleutredningen vill i det närmast följande lämna en kort redogörelse för hemslöjdsrörelsens organisation m. m. samt den statliga tillsynen över densamma.

Den egentliga verksamheten till hemslöjdens fromma handhas för närvarande — förutom av vissa allmänna och enskilda skolor — av trettiosex hemslöjdsföreningar i olika delar av landet. Dessa föreningar äro sammanslutna i svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund. Utanför förbundet står föreningen för svensk hemslöjd.

Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund representerar de lokala föreningarna i frågor av mera allmänt intresse för hemslöjden och förmedlar kontakten mellan dessa och statsmyndigheterna. Initiativ till åtgärder av mera allmän betydelse upptagas i och genom riksförbundet, som under senare år bland annat bedrivit omfattande utredningar, avseende en förbättrad råvaruförsörjning för hemslöjden. Förbundet deltagar vidare med hemslöjdsalster i internationella utställningar. Då hemslöjdsrörelsen till sin ekonomiska struktur i vissa avseenden torde kunna karakteriseras såsom en producentkooperation, falla även allmänna försäljningsfrågor inom området för riksförbundets organisatoriska verksamhet.

De lokala hemslöjdsföreningarna omhänderha inom sina respektive verksamhetsområden lokala arbetsuppgifter, som i vissa avseenden äro parallella med riksförbundets omförmälda uppgifter. Därutöver bedriva föreningarna en omfattande undervisningsverksamhet. Förutom av ovannämnda skolor och i några (fem) fall genom av föreningarna anställda konsulenter handhas denna undervisningsverksamhet genom föreningarnas affärspersonal, som inom olika delar av föreningarnas verksamhetsområden leder av dessa anordnade, huvudsakligen merkantilt betonade kurser. Denna undervisning avser att bibringa slöjdarna minst det mått av kunskaper, som erfordras för framställning av en god husbehovsvara och, i fråga om den kommersiella slöjden, det större mått av skicklighet, som kräves för framställning av en vara, som kan tillfredsställa den köpande allmänheten. Konsulenterna ha utöver de ovannämnda även arbetsuppgifter av organisatorisk och ekonomisk art. De övervaka sålunda den till försäljning avsedda produktionen, omhänderha insamlandet av varor från avlägset belägna bygder samt förse dessa med lämpliga mönster och modeller. Avsikten är, att undervisningen och produktionen på så sätt skola nära knytas till varandra, varigenom man vill förhindra, att utveckling sker efter linjer, som den köpande allmänheten står främmande för.

Beträffande den speciella inriktningen av de särskilda föreningarnas verksamhet hänvisar utredningen till den av sociala jordutredningen utarbetade redogörelsen (statens offentliga utredningar 1936: 39 sid. 27 ff.).

I syfte att åstadkomma en föreningslänk mellan de båda inom hemslöjdsrörelsen utan inbördes samarbete fungerande organisationerna — svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund och föreningen för svensk hemslöjd — inrättades genom beslut av Kungl. Maj:t den 12 juni 1936 statens hemslöjdsråd.

Statens hemslöjdsråd har till uppgift att med uppmärksamhet följa det inom landet bedrivna hemslöjdsarbetet samt att verka för befrämjandet av den svenska

hemslöjden och den denna närstående hemindustrin. För fullföljande av denna uppgift skall rådet till behandling upptaga till detsamma hänskjutna eller inom detsamma väckta frågor, berörande dess arbetsområde. Till rådets verksamhet hör sålunda bland annat att avge yttranden över ansökningar rörande anslag eller lån för hemslöjd och hemindustriella ändamål ävensom över andra av Kungl. Maj:t eller kommerskollegium eller andra myndigheter till rådet remitterade frågor rörande hemslöjden, att till behandling uppta frågor angående utbildningsanstalter för hemslöjdens behov och andra frågor rörande hemslöjdsundervisningen samt att överväga åtgärder, som kunna lända till hemslöjdens utveckling i kulturellt, tekniskt, ekonomiskt och socialt avseende eller i övrigt kunna vara till gagn för hemslöjden och inom densamma verkande sammanslutningar. Hemslöjdsrådet består av sju ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t för viss tid. I rådet böra ingå minst två representanter för vardera av svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund och den till nämnda förbund knutna hemslöjdsrörelsen samt föreningen för svensk hemslöjd och dess verksamhetsområde. Vid rådets sammanträden äger statens instruktör i hemslöjd närvara med rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten.

Såsom ovan nämnts, utgår *statsbidrag* till hemslöjdsverksamheten icke blott till den skolverksamhet, varom ovan talats, utan jämväl till den verksamhet i övrigt, som bedrivs eller befrämjande av hemslöjden.

I avseende å de understöd till hemslöjdens befrämjande, som utgå från de ovan berörda anslagen under *åttonde huvudtiteln*, vill utredningen erinra om, att 1938 års riksdag — med beaktande av den stora betydelsen av en under lämpliga former bedriven hemslöjdsundervisning — fann sig böra för budgetåret 1938/39 beräkna ett belopp av omkring 70 000 kronor av reservationsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning för anstalter för hemslöjdsundervisning.

Beträffande anslagen i övrigt till ifrågakvarande ändamål må vidare nämnas, att under *tionen huvudtiteln* finnas för budgetåret 1938/39 uppförda två särskilda anslag, nämligen dels ett anslag till befrämjande av hemslöjden å 51 000 kronor, vilket fördelas med 22 000 kronor till provinsiella hemslöjdsföreningar, 13 000 kronor till svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, 12 000 kronor till föreningen för svensk hemslöjd och 4 000 kronor till vissa andra ändamål, dels ock ett särskilt anslag till befrämjande av hemslöjden inom Bohuslän å 30 000 kronor, vilket — jämte av skolöverstyrelsen från anslag under *åttonde huvudtiteln* tillskjutet belopp — disponeras med 15 800 kronor och 10 600 kronor till undervisning i respektive kvinnlig och manlig slöjd, 9 500 kronor till försäljningsverksamhet samt 1 900 kronor till övriga utgifter.

Ytterligare må här erinras om den s. k. hemslöjdslånefonden, vilken leder sitt ursprung från den genom beslut av 1919 års riksdag inrättade linberedningsfonden. Från denna fond må medel utgå till hushållningssällskap för utlämnande av bland annat förlagslån för anskaffande av för textil avsett svenskt materiel.

I detta sammanhang må slutligen erinras om en framställning från utredningen rörande Västernorrlands läns försörjningsmöjligheter om anslag till befrämjande av hemslöjden inom nämnda län, till vilken dock vederbörande departementschef förklarar sig icke beredd att ta ställning i samband med avgivandet av 1938 års statsverksproposition.

Beträffande härefter *den statliga tillsynen* över hemslöjdsverksamheten äro givetvis de skolor och kurser, för vilka statsbidrag utgår från anslag

under åttonde huvudtiteln (anslagen till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning), liksom flertalet yrkesutbildningsanstalter för industri, hantverk m. m., ställda under överinseende av skolöverstyrelsen.

I övrigt handhas den statliga tillsynen över hemslöjdsverksamheten av kommerskollegium, hos vilken är anställd en instruktör för (kvinnlig) hemslöjd, vilken åtnjuter arvode från ett under tionde huvudtiteln för ändamålet uppfört särskilt anslag. Denne instruktör, som är den ende statliga fackutbildade befattningshavaren på ifrågavarande område, åligger enligt gällande instruktion att följa arbetet inom de olika institutioner, som äro verksamma på hemslöjdens område med dess förgreningar inom hembygds-, husmoders- och ungdomsorganisationer samt skolor och privat näringsutövning, att vägleda lokala instruktörer och konsulenter, att lämna biträde vid anordnande inom landets olika delar av utställningar av hemslöjdsalster med därtill hörande prisbedömning och kritik, att på rekvisition av föreningar hålla föredrag, att lämna biträde av olika slag vid kurser i hemslöjd samt att verkställa de utredningsuppdrag, som hänskjutas till instruktören.

I samband med att fråga uppkommit om åtgärder för upplivande av den manliga hemslöjden har förslag väckts om tillsättande av en instruktör i manlig hemslöjd.

Även på det allmänt organisatoriska området har kommerskollegium vissa uppgifter med avseende på hemslöjden. Inom kollegiet beredas sålunda ärenden angående statsbidrag (från tionde huvudtiteln) till hemslöjdsverksamheten. För närvarande har kollegiet vidare Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda frågan om förbättrade avsättningsmöjligheter för saluhemslöjden ävensom att avgiva förslag till nya villkor och bestämmelser rörande hemslöjdslånefonden m. m.

Verkstadsskoleutredningen har med den ovan lämnade redogörelsen bland annat avsett att framhålla, hurusom verksamheten till befrämjande av hemslöjden för närvarande är splittrad mellan olika statliga organ. I den mån fråga är om hemslöjdsundervisning, som understöddes från anslag under riksstatsens åttonde huvudtitel, är den centrala ledningen därav förlagd under skolöverstyrelsen, under det att kommerskollegium är tillsynsmyndighet över verksamheten i övrigt. Den av kollegiet med biträde av statens hemslöjdsinstruktör kontrollerade verksamheten är i första hand av praktisk merkantil natur (anskaffning av goda råvaror, försäljning av alster m. m.), men innefattar, såsom framgått av det föregående, därjämte i stor utsträckning verklig undervisning. Denna undervisning — vilken närmast ledes av hemslöjdsföreningarna och konsulenter — kan emellertid icke inskränkas till att avse allenast de slöjdare, som förvärvat sådan färdighet, att de enbart med hjälp av enkla anvisningar — skriftliga

eller muntliga — kunna fullkomna sig i yrket. En betydande del av de personer, som avse att syssla med hemslöjd och stå i kontakt med omförmälda föreningar och konsulenter, äro nämligen i det läget, att de måste erhålla en regelrätt grundläggande yrkesutbildning, liknande den, som lämnas i de för närvarande under skolöverstyrelsens inseende stående yrkesutbildningsanstalterna för hemslöjd. Härtill kommer, att en rationellt bedriven fortbildning i hemslöjd — i kurser, anordnade av föreningar eller andra — knappast kan nå avsedda resultat, därest den icke står i intim kontakt med den grundläggande undervisningen på området.

Den oenhetlighet, som sålunda förefinnes i fråga om den statliga verksamheten till befrämjande av ifrågakvarande undervisning, kan enligt verkstadsskoleutredningens mening icke lända till hemslöjdens fromma.

Inom skolöverstyrelsen handhas yrkesutbildningen för hemslöjd på yrkesskolavdelningens fjärde rotel i samband med ärendena angående husligt arbete, ehuru detta förhållande icke direkt framgår av gällande instruktion och arbetsordning för överstyrelsen. I och med överflyttandet av den centrala ledningen av yrkesutbildningen för husligt arbete till en fristående överstyrelse för yrkesutbildning kommer sålunda jämväl ledandet av den nu under skolöverstyrelsen sorterande delen av yrkesutbildningen för hemslöjd att överföras till den nybildade överstyrelsen. Verkstadsskoleutredningen finner sig nämligen icke böra föreslå vare sig att sistnämnda yrkesutbildning fortfarande skall sortera under skolöverstyrelsen eller att den skall läggas under något annat av de nuvarande ämbetsverken, exempelvis kommerskollegium.

Med hänsyn till utredningens uppfattning i ovannämnda avseenden har utredningen ingående övervägt, huruvida icke jämväl de hemslöjdsärenden, som för närvarande sortera under kommerskollegium, borde i samband med inrättandet av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning överflyttas till denna överstyrelse. Utredningen har också med utgångspunkt från sin allmänna uppfattning i fråga om organiserandet av den centrala ledningen för yrkesutbildningens olika grenar funnit välgående skäl tala härför.

Emellertid äro för närvarande, såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, flera för hemslöjdsrörelsens framtida inriktning betydelsefulla spörsmål under utredning av kommerskollegium. Såväl villkor och bestämmelser rörande hemslöjdslånefonden som ock frågan om förbättrade av-sättningsmöjligheter för saluslöjden och i samband därmed inrättandet av en instruktörsbefattning för den manliga hemslöjden äro spörsmål, som jämte andra falla under berörda utredning. Vid sådant förhållande anser verkstadsskoleutredningen vissa skäl tala emot att de uppgifter rörande hemslöjden, som åvila kollegium, för närvarande bortflyttas från denna myndighet. Verkstadsskoleutredningen förutsätter emellertid, att kommerskollegium och överstyrelsen för yrkesutbildning skola beakta detta

organisationsspörsmål och i sinom tid ta de initiativ i ämnet, vartill förhållandena föranleda. I avvaktan härpå bör självfallet ett nära samarbete i frågor rörande hemslöjden råda mellan kommerskollegium och nyssnämnda överstyrelse. För att åstadkomma detta vill utredningen förorda, att skyldighet stadgas (i vederbörliga instruktioner eller annorstädes) för statens hemslöjdsinstruktör att i överstyrelsen för yrkesutbildning på anmodan föredraga de ärenden rörande hemslöjdsverksamhet, som äga samband med hemslöjdsundervisning.

4. Den centrala ledningen av den egentliga yrkesutbildningen.

Vid bedömandet av spörsmålen rörande organisationen och förläggningen av den centrala ledningen av yrkesundervisningen möter en betydelsefull fråga. Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen (jfr kap. 3), ha de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation framhållit, att, därest man skulle upptaga tanken på en fristående överstyrelse för yrkesundervisningen, vissa frågor av en större räckvidd mötte. Det kunde nämligen tänkas, anförde nämnda sakkunniga vidare, att krav ej utan berättigande kunde resas på att under en dylik styrelse lägga även andra grenar av yrkesutbildningen i landet, exempelvis skolor för utbildande av yrkesmän inom jordbruket, skogsbruket och sjöfarten. Ifrågasvarande sakkunniga ha emellertid ställt sig tveksamma inför en dylik utveckling, alldenstund en styrelse med på så sätt utvidgade arbetsuppgifter skulle få ett alltför omfattande och heterogent arbetsfält.

Såsom i föregående kapitel framhållits, kan den mera genomgripande omorganisation av yrkesutbildningens centrala ledning, som verkstadsskoleutredningen anser behöfelig, komma till stånd *antingen* genom att de olika grenarna av denna utbildning förläggas direkt under de statliga myndigheter, som handlägga övriga ärenden rörande vederbörande yrken, *eller ock* genom att samtliga eller vissa av dessa grenar hänföras till ett för ändamålet inrättat särskilt statligt organ, i vilket yrkenas och arbetsmarknadens representanter ha ett väsentligt inflytande.

Båda nämnda alternativ ha sin grund i den uppfattningen, att yrkesutbildningen så nära som möjligt bör anknytas till näringsliv och arbetsmarknad. För båda alternativen förutsättes givetvis, att i erforderlig utsträckning såväl administrativ som pedagogisk sakkunskap ingår i den centrala ledningen.

Vid valet mellan ifrågasvarande alternativ bör enligt verkstadsskoleutredningens mening beträffande varje gren av yrkesutbildningen prövas, huruvida med hänsyn till föreliggande organisatoriska eller andra särskilda skäl den centrala ledningen därav bör förläggas enligt alternativet om en fristående överstyrelse för yrkesutbildning. I den mån dylika skäl icke kunna

angivas, synes ledningen av vederbörande utbildningsgren böra anförtros den myndighet, som handlägger övriga ärenden rörande motsvarande yrke.

Ur dessa synpunkter vill verkstadsskoleutredningen i det närmast följande taga ställning till spørgsmålet angående den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendets olika grenar.

Yrkesutbildningen för hantverk och industri samt handel ävensom husligt arbete. Såsom även framgår av den i kap. 2 lämnade redogörelsen för skolöverstyrelsens nuvarande arbetsuppgifter, är i huvudsak den lägre yrkesundervisning för hantverk och industri samt handel och husligt arbete, som äger rum i yrkesundervisningsanstalter av olika slag, ställd under inseeende av skolöverstyrelsen. I stor utsträckning meddelas i en och samma yrkesundervisningsanstalt undervisning i samtliga ovannämnda yrkesgrenar. Ur skolorganisatoriska synpunkter är sålunda sambandet mellan ifrågavarande grenar av yrkesutbildningen starkt. Främst av denna orsak har verkstadsskoleutredningen redan i föregående kapitel tagit ställning emot att — i enlighet med det ovan nämnda första alternativet — förlägga den centrala ledningen av yrkesutbildningen för hantverk och industri samt handel under kommerskollegium. Utredningen har därvid framhållit, att i så fall utbildningen för hantverk och industri finge anknytas till kollegiets industribyrå och undervisningen för handel till handels- och administrativa byrån, varjämte särskilda anordningar finge vidtagas för överledningen av yrkesutbildningen i husligt arbete. I stället böra ifrågavarande utbildningsgrenar — i överensstämmelse med det senare av omförmälda alternativ — förläggas under den överstyrelse för yrkesutbildning, som verkstadsskoleutredningen i nyssnämnda sammanhang förordat. Härvid är dock att märka, att det under organisation varande statliga hantverksinstitutet är avsett att ledas av en särskild styrelse, som direkt skall sortera under vederbörande departement. Ehuru undervisningen i detta institut i vissa avseenden torde komma att kunna jämföras med undervisningen i vissa lägre undervisningsanstalter (exempelvis de s. k. mästarkurserna), anser sig verkstadsskoleutredningen icke böra framlägga förslag om hantverksinstitutets förläggande under den blivande överstyrelsen för yrkesutbildning; dock torde den ledamot av institutets styrelse, som avsetts skola utses efter förslag av skolöverstyrelsen, i stället böra utses efter förslag av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Beträffande yrkesutbildningen för hantverk och industri torde emellertid i detta sammanhang vidare böra erinras om de uppgifter, som för närvarande åvila kommerskollegium i avseende å dels viss utbildning för hantverk och industri och dels den elektrotekniska yrkesundervisningen. Härom samt beträffande spørgsmålet, huruvida ifrågavarande uppgifter böra kvarligga hos kollegium, även sedan en särskild överstyrelse för yrkesutbildning upprättats, vill utredningen anföra följande.

a) *Kommerskollegiets verksamhet till befrämjande av praktisk lärlings-*

utbildning hos hantverksmästare. För ändamålet är i löpande riksstat uppfört ett förslagsanslag av 40 000 kronor, som utbetalas och disponeras av kommerskollegium efter i huvudsak följande grunder.

Hantverksmästare, som genom kontrakt överenskommit med en lärling och hans målsman eller, om han själv är lärlingens målsman, skriftligen förbundit sig att giva lärlingen en sådan utbildning i yrket, att lärlingen därefter kan anses utlärdd, må av kollegium tilldelas statsunderstöd för lärlingens utbildande. Varje lärlingsunderstöd, av vilka under budgetåret 1938/39 högst 100 nya må utdelas, uppgår till 400 kronor och utbetalas med 125 kronor efter första, 100 kronor efter andra och 75 kronor efter tredje läroårets utgång, varjämte 100 kronor utbetalas, så snart det blivit styrkt, att lärlingen kan anses utlärdd i yrket. Tillsynen över utbildningen utövas av kollegium med biträde av ombud för Sveriges hantverksorganisation. Lärlingen är skyldig att besöka för hans teoretiska yrkesutbildning lämplig skola, om sådan med understöd av allmänna medel finnes å orten. Mästaren skall anordna lärlingens yrkesarbete så, att hinder ej uppstår för lärlingen att fullgöra nyssnämnda skyldighet.

Utöver omförmälda lärlingsunderstöd kunna vidare — med anlitande av ovan nämnda riksstatsanslag — vissa belöningar utgå till lärlingar. Sålunda erhåller varje lärling, för vars utbildande mästaren erhållit statsunderstöd, en utlärlingspenning av 20 kronor, om hos kommerskollegium styrkes, att lärlingen efter avlagt prov erhållit hantverksorganisationens utlärlingsbevis. Vidare må lärling, som i utlärlingsbeviset tillerkänts högsta vitsord för skicklighet i yrket, därutöver av kollegium tilldelas jämväl statspremium av högst 100 kronor.

Slutligen må enligt vissa grunder ett belopp av högst 3 000 kronor av nämnda anslag av kommerskollegium användas som understöd åt hantverksföreningar, anslutna till Sveriges hantverksorganisation, för utdelning av lärlingspremier.

Ärenden rörande ifrågavarande understödsverksamhet handläggas närmast på kommerskollegiets industribyrå, där en teknisk konsulent med biträde av erforderlig kvinnlig kanslipersonal granskar ansökningshandlingar, upprättar förslag till understödets fördelning och för erforderliga liggare m. m.

Enär en av huvuduppgifterna för en blivande överstyrelse för yrkesutbildning bör vara att söka främja den yrkesutbildning, som äger och i största möjliga utsträckning bör äga rum inom näringslivet, anser verkstadskoleutredningen naturligt, att även ifrågavarande understödsverksamhet, som just avser att främja dylik utbildning inom hantverket, överflyttas till nämnda överstyrelse. I kap. 7 kommer utredningen att avgiva förslag till dessa arbetsuppgifters inordnande i det nya ämbetsverket.

Därest emellertid i samband med ett eventuellt genomförande av 1936 års hantverkssakkunnigas förslag till främjande av lärlingsutbildningen inom hantverket eller eljest de nu ifrågavarande understöden till hantverksmästare m. m. skulle ersättas med andra statliga åtgärder i samma syfte, böra i enlighet med den nyss angivna grundsatsen jämväl dessa närmast falla under den blivande överstyrelsen för yrkesutbildning.

b) *Kommerskollegiets befattning med resestipendier för yrkesutbildning.* För ändamålet är i löpande riksstat uppfört ett reservationsanslag av 40 000

kronor, som utbetalas och disponeras av kommerskollegium. Av beloppet må högst 12 000 kronor utgå till stipendier för utlandsresor. I övrigt gälla följande huvudsakliga bestämmelser.

Ifrågavarande stipendier kunna tilldelas dels teoretiskt och praktiskt bildade tekniker (jämväl bergstekniker) för företagande av studieresa utomlands, dels idkare av hantverk och mindre industri samt verkmästare och förmän inom industri och hantverk för företagande av studieresa eller för beivrande av kurs eller genomgående av skola inom vederbörande yrke utomlands eller inom landet, dels ock arbetare för företagande av studieresa utomlands, vilken i allmänhet bör avse tagande av anställning inom yrket, för beivrande av kurs eller genomgående av skola inom vederbörande yrke utomlands eller inom landet samt, i särskilda fall, för företagande av studieresa inom landet. På vissa villkor kunna tre fjärdedelar av beviljat stipendium utbetalas i förskott kort före resans anträdande respektive kursens början. Därest stipendiet avser studieresa, har stipendiat att efter resans avslutande avgiva reseberättelse till kommerskollegium. Avser stipendium beivrande av kurs eller genomgång av skola, skall stipendiat därefter styrka, att han på tillfredsställande sätt deltagit i kursen eller genomgått skolan.

Under budgetåret 1937/38 uppgick enligt från kommerskollegium inhämtade uppgifter antalet stipendieansökningar till 783 samt antalet beviljade stipendier till 383, därav 40 för studieresa utomlands, med ett sammanlagt stipendiebelopp av 42 380 kronor.

Ärenden rörande ifrågavarande stipendier handläggas inom kommerskollegiets industribyrå i första hand av den nyssnämnde tekniske konsulenten med biträde av erforderlig kvinnlig personal.

Med hänsyn till syftet med ifrågavarande stipendier anser verkstadsskoleutredningen övervägande skäl tala för att jämväl ärendena rörande dessa överflyttas till en blivande överstyrelse för yrkesutbildning.

c) Kommerskollegiets befattning med yrkesutbildningen av elektriska installatörer. Inledningsvis må framhållas, att de statsunderstödda yrkeskurserna för elektriska installatörer liksom andra liknande yrkeskurser stå under skolöverstyrelsens överinseende. Beträffande installatörskurserna är emellertid att märka, att dessa till skillnad från andra yrkeskolkurser avse att utgöra underlag för en yrkesutövning, beträffande vilken staten uppställer obligatoriska kompetenskrav. Staten måste därför anses ha en speciell anledning tillse, att utbildningskurser anordnas i nödigt antal och på för ändamålet lämpligt sätt.

Nämnda speciella omständigheter ha föranlett, att jämväl kommerskollegium tilldelats vissa uppgifter i samband med ifrågavarande yrkesutbildning. Enligt instruktionen för kommerskollegium skall sålunda å kollegiets elektriska byrå handläggas, förutom andra, ärenden angående behörighet att utföra elektriska starkströmsanläggningar samt yrkesutbildningen på området.

Viss behörighet såsom installatör vid elektriska starkströmsanläggningar kan enligt gällande s. k. installatörsförordning (Sv. förf. saml. 1919: 755) meddelas åt den, som fullgjort viss praktisk tjänstgöring samt antingen erhållit godkänt avgångsbetyg

från eller godkänt betyg över däremot svarande kunskapsprov vid statsunderstödd yrkeskurs för elektriska installatörer eller ock har avlagt examensprov i enlighet med härför av kommerskollegium fastställda bestämmelser. Ny författning i ämnet är emellertid att förvänta, sedan förslag till ny behörighetsförordning utarbetats av de sakkunniga för elektriska kontrollväsendet (statens offentliga utredningar 1935: 53).

Behörighet såsom elektrisk installatör meddelas efter ansökan av kommerskollegium.

Kommerskollegium har att övervaka installatörsförordningens efterlevnad. Kollegiets befattning med yrkesundervisningen på det elektriska området, vilken i stor utsträckning äger rum i de kommunala och enskilda anstalterna för yrkesundervisning, har hittills i praktiken gestaltat sig på i huvudsak följande sätt.

Undervisningsplaner för olika slag av installatörskurser liksom ock för andra yrkeskurser på det elektriska området ha uppgjorts av en befattningshavare på den elektriska byrån. Planerna fastställas dock av skolöverstyrelsen. Efter förslag av kollegium förordnar överstyrelsen ombud att närvara vid och leda examen vid de statsunderstödda installatörskurserna. Av skilda orsaker — bland annat för att statsunderstödda installatörskurser icke kunnat anordnas i erforderligt antal — ha en del enskilda undervisningsanstalter anordnat installatörskurser utan att därför åtnjuta statsunderstöd. För att genomgången av sådan kurs skall kunna godtagas såsom i installatörsförordningen föreskriven kompetens ha dessa kurser vanligen ställts under kollegiets tillsyn. Avgångsexamen från dylik kurs har ansetts vara sådant examensprov, över vilket kollegium enligt förordningen äger bestämma. Befattningshavare inom kollegium ha nedlagt ett betydande arbete för att få till stånd nya installatörskurser, lämpliga läroböcker m. m.

Verkstadsskoleutredningen har samrått med vederbörande byråchef i kommerskollegium beträffande de spörsmål angående nu ifrågavarande yrkesundervisning, som uppstå i samband med inrättandet av en särskild överstyrelse för yrkesutbildning. Härvid har för utredningen särskilt framhållits betydelsen av att en sakkunnig och enhetligt ordnad inspektion av denna undervisning snarast möjligt kommer till stånd. Den kontroll över undervisningsresultaten, som för närvarande utövas genom de tillfälliga oavlönade examensombuden, anses ha obetydligt praktiskt värde. På grund av brist på medel till ombudens avlönande kan denna kontroll för övrigt icke längre vidhållas. Inom skolöverstyrelsen finnes icke heller såsom tidigare en särskild inspektör för den elektrotekniska yrkesundervisningen.

Ovannämnda sakkunniga för det elektrotekniska kontrollväsendet ha i sitt betänkande framhållit, att installatörsundervisningen saknar den fasta organisation, som erfordras för att den av de sakkunniga föreslagna organisationen skall fungera tillfredsställande. De sakkunniga ha därför uppdragit vissa riktlinjer för installatörsundervisningens ordnande samt tillika framhållit, att det närmast borde ankomma på skolöverstyrelsen att genomföra den sålunda planerade undervisningsorganisationen.

I sitt utlåtande den 11 januari 1936 över omförmälda sakkunnigas förslag har sedermera skolöverstyrelsen beräknat kostnaderna för övervakandet av installatörsundervisningen genom en särskild inspektör och sakkunnig för den elektrotekniska undervisningen ävensom för arvoden till examensombud till sammanlagt 4 000 kronor om året.

Även de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha i sitt förslag framhållit behovet av ifrågavarande inspektion och kontroll samt beräknat, att kostnaderna därför skulle bestridas från överstyrelsens anslagspost till inspektion och sakkunniga biträden.

Det synes verkstadsskoleutredningen angeläget, att vid en blivande omorganisation av den centrala ledningen för yrkesutbildningen sådana organisatoriska åtgärder vidtagas, att yrkesutbildningen på det elektriska området och därvid särskilt den helt speciella installatörsutbildningen därefter må kunna erhålla en sådan anordning, att de intressen, som kommerskollegium i förevarande avseenden författningsenligt har att bevaka, bli i erforderlig grad tillgodosedda. I sådant syfte har även Sveriges El-mästareförening och Svenska elektriska installatörsförbundet gjort en gemensam framställning hos verkstadsskoleutredningen. Med hänsyn till den hos kollegium samlade erfarenheten rörande marknadsförhållandena inom det elektriska installatörsyrket, synes det naturligt, att kollegium beredes tillfälle att medverka vid ordnandet och övervakandet av ifrågavarande installatörsundervisning; dock synes det omedelbara överinseendet över undervisningens anordnande, såsom de sakkunniga för elektriska kontrollväsendet även förutsatt, böra åvila den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet, d. v. s. enligt föreliggande förslag den blivande överstyrelsen för yrkesutbildning.

I avvaktan på närmare erfarenheter beträffande omfattningen av arbetsuppgifterna för en inspektör och sakkunnig inom överstyrelsen för yrkesutbildning för den elektrotekniska undervisningen anser utredningen sig för närvarande icke kunna föreslå ett bestämt arvode till en dylik befattningshavare. Vid sådant förhållande förordar utredningen, att i stället medel till arvode åt honom tills vidare beräknas under överstyrelsens anslagspost till inspektion och sakkunniga biträden. Till ledning vid bedömandet av de för ändamålet erforderliga medlen vill utredningen framhålla, att man för inspektören torde böra räkna med en över hela året fördelad arbetstid av sammanlagt omkring två månader.

Yrkesutbildningen för jord- och skogsbruk samt fiske. Den centrala ledningen av den lägre yrkesutbildningen för jordbruk och fiske utövas av lantbruksstyrelsen, inom vilken en särskild undervisningsbyrå (för lantbruksundervisningen) finnes inrättad. För den lägre yrkesutbildningen i skogsbruk handhar domänstyrelsen den centrala ledningen.

Såsom berörts ovan, ha de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation framhållit, att, därest man skulle upptaga tanken på en fristående överstyrelse för yrkesundervisningen, krav ej utan berättigande kunde resas på att under en dylik styrelse lägga även andra grenar av yrkesutbildningen, exempelvis skolor för utbildande av yrkesmän inom jordbruket och skogsbruket. Verkstadsskoleutredningen anser för sin del, att enahanda skäl, som sålunda skulle kunna tala för en överflyttning av nämnda yrkesutbildning till

ett nybildat centralorgan för yrkesutbildning, skulle kunna åberopas jämväl för en förläggning av densamma under skolöverstyrelsen.

Utredningen erinrar vidare om, att frågan angående den centrala ledningen av undervisningen för jordbruk och fiske liksom även för skogsbruk nyligen varit föremål för omprövning. Därvid förlades den centrala ledningen av lantbruksundervisningen till nyssnämnda särskilda byrå inom lantbruksstyrelsen och i fråga om den lägre skogsundervisningen bibehölls domänstyrelsen som centralorgan. Enligt vad utredningen har sig bekant övervägas för närvarande vissa spörsmål rörande skogsarbetarnas yrkesutbildning av 1936 års skogsutredning, som jämväl torde komma att avgiva vissa förslag rörande den centrala ledningen därav.

Ifrågavarande grenar av yrkesutbildningen äro sålunda för närvarande förlagda direkt under de statliga myndigheter, som handlägga övriga ärenden rörande jordbruk respektive skogsbruk och fiske. Några organisatoriska eller andra avgörande skäl synas icke tala för att överledningen därav överflyttas till en nybildad överstyrelse för yrkesutbildning. Verkstadsskoleutredningen saknar under sådana förhållanden anledning att närmare ingå på frågor rörande denna yrkesutbildning.

Yrkesutbildningen för sjöfartsnäringen. Den teoretiska yrkesutbildningen för sjöfartsnäringen meddelas i huvudsak i navigationsskolorna, som äro förlagda till Stockholm, Göteborg, Malmö, Härnösand och Kalmar. Vid tekniska läroverket i Malmö upprätthålles en kompletteringskurs för elever vid tekniska läroverk, vilka önska förvärva samma kompetens, som övermaskinistexamen medför. Vid vissa folkhögskolor förekomma kurser för sådana elever, som avse att avlägga skepparexamen av andra klass. Vissa statsunderstöd utgå till stödjande av den praktiska utbildningen av däcksbefäl för handelsflottan.

Enligt gällande stadga för navigationsskolorna i riket (Sv. förf. saml. 1931: 272 med däri senare vidtagna ändringar) är navigationsskolornas ändamål att meddela undervisning för utbildande av fartygs- och maskinbefäl å svenska handelsfartyg. Navigationsskola, som avser utbildning av såväl fartygs- som maskinbefäl, omfattar två utbildningslinjer, en nautisk och en maskinteknisk linje; skola för utbildning enbart av fartygsbefäl omfattar allenast nautisk linje. Varje linje omfattar vidare olika klasser.

För behörighet att utöva befäl å handelsfartyg eller fiskefartyg fordras, förutom annat, att innehava vederbörligt behörighetsbevis såsom befäl enligt den s. k. befälsförordningen (Sv. förf. saml. 1936: 315). Olika slag av behörighetsbevis finnas. För erhållande av behörighetsbevis fordras som regel, förutom annat, dels viss tjänstgöring till sjöss och dels att ha vid navigationsskola avlagt vederbörlig examen.

Den lokala ledningen av en navigationsskola handhaves av en direktion, inrymmande representanter för stat och vederbörande kommun.

Överinseendet över navigationsskoleväsendet utövas av kommerskollegium, inom vilket ämbetsverk är anställd en särskild befattningshavare såsom navigationsskoleinspektör. Till hjälp i arbetet, särskilt under de avsevärda tider, då inspektören befinner sig på tjänsteresor, har denne såsom biträde en nautiskt utbildad tjänsteman.

Enligt gällande instruktion för kommerskollegium (Sv. förf. saml. 1929: 222 med däri senare vidtagna ändringar) åligger det navigationsskoleinspektören dels att årligen inspektera navigationsskolorna och i övrigt inom kollegium biträda vid handläggningen av de på kollegium såsom överstyrelse för skolorna ankommande ärenden, dels ock att biträda kollegium vid handläggning av ärenden om behörighetsbevis för befäl å svenska fartyg.

Beträffande tillkomsten av den nuvarande överledningen för navigationsskoleväsendet må här erinras om följande.

Överinseendet över navigationsskolorna överflyttades från och med år 1920 från marinförvaltningen till kommerskollegium. Denna överflyttning hade föreslagits redan år 1906 av den s. k. navigationsskolekommittén. I det utlåtande, som marinförvaltningen och kommerskollegium den 25 maj 1909 avgåvo över nämnda kommittés betänkande, framhölls — förutom att den myndighet, som hade att i allmänhet tillvarataga handelssjöfartens intressen och stode i en mera livlig och omedelbar förbindelse med sjöfartsnäringens idkare, måste ha gynnsammare tillfälle att lära känna önskningarna hos yrkets utövare — att så mycket starkare skäl funnes till en centralisering av navigationsskoleärendena till kommerskollegium, som tillämpningen av förordningen om befälet å svenska handelsfartyg huvudsakligen tillhörde nämnda verks ämbetsbefattning. Det borde, framhöllö myndigheterna vidare, därvid särskilt uppmärksammas, att de ifrågasatta villkoren för vinnande av inträde i de olika klasserna vid navigationsskolorna vore i avseende å fordringarna å sjö-tjänstgöring i det väsentliga enahanda som för erhållande av motsvarande behörighetsbevis. Till förebyggande av olika tolkningar av bestämmelserna härom skulle det därför innebära en given fördel, om navigationsskolorna sorterade under kollegium, som då hade möjlighet att dels giva allmänna instruktioner till ledning vid tillämpningen av bestämmelserna, dels ock i vissa fall lämna anvisningar om rätta tolkningen av desamma.

I 1919 års sjunde huvudtitel anslöt sig föredragande departementschefen till de sålunda framförda synpunkterna och förordade den ifrågasatta överflyttningen, vilken sedermera även genomfördes.

Samtidigt med ovannämnda omorganisation överflyttades även befattningen som navigationsskoleinspektör från marinförvaltningen till kommerskollegium. Emellertid erhöll nämnde inspektör i kollegium en helt annan ställning än den, han intagit i marinförvaltningen. Jämte den förutvarande huvuduppgiften att verkställa inspektioner och förrätta examina skulle det nämligen åligger honom att såsom tjänsteman i kollegium dels handlägga de navigationsskoleärenden, som tillhörde kollegium såsom överstyrelse för skolorna, dels ock — vilket framgår av de ovan refererade instruktionsbestämmelserna — biträda kollegium vid handläggningen av ärenden om behörighetsbevis för befäl å svenska fartyg. Beträffande navigationsskoleinspektö-

rens sistnämnda uppgift uttalade kollegium i ett i ämnet den 9 november 1917 avgivet utlåtande bland annat följande.

Det låge enligt kollegiets åsikt nära till hands att åt inspektören uppdraga behandlingen av frågor om utfärdande av olika slag av behörighetsbevis enligt gällande befälsförordning. Dessa slags ärenden stode i nära samband med övriga på inspektören ankommande ärenden, och kunde inspektören förutsättas besitta särskild sakkunskap för deras behandling. Härigenom skulle ock vinnas en i och för sig önskvärd lättnad i arbetsbördan för annan befattningshavare.

I ovannämnda ärende avgavs utlåtande jämväl av den vid ifrågavarande tid verksamma löneregleringskommittén, vilken med instämmande i övrigt i kollegiets omförmälda uttalande anförde bland annat följande.

Det nära sambandet mellan befälsförordningen och navigationsskolereglementet hade under arbetet för navigationsskoleväsendets omorganisation vid olika tillfällen och från olika håll framhållits. Beträffande möjligheten och lämpligheten över huvud av att vid en förflyttning av navigationsskoleinspektörens verksamhet till kommerskollegium taga hans tjänst i anspråk jämväl för andra sjöfartsangelägenheter än de egentliga navigationsskoleärendena, torde, enligt vad kommittén erfarit, anslutning förefinnas jämväl bland dem, vilka på grund av ställning och verksamhet måste antagas väl i stånd att bedöma här ifrågavarande förhållanden.

Frågan om den centrala ledningen av navigationsskolorna upptogs sedermera — fränsett genom en motion vid 1929 års riksdag, i vilken yrkades, att nämnda skolor skulle förläggas under skolöverstyrelsen — av 1930 års navigationsskolesakkunniga, som avgåvo sitt betänkande den 3 december 1930 (statens offentliga utredningar 1930: 32). Nämnda sakkunniga funno sig emellertid därvid icke böra föreslå någon förändring av ifrågavarande centrala ledning. Enligt de sakkunniga borde tillgång till den speciella pedagogiska sakkunskap, som i särskilda fall kunde vara önskvärd eller behöfelig, utan större svårighet kunna beredas genom lämpligt samarbete med skolöverstyrelsen i överensstämmelse med vad redan vunnit tillämpning beträffande vissa läroanstalter inom det militära förvaltningsområdet.

Verkstadsskoleutredningen har lämnat ovanstående redogörelse i syfte att därmed belysa spörsmålet, huruvida — därest en fristående överstyrelse för yrkesutbildning kommer till stånd — den centrala ledningen av navigationsskoleväsendet bör överflyttas från kommerskollegium till denna överstyrelse.

Enligt utredningens mening föreligga vissa skäl, som tala för en sådan överflyttning. I sådant avseende erinrar utredningen om, att en stor del av undervisningen i navigationsskolorna är av alldeles samma art, som den, vilken meddelas i vissa tekniska skolor, och att för den skull en viss samverkan i olika frågor mellan de båda slagen av läroanstalter skulle vara till gagn. Av navigationsskolesakkunniga övervägdes förty även spörsmålet, huruvida maskinbefälsutbildningen i organisatoriskt hänseende borde anknytas till de tekniska läroverken. I pedagogiskt avseende slutligen föreligga i

stor utsträckning samma problem vid navigationsskolorna som vid vissa andra skolformer.

Häremot väga emellertid de olika skäl, som föranlett navigationsskoleväsendets förläggande under kommerskollegium och för vilka utredningen redogjort i det föregående. Bland dessa framträder främst det intima samband, som förefinnes mellan navigationsskoleärendena och ärendena rörande befälsbehörighet — en samhörighet, som bidragit till att sistnämnda ärenden hänförts till navigationsskoleinspektörens handläggning. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen, har genom denna anordning inspektören kunnat beredas heltidssysselsättning. En uppdelning av de båda slagen av ärenden på olika ämbetsverk skulle medföra, att befattningshavaren i intetdera fallet finge full sysselsättning, vilket skulle försvåra rekryteringen. Vidare må framhållas, att för behörighet som fartygsbefäl kräves — förutom teoretisk utbildning — även praktisk tjänstgöring. Då det icke synes böra ifrågasättas, att den tillsyn, som må behöva utövas över nämnda praktiska utbildning och över att tillräckliga möjligheter för erhållande av sådan utbildning finnas, skall överflyttas till en överstyrelse för yrkesutbildning, synes även denna omständighet tala för att överinseendet över den teoretiska utbildningen kvarliggjer hos kollegium.

Efter noggrant överbägande har verkstadsskoleutredningen kommit till den uppfattningen, att de överbägande skälen tala emot att den centrala ledningen av navigationsskoleväsendet — i varje fall för närvarande — överflyttas från kommerskollegium till en nybildad överstyrelse för yrkesutbildning. Utredningen anser sig i det följande därför icke böra räkna med en sådan organisationsändring.

Kap. 5. Vissa organisationsfrågor i samband med yrkes- skolavdelningens utbrytande ur skolöverstyrelsen.

Såsom framgått av den i kap. 2 lämnade redogörelsen, fördelas i stort sett de inom skolöverstyrelsen förekommande ärendena mellan överstyrelsens tre huvudavdelningar — läroverks-, folkskol- och yrkesskolavdelningarna. Gemensamt för nämnda avdelningar föres emellertid den för överstyrelsens verksamhet erforderliga eller eljest upprättade statistiken av en särskilt för sig organiserad statistisk avdelning. Gymnastikinspektionen vid samtliga de under överstyrelsens överinseende stående läroanstalterna handhaves vidare av överstyrelsens gymnastikkonsulenter, och granskningen av skolbyggnadsritningar och dylikt åligger överstyrelsens byggnadssakkunniga biträde.

Enligt det av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation framlagda förslaget skulle utbetalningarna och redovisningen av ett stort antal anslag för undervisningsändamål överföras till skolöverstyrelsen. Härför skulle inom överstyrelsen upprättas en särskild kameral avdelning. Enligt samma förslag skulle vidare inom överstyrelsen anställas en särskild skolöverläkare med uppgift att leda och övervaka den skolhygieniska verksamheten i de under överstyrelsen ställda läroanstalterna.

I det följande kommer verkstadsskoleutredningen att upptaga vissa spörsmål, som sammanhännga med vad ovan anförts samt med frågan om det — enligt vad utredningen flerstädes framhållit — nödvändiga samarbetet mellan den centrala ledningen av yrkesutbildningen samt näringsliv och arbetsmarknad.

1. Arbetsmarknadsundersökningar m. m.

Verkstadsskoleutredningen har i sitt betänkande angående centrala verkstadsskolor m. m. i olika sammanhang i samband med frågor om planläggningen för och utbyggandet av sådana verkstadsskolor samt undervisningen och produktionen vid skolorna berört samarbetet mellan å ena sidan skolorna och andra sidan näringsliv och arbetsmarknad. I de för utredningen meddelade direktiven framhålls i förevarande avseende bland annat, att vid uppbyggandet av ett system med centralskolor för verkstadsskoleutbildning, omfattande hela landet, det självfallet måste

vara angeläget att noga beakta näringslivets behov av yrkesutbildad arbetskraft inom olika fack och att, såvitt görligt är, giva organisationen en sådan grad av smidighet, att en anpassning kan ske efter mera bestämda förskjutningar i detta behov.

Utredningen har redan i sitt nyssnämnda betänkande givit uttryck åt den uppfattningen, att nämnda spörsmål om anpassning icke är en fråga, som i huvudsak kan lösas genom en gång för alla vidtagna åtgärder i avseende å skolorganisationen, utan främst en fråga om en ständigt fortgående kontakt med näringslivet och på grund härav vidtagna ändringar beträffande de kurser, som böra anordnas, kursplaner m. m. Under hänvisning till vad utredningen härom anfört i nämnda betänkande (sid. 193 ff.) må här framhållas, att yrkesutbildningsväsendets samarbete med näringsliv och arbetsmarknad icke kan nå avsedd effekt, om detsamma inskränkes till de enskilda utbildningsanstalternas kontakt med lokala förhållanden. Yrkesutbildningsanstalterna äro givetvis avsedda att tjäna landets näringsliv, var helst detta har behov av anstalternas tjänster. Frågor rörande mera betydelsefulla omläggningar av verksamheten, utökning eller minskning av antalet undervisningsavdelningar, upptagandet av helt nya eller nedläggandet av förefintliga undervisningsgrenar äro spörsmål, som icke lösas med tillgång endast till de fakta, som kunna observeras från en enskild yrkesutbildningsanstalts horisont. Därtill fordras otvivelaktigt, att centralorganet är utrustat med erforderlig kompetens att bedöma läget vid olika tidpunkter med hänsyn till samtliga, yrkesundervisningsväsendet påverkande faktorer.

Det sagda framhäver nödvändigheten av en ingående kännedom om arbetsmarknadsförhållanden, grundad bland annat på en ständig kontakt mellan den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet samt representanter för näringslivet och organisationerna på arbetsmarknaden. Visserligen avser verkstadsskoleutredningen att redan i sitt förslag beträffande ledamöter av en blivande överstyrelse för yrkesutbildning sörja för att det praktiska livets män få tillbörligt inflytande på utformningen av yrkesutbildningsväsendet i stort. Detta är emellertid ej nog. Arbetet med anskaffningen av det material och samlandet av de erfarenheter rörande lokala och andra förhållanden, som skola ligga till grund för överstyrelsens beslut, såväl som verkställigheten av desamma och icke minst det löpande mera rutinmässiga arbetet mellan sammanträdena, förutsätta ett intimt samarbete mellan å ena sidan överstyrelsen samt å andra sidan näringslivet. De arbetskrafter, som få sig anförtrott att uppehålla denna kontakt, måste självfallet vara väl skickade för sitt värv och disponera erforderlig tid för detsamma. Utredningen, som här nedan återkommer till frågan om arbetsmarknadsstatistiken såsom underlag för bedömandet av yrkesundervisningsväsendets omfattning, vill framhålla, att den avsedda kontakten icke kan ens till huvudsaklig del nås enbart genom anlitaandet av aldrig så fullstän-

diga redogörelser för näringsliv och arbetsmarknad. Även om rapporter och statistiska redogörelser tillhandahållas utan onödig tidsutdräkt, kunna de dock av praktiska skäl aldrig helt återspegla det aktuella läget. En viss tid måste alltid förflyta, innan siffermässiga marknadsrapporter bli tillgängliga utanför det verk, som upprättat dem. Härtill kommer, att objektiva konstateranden aldrig kunna bli så fullständiga, att de onödiggöra den värdefulla komplettering, som kan erhållas genom subjektiva uppgifter om marknadsläge och utvecklingstendens. Från andra områden av svensk statsförvaltning ha gjorts erfarenheter, som klart visa, att dylika upplysningar, erhållna vid besök på ort och ställe och vid förfrågningar hos olika personer med skiljaktig grunduppfattning i fråga om problemen, varit av det allra största värde. Det är därför enligt utredningens mening nödvändigt, att den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet sättes i tillfälle att komplettera de arbetsmarknadsredogörelser m. m., som finnas i tillgänglig statistik eller som ställas till förfogande av arbetsmarknadsorganisationer, med de mera lokalbetonade åsikter och önskemål, om vilka kännedom vunnits genom samtal med ledande personer på olika orter.

Såsom i annat sammanhang (sid. 78) angivits, bör överstyrelsen med ledning av utarbetade redogörelser för arbetsmarknadens utveckling kunna lämna de ungdomar, som söka inträde vid yrkesutbildningsanstalt, en viss yrkesrådgivning i så måtto, att möjligheterna till vinnande av sysselsättning inom olika yrken klargöras för eleverna. Idealet vore givetvis, att yrkesundervisningens omfattning avpassades helt i överensstämmelse med näringslivets behov av arbetskraft vid varje tillfälle. Såsom utredningen med skärpa framhållit i sitt förenämnda betänkande angående centrala verkstadsskolor m. m. (sid. 90 och 91), bli emellertid kalkyler, avseende en längre tidsperiod, mycket osäkra. Bland annat på grund härav måste begagnandet av de utbildningsmöjligheter, samhället erbjuder, ske på individens eget ansvar. Emellertid bör det allmänna känna sig förpliktadt att lämna de unga — låt vara utan varje förbindelse — upplysningar om utkomstmöjligheterna i olika yrken. För detta ändamål är ett fortlöpande studium av Sveriges offentliga arbetsförmedlings rapporter och verksamhet av stort värde. I än högre grad framträder nyttan av en anknytning till arbetsförmedlingen, då det gäller att bereda de färdigutbildade eleverna plats i öppna marknaden. Även om vissa industriföretag och hantverksmästare komma att finna en direkt kontakt med yrkesutbildningsanstalterna fördelaktig vid anställandet av arbetskraft, torde dock en mycket stor, kanske större delen av elevstocken erhålla sin placering under medverkan av arbetsförmedlingen. Yrkesutbildningsväsendet måste därför kunna upprätthålla ett gott samarbete med arbetsförmedlingen, och detta samarbete bör äga rum icke endast mellan överstyrelsen och arbetsförmedlingens tillsynsmyndighet eller dess huvudkontor i länen utan även mellan de enskilda yrkesutbildningsanstalterna och de lokala förmedlingsorganen.

På försäkringsväsendets och arbetarskyddslagstiftningens områden uppkomma esomoftast problemställningar, vilka kunna tänkas återverka på yrkesutbildningen. Icke alltid bli dylika spörsmål behandlade i officiella publikationer och när så sker, är det ingalunda givet, att de uppmärksammas i tid. Angeläget är därför, att överstyrelsen knyter förbindelser med riksförsäkringsanstalten, yrkesinspektionen, socialstyrelsen med flera ämbetsverk, som handlägga frågor av betydelse för överstyrelsens verksamhet. Ett samarbete med nämnda och andra ämbetsverk bör ha formen av ett personligt utbyte av åsikter och meddelanden med icke allt för långa mellanrum och i övrigt så upplagt, att båda parter kunna ha nytta av det-samma.

Det får anses ligga i sakens natur, att dylika arbetsuppgifter endast kunna anförtros åt för uppdraget fullt kvalificerade tjänstemän.

Den centrala ledningen för yrkesutbildningsväsendet skall, såsom utredningen angivit i sitt förut avgivna betänkande (sid. 196), redan under »normala» tider på arbetsmarknaden, i den mån så är möjligt, vidtaga erforderliga åtgärder till förberedande av de uppgifter, som kunna komma att åvila densamma under tider av mera omfattande arbetslöshet. Den mångfald praktiska detaljer, som måste studeras vid uppgörandet av dylika beredningsplaner, såsom utrymmen för undervisningslokaler, förläggnings-möjligheter för elever, utspisningsmöjligheter, förefintligheten av lämpliga arbetsobjekt m. m., äro faktorer av stor betydelse för startandet av en ny yrkesutbildningsanstalt eller utvidgning av en redan befintlig. Dessa faktorer kunna icke utrönas genom skriftliga förfrågningar; de måste studeras på ort och ställe av en person, på vars omdöme centralledningen kan lita. Ligga uppgifter i berörda hänseenden färdiga, kan en utökning av undervisningsväsendet ske i helt annan och betydligt snabbare takt än om så icke är fallet. Uppgörandet av nämnda beredningsplaner får anses vara en viktig uppgift för den centrala ledningen.

2. Vissa frågor rörande statistik.

Den statistik, som skall sammanställas hos centralorganet för yrkesskolväsendet, har en dubbel uppgift. Å ena sidan skall den lämna en redogörelse för de läroanstalter av olika slag, som direkt eller indirekt sortera under centralorganet, antalet lärjungar vid desamma med fördelning på olika utbildningsgrenar, antalet för varje år utexaminerade lärjungar, i görligaste mån uppgifter om efter avgången från skolan erhållen anställning m. m. Statistiken skall med andra ord lämna en möjligast fullständig bild av undervisningen, de undervisade och undervisningsresultaten. Å andra sidan bör genom centralorganets försorg inhämtas uppgifter rörande alla de näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden, som kunna påverka behovet av förändringar i yrkesutbildningens utformning eller omfattning.

Den först nämnda delen av statistiken bör kunna tjäna som underlag för beräkningar över vid olika tider tillgänglig, i yrkesutbildningsanstalt utbildad arbetskraft inom olika utbildningsområden och olika utbildningsstadier. Dessa sammanställningar skola, utöver ändamålet att lämna en redogörelse för utbildningsverksamheten, tjäna det syftet att kunna lämna näringslivet vissa uppgifter om den arbetskraft, som genom yrkesutbildningsväsendets försorg kan ställas till förfogande. Den andra sidan av statistiken — sammanställd ur kända företeelser på arbetsmarknaden och inom näringslivet — bör, samtidigt som den giver centralorganet viss ledning i fråga om erforderliga framtida åtgärder, även kunna lämna de ungdomar, som söka inträde vid yrkesutbildningsanstalt, uppgifter rörande framtidsmöjligheterna inom olika yrken, d. v. s. en viss yrkesrådgivning (jfr sid. 76).

Undervisningsstatistiken. För att kunna tjäna det här ovan angivna ändamålet att lämna näringslivet en redogörelse för undervisningens omfattning och för den arbetskraft, som kan vara att påräkna från skolorna under de närmaste åren, bör statistiken publiceras årligen. Denna publicering torde dock med fördel kunna ske i en mera sammanträngd form och med utslutande av de mera fullständiga tabellariska redogörelser, som återfinnas i skolöverstyrelsens sist publicerade statistik över yrkesundervisningen, nämligen den för läsåret 1928/1929. I anslutning till vad nyss sagts, bör denna årliga redogörelse kompletteras med uppgifter om antalet ungdomar, som beräknas ha genomgått olika utbildningskurser inom 1, 2 resp. 3 år. Till ledning härför tjänar elevbeståndet inom olika utbildningsanstalter vid tidpunkten för uppgifternas sammanställande.

Statistikens uppläggning och utformning böra givetvis uppdragas åt det blivande centralorganet. Härvid måste vissa hänsyn tagas till de förhållandevis betydande kostnader, som äro förbundna med publicering i tryck. I valet mellan mycket fullständiga redogörelser, utgivna med flera års mellanrum, och mera sammanträngda för en vidare läsekrets avsedda årligen eller oftare återkommande redogörelser, vill utredningen obetingat föredraga den senare formen.

Arbetsmarknadsstatistiken. Näringslivets och arbetsmarknadens utveckling kunna observeras på olika sätt. Utredningen har tidigare berört sätten för inhämtandet av kunskaper härom. Utöver resultaten av direkta personliga observationer genom tjänstemän från centralorganet bör till detta organs förfogande stå tillgänglig litteratur, såsom socialstatistiken, kommerskollegii statistik, konjunkturinstitutets meddelanden, internationella arbetsbyråns rapporter m. m. Med ledning av detta grundmaterial och i övrigt det material, som vid olika tidpunkter kan anses lämpligt att an-

skaffa, utarbetas inom centralorganet statistiska sammanställningar och redogörelser över de företeelser inom näringslivet och på arbetsmarknaden, som kunna vara av betydelse med hänsyn till yrkesundervisningsväsendet. För att denna statistik skall kunna tjäna sitt ändamål, är det nödvändigt, att densamma göres »levande» och icke tillåtes nedsjunka till en »kolumnstatistik». Betydelsefulla bli härvid de bidrag, som genom centralorganets tjänstemän lämnas i form av redogörelser för de besök i olika orter, och de förhandlingar med representanter för näringsliv, arbetar- och arbetsgivarorganisationer, som förutsatts skola komma till stånd.

Icke minst viktigt är, att statistiska redogörelser publiceras, medan omhandlade förhållanden eller spörsmål äga aktuellt intresse. Nödvändigt är därför, att centralorganet gives sådan personalutrustning, att dylika uppgifter kunna utföras med önskvärd snabbhet. Det är enligt verkstadsskoleutredningens uppfattning bättre, att redogörelser rörande arbetsmarknaden och näringslivet komma på bestämda tider och med förhållandevis korta mellanrum, även om därigenom en eller annan betydelselös sifferuppgift skulle råka bli felaktig, än att utarbetandet av minutiöst noggranna detaljer försena framläggandet, så att detsamma kan ske först långt efter den tidsperiod, uppgifterna avse.

Yrkesundervisningsstatistiken kommer att i vissa avseenden icke allt för mycket skilja sig från den övriga undervisningsstatistiken, nämligen beträffande den del, som avser redogörelsen för undervisningsverksamheten. Otvivelaktigt finnas skäl, som tala för att statistik rörande landets undervisningsväsen borde koncentreras till en och samma myndighet, närmast då skolöverstyrelsen. Emellertid kommer, såsom här ovan angivits, den framtida yrkesundervisningsstatistiken att i sig inrymma betydelsefulla redogörelser, som icke grundas på undervisningsväsendets funktioner utan måste byggas på en bearbetning av andra myndigheters statistik och självständigt hopbragt material rörande arbetsmarknad och näringsliv. Vidare måste den eller de tjänstemän, som få sig förelagda de ansvarsfulla arbetsuppgifter, som här behandlats, av naturliga skäl placeras organisatoriskt så, att de äga ingående kännedom om eller ha direkt tillgång till uppgifter in i minsta detalj rörande det löpande arbetet inom yrkesutbildningsväsendet. Att dessa arbetsuppgifter med avsett resultat skulle kunna utföras av annan myndighet än det ämbetsverk, som skall utöva den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet, får anses uteslutet. Då härtill kommer, att olika delar av den här ifrågakarande statistiken icke rimligen kunna handhas av olika myndigheter, måste slutsatsen bli, att den nuvarande yrkesundervisningsstatistiken bör utbrytas från skolöverstyrelsen och anförtros åt det ifrågasatta centralorganet för yrkesutbildning. Givet är, att en sådan överflyttning icke får innebära, att kontakten mellan skolöverstyrelsen och det nya centralorganet försvåras; tvärt om får det anses naturligt, att dessa

båda myndigheter skola hålla varandra underkunniga om alla de iakttagelser och rön inom respektive verksamhetsområden, som kunna vara av intresse för den andra parten.

3. Kamerala frågor.

De flesta förvaltningsmyndigheter omhänderha numera utbetalandet och redovisandet samt, i den mån detta ej överlämnats åt underordnad myndighet, jämväl disponerandet av de anslag, vilka avse ändamål hänförliga till det statliga förvaltningsområde, den centrala myndigheten har att företräda. Under år 1937 genomfördes en reform i syfte att åt ett stort antal ämbetsverk och myndigheter, vilka i räkenskapshänseende varit underordnade statskontoret eller vederbörande länsstyrelse, bereda ställning såsom huvudförvaltningar med rätt att anlita statsverkets checkräkning i riksbanken. I samband med reformens genomförande, vilken trädde i tillämpning från och med den 1 juli 1937, sökte man även i viss omfattning genomföra den principen, att riksstatsanslagen såvitt möjligt skulle utbetalas och disponeras av vederbörande fackmyndighet i stället för såsom tidigare varit fallet av statskontoret eller länsstyrelserna. Beträffande anslagen till olika undervisningsändamål gjordes emellertid undantag från nu angivna princip, i det att huvudparten av dessa anslag fortfarande skulle utbetalas av statskontoret eller vederbörande länsstyrelse. Då denna anordning emellertid ur olika synpunkter ansetts mindre tillfredsställande, ha de förut omnämnda sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation i sitt den 13 juni 1938 avgivna betänkande föreslagit, bland annat, att en särskild kameralbyrå skulle inrättas i skolöverstyrelsen, vilken byrå skulle övertaga statskontorets och länsstyrelsernas nuvarande befattning med utbetalandet och redovisandet av samtliga riksstatsanslag, hänförliga till skolöverstyrelsens verksamhetsområde. Enligt vad verkstadsskoleutredningen inhämtat, har detta förslag i princip tillstyrkts av bland andra statskontoret och riksräkenskapsverket.

I anslutning till den uppfattning, som kommit till uttryck såväl genom inrättandet av ett stort antal nya huvudförvaltningar som i ovanberörda betänkande angående skolöverstyrelsens organisation, har verkstadsskoleutredningen ansett sig böra föreslå, att utbetalandet och redovisandet av samtliga de riksstatsanslag, vilka avse ändamål fallande under överstyrelsens för yrkesutbildning blivande verksamhetsområde, anförtros samma överstyrelse. För att omhänderha dessa kamerala uppgifter torde det alltså vara nödvändigt, att den föreslagna överstyrelsen erhåller tillgång till kameralt skolade arbetskrafter.

Till frågan om huru överstyrelsens kamerala organisation bör anordnas återkommer verkstadsskoleutredningen i kap. 7. Det torde vara lämpligt att en redogörelse här lämnas för de riksstatsanslag, som skulle kom-

ma att omhänderhas av överstyrelsen, samt vissa därmed sammanhängande spörsmål.

De i riksstaten för budgetåret 1938/39 uppförda anslag, vilka skulle komma att falla under den blivande överstyrelsens verksamhetsområde, äro dels de å åttonde huvudtiteln under rubriken »J. Yrkesundervisningen» upptagna anslagen (VIII J 1—18), dels ock två anslag under tionde huvudtiteln, nämligen X C 12, befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare, samt X C 17, resestipendier för yrkesutbildning.

Beträffande de under åttonde huvudtiteln uppförda anslagen, vilka enligt vad ovan sagts skulle omhänderhas av överstyrelsen för yrkesutbildning, märkas dels anslag till avlöningar, omkostnader m. m. vid de tekniska läroverken, vilka äro rent statliga läroanstalter, dels ock anslag avseende understöd och bidrag till det icke-statliga yrkesskolväsendet. Vad först angår anslagen till tekniska läroverken (VIII J 1—5), gäller för närvarande, att dessa anslag utbetalas av statskontoret, respektive vederbörande länsstyrelse till skolornas styrelse, som ha att för dispositionen av anslaget avgiva redovisning till riksräkenskapsverket, där skolornas räkenskaper underkastas revision. Anslagen avseende understöd och bidrag till det icke statliga undervisningsväsendet utbetalas för närvarande av statskontoret eller vederbörande länsstyrelse, vilka myndigheter det även åligger att redovisa för anslagens disponerande. Redovisningen härför inflyter i dessa myndigheters räkenskaper, vilka insändas till riksräkenskapsverket för att underkastas revision. Slutligen må i fråga om de under åttonde huvudtiteln uppförda anslagen till yrkesundervisningen nämnas, att anslaget till utbildande av lärare vid yrkesundervisningen (VIII J 18) för närvarande utbetalas och disponeras av skolöverstyrelsen.

Vad angår de här ovan omförmälda anslagen under tionde huvudtiteln, vilka skulle hänföras till den nya överstyrelsens verksamhetsområde, gäller för närvarande, att kommerskollegium såväl utbetalar som disponerar anslagen i fråga.

Utöver den ovan i korthet lämnade redogörelsen för nuvarande regler beträffande utbetalandet och disponerandet av anslagen till olika yrkesundervisningsändamål må beträffande de större under åttonde huvudtiteln uppförda anslagen följande framhållas. Bland dessa anslag märkas främst VIII J 8, understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning samt VIII J 10, understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning. I kungörelsen den 4 november 1921 (nr 705) angående understöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning med däri, bland annat, genom kungörelsen den 13 oktober 1922 (nr 491) gjorda ändringar stadgas rörande ansökan och rekvisition av dylikt understöd, att ansökning om statsunderstöd till kommunal anstalt för yrkesundervisning skall för tiden från och med den 1 juli till och med den 30 juni nästföljande kalenderår senast tre

månader före förstnämnda dag ingivas till skolöverstyrelsen. Ansökningen skall dels åtföljas av handlingar, som styrka, att vederbörande kommun, landsting, annan kommunal samfällighet eller förening av flera dylika genom laga kraftvunnet beslut åtagit sig erforderliga kostnader för lärares avlönning samt för skollokaler och materiel, dels ock, på sätt skolöverstyrelsen närmare bestämmer, vara åtföljd av handlingar eller innefatta uppgifter, som visa, att stadgade villkor för statsunderstöds erhållande uppfyllas. De inkomna ansökningarna prövas och avgöras därefter av skolöverstyrelsen, som har att snarast möjligt efter beslutets meddelande lämna statskontoret, riksräkenskapsverket, vederbörande länsstyrelse och sökanden underrättelse om beslutet. Rekvisition av beviljat understöd skall, uppgjord i enlighet med av skolöverstyrelsen fastställt formulär, för varje kalenderkvartal senast tre månader efter kvartalets utgång ingivas till anstaltens inspektor, som efter granskning av rekvisitionen skall insända densamma för anstalt i Stockholm till statskontoret och för annan anstalt till vederbörande länsstyrelse. Beviljat understöd skall, så snart ske kan efter rekvisitionens mottagande, utbetalas, i vad det avser lärares avlöning, med så stor del, som enligt av skolöverstyrelsen vid understödets beviljande angivna grunder belöper å antalet undervisningstimmar under kvartalet, och, i vad det avser undervisningsmateriel, med det belopp, vartill vederbörande enligt av överstyrelsen vid anslaget beviljande meddelade bestämmelser kan vara berättigad.

Understöd till enskilda anstalter för yrkesundervisning beviljas av Kungl. Maj:t. För att statsunderstöd må utgå gäller, att anstalten står under inseeende av skolöverstyrelsen samt att anstalten är underkastad de särskilda bestämmelser, som av Kungl. Maj:t äro eller varda meddelade angående statsunderstödda enskilda anstalter för yrkesundervisning. I fråga om undervisningsmateriel gäller i huvudsak samma regler som för kommunala anstalter för yrkesundervisning. Ägare eller styrelse för enskild anstalt för yrkesundervisning, vilken önskar komma i åtnjutande av statsunderstöd, skall senast tre månader före den 1 juli till skolöverstyrelsen ingiva till Konungen ställd ansökning därom jämte uppgift å det belopp, som sökes. Ansökningen, som skall omfatta tiden den 1 juli—den 30 juni nästföljande kalenderår, skall åtföljas av vissa i författningen närmare angivna uppgifter om skolans organisation m. m. Angående sättet för tilldelat statsunderstöds utbetalande till enskild anstalt för yrkesundervisning skall gälla, vad Kungl. Maj:t vid understödets beviljande må föreskriva. Understödet rekvireras och utbetalas efter i huvudsak samma grunder, som gälla för kommunala anstalter för yrkesundervisning.

Beträffande kommunal verkstadsskola har i kungörelse den 13 maj 1938 (nr 338) förordnats, att verkstadsskola, som upprättats av kommun, landsting, annan kommunal samfällighet eller förening av flera dylika och som tidigare icke åtnjutit bidrag ur det under åttonde huvudtiteln uppförda anslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning, må till-

delas statsbidrag, först sedan Kungl. Maj:t efter särskild framställning från skolans huvudman, medgivit, att sådant bidrag må utgå.

För yrkesundervisningen finnes vidare uppfört ett anslag till understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom (VIII J 9). Beträffande detta anslag må här endast nämnas, att anslaget fördelas av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen. Rekvisitioner på ifrågavarande understöd, vilka skola vara bestyrkta av inspektören för verkstadsskolorna för arbetslös ungdom, insändas från skolorna till vederbörande länsstyrelse, som utanordnar de rekvirerade beloppen.

Bland de viktigare anslagen, vilka avse yrkesundervisningen, märkas slutligen VIII J 11, stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, samt VIII J 12, stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. Beträffande stipendier åt elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning gälla bestämmelserna i kungörelsen den 23 maj 1930 (nr 158). Dessa bestämmelser (ändring av § 4 senast genom kungörelsen den 13 maj 1938 nr 339) gälla även i tillämpliga delar stipendier åt elever vid verkstadsskolor för arbetslös ungdom. Ansökning om anslag till stipendier åt obemedlade eller mindre bemedlade elever vid kommunala anstalter för yrkesundervisning skall av vederbörande anstalts styrelse ingivas till skolöverstyrelsen inom en månad efter början av den kurs, för vilken stipendier sökas. Vid ansökningen skall fogas vissa i § 3 närmare angivna handlingar. Skolöverstyrelsen har att meddela beslut rörande det stipendiebelopp, som skall tillkomma varje anstalt, därvid skolöverstyrelsen äger till prövning upptaga ansökning utan hinder därav, att någon avvikelse i fråga om den föreskrivna tiden för dess ingivande ägt rum. Vid bestämmandet av nämnda belopp skola för elev av tredje behovsgraden beräknas högst 45 kronor, för elev av andra behovsgraden högst 25 kronor och för elev av första behovsgraden högst 15 kronor för månad. I skolöverstyrelsens beslut skall angivas, vilka elever vid stipendiebeloppets bestämmande medräknats såsom behövande. Beslutet skall av skolöverstyrelsen delgivas anstaltens styrelse, statskontoret, vederbörande länsstyrelse och riksräkenskapsverket. Stipendiebelopp utbetalas till anstaltens styrelse beträffande anstalt i Stockholm av statskontoret och i övriga fall av vederbörande länsstyrelse. Redovisning för den av anstaltens styrelse beslutade fördelningen av stipendiemedlen skall lämnas i anstaltens årsberättelse. Har anstaltsstyrelse ej kunnat utdela stipendium åt elev, vilken som behövande medräknats, då det anstalten tilldelade stipendieanslaget bestämdes, skall så stor del av detta anslag, som motsvarar den för eleven i fråga beräknade andelen därav, undantagas från utdelning samt skriftlig anmälan om förhållandet omedelbart göras till skolöverstyrelsen. Det undantagna beloppet skall ofördröjligen inlevereras till statsverket. Denna bestämmelse tillämpas så, att skolöverstyrelsen i särskild skrivelse anmodar anstaltsstyrelsen återbetala

beloppet samt översänder avskrift av sin skrivelse till riksräkenskapsverket, varest kontrolleras, att beloppet inflyter till statsverket.

De ovan under åttonde och tionde huvudtitlarna omförmälda anslagen uppgå sammanlagt till ett belopp av 7 144 900 kronor. Utöver nu angivna belopp, som sålunda skulle komma att utbetalas och disponeras av överstyrelsen för yrkesutbildning, skulle överstyrelsen jämväl komma att utbetala belopp, svarande mot viss del av de nuvarande dyrtidstilläggsanslagen och anslagen till provisorisk avlöningsförstärkning. Under förutsättning att verkstadsskolorna för arbetslös ungdom i enlighet med ett av verkstadsskoleutredningen den 30 september 1938 avgivet betänkande komma att omorganiseras och organisationen därav utvidgas, torde ytterligare avsevärda belopp komma att bli ställda till överstyrelsens förfogande. I förberörda betänkande föreslås nämligen, bland annat, inrättandet av centrala verkstadsskolor. Om antalet och förläggningen av dessa skolor har något definitivt förslag ej framlagts. Utredningen har emellertid räknat med 23 skolor, för vilka de på staten belöpande engångskostnaderna för varje sådan skola beräknats till omkring 600 000 kronor och de på staten belöpande årliga kostnaderna till omkring 110 000 kronor. De på staten belöpande årliga kostnaderna för dessa skolor ha sålunda beräknats till 2 530 000 kronor och motsvarande engångskostnader, vilka beräknats för allena 20 skolor, till 12 000 000 kronor. Detta innebär alltså, att i stället för det nuvarande anslaget till understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom å 1 250 000 kronor skulle uppföras ett anslag till understöd åt centrala verkstadsskolor å 2 530 000 kronor, innebärande en ökning av 1 280 000 kronor. Vidare skulle i stället för nuvarande anslaget till stipendier åt elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom å 700 000 kronor beräknas ett anslag till stipendier åt elever vid centrala verkstadsskolor å 1 150 000 kronor, innebärande en ökning av 450 000 kronor. Med dessa anslagsökningar skulle överstyrelsens för yrkesutbildning blivande medelsförvaltning komma att årligen uppgå till sammanlagt $(7\,144\,900 + 1\,280\,000 + 450\,000 =)$ 8 874 900 kronor. Härtill skulle emellertid komma förutom belopp, svarande mot dyrtidstillägg och provisorisk avlöningsförstärkning, dels anslagen till styrelsens egna avlöningar och omkostnader, vilka beräknats till 271 200 kronor dels ock anslag till engångskostnaderna för de centrala verkstadsskolorna, vilka av utredningen uppskattats till 12 miljoner kronor. För framtiden torde man sålunda kunna räkna med att överstyrelsens medelsförvaltning i regel skulle komma att årligen avse belopp, överstigande 10 miljoner kronor.

I samband med att överstyrelsen för yrkesutbildning övertager utbetalandet och disponerandet av de anslag, vilka för närvarande omhänderhas av andra myndigheter, måste vissa ändringar av hittills gällande utbetalnings- och redovisningsföreskrifter vidtagas. Sålunda böra först och främst regleringsbrevens rörande samtliga nu ifrågavarande anslag ändras därhän, att

utbetalandet av anslagen tillkommer överstyrelsen för yrkesutbildning. Be-
träffande avlöningsanslagen till de tekniska läroverken bör jämväl dispone-
randet av anslagen tillkomma överstyrelsen. Dessutom får verkstadsskole-
utredningen, i likhet med vad i ovanberörda betänkande den 13 juni 1938
angående skolöverstyrelsens organisation ifrågasatts, jämväl föreslå, att de
från dessa anslag utgående avlöningsbeloppen av överstyrelsen för yrkes-
utbildning utbetalas direkt till vederbörande, varom föreskrift synes böra
meddelas i regleringsbrevet. En dylik centralisering av avlöningsutbetal-
ningarna förekommer nämligen redan nu inom olika grenar av statsförvalt-
ningen. Vidkommande den närmare utformningen av detta förslag får ut-
redningen hänvisa till vad därom anförts i nyssberörda betänkande den 13
juni 1938. Vad angår omkostnadsanslagen vid de statliga läroanstalter,
varom här är fråga, samt vissa anslag till materiel och dylikt, synas dessa
anslag endast böra utbetalas av överstyrelsen men disponeras av läroan-
stalterna.

I fråga om alla övriga anslag, som skulle ställas till överstyrelsens för-
fogande, skulle överstyrelsen ha att såväl utbetala som i övrigt disponera
desamma. I samband härmed böra emellertid nu gällande författningar och
övriga utfärdade föreskrifter å hithörande område ändras därefter, att skol-
överstyrelsens, kommerskollegiets, statskontorets och länsstyrelsernas be-
fattning med dessa anslag upphör, och ifrågavarande uppgifter i stället
övertagas av den föreslagna nya överstyrelsen. Utöver de ändringar av ut-
betalningsföreskrifterna, som nu angivits, torde för närvarande några ytter-
ligare ändringar ej böra genomföras. Mera genomgripande förändringar
av dessa bestämmelser torde nämligen lämpligen böra anstå till dess över-
styrelsen trätt i verksamhet och närmare erfarenhet vunnits rörande behovet
av eventuella ändringar i utbetalnings- och redovisningsföreskrifterna. Emel-
lertid vill utredningen redan nu framhålla angelägenheten av att den nya
överstyrelsen erhåller möjlighet att på ett mera ingående sätt granska dispo-
sitionen av de statsbidrag, vilka utbetalas till såväl kommunala som enskilda
anstalter för yrkesundervisning. Det torde nämligen få anses uppenbart, att
den granskning och kontroll över dessa statsbidrags användning, som för
närvarande äger rum, icke kan anses fullt tillfredsställande, då hittills någon
närmare granskning av de olika kommunala och enskilda yrkesundervis-
ningsanstalternas räkenskaper ej äger rum vare sig inom skolöverstyrelsen
eller riksräkenskapsverket utan statsbidragens bestämmande och utbeta-
lande sker, såsom ovan framhållits, endast på grundval av summariska upp-
gifter från de olika anstalternas styrelser. En något mera ingående gransk-
ning och kontroll av räkenskaperna för de kommunala och enskilda yrkes-
undervisningsanstalterna synes böra i olika avseenden komma till stånd.
Likaledes synes den nya överstyrelsen böra erhålla möjlighet dels att
lämna råd och bistånd åt de olika anstalternas styrelser vid upphandling
av maskiner och arbetsmateriel dels ock att kontrollera att dessa upphand-

lingar äga rum på ett ur ekonomiska synpunkter tillfredsställande sätt och samtidigt utan eftersättande av de fackligt-pedagogiska synpunkterna.

För att omhänderha de kamerala uppgifterna erfordras, såsom verkstadsskoleutredningen ovan framhållit, att kameralt skolade arbetskrafter stå till förfogande inom överstyrelsen för yrkesutbildning. Till detta spörsmål återkommer utredningen i kap. 7.

4. Gymnastikinspektion.

För handhavande av ärenden rörande gymnastikinspektion vid de under skolöverstyrelsens inseende ställda läroanstalterna — sålunda även yrkesutbildningsanstalterna — har överstyrelsen, såsom framgår av redogörelsen i kap. 2, till sitt förfogande en förste och en andre gymnastikkonsulent samt en amanuens.

Enligt det av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation avgivna förslaget skulle den nuvarande gymnastikinspektionen förstärkas med en andre gymnastikkonsulenttjänst, dock att amanuensen i så fall skulle avses allenast för halvtidstjänstgöring.

Enligt från förste gymnastikkonsulenten i skolöverstyrelsen erhållen uppgift ha gymnastikkonsulenterna beträffande yrkesutbildningsanstalterna hittills *dels* fullgjort inspektion av undervisningen i några yrkesutbildningsanstalter, *dels* förmedlat anställning av gymnastiklärare till en del platser, *dels* avgivit yttranden i ärenden angående behörighet för icke examinerade gymnastikledare att undervisa i gymnastik, lek och idrott, *dels* ock granskat och omarbetat ritningar samt uppgjort förslag till inredning (inkl. kostnadsberäkningar) av en del gymnastiklokaler samt dessas biutrymmen, omklädnadsrum, badanordningar m. m.

Verkstadsskoleutredningen har inhämtat, att gymnastikkonsulenterna vid inspektionsbesök å en plats regelmässigt företaga inspektion av gymnastiken i samtliga å platsen belägna läroanstalter. Härigenom ernås en bättre överblick över inspektionsarbetet samt minskade kostnader för inspektionerna.

Som regel torde gymnastiklokaler icke uppföras i första hand enbart för yrkesundervisningsanstalter utan avses för sambruk med annan läroanstalt såsom folkskola, läroverk eller annan liknande skola.

Ärenden rörande behörighet m. m. synas lämpligen böra handläggas efter enhetliga principer för samtliga slag av läroanstalter.

Med hänsyn till det ovan anförda samt i övrigt till omfattningen av ärendena rörande gymnastiken vid yrkesutbildningsanstalterna anser verkstadsskoleutredningen, att — utan väsentliga nackdelar i andra avsenden — betydande fördelar skulle vinnas genom att ifrågavarande ärenden handläggas inom skolöverstyrelsen, även efter det yrkesskolavdelningen utbrutits till en fristående överstyrelse för yrkesutbildning. Formerna för det

blivande samarbetet i nu förevarande frågor mellan de två överstyrelserna torde böra närmare regleras genom bestämmelser i vederbörande instruktioner, arbetsordningar eller på annat lämpligt sätt.

5. Byggnadsfrågor.

Sedan budgetåret 1936/37 har jämlikt beslut av riksdagen ett byggnads-sakkunnigt biträde varit anställt hos skolöverstyrelsen. Befattningens upp-rättande befanns vara en nödvändig konsekvens av 1935 års riksdags beslut om statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet, varige-nom på överstyrelsens handläggning skulle komma nya skolbyggnads-ärenden. Bitrådets verksamhet avser emellertid jämväl motsvarande ären-den å läroverks- och yrkesskolavdelningarna inom överstyrelsen. Enligt den för bitrådet gällande instruktionen åligger det nämligen denne gene-rellt att utreda och avgiva utlåtanden över till honom remitterade bygg-nadsfrågor samt att granska ritningar, arbetsbeskrivningar m. m. även-som att, när överstyrelsen så påfordrar, utarbета skissritningar till ny-anläggningar m. m.

I vad avser yrkesutbildningsväsendet erinrar verkstadsskoleutredningen om, att såsom villkor för statsbidrags utgående till anstalt för yrkesunder-visning gäller, att anstalten har till sitt förfogande bland annat undervis-ningslokaler, som godkännas av överstyrelsen. Emellertid torde som regel dessa frågor bedömas av yrkesskolavdelningens befattningshavare utan anlitan-de av det byggnadssakkunniga bitrådet. Då statsbidrag icke utgår till kostnaderna för anskaffande av undervisningslokaler för yrkesutbild-ningsanstalter såsom i fråga om folkskolorna, förekommer icke heller en motsvarande ingående obligatorisk granskning av eventuella byggnads-företag som beträffande byggnader för folkskoleväsendet. Det byggnads-sakkunniga bitrådets sysslande med lokalfrågor berörande yrkesutbild-ningsväsendet torde sålunda för närvarande icke kunna anses vara av större omfattning.

Emellertid erinrar verkstadsskoleutredningen i detta sammanhang om sitt tidigare förslag angående inrättande av centrala verkstadsskolor. En-ligt detta skulle statsbidrag kunna utgå till anskaffande av undervisnings-lokaler för sådana verkstadsskolor. Härför förutsättes dock, att framlagd byggnadsplan godkännes av Kungl. Maj:t. En motsvarande byggnadstek-nisk granskning, som för närvarande skall ske beträffande byggnader för folkskoleväsendet, skulle därför bli av nöden jämväl i fråga om dessa byggnadsföretag. Dylig granskning torde böra komma till stånd genom försorg av den nybildade överstyrelsen för yrkesutbildning.

Med hänsyn till omfattningen av de uppgifter av byggnadsteknisk och motsvarande art, som, så vitt för närvarande kan överblickas, torde komma att åvila en fristående överstyrelse för yrkesutbildning, synes det icke nöd-

vändigt att inom denna överstyrelse anställa någon särskild befattningshavare såsom konsulent eller byggnadssakkunnigt biträde för ifrågavarande ärenden. Verkstadsskoleutredningen anser, att överstyrelsen i stället bör beredas möjlighet att från fall till fall anlita erforderlig expertis på området genom att härför beräknas tillräckliga medel å den anslagspost till inspektion och sakkunniga biträden, som torde böra uppföras i överstyrelsens avlöningsstat.

6. Frågor rörande skolhygien.

Tidigare har skolöverstyrelsen under åtskilliga år haft till sitt förfogande en konsulent för skolhygien, vilken åtnjutit arvode, som utgått från de till inspektion och sakkunniga biträden anslagna medlen. Befattningen indrogs emellertid från och med budgetåret 1923/24. För tillgodoseende av behovet i angivna hänseende har överstyrelsen därefter anlitat medicinsk expertis, som gottgjorts med mindre belopp från nyssnämnda anslagsmedel.

De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha i sitt omförmälda betänkande föreslagit inrättandet av en särskild skolöverläkartjänst i skolöverstyrelsen. Innehavaren därav skulle ha till uppgift att leda och övervaka den skolhygieniska verksamheten i samtliga under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalter, sålunda även yrkesutbildningsanstalterna.

Därest en fristående överstyrelse för yrkesutbildning kommer till stånd, torde behovet av skolhygienisk sakkunskap inom denna överstyrelse tills vidare böra tillgodoses genom att överstyrelsen från fall till fall anlitar erforderlig expertis på området. Denna torde lämpligen ersättas från överstyrelsens anslagsmedel till inspektion och sakkunniga biträden. Någon särskild skolöverläkartjänst för yrkesutbildningsanstalterna anser sig verkstadsskoleutredningen sålunda icke böra ifrågasätta.

Kap. 6. Den departementala förläggningen av en överstyrelse för yrkesutbildning.

Såsom verkstadsskoleutredningen redan framhållit i kap. 1, ha meningarna varit delade i fråga om yrkesundervisningens departementala förläggning. Å ena sidan har hävdats, att yrkesskolväsendet bör organiseras i intim kontakt med näringslivet och därför förläggas till det departement, som i övrigt handlägger frågor rörande hantverk, industri och handel. Å andra sidan har ansetts, att yrkesskolväsendet är en gren av skolväsendet över huvud och därför bör organiseras i intim kontakt med detta genom en förläggning till det departement, varunder undervisningsväsendet i allmänhet sorterar.

Redan 1907 års tidigare omnämnda kommitté för den lägre tekniska undervisningens ordnande — vilken i sitt år 1912 avgivna betänkande förordade inrättandet av en särskild överstyrelse för den lägre tekniska undervisningen — upptog ovannämnda spörsmål till närmare behandling. Under erinran att för det dåvarande frågor rörande det lägre tekniska undervisningsväsendet handlades såväl av ecklesiastik- som av finansdepartementet framhöll kommittén, att, då enhetlighet härutinnan måste anses önskvärd, den ifrågavarande undervisningen borde förläggas under det departement, som komme att handlägga frågor rörande industri och hantverk, eller det då föreslagna departementet för handel, industri och sjöfart. Till stöd för denna uppfattning framhöll kommittén att, då den tekniska undervisningen ytterst vore ett medel till industrins och hantverkets förkovran, frågor rörande denna undervisning borde ställas i samband med andra frågor syftande till samma ändamål. Särskilt ville kommittén framhålla det nära sambandet mellan lärlings- och yrkesundervisningen och lagstiftningen om lärlingsförhållandet. Sålunda borde yrkesundervisningen ordnas under hänsyn till de kunskapsfordringar, som vore eller kunde bli fastställda för avläggande av lärlingsprov eller andra kompetensprov för yrkesidkare.

I den av den tekniska kommittén sålunda intagna ståndpunkten instämde i allmänhet de över förslaget hörda myndigheterna. Dock ansåg styrelsen för tekniska skolan i Stockholm, att ifrågavarande undervisning borde förläggas under ecklesiastikdepartementet. Med erkännande av det anförda skälet för skolornas förläggande under ett departement för handel m. m.

framhöll styrelsen bland annat, att, när fråga gällde undervisning, många och tungt vägande skäl förefunnes för skolornas förläggande under ecklesiastikdepartementet, dock under förutsättning att inom departementet inrättades en särskild byrå för handläggning av hithörande frågor.

Enahanda ståndpunkt intogo jämväl 1916 års sakkunniga för utredning av den lägre tekniska undervisningen m. m., vilka emellertid utgingo från att frågan gällde en fristående överstyrelse såväl för den lägre tekniska undervisningen som för den lägre handelsundervisningen och undervisningen i husligt arbete. Under erinran om att jämväl kommerskollegium (jfr sid. 17 f.) utgått från ståndpunkten, att ledningen av yrkesundervisningsväsendet borde inordnas under det departement, som hade att i övrigt tillvarataga de näringars intressen, vilka undervisningen i fråga avsåge att gagna, ha nämnda sakkunniga vidare anfört bland annat följande.

Att förlägga överstyrelsen för yrkesundervisningen under det föreslagna handelsdepartementet skulle visserligen vara i överensstämmelse med den angivna utgångspunkten, i vad anginge den tekniska och merkantila undervisningen, men kunde däremot knappast anses motiverad beträffande undervisningen i husligt arbete. Att avskilja denna från överstyrelsens verksamhetsområde vore å andra sidan av skäl, som i det föregående anförts, synnerligen olämpligt. Från en del håll hade visserligen påyrkats, att denna undervisning på grund därav, att den innebure vissa moment av socialt intresse, borde förläggas under socialstyrelsen, men denna åsikt kunde de sakkunniga icke biträda.

Hela frågan om vart ledningen av yrkesundervisningsväsendet skulle förläggas kunde emellertid betraktas även från en annan synpunkt, den nämligen, att ifrågasvarande utbildning dock vore i minst lika hög grad en uppfostrings- och undervisningsangelägenhet som en direkt näringsfråga och att det för en sund och lycklig utveckling av såväl det praktiska som det allmänna undervisningsväsendet framförallt vore av vikt, att ett befruktande samarbete mellan dem komme att äga rum. Från denna synpunkt sett borde ledningen av yrkesundervisningsväsendet förläggas under det departement, som handhade det allmänna undervisningsväsendet, d. v. s. ecklesiastikdepartementet.

Den motsättning mellan de sålunda angivna synpunkterna, som på åtskilliga håll förefunnes, syntes huvudsakligen bero därpå, att man kommit fram till kravet på yrkesundervisningens ordnande på två olika vägar, den ena karakteriserad av näringarnas oavvisliga behov av yrkesskicklig och väl utbildad personal, den andra av den uppväxande ungdomens lika ofrånkomliga behov av fostran och praktisk utbildning. Båda dessa synpunkter hade sitt fulla berättigande. För att yrkesundervisningsväsendet skulle väl fylla sina uppgifter, fordrades det därför ovillkorligen ett intimt samarbete mellan undervisningens och näringarnas målsmän.

Samarbetet mellan de praktiska yrkenas målsmän och den föreslagna överstyrelsen borde kunna ordnas på ett i huvudsak lika tillfredsställande sätt, vare sig den senare förlades till det ena eller andra departementet, och komme säkerligen att så gott som uteslutande bero på överstyrelsens personliga sammansättning.

Visserligen kunde det ej förnekas, att särskilt sådana grenar av yrkesundervisningsväsendet som yrkes- och mästarcurser syntes föga höra tillsammans med ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, men å andra sidan förefunnes beträffande vissa av ifrågasvarande läroanstalter synnerligen starka skäl, som talade för deras hänförelse till nämnda departement. Så vore fallet med de tekniska

gymnasierna och i viss mån även de tekniska fackskolorna. Dessa skulle ju i sin undervisning i stort sett bygga på den grundval, som meddelades i realskolan. Ändringar i dennas läroplaner komme således att återverka på de nämnda tekniska läroanstalternas verksamhet. Dessutom syntes dessa, även om det ingalunda vore deras egentliga huvuduppgift, komma att, i likhet med de nuvarande tekniska elementarskolorna, för många bli en mellanstation på vägen till vetenskaplig teknisk bildning, förvärvad vid tekniska högskolan, vilken senare, oaktat sitt syfte att gagna industrins intressen, väl alltid borde lyda under samma departement som universiteten. Att lösrycka de blivande tekniska fackskolorna och gymnasierna från ecklesiastikdepartementet syntes på grund av det nyss anförda vara en synnerligen betänkligen åtgärd. Att avskilja dem från det övriga lägre tekniska undervisningsväsendet borde å andra sidan under inga omständigheter ifrågasättas. På grund av det sålunda anförda ansågo kommittén den bästa lösningen vara, att ett särskilt undervisningsdepartement inrättades, under vilket såväl de då befintliga folkskol- och läroverksöverstyrelserna som den av kommittén föreslagna överstyrelsen för yrkesundervisningen förlades. Några svårigheter med avseende på samarbetet med de praktiska yrkenas utövare borde en dylik anordning, som ovan nämnts, icke medföra, enär detta samarbete alltid skulle försiggå direkt med överstyrelsen och denna borde givas en så självständig ställning som möjligt.

I propositionen till 1918 års riksdag (nr 96) angående upprättande av praktiska ungdomsskolor — i vilken föreslogs inrättandet av en fristående överstyrelse för yrkesundervisningen — anslöt sig föredragande departementschefen, statsrådet Rydén, såsom i kap. 1 i korthet omnämmts, till den uppfattning, som förmenade, att yrkesskolväsendet såsom en gren av skolväsendet över huvud borde förläggas under ecklesiastikdepartementet. Efter att ha betonat vikten av samarbete mellan de olika organ, som omhändertade olika former av skolor, speciellt olika former av praktiska ungdomsskolor, framhöll departementschefen därvid, att det för detta samarbete syntes högeligen önskvärt, att samtliga de praktiska ungdomsskolorna förlades till ett och samma departement. Det syntes därvid naturligt, att detta departement vore det, som under sin förvaltning hade landets undervisningsväsen i övrigt. Till detta departement hörde redan, anförde departementschefen vidare, tekniska högskolan, och handelshögskolan skulle, enligt då föreliggande förslag, även förläggas dit. Till detta departement hörde även de tekniska elementarskolorna, de lägre tekniska yrkesskolorna samt större delen av undervisningsanstalterna för husligt arbete. Att vidtaga någon ändring härutinnan syntes så mycket mera olämpligt, som å ena sidan de tekniska fackskolorna och gymnasierna liksom ock handelsgymnasierna givetvis måste komma att få åtskilliga intressen gemensamma med både högskolorna och de allmänna läroverken, och å andra sidan sambandet mellan lärlingsskolorna och de yrkesbestämda fortsättningsskolorna måste göra, att ett ganska stort intresseområde bleve gemensamt för den lägre yrkesundervisningen och folkundervisningen. Emellertid vore det givetvis erforderligt med ett lämpligt samarbete mellan ecklesiastikdepartementet och det eller de departement, under vilka de centrala myndigheter sorterade, som

i allmänhet hade att tillvarataga näringarnas och samhällslivets angelägenheter.

Sin ovannämnda uppfattning motiverade departementschefen ytterligare på följande sätt.

Den fråga, som det här gällde att taga ståndpunkt till, kunde formuleras sålunda: borde en blivande yrkesskolstyrelse förläggas under det departement, som hade att i allmänhet handlägga frågor rörande den högre och lägre undervisningen, eller borde den förläggas till det departement, som hade sig anförtrodda den allmänna vården och omsorgen om handel, industri och hantverk?

Såge man den föreliggande frågan ur en mera principiell synpunkt, kunde man å ena sidan säga, att yrkesundervisningen vore till för yrkenas skull, det vore dessa den hade att tjäna genom att utbilda skickliga yrkesmän. Därför borde också denna undervisning taga sina direktiv från yrkena och i förvaltningsavseende hållas samman med yrkena. Men å andra sidan måste med styrka framhållas, att yrkesundervisningen vore till för de ungas skull, det vore dem denna undervisning hade att tjäna genom att väcka och odla deras anlag och skaffa dem kunskaper och färdigheter, så att de skulle nå högsta möjliga grad av utveckling och vinna medel att skaffa sig utkomst i livet. Därför borde yrkesundervisningen främst taga sina direktiv från det allmänna undervisningsväsendet och i förvaltningsavseende hållas samman med detta. Fattade man rätt denna fråga, torde det visa sig, att de båda nu antydda synpunkterna ej vore varandras motsatser, utan att de snarast förhölle sig till varandra som mål och medel. Yrkesundervisningen hade att hämta sitt mål från yrkena, den hade att skaffa sig medlen för att nå målet, den hade att lägga vägen till målet efter allmänna undervisnings- och uppfostringssynpunkter. Och i detta avseende vore yrkesundervisningen likställd med all annan undervisning. Även denna hämtade sina mål utifrån, ifrån samhällslivet och det praktiska livet, men den lade sin väg till målet efter i det stora hela gemensamma, från de ungas art och anlag hämtade undervisnings- och uppfostringssynpunkter. Såge man denna fråga på detta sätt — och så borde den ses — då finnes ingen anledning att i förvaltningsavseende skilja yrkesundervisningen från annan ungdomsundervisning, fasthellre förefunnes mycket starka skäl att hålla den tillhopa med denna och att följaktligen förlägga den under ecklesiastikdepartementet.

Förlades yrkesskolöverstyrelsen under ecklesiastikdepartementet, komme dessa angelägenheter att handhas av samma centrala förvaltning, som handhade de undervisningsangelägenheter, vilka företräddes av folkskolöverstyrelsen och läroverksstyrelsen. Fördelarna härav låge i öppen dag, vare sig man toge hänsyn till de underlydande läroanstalternas organisationsfrågor, övervakandet av den vid anstalterna bedrivna undervisningen eller dessas utrustning med lärare och undervisningsmateriel.

Sedan departementschefen härefter närmare utvecklat sistnämnda spörsmål och därvid särskilt framhållit det betydelsefulla samarbetet speciellt mellan fortsättningsskolan och lärlingskolan, behovet av gemensam inspektion av de olika skolformerna, dessas gemensamma intressen i fråga om lärarkrafter samt behovet av samarbete i frågor rörande de olika läroanstalternas utrustning med lokaler, läroböcker och annan undervisningsmateriel — varigenom även avsevärda ekonomiska vinster kunde göras —, anförde departementschefen vidare bland annat följande.

Till det ovan sagda komme ytterligare, vad särskilt beträffade de tekniska fackskolorna och de fackliga gymnasierna, att det för dessa läroanstalter med en mera vetenskaplig läggning av sitt arbete måste vara värdefullt att stå under samma departementala ledning som de högskolor — tekniska högskolan, respektive handelshögskolan — vilka företrädde detta arbete och vilka antingen, såsom förhållandet vore med den tekniska högskolan, redan tillhörde eller, såsom fallet vore med handelshögskolan, föreslagits komma att tillhöra ecklesiastikdepartementet.

Slutligen borde det i detta sammanhang icke förbises, att det i fråga om både arbetsmetoder, lärarutbildning och undervisningsmateriel skulle kunna lända både de allmänna läroverken och folkbildningsanstalterna till stort gagn, ifall genom förmedling av det gemensamma departementala organet ett lämpligt samarbete mellan samtliga i det föregående avsedda skolformerna kunde åvägbringas.

Det syntes uppenbart att, därest yrkesskolöverstyrelsen icke bleve förlagd till ecklesiastikdepartementet utan till annat departement, det skulle bliva förenat med mycket stora svårigheter att ens tillnärmelsevis tillgodose det behov av samarbete med organen för den allmänna undervisningen, som efter vad i det föregående påvisats måste komma att yppa sig för överstyrelsen. Det torde icke heller kunna undvikas, att genom en dylik förläggning ett onödigt dubbelarbete skulle vållas vid hithörande ärendens handläggning inom departementet.

Emellertid uppstode den frågan, huruvida möjligen icke de fördelar, som i nu angivna avseenden skulle stå att vinna genom överstyrelsens förläggning under ecklesiastikdepartementet, komme att ernås på bekostnad av intressen, vilkas tillgodoseende kunde hava krävt en förläggning under ett annat departement. Bland sådana intressen hade den tekniska kommittén särskilt framhållit det nära sambandet mellan lärlings- och yrkesundervisningen och lagstiftningen om lärlingsförhållandet, ett samband, som framträdde bland annat däri, att yrkesundervisningen måste ordnas under hänsyn till de kunskapsfordringar, som vore eller kunde bliva fastställda för avläggandet av lärlingsprov eller andra kompetensprov för yrkesidkare. Det lede intet tvivel, att för att yrkesundervisningsväsendet skulle kunna väl fylla sina uppgifter, fordrades ovillkorligen ett intimt samarbete såväl mellan den högsta ledningen av yrkesundervisningen och den högsta ledningen av landets handel och näringar som ock över huvud mellan yrkesundervisningens och näringarnas målsmän. Men det syntes dock, som om ett dylikt samarbete lätt nog skulle kunna åstadkommas, även om överstyrelsen förlades under ecklesiastikdepartementet. Vad särskilt anginge det speciella samarbete, som av tekniska kommittén framhållits såsom önskvärt i fråga om lärlingsförhållandet, så syntes detta närmast gå ut på ombesörjandet av vissa upplysningar, vilka överstyrelsen med lätthet borde kunna förskaffa sig, även om den icke förlades under det departement, i vilket upplysningarna närmast stode att få. Ett samarbete av sådan art ägde ju mera ständigt rum mellan de centrala ämbetsverken och de olika departementen.

Sedan departementschefen härefter närmare utvecklat möjligheterna till samarbete mellan de praktiska yrkenas målsmän och överstyrelsen för yrkesundervisningen samt framhållit, att för detta samarbete icke syntes fordras, att överstyrelsen förlades under samma departement som de centrala myndigheter, som hade att i allmänhet handlägga ärenden angående handel, industri och hantverk, anförde departementschefen slutligen bland annat följande.

Efter överbägande av samtliga berörda omständigheter hade departementschefen kommit till den övertygelsen, att det för yrkesskolöverstyrelsens verksamhet erforderliga samarbetet med målsmännen för den allmänna undervisningen svårligen torde kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodoses, om icke överstyrelsen förlades under ecklesiastikdepartementet. Å andra sidan kunde departementschefen icke finna, att en dylik förläggning skulle i något avseende bliva hinderlig för överstyrelsens samarbete med de centrala myndigheterna för handeln och näringarna eller med målsmännen för det praktiska arbete, i vars tjänst överstyrelsen skulle arbeta. Departementschefen föreslog därför, att yrkesskolöverstyrelsen förlades under det allmänna undervisningsdepartementet, d. v. s. ecklesiastikdepartementet.

Såsom redan framhållits i kap. 1, blev det i och med 1918 års riksdags beslut om förläggning av den centrala ledningen av yrkesundervisningen till skolöverstyrelsen självklart, att nämnda ledning skulle komma att sortera under ecklesiastikdepartementet. På grund av denna sammankoppling kom sålunda frågan om yrkesutbildningens departementala förläggning icke upp till särskilt bedömande av riksdagen.

Verkstadsskoleutredningen har med den ovan lämnade utförliga redogörelsen avsett att giva en objektiv belysning av de olika, var för sig berättigade synpunkter, som ansetts motivera yrkesutbildningens förläggande under det ena eller andra departementet.

Det spörsmål, som det gäller att taga ståndpunkt till, har av föredragande departementschefen i ovannämnda proposition nr 96 till 1918 års riksdag sammanfattats sålunda: Bör en yrkesskolöverstyrelse förläggas under det departement, som har att i allmänhet handlägga frågor rörande den högre och lägre undervisningen, eller bör den förläggas till det departement, som har sig anförtrott den allmänna vården och omsorgen om handel, industri och hantverk?

Av 1907 års kommitté framhölls beträffande den tekniska undervisningen, att denna ytterst vore ett medel till industrins och hantverkets förkovran och att förty frågor rörande denna undervisning borde ställas i samband med andra frågor, som syftade till samma ändamål. Ifrågasvarande undervisning borde därför ställas under det departement, som motsvarade det nuvarande handelsdepartementet.

I motsats härtill ansågo såväl 1916 års kommitté som ovannämnde departementschef, att en fristående överstyrelse för yrkesundervisningen — under vilken emellertid skulle sortera jämväl yrkesundervisning för handel och husligt arbete — borde förläggas under ecklesiastikdepartementet. Kommittén framhöll sålunda, att ifrågasvarande utbildning i minst lika hög grad vore en uppfostrings- och undervisningsangelägenhet som en direkt näringsfråga. För en sund och lycklig utveckling av såväl det praktiska som det allmänna undervisningsväsendet vore det framförallt av vikt, att ett befruktande samarbete komme till stånd mellan berörda under-

visningsgrenar. Nämnde departementschef betonade jämväl vikten av samarbete mellan de skilda organ, som omhänderhade olika former av skolor. Samtliga de praktiska ungdomsskolorna — yrkesbestämda fortsättnings-skolor och högre folkskolor, lärlings- och yrkesskolor m. fl. — borde sålunda förläggas till ett och samma departement.

Verkstadsskoleutredningen vill i detta sammanhang framhålla, att vid den tid, då omförmälda förslag till inrättande av praktiska ungdomsskolor framlades och godkändes, det, vad yrkesundervisningen angår, gällde att i första hand få till stånd teoretiska utbildningsanstalter — exempelvis lärlings- och yrkesskolor — till komplettering av den praktiska träning, som de unga erhöles vid anställningar i näringslivet. Vid sådant förhållande blev det helt naturligt, att främst skolsynpunkter kommo att dominera frågan om denna undervisnings centrala ledning. Så länge ifrågavarande yrkesskolväsande icke heller nått någon större omfattning och i stort sett var begränsat till kompletterande kvällsskolor, kunde nämnda förhållande fortfara. Enligt verkstadsskoleutredningens mening har emellertid läget undergått en successiv förskjutning bland annat genom tillkomsten av verkstadsskolorna och andra heldagsundervisande yrkesundervisningsanstalter. I motsats mot de nyssnämnda lärlings- och yrkesskolorna — vilka som nyss nämnts endast meddela undervisning av supplerande natur — gives i nämnda heldagsskolor en undervisning, som avses utgöra mer eller mindre fullständig yrkesutbildning. Med den ställning, verkstadsskoleutredningen i annat sammanhang intagit, att näringslivet självt så långt möjligt bör sörja för utbildningen av sin arbetskraft, uppstår självfallet i och med att omförmälda heldagsundervisning i skolor nått en större omfattning spörsmålet om en nödvändig avvägning mellan de utbildningsmöjligheter, som kunna och böra erbjudas inom näringslivet, och dem, som behöva ställas till förfogande i olika skolor. Upplagd på detta sätt blir yrkesutbildningen för industri och hantverk i minst lika hög grad en direkt närings- och arbetsmarknadsfråga som en uppfostrings- och undervisningsangelägenhet. Verkstadsskoleutredningen har också utifrån dessa synpunkter funnit det angeläget, att statens åtgärder i fråga om yrkesutbildning inom näringslivet förläggas under samma centrala myndighet som skolåtgärderna på yrkesutbildningens område. På grund härav har utredningen i det föregående (kap. 4) föreslagit, att de hittills av kommerskollegium omhänderhavda uppgifterna rörande lärlingsutbildning inom hantverket flyttas till den nya överstyrelsen för yrkesutbildning. Genom det namn på detta centralorgan, verkstadsskoleutredningen föreslagit (överstyrelsen för *yrkesutbildning* och ej *yrkesskolöverstyrelsen*), har utredningen även velat betona dettas karaktär av ej blott skolorgan utan även organ för andra former av yrkesutbildning.

Det förändrade läge, i vilket, såsom ovan framhållits, frågorna rörande

den ovannämnda yrkesundervisningen kommit genom en successivt skeende utveckling, synes i ständigt ökad grad påkalla smidighet och anpassningsförmåga efter näringslivets behov och förändringar. Det torde icke kunna förväntas, att så sker i tillräckligt hög grad hos myndigheter, vilka äro inriktade huvudsakligen på skolangelägenheter.

I detta sammanhang må även yrkesutbildningsåtgärdernas betydelse under arbetslöshetstider påpekas. Verkstadsskoleutredningen har i sitt betänkande om centrala verkstadsskolor m. m. starkt betonat vikten av att yrkesundervisningen organiseras på ett sådant sätt, att den kan utvidgas under arbetslöshetstider, då näringslivets egna åtgärder på yrkesutbildningens område inskränkas. De uppgifter, som i nämnda avseenden böra ankomma på den centrala ledningen för yrkesutbildningen, ha också varit av stor betydelse för verkstadsskoleutredningens ståndpunktstagande i fråga om denna lednings organisation. Även i detta avseende framträder yrkesutbildningens nära samband med arbetsmarknad och näringsliv synnerligen starkt. De synpunkter, som här böra göra sig gällande, måste i huvudsak anses främmande för egentliga undervisningsmyndigheter.

Verkstadsskoleutredningen vill också erinra därom, att den 1918 ifrågasatta överflyttningen av handelshögskolorna till ecklesiastikdepartementet icke kommit till stånd; de ha i stället förlagts under det sedermera upprättade handelsdepartementet. Det beslutade hantverksinstitutet skall ock förläggas under sistnämnda departement. Även om de tekniska högskolorna alltjämt sortera under ecklesiastikdepartementet, kan sålunda det för en förläggning av centralorganet för yrkesundervisning till ecklesiastikdepartementet år 1918 framförda skälet, att högre och lägre utbildning inom ett område böra sortera under samma departement, i minst lika hög grad anföras för en förläggning av överstyrelsen för yrkesutbildning under handelsdepartementet som för att den skulle sortera under ecklesiastikdepartementet.

Som framgår i annat sammanhang, har det främst varit ovan nämnda samband med näringsliv och arbetsmarknad, som föranlett verkstadsskoleutredningens initiativ till inrättande av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning, i vilken representanter för näringsliv och arbetsmarknad i egenskap av ledamöter av styrelsen skulle ha omedelbart ansvar för yrkesutbildningsfrågornas handhavande.

Verkstadsskoleutredningen bortser icke från nödvändigheten att betrakta nu föreliggande frågor även ur undervisningssynpunkter. Men utredningen kan likväl icke underlåta att tillmäta näringslivets behovssynpunkter en sådan vikt, att utredningen anser de mest vägande skälen tala för att en blivande överstyrelse för yrkesutbildning icke förlägges under ecklesiastikdepartementet utan under handelsdepartementet. Den ståndpunkt, verkstadsskoleutredningen här intar, sammanfaller även med den, vilken statsmakterna intagit, då de förlagt yrkesutbildningen för jordbruk, fiske, skogsbruk och sjöfart under respektive jordbruks- och handelsdepartementet och

icke under ecklesiastikdepartementet, trots att för en förläggning av dessa grenar av yrkesutbildningen till sistnämnda departement kunna anföras enahanda argument som för att dit förlägga de former av dylik utbildning, vilka skulle sortera under överstyrelsen för yrkesutbildning.

Vid sitt här ovan angivna ställningstagande har verkstadsskoleutredningen även påverkats av gjorda erfarenheter rörande arten av det hittillsvarande samarbetet mellan yrkesskolavdelningen samt folkskol- och läroverksavdelningarna inom den nuvarande skolöverstyrelsen. Härför har utredningen lämnat en närmare redogörelse i kap. 4. Därav torde framgå, att nämnda avdelningar i stort sett hittills arbetat förhållandevis oberoende av varandra. De egentliga yrkesutbildningsanstalterna ha sålunda utvecklats tämligen självständigt i förhållande till övriga skolformer. Något större inflytande i detta avseende lär icke ecklesiastikdepartementet ha kunnat utöva, enär på grund av gällande bestämmelser skolöverstyrelsen *under normala förhållanden* med få undantag ensam prövar förekommande löpande ärenden. Å ecklesiastikdepartementets handläggning torde sålunda huvudsakligen ha kommit dels anslagsfrågor och dels sådana engångsfrågor som fastställande av yrkesskolstadga och utfärdandet av övriga författningsbestämmelser på yrkesskolväsendets område. Vad författningsbestämmelserna beträffar, synes det icke omöjligt att genom på lämpligt sätt lagda, förberedande utredningar och gjorda remisser tillgodose alla skäligen synpunkter hos representanterna för undervisningsväsendets olika grenar, även om den slutliga handläggningen därav skulle förläggas till ett annat departement än ecklesiastikdepartementet. Vad beträffar anslag till yrkesundervisningsväsendet, synas minst lika starka skäl tala för att sådana ärenden handläggas inom handelsdepartementet som inom ecklesiastikdepartementet.

På grund av vad sålunda anförts finner sig verkstadsskoleutredningen böra förorda en överflyttning av den centrala ledningen av yrkesutbildningen från ecklesiastikdepartementet till handelsdepartementet.

I detta sammanhang vill verkstadsskoleutredningen emellertid ytterligare framhålla, att med hänsyn till omfattningen av den självständiga beslutanderätt, som förutsättes för den föreslagna överstyrelsen för yrkesutbildning, dess förläggande under handelsdepartementet icke synes behöva medföra, att en särskild byrå inrättas inom nämnda departement för handläggning av frågor rörande yrkesutbildningen. För vinnande av erforderlig kontinuitet skulle det emellertid vara värdefullt, om ifrågavarande arbetsuppgifter som regel kunde vila å en och samma, för dessa uppgifter särskilt avsedd befattningshavare i icke allt för underordnad ställning, exempelvis en förste kanslisekreterare.

Kap. 7. Organisationen av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Verkstadsskoleutredningen har på skäl, som närmare angivits i kap. 3, förordat inrättandet av en fristående överstyrelse för yrkesutbildning. Utredningen har därvid utgått ifrån, att till en sådan överstyrelse skola i egenskap av ledamöter av styrelsen knytas representanter för näringsliv och arbetsmarknad.

En liknande intresserepresentation förekommer inom svensk förvaltning i flera fall. I detta avseende må blott erinras om organisationen av vattenfallsstyrelsen — som utgöres av en generaldirektör och chef för statens vattenfallsverk, tillika ordförande i styrelsen, samt fyra ledamöter — samt av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap — som består av en ordförande och tio ordinarie ledamöter ävensom extra ledamöter.

En blivande överstyrelse för yrkesutbildning bör enligt verkstadsskoleutredningens mening bestå av ordförande och visst antal ledamöter. Vid sidan härav bör finnas ett kansli, försett med i olika avseenden erforderlig personal.

I det följande avser verkstadsskoleutredningen att under olika punkter behandla spörsmålen om styrelseledamöterna och kansliets organisation, men vill dessförinnan utreda frågan om chefskapet för överstyrelsen.

1. Chefskapet för överstyrelsen.

I fråga om chefskapet representera de nyssnämnda ämbetsverken — vattenfallsstyrelsen och rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap — väsentligen två olika system.

Enligt gällande instruktion för *vattenfallsstyrelsen* är generaldirektören i främsta rummet Kungl. Maj:t ansvarig för förvaltningen av statens vattenfallsverk. Det åligger honom i sådant avseende att handha ledningen av nämnda verks löpande förvaltning samt att utöva chefskapet över verkets personal. Generaldirektören äger *ensam* beslutanderätt på sätt i instruktionen sägs i alla de ärenden, i vilkas handläggning han deltagit, med undantag av vissa närmare angivna pleniären. De till styrelsens handläggning hörande ärenden, som icke äro pleniären, avgöras som regel av generaldirektören efter föredragning av vederbörande tjänsteman.

Enligt gällande instruktion för *rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap* tillkommer det kommissionens ordförande att planlägga och leda kommissionens arbete samt vaka över att de frågor, som tillhöra kommissionens upptagande, bli vederbörligen beredda. Det omedelbara chefskapet över kansliet utövas däremot icke av ordföranden. Det åligger nämligen kanslichefen, som tillika är föreståndare för kansliets allmänna avdelning, att utöva tillsyn över kansliets verksamhet i stort. Han har därvid att övervaka, att gällande författningar och av rikskommissionen utfärdade föreskrifter iakttagas, samt tillse, att redogörelser, utlåtanden, framställningar m. m. i behörig tid expedieras. Kanslichefen äger meddela föreskrifter rörande arbetets fördelning å olika befattningshavare m. m. Ärendena inom rikskommissionen handläggas och avgöras vid plena, dock att kommissionen för behandling av vissa ärenden eller grupper av ärenden äger utse särskilda arbetsutskott, vilkas ledamöter äro antingen ordinarie eller extra ledamöter av kommissionen.

Verkstadsskoleutredningen har ingående övervägt, huruvida i ledningen för *överstyrelsen för yrkesutbildning* bör ställas en ordförande, vilken — såsom i vattenfallsstyrelsen — tillika är chef för ämbetsverket och kan beräknas ägna övervägande delen av sin arbetskraft åt verkets angelägenheter, eller om ordförandeskapet — såsom i rikskommissionen — bör anförtros såsom en bisyssla åt någon inom näringsliv eller statsförvaltning ledande person. I sistnämnda fall skulle ordföranden närmast representera antingen något av de intressen, som anses böra vara företrädade inom överstyrelsen, eller ock något av de statens ämbetsverk, vilka handha ärenden av ekonomisk eller social natur. Ehuru vissa fördelar synas förknippade med denna organisationsform, vill verkstadsskoleutredningen likväl förorda, att ordföranden i överstyrelsen samtidigt skall uppbära ställningen såsom chef för ämbetsverket.

Av de skäl, som bidragit till utredningens ståndpunktstagande i nu förevarande avseende, vill utredningen särskilt framhålla följande. Såsom närmare kommer att framgå nedan, böra i huvudsak allenast ärenden av större betydelse eller principiell vikt hänskjutas till avgörande i styrelseplenium. Övriga ärenden — utgörande det stora flertalet löpande ärenden, vilka i stor utsträckning kräva omedelbara beslut — böra avgöras av verkschefen efter vederbörlig föredragning. Vid sådant förhållande synas övervägande skäl tala för att ordföranden icke blott intager ställningen som den ledande i själva styrelsen utan även som chef för ämbetsverket. Endast härigenom torde han kunna vinna den intima och dagliga kontakt med yrkesutbildningens speciella problem, som torde böra fordras för att han inom styrelsen skall kunna intaga en verkligt ledande ställning. Endast genom nämnda anordning kan undvikas, att ledningen för verket blir splittrad.

Verkstadsskoleutredningen anser sig icke böra föreslå några speciella kompetenskrav beträffande innehavaren av ifrågavarande chefsbefattning.

Givetvis måste det anses fördelaktigt, om chefen för överstyrelsen besitter speciell fackkunskap på något av de utbildningsområden, överstyrelsen omspänner. Men främst bör han äga allmänna insikter och erfarenheter rörande näringslivet och därmed sammanhörande förhållanden samt ett säkert omdöme och god organisationsförmåga. Med dylika egenskaper torde chefen ha förutsättningar att, efter hörande av speciell sakkunskap, fatta de beslut eller eljest intaga den ställning, som under olika förhållanden ankommer på honom.

Enligt utredningens mening bör ifrågavarande tjänsteman med hänsyn till vad ovan anförts och i övrigt till omfattningen av den blivande överstyrelsens arbetsuppgifter beredas ställningen såsom överdirektör och chef för överstyrelsen. Han synes lämpligen böra förordnas på viss tid, förslagsvis sex år. I avseende å lönegradsplaceringen föreslår utredningen, att befattningen placeras i lönegrad C 8 i det av 1938 års riksdag godkända avlöningsreglementet för ordinarie tjänstemän vid den civila statsförvaltningen, innebärande en lön — utom rörligt tillägg och utan avdrag för pensionsavgifter — av 16 000 kronor.

2. Ledamöter av överstyrelsen m. m.

a) *Arbetsuppgifter m. m.* Enligt det förslag till yrkesskolnämnd, som framlagts av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation, skulle till handläggning av en dylik nämnd hänskjutas allenast vissa ärenden av mera omedelbar betydelse för näringsliv och arbetsmarknad (jfr sid. 35). Ärenden av övervägande formell art samt ärenden, vilka eljest äro av beskaffenhet att böra avgöras enligt redan fastslagna grundsatser eller blott innefatta frågor, för vilkas avgörande näringslivets och arbetsmarknadens representanter i sådan egenskap icke kunna anses behöva delta, skulle däremot enligt berörda förslag avgöras av skolöverstyrelsen utan hörande av yrkesskolnämnden.

För vinnande av en smidig och eljest ändamålsenlig organisation anser verkstadsskoleutredningen, att jämväl i en blivande överstyrelse för yrkesutbildning endast ärenden, som antingen beröra överstyrelsens egen organisation eller ock äro av betydande vikt eller ha nära samband med näringslivets och arbetsmarknadens behov och förhållanden, böra hänskjutas till avgörande i styrelseplenium. Därest icke för vissa fall annat är föreskrivet, böra beslut i övriga ärenden fattas av överdirektören och chefen för överstyrelsen ensam efter vederbörlig föredragning.

Såsom pleniärenden synas främst böra betraktas

dels viktigare ärenden, i vilka framställning eller utlåtande skall avgivas till Kungl. Maj:t,

dels frågor rörande företagande av större utredningar genom sakkunniga samt ersättningar åt sådana sakkunniga,

dels frågor rörande instruktion och arbetsordning för överstyrelsen samt dess organisation i övrigt,

dels den årliga berättelsen angående överstyrelsens verksamhet,

dels allmänna organisationsfrågor rörande de tekniska läroverken samt frågor rörande inträdesfordringar och undervisningsplaner vid nämnda läroverk,

dels organisations- och anslagsfrågor rörande särskilda med tekniska läroverken jämställda enskilda yrkesutbildningsanstalter,

dels frågor rörande de tekniska läroverkens kassor och fonder, i vad avser deras allmänna ställning och ändamål m. m.,

dels frågor av större principiell och annan betydelse för den lägre yrkesutbildningen, såsom spörsmål rörande lärlingsförhållanden, utbildningslinjer för yrkesundervisningen, större och viktigare organisationsfrågor samt i övrigt frågor, som beröra yrkesutbildningsverksamhetens anpassning efter näringslivets och arbetsmarknadens behov och förhållanden¹,

dels principfrågor rörande rektors- och lärarkompetens samt undervisningsplaner,

dels frågor om beviljande av statsunderstöd första gången eller för större engångskostnader (såsom för mera betydande utvidgning och dylikt) till kommunala anstalter för yrkesutbildning,

dels frågor om beviljande av statsunderstöd till enskilda anstalter för yrkesutbildning,

dels ock i övrigt ärenden, som verkschefen anser böra handläggas i plenum eller vilkas hänskjutande till sådan handläggning beslutas i plenum.

I syfte att ledamöterna av överstyrelsen skola kunna följa verksamheten inom styrelsen och utöva ett kontinuerligt inflytande däröver bör, på sätt närmare bestämmes i verkets instruktion eller arbetsordning, vid varje plenum föreligga en kortfattad redogörelse för de överstyrelsens beslut, som fattats sedan näst föregående plenum. Om så befinnes lämpligt, torde denna redogörelse kunna i form av en förteckning över besluten biläggas den föredragningslista för plenum, som före sammanträdet tillställs ledamöterna.

Plena böra hållas på i instruktionen eller arbetsordningen fastställda tider, i regel en gång i månaden, samt därutöver på ordförandens kallelse när omständigheterna så påkalla. Verkstadsskoleutredningen räknar dock med att under det första arbetsåret liksom även under tider av mera omfattande arbetslöshet sammanträden skola visa sig erforderliga väsentligt oftare eller i genomsnitt var fjortonde dag, dock med vissa uppehåll under ferier.

Såväl vid plena som vid föredragningar inför överstyrelsens chef bör föredragande liksom även eljest närvarande byråchef i verket äga rätt och plikt att till protokollet anteckna avvikande mening.

¹ Jfr betänkandet ang. centrala verkstadsskolor sid. 20 f. om översyn av yrkesutbildningsväsendet.

b) *Sammansättning m. m.* Den av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ifrågasatta *rådgivande* yrkesskolnämnden har av de sakkunniga föreslagits omfatta nitton ledamöter såsom representanter för olika sammanslutningar inom industri och hantverk, handel samt husligt arbete och hemslöjd. Utredningen vill emellertid påpeka, att icke ens med denna omfattande organisation den föreslagna nämnden skulle utgöra en fullödig representation för yrkesutbildningsväsendets alla olika grenar.

En *beslutande* överstyrelse för yrkesutbildning bör emellertid under inga förhållanden erhålla en ens tillnärmelsevis så stor omfattning som nysnämnda yrkesskolnämnd. Tvärtom tala vägande skäl för att antalet styrelseledamöter starkt begränsas.

Verkstadsskoleutredningen har i detta avseende varit starkt böjd för att förorda en styrelse, bestående av ordförande jämte sex ledamöter. I en sådan styrelse skulle envar av grupperna industri, hantverk och handel ha kunnat erhålla två representanter, därav en för respektive företagar- och arbetarintressena inom gruppen, varjämte erforderlig representation för vissa andra yrkesgrupper hade kunnat beredas genom tillsättande av extra ledamöter av styrelsen.

Utredningen har dock stannat för en sådan sammansättning av styrelsen, enligt vilken de enskilda ledamöterna icke avses skola i styrelsen i första rummet företräda vissa speciella grenar av näringslivet utan i stället främst representera allmänna erfarenheter och insikter om näringslivets och arbetsmarknadens förhållanden. Härvid synes antalet ledamöter kunna begränsas till — förutom ordföranden — fyra. Ledamöterna böra utses av Kungl. Maj:t för viss tid, förslagsvis tre år. Av ledamöterna böra två närmast företräda företagar- och två arbetarintressen inom näringslivet.

Vid behandling av frågor, som erfordra sådan speciell sakkunskap, som icke är företrädd bland ledamöterna, bör emellertid — i den mån icke ledamöterna själva genom förbindelser hos näringslivets och arbetsmarknadens organisationer kunna inhämta erforderliga upplysningar eller eljest sådana äro tillgängliga inom överstyrelsens kansli — särskilt tillkallade sakkunniga anlitas. I detta avseende finner utredningen önskvärt, att en del organisationer — exempelvis vissa av dem, som enligt det av sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation avgivna förslaget skulle föreslå ledamöter av omförmälda yrkesskolnämnd — utse lämpliga personer att i egenskap av sakkunniga på olika yrkesområden stå till överstyrelsens förfogande för ifrågavarande ändamål. Det torde emellertid böra ankomma på överstyrelsen själv att föranstalta om dylika anordningar.

Med hänsyn till de utvidgade uppgifter, överstyrelsen för yrkesutbildning avses kunna få under tider av mera omfattande arbetslöshet, torde antalet styrelseledamöter icke böra ovillkorligen begränsas i enlighet med vad ovan förordats. Utredningen förutsätter sålunda, att Kungl. Maj:t skall äga att vid behov förordna ytterligare ledamöter.

För varje ledamot av överstyrelsen bör av Kungl. Maj:t utses en suppleant.

Ledamot av överstyrelsen bör äga närvara och uttala sin mening vid föredragning jämväl av ärende, som icke är pleniärende. Till sådan föredragning bör ordföranden äga kalla ledamot.

För beredning av särskilda ärenden må, där överstyrelsen så finner påkallat, tillsättas *arbetsutskott*, i vilka såväl ledamöter som befattningshavare i överstyrelsen som härför särskilt tillkallade sakkunniga kunna ingå. Sakkunniga böra givetvis kunna tillkallas även för utredning av viss fråga inom överstyrelsens kansli.

I fråga om *ersättningar* till ledamöter av överstyrelsen vill verkstadsskoleutredningen slutligen föreslå, att till annan ledamot än ordförande skall utgå dels fast arvode med femhundra kronor för år dels ock tjugufem kronor för sammanträde. Arvode till suppleant bör utgå med tjugufem kronor för sammanträde. Härtill bör i förekommande fall komma rese- och traktementsersättning, varvid traktementsersättning bör utgå jämväl för sammanträdesdag. Traktementsersättningarna böra beräknas enligt rese- och traktementsklass I B i gällande resereglemente.

Gottgörelse till sakkunniga synas böra utgå enligt grunder, som bestämmas av överstyrelsen.

3. Kansliets organisation m. m.

Allmänna synpunkter.

I olika sammanhang har verkstadsskoleutredningen framhållit vikten av ett organiserat nära samband mellan den centrala ledningen av yrkesutbildningen samt representanter för näringsliv och arbetsmarknad. Det förslag till organisation av ett fristående centralorgan för yrkesutbildning, som utredningen framlagt under föregående punkt, avser givetvis att skapa förutsättningar för ett sådant nära samband.

Ett förverkligande av de impulser och förslag i olika avseenden, som må bli följderna av näringslivets och arbetsmarknadens omedelbara representation i styrelsen för nämnda centralorgan, kräver emellertid med nödvändighet, att denna styrelse har till sitt förfogande tillräcklig och på olika områden väl kvalificerad kanslipersonal.

Till belysning härav vill verkstadsskoleutredningen särskilt framhålla de huvuduppgifter, som i två olika avseenden åvila den centrala ledningen av yrkesutbildningen. Den har å ena sidan att verka i egenskap av *facklig-pedagogisk* överledning för yrkesutbildningen. I denna egenskap skall centralledningen icke blott genom inspektioner och liknande åtgärder utöva tillsyn över den befintliga yrkesundervisningen. Den har därjämte att — med beaktande av den fortgående utvecklingen och de hastiga förändringarna i

det allmänna ekonomiska livet — söka genom råd och anvisningar leda samt genom propaganda och egna initiativ utveckla yrkesutbildningsverksamheten. De skiftande lokala behoven och växlande förhållandena kräva därvid en särskild och fortlöpande uppmärksamhet på ett helt annat sätt än de i förevarande avseende mera enhetliga allmänna läroverken och liknande undervisningsanstalter. Denna artskillnad mellan exempelvis läroverken och yrkesutbildningsanstalterna framträder även i den för skolöverstyrelsen gällande instruktionen, där beträffande sistnämnda undervisningsanstalter överstyrelsens rådgivande och initiativtagande uppgifter särskilt framhållas. Verkstadsskoleutredningen anser angeläget att fastslå, att den verksamhet, centralledningen har att utöva såsom facklig-pedagogisk överledning för yrkesutbildningen, är, om den skall fullgöras tillfredsställande, av i hög grad tidsödande och arbetskrävande art och sålunda utgör en betydelsefull faktor att räkna med i samband med en eventuell nyorganisation.

Å den andra sidan har emellertid den centrala ledningen för yrkesutbildningen att utöva den *administrativa* överledningen av ifrågavarande utbildningsväsende. Verkstadsskoleutredningen vill understryka, att ett ändamålsenligt och effektivt undervisningsväsende lärare kunna uppnås och vidmakthållas allenast under förutsättning av att jämväl dess administrativa ledning är stark och organiserad på ett rationellt och funktionsdugligt sätt. Till belysning härav vill utredningen — utan att i övrigt angiva särskilda exempel — erinra om den mångfald löpande ärenden av mer eller mindre rent administrativ art, som dagligen handläggas inom skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning. Vidare må framhållas den arbetskrävande och viktiga uppgift, som åvilar den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet i fråga om tillsyn över att givna administrativa föreskrifter följas. Icke minst bör emellertid ihågkommas, att utformningen av den centrala ledningens förslag och beslut — även när de kunna betecknas såsom helt eller övervägande av facklig-pedagogisk natur — i stor utsträckning kräver ett betydande mått av administrativ träning och erfarenhet hos vederbörande befattningshavare.

Emot vad som stundom göres gällande torde sålunda de ovannämnda två huvuduppgifterna för yrkesutbildningens centrala ledning böra betecknas såsom var för sig lika betydelsefulla, ehuru i väsentlig mån artskilda. Härav följer emellertid, att ingendera av dem får tillgodoses på bekostnad av den andra. Utan en effektiv administrativ överledning av den omfattande och i stor utsträckning heterogena organisation, som yrkesutbildningsväsendet utgör, kunna de betydelsefulla fackligt-pedagogiska strävandena hos överledningen icke förväntas leda till önskvärda resultat.

Vikten av en effektivt fungerande central ledning på ifrågavarande område framträder än mer vid beaktande av, att det allmänna årligen nedlägger synnerligen betydande kostnader på yrkesutbildningen. Härtill kommer, att dessa kostnader kunna förväntas än ytterligare ökas i samband med den fortgående utvecklingen av yrkesskolväsendet.

En omorganisation av den centrala ledning för yrkesutbildningen, som för närvarande utövas av skolöverstyrelsen, bör sålunda enligt verkstads-skoleutredningens mening ha till syfte att bereda den centralmyndighet, som i fortsättningen skall handha ifrågavarande överledning, tillräckliga möjligheter att kunna fullgöra båda de ovannämnda huvuduppgifterna. Organisationen därav måste göras sådan, att nämnda huvuduppgifter kunna behörigt fullgöras i huvudsak utan att den ena förskjuter den andra. I sistnämnda avseende vill utredningen endast framhålla, att med skolöverstyrelsens nuvarande organisation de löpande göromålen på en arbetsrotel i stort sett ligga helt nere under de normalt långa perioder, som vederbörande undervisningsråd företager inspektionsresor. Utredningen finner det i längden ohållbart med en dylik organisation av ett ämbetsverk med omfattande och för skolväsendet viktiga uppgifter av löpande beskaffenhet.

För ett uppnående av ovannämnda syfte läser den blivande centralmyndigheten för yrkesutbildning behöva disponera väsentligt mera arbetskrafter av olika slag än som för närvarande står till buds å skolöverstyrelsens yrkes-skolavdelning. En effektiv omorganisation torde sålunda enligt verkstads-skoleutredningens mening icke kunna ske utan avsevärda kostnadsökningar för statsverket. Detta förhållande synes emellertid, såsom nyss berörts, böra ses mot bakgrunden av det allmännas successivt stegrade kostnader för yrkesutbildningen i landet. Utredningen erinrar i detta sammanhang om sitt tidigare förslag till inrättande av centrala verkstadsskolor.

Sin uppfattning i den föreliggande frågan grundar verkstadsskoleutredningen på de erfarenheter om yrkesskolavdelningens verksamhet, utredningen haft tillfälle göra sedan juni 1937 i samband med sitt sysslande med verkstadsskolorna för arbetslös ungdom. I olika sammanhang har också utredningen givit uttryck för denna uppfattning. Sålunda framhöll utredningen i sin skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 16 augusti 1938 angående yrkesskolväsendets centrala ledning, hurusom bristen på arbetskrafter inom skolöverstyrelsen utgjorde en av orsakerna till att den centrala ledningen av nyssnämnda verkstadsskolor icke fungerade på ett tillfredsställande sätt. I skrivelsen antyddes jämväl de konsekvenser ur organisations-synpunkt, vartill nämnda förhållande syntes böra föranleda.

Väsentligen liknande synpunkter som de ovan framförda ha redan tidigare i skilda sammanhang framhållits, däribland i de direktiv, som den 29 maj 1936 meddelades för de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation. I nämnda direktiv — vilka givetvis avsågo ej blott yrkesskolavdelningen utan överstyrelsens samtliga avdelningar — framhöll sålunda chefen för ecklesiastikdepartementet bland annat, hurusom den utomordentligt kraftiga utveckling, skolväsendet i sina olika delar under de sista decennierna undergått, medfört en sådan ansvällning av de på skolöverstyrelsen vilande rent administrativa göromålen, att den initiativtagande, den inspekterande och peda-

gogiskt ledande verksamheten kommit att skjutas i bakgrunden. Överstyrelsen hade kommit att belastas med en mångfald löpande detaljbestyr, som toge en stor del av ledamöternas tid och krafter i anspråk för skrivbordsgöromål. I samma riktning hade ock överstyrelsens uppgift att tjäna såsom remissinstans åt Kungl. Maj:t i skolärenden verkat. Utredningsverksamheten hade blivit en av huvudparterna av överstyrelsens arbetsböda. Det alltjämt växande administrativa och expeditionella arbetet hade lämnat endast ringa tid övrig till inhämtande av den önskvärda kännedomen om personliga och lokala förhållanden vid olika läroanstalter.

Sedan departementschefen vidare framhållit, att under den närmare framtiden säkerligen mycket stora krav komme att ställas på skolöverstyrelsen i dess egenskap av centralt ledar- och tillsynsorgan, ävensom, i avseende särskilt å yrkesskolavdelningens arbetsområde, att utvecklingen inom det tekniska undervisningsväsendet och yrkesskoleorganisationen tenderade därhän, att kanske än mer än tillförne påfordra en kraftig ledning och tillsyn från den centrala skolmyndighetens sida, anförde departementschefen vidare bland annat följande.

Det sätt, varpå överstyrelsen under de gångna åren strävat att fullgöra sitt värv, vore värt allt erkännande. Den insiktsfullhet, plikttröhet och grundlighet, som präglat dess verksamhet, vore desto mera berömvärda, som arbetet ofta måst utföras under svåra förhållanden. Det vore icke överstyrelsens skuld, att arbetsmängden antagit sådana mått, att ovan påpekade olägenheter framträtt. I den situation, som förelåge, och med tanke på den framtida utvecklingen syntes det icke kunna undvikas att ställa frågan, vad som borde göras för att sätta skolöverstyrelsen i stånd att fullt bemästra sina huvuduppgifter. Spörsmålet om en mera ändamålsenlig organisation av överstyrelsen syntes vara av en för hela undervisningsväsendet så betydelsefull beskaffenhet och samtidigt av så omfattande och svårbedömlig natur, att det borde hänskjutas till utredning genom särskilda sakkunniga. Dessa sakkunniga syntes i främsta rummet böra undersöka, genom vilka anordningar skolöverstyrelsen skulle kunna beredas möjlighet att i erforderlig omfattning ägna sina krafter åt uppgiften att vara en pedagogiskt ledande och initiativtagande styrelse. Härvid borde bland annat övervägas, om ej för uppgifter av administrativ och mera expeditionell art kunde i större utsträckning än hittills anlitas för dylika uppgifter speciellt utbildad och väl kvalificerad kanslipersonal. Över huvud taget borde det eftersträvas att från sysslor av sistberörda slag så långt möjligt frigöra undervisningsråden och sådana åtgärder komma i betraktande, som berede trygghet för att innehavarna av dessa tjänster komme i en oavlåtlig kontakt med skolans liv och aktuella förhållanden och ej hindrades att upprätthålla sambandet härmed genom betungande rutinarbete och en mångfald löpande småbestyr. Det syntes ock böra övervägas om icke lämpligen några befattningar inom överstyrelsen borde tillsättas allenast på förordnande för viss tid, såsom fallet varit beträffande samtliga ledamöter av den tidigare läroverksöverstyrelsen, i syfte att jämväl härigenom en närmare kontakt med skolans liv skulle kunna upprätthållas.

Arbetsuppgifternas och arbetskrafternas fördelning på de olika avdelningarna inom överstyrelsen syntes även böra bliva föremål för de sakkunnigas uppmärksamhet. I den mån ändringar härutinnan kunde göra överstyrelsens organisation mera ändamålsenlig och effektiv, vore de naturligtvis önskvärda, likaväl som eventuellt

förefintliga möjligheter till rationaliseringar och kostnadsbesparingar borde tillvaratagas.

I det förslag, de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation sedermera framlagt, ha de i direktiven framhållna synpunkterna blivit beaktade bland annat därigenom, att de sakkunniga tillstyrkt en icke obetydlig förstärkning av skolöverstyrelsens nuvarande arbetskrafter. Härtill återkommer verkstadsskoleutredningen i det följande.

I det utlåtande över nämnda sakkunnigförslag, som skolöverstyrelsen avgivit den 29 oktober 1938, har överstyrelsen med en utförlig motivering sökt klarlägga, att den för yrkesskolavdelningens del sålunda ifrågasatta förstärkningen av de nuvarande arbetskrafterna likväl icke kunde anses tillräcklig för att tillgodose det oundgängliga behovet av arbetskrafter å avdelningen. En betydande ökning av arbetskrafterna, anför överstyrelsen bland annat, vore ofrånkomlig redan med hänsyn till de löpande ärendena och till de arbetsuppgifter, som direkt ålades överstyrelsen. Skulle emellertid avdelningen kunna fylla den huvuduppgift, som tillagts avdelningen för ledandet av yrkesundervisningens utveckling, vore en än ytterligare förstärkning av arbetskrafterna oundgänglig.

Beträffande ifrågavarande spörsmål vill verkstadsskoleutredningen slutligen framhålla, att statskontoret i sitt utlåtande över omförmälda sakkunnigas förslag — med framhållande av att ämbetsverket på grund av remisser från ecklesiastikdepartementet hade att i betydande omfattning yttra sig i ärenden, hänförliga till skolöverstyrelsens ämbetsområde — uttalat, att ämbetsverket delade departementschefens och de sakkunnigas uppfattning, att åtgärder borde vidtagas för att sätta överstyrelsen i stånd att på ett ändamålsenligt sätt bemästra sin växande arbetsbörda. Ämbetsverket har härvid understrukit, att de svårigheter, med vilka överstyrelsen hade att kämpa, till övervägande delen syntes vara att söka i den alltmera överhandtagande mängd administrativa göromål, som fallit under överstyrelsens handläggning. Om man beaktade den tyngande administrativa arbetsbörda, som sålunda för närvarande åvilade överstyrelsen, måste det, anförde ämbetsverket vidare, te sig överraskande, att överstyrelsen — som vore rikligt försedd med pedagogisk sakkunskap — hittills varit så påfallande klent utrustad med administrativt utbildade och tränade arbetskrafter. Från dessa utgångspunkter hade statskontoret vid övervägandet av den förevarande organisationsfrågan kommit till den uppfattningen, att vad som framförallt krävdes vore en sådan omläggning av skolöverstyrelsens organisation, att densamma bleve mera ägnad att motsvara de krav, som styrelsens tyngande administrativa arbetsuppgifter ställde. Först om så skedde, torde kunna vinnas det av departementschefen starkt framhållna önskemålet, att överstyrelsens pedagogiskt ledande krafter i högre grad än nu frigjordes för att mera odelat kunna ägna sig åt den pedagogiska ledningen och omvårdnaden av den svenska skolan i dess olika former. Ett fullföljande av denna tanke borde emel-

lertid förutsätta ett väsentligt djupare ingrepp i skolöverstyrelsens organisation än de sakkunnigas förslag innebure. Statskontoret har slutligen ansett sig böra förorda, att, innan slutlig ståndpunkt toges till frågan om skolöverstyrelsens organisation, en närmare undersökning komme till stånd i anslutning till vissa av ämbetsverket i utlåtandet uppdragna huvudlinjer, innebärande en väsentlig förstärkning av de administrativa arbetskrafterna inom skolöverstyrelsen. Bland annat har ämbetsverket ansett det böra tagas under övervägande, om icke skolöverstyrelsen med hänsyn till den vidsträckta omfattningen av överstyrelsens ämbetsområde och särskilt för att möjliggöra, att i överstyrelsens ledning ej blott de pedagogiska utan även de ekonomiskt administrativa synpunkterna kunde bli tillfullo beaktade, borde förstärkas med en överdirektörstjänst.

Innan verkstadsskoleutredningen härefter övergår till att — med beaktande av de sålunda i olika sammanhang framhållna synpunkterna på organisationen av den centrala ledningen av yrkesutbildningen — framlägga förslag till organisation av kansliet inom en blivande fristående överstyrelse för yrkesutbildning, finner sig utredningen böra lämna en redogörelse för organisationen av den nuvarande yrkesskolavdelningen inom skolöverstyrelsen och vissa därmed sammanhörande förhållanden.

Redogörelse för organisationen av den nuvarande yrkesskolavdelningen inom skolöverstyrelsen m. m.

Yrkesskolavdelningens arbetsuppgifter äro för närvarande fördelade på fyra med I—IV betecknade rotlar. Å rotel I är avdelningschefen föredragande. Rotlarna II och III förestås av var sitt undervisningsråd. Å rotel IV är konsulenten för husligt arbete föredragande. De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha i sitt betänkande (sid. 111 ff.) återgivit en från skolöverstyrelsen emottagen uppgift om fördelningen av förekommande ärenden på de olika rotlarna, kallad »rotelindelning», vilken ersätter den arbetsordning, varom föreskrift finnes i den för skolöverstyrelsen gällande instruktionen. Ifrågavarande rotelindelning, som överstyrelsen i sitt ovan nämnda utlåtande den 29 oktober 1938 vitsordat vara i stort sett alltjämt tillämpad, är av följande utseende:

»Rotel I (avdelningschefens rotel) Tekniska läroverken: Samtliga ärenden.

Särskilda anstalter för yrkesutbildning: Samtliga ärenden.

Yrkespedagogiska centralanstalten.

Anstalter för utbildning av lärare: Utbildningskurser för lärare i de till roteln hörande undervisningsgrenarna.

Resestipendier åt lärare vid tekniska läroverk och övriga förenämnda anstalter.

Överstyrelsens yrkesskolavdelning: Förordnanden. Tjänstledigheter. Tjänstgöringsbetyg. Förslag till arbetsfördelning. Förslag till fördelning av inspektionen. Tillkallande av sakkunniga.

Riksdagsfrågor rörande förenämnda ärenden.
Slutligt redigerande av yrkesskolavdelningens riksdagspetita.

Rotel II.

Kommunala anstalter för yrkesundervisning:

Samtliga ärenden, som angå statsunderstöd till och reglementen för lärlings-, yrkes- och verkstadsskolor.

I övrigt samtliga ärenden, som avse läroanstalter för hantverk och industri med undantag av frågor om undervisningsplaner för kvinnliga yrken och om lärares behörighet.

Enskilda anstalter för yrkesundervisning:

Samtliga ärenden utom sådana, som avse handelsundervisning, husligt arbete och kvinnliga yrken.

Resestipendier åt lärare i de till roteln hörande undervisningsgrenarna.

Elevstipendier.

Riksdagsfrågor rörande förenämnda ärenden.

Rotel III.

Handelsläroverk: Samtliga ärenden.

Kommunala anstalter för yrkesundervisning:

Samtliga ärenden, som avse handelsundervisning utom frågor, som angå statsunderstöd till och reglementen för lärlings- och yrkesskolor, samt därjämte frågor om lärares behörighet jämväl vid övriga läroanstalter utom dem, som avse husligt arbete och kvinnliga yrken.

Enskilda anstalter för yrkesundervisning: Samtliga ärenden, som avse handelsundervisning.

Lägre tekniska yrkesskolor: Samtliga ärenden.

Anstalter för utbildning av lärare: Utbildningskurser för lärare vid yrkesundervisningen.

Resestipendier åt lärare i de till roteln hörande undervisningsgrenarna.

Elevstipendier.

Riksdagsfrågor rörande förenämnda ärenden.

Rotel IV.

Kommunala anstalter för yrkesundervisning:

Samtliga ärenden, som avse läroanstalter för husligt arbete och kvinnliga yrken utom frågor, som angå statsunderstöd till och reglementen för lärlings- och yrkesskolor.

Enskilda anstalter för yrkesundervisning:

Samtliga ärenden, som avse husligt arbete och kvinnliga yrken.

Anstalter för utbildning av lärare: Utbildningskurser för lärare i de till roteln hörande undervisningsgrenarna.

Resestipendier åt lärare i de till roteln hörande undervisningsgrenarna.

Elevstipendier.

Riksdagsfrågor rörande förenämnda ärenden.»

Såsom framgår av denna arbetsordning, är ärendesgrupperingen å yrkesskolavdelningen verkställd efter vissa allmänna linjer. På avdelningschefens rotel falla ärenden rörande tekniska läroverk och med dem jämförliga skolor samt rörande lärarutbildningen. Till roteln II äro hänfödda frågor rörande kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för industri och hantverk samt ärenden, som avse statsunderstöd till och reglementen för lär-

lings-, yrkes- och verkstadsskolor. På roteln III och roteln IV handläggas i huvudsak frågor rörande handelsundervisningen, respektive undervisningen för husligt arbete och kvinnliga yrken.

Chefen för roteln IV är konsulenten och föredraganden i ärenden rörande husligt arbete, vilken beträffande föredragningskyldighet m. m. intager i stort sett samma ställning som undervisningsråd.

Den personal, som i regel tjänstgör å yrkesskolavdelningen, är följande:

I. Ordinarie befattningshavare.	Lönegrad
1 undervisningsråd, tillika avdelningschef	B 30 ¹
2 »	B 30
1 sekreterare	B 24
2 notarier	B 21
1 kanslibitråde	B 7
2 kontorsbiträden	B 4

II. Icke-ordinarie befattningshavare.

Extra ordinarie tjänsteman.

1 kontorsbiträde

B 4²

Extra tjänsteman.

1 expeditionsvakt

— 3

Övrig icke-ordinarie personal.

1 konsulent och särskild föredragande i ärenden rörande husligt arbete, vilken befattningshavare åtnjuter arvode av 6 000 kronor för år. Till nuvarande innehavaren av befattningen utgår därjämte ett personligt lönetillägg av 1 200 kronor för år, varå dyrtidstillägg må beräknas.

Härtill kommer dels överstyrelsens inspektör för yrkesundervisningen i sömnad och vävning dels ock den andel, yrkesskolavdelningen äger i personalen å den statistiska avdelningen och i telefonväxeln, varjämte skolöverstyrelsens gymnastikkonsulenter och byggnadssakkunniga biträde jämväl stå till förfogande för yrkesskolavdelningen.

Verkstadsskoleutredningen övergår härefter till behandling av frågan om organisationen av kansliet för en fristående överstyrelse för yrkesutbildning.

Verkstadsskoleutredningens förslag.

Med hänsyn till arten och omfattningen av de arbetsuppgifter, som torde kunna förväntas ankomma på en blivande överstyrelse för yrkesutbildning, finner sig verkstadsskoleutredningen böra föreslå, att överstyrelsens kansli

¹ Åtnjuter utöver lön arvode med 500 kronor för år.

² Halvtidstjänstgörande.

³ Åtnjuter arvode med 1 800 kronor för år.

organiseras på tre byråer. Bestämmelser om den närmare fördelningen av ärendena mellan nämnda byråer torde böra meddelas i den arbetsordning, som överstyrelsen jämlikt föreskrift i sin instruktion, torde böra ha att själv fastställa. De huvudsakliga arbetsuppgifter, som synas böra ankomma på de olika byråerna, finner sig utredningen dock böra här angiva. Dessförinnan vill utredningen emellertid beträffande den blivande överstyrelsens behov av arbetskraft anföra ytterligare följande. Såsom utredningen berört i olika sammanhang, kan man vid bedömandet av detta behov icke enbart utgå från en jämförelse med de nuvarande arbetskrafterna å skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning. Såväl i sin förut omnämnda skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 16 augusti 1938 angående yrkesskolväsendets centrala ledning som även i betänkandet angående centrala verkstadsskolor m. m. har verkstadsskoleutredningen framhållit, att personalen inom yrkesskolavdelningen varit otillräcklig för de uppgifter, som redan pålagts avdelningen. Enligt utredningens uppfattning har avdelningen sålunda icke kunnat på behörigt sätt leda och kontrollera den befintliga yrkesskolorganisationen. Så mycket mindre bör man därför räkna med, att avdelningen med sin nuvarande personalorganisation skulle kunna räcka till för den utökning av yrkesskolväsendet, som skulle följa enbart av ett realiserande av verkstads-skoleutredningens förslag i nyssnämnda betänkande om inrättandet av ett system med centrala verkstadsskolor.

Därest man sålunda utgår ifrån, att en blivande överstyrelse för yrkesutbildning skall kunna utöva en i olika avseenden initiativtagande, ledande, rådgivande och kontrollerande verksamhet, synes det oundgängligt, att överstyrelsen har till förfogande *väsentligt* större personal än yrkesskolavdelningens nuvarande. I anslutning till vad statskontoret anfört i sitt ovannämnda utlåtande över det av de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation avgivna betänkandet understryker utredningen i detta sammanhang särskilt behovet av väl kvalificerad personal med administrativ utbildning.

Första byrån (Administrativa byrån). *a) Arbetsuppgifter.* Med verkstads-skoleutredningens i det föregående angivna principiella inställning till de administrativa göromålens betydelse inom en överstyrelse för yrkesutbildning har utredningen ansett, att en särskild administrativ byrå bör upprättas inom överstyrelsen. Till handläggning å denna byrå böra givetvis i första rummet hänföras — förutom ärenden rörande överstyrelsens organisation och verksamhetsformer m. m. — alla ärenden av övervägande administrativ natur.

Någon bestämd gräns mellan inom överstyrelsen förekommande fackligt-pedagogiska och administrativa ärenden torde emellertid icke kunna uppdragas. I ärenden, som anses böra handläggas å någon av överstyrelsens fackbyråer, torde sålunda ofta förekomma frågor av väsentlig administrativ betydelse. Såsom i annat sammanhang berörts, kräver därjämte utformnin-

gen av den centrala myndighetens förslag och beslut — även när de kunna betecknas såsom helt eller övervägande av facklig-pedagogisk karaktär — ofta ett betydande mått av administrativ träning och erfarenhet. Verkstads-skoleutredningen anser på grund härav angeläget, att den administrativa byrån — i mån av behov och med hänsyn till i varje fall föreliggande förhållanden — skall vara i tillfälle att lämna fackbyråerna ett tillräckligt stöd och biträde även i sådana ärenden, som formellt handläggas å dessa byråer, liksom självfallet fackbyråernas sakkunskap bör påkallas vid handläggningen av åtskilliga ärenden å den administrativa byrån.

Det torde vidare få anses lämpligt, att den administrativa byrån tillägges ansvaret för handläggningen av ärenden, utredningar och förslag, som beröra ämbetsverkets samtliga byråer.

Bland de ärenden, vilka på grund av sin administrativa eller rättsliga art eller eljest synas böra handläggas å den administrativa byrån, må till en början nämnas ärenden rörande

överstyrelsens organisation, instruktion, arbetsformer, sakkunniga, personal, ekonomi, lokaler, inventarier, bibliotek och arkiv,

lagar och författningar samt andra föreskrifter av övervägande formell art, donationer, kassor och fonder,

fastställande av reglementen m. m. för kommunala och enskilda anstalter för yrkesutbildning,

fel och försummelse i tjänsten av lärare samt lärares vandel,

lärjunges förvisning från läroanstalt samt i allmänhet disciplinmål rörande lärjunge,

avlönings- och pensionsfrågor rörande lärare, avsked,

reglering av lärartjänster för delaktighet i statens pensionsanstalt,

förening av lärartjänster,

flyttningssättningar till lärare,

vaktmästare och övrig betjäning samt

i övrigt alla till överstyrelsens verksamhetsområde hörande ärenden, vilkas handläggning ej tillkommer annan byrå.

Ytterligare torde emellertid under ifrågavarande byrå böra hänföras inom överstyrelsen förekommande ärenden rörande

stipendier och resestipendier för yrkesutbildning ävensom

frågor och utredningar rörande näringslivets behov av yrkesutbildad arbetskraft och arbetsmarknadsförhållanden i övrigt (jfr kap. 5) samt

statistik (jfr kap. 5) och

kamerala frågor (jfr kap. 5).

b) *Personal*. Chefen för den administrativa byrån — liksom cheferna å övriga byråer inom överstyrelsen — bör ha titeln byråchef och i sådan egenskap vara placerad i lönegrad A 30¹. Ehuru det ur vissa synpunkter torde

¹ Liksom i det följande avses här de avlöningsbestämmelser, som gälla från och med den 1 juli 1939.

vara lämpligt, att denne byråchef har de kvalifikationer, som enligt gällande författningar fordras i fråga om dem, som må nyttjas i domarämbete, synes dock med hänsyn till de speciella uppgifter, som kunna komma att åvila honom, något absolut krav härå icke böra uppställas.

Av redogörelsen i kap. 5 framgår omfattningen och arten av de uppgifter beträffande frågor och utredningar rörande näringslivets behov av yrkesutbildad arbetskraft m. m. ävensom rörande statistik och kamerala ärenden, som torde ankomma på en blivande överstyrelse för yrkesutbildning. I det föregående har förutsatts, att nämnda ärenden liksom inom överstyrelsen förekommande administrativa ärenden i allmänhet skulle hänföras till den nu ifrågavarande första byrån.

Med hänsyn till de väsentligt olikartade arbetsuppgifter, som alltså avses tillfalla denna byrå, synes det lämpligt att organisera densamma på tre skilda avdelningar, nämligen en för administrativa ärenden i allmänhet, en för ärenden rörande arbetsmarknadsförhållanden m. m. och statistik samt en för kamerala ärenden m. m. (kamrerarkontoret). Samtliga avdelningar — vilkas arbetsuppgifter självfallet komma att i stor utsträckning sammanfalla — böra givetvis sortera omedelbart under byråns chef.

Å avdelningen för *administrativa ärenden i allmänhet* böra falla alla sådana ärenden, som icke på grund av sin beskaffenhet eller eljest jämlikt verkschefens eller byråchefens bestämmande böra åvila befattningshavarna å de andra avdelningarna inom byrån eller annan byrå.

Till denna avdelning böra sålunda i första rummet hänföras alla ärenden rörande ämbetsverkets egna förhållanden, vidare i övrigt alla ärenden av speciellt administrativ och rättslig art. Protokoll vid överstyrelsens plena och över de ärenden, som efter föredragning inför verkets chef skola protokollföras, uppsättas på denna avdelning. Å avdelningen verkställes vidare formell granskning av viktigare utgående skrivelser från fackbyråerna. Utredningar av annan än statistisk eller kameral art, som uppdragas åt ämbetsverket, böra som regel handläggas å ifrågavarande avdelning, i den mån de icke äro rent fackbetonade. Vidare bör åt en på denna avdelning placerad tjänsteman uppdragas att handha registratorsgöromålen för ämbetsverket. I den mån vissa av de för olika byråer beräknade kontorsbiträdena anses böra placeras å ett för hela ämbetsverket gemensamt maskinskrivningskontor, synes uppsikten över denna och fördelningen av arbetsuppgifterna å densamma böra närmast under chefen för den administrativa byrån kunna läggas å den befattningshavare, som sköter registratorsgöromålen.

För nu ifrågavarande avdelning av den administrativa byrån torde böra avses en sekreterare, vilken bör ha fullgjort vad författningarna föreskriva i fråga om dem, som må nyttjas i domarämbete. Liksom motsvarande befattningar i allmänhet i de centrala ämbetsverken synes denna sekreterarbefattning böra vara placerad i lönegrad A 24. Å avdelningen bör vidare vara placerad en kansliskrivare, tillika registrator och eventuellt även föreståndare för maskinskrivningsbyrån, med placering i lönegrad A 11 samt ett kansli-

biträde (stenograf) i lönegrad A 7. Till frågan om för byrån erforderliga amanuenser och kontorsbiträden återkommer utredningen nedan.

Beträffande härefter avdelningen för *ärenden rörande arbetsmarknadsförhållanden m. m. samt statistik* vill utredningen anföra följande. Såsom framgår av benämningen, avses denna avdelning i främsta rummet för frågor rörande näringslivets behov av yrkesutbildad arbetskraft och arbetsmarknadsförhållanden i övrigt ävensom statistik. Sålunda böra exempelvis åt ämbetsverket uppdragna utredningar, som avse antingen arbetsmarknadsförhållanden eller statistiska sammanställningar, berörande olika grenar av verkets ämbetsförvaltning, handläggas å denna avdelning. Beträffande betydelsen och omfattningen av arbetsuppgifterna å avdelningen hänvisar utredningen i övrigt till framställningen i kap. 5.

Befattningshavarna å denna avdelning skola ha att följa arbetsmarknadens utveckling med ledning av från andra myndigheter erhållna redogörelser och statistiska sammanställningar, vidare att efter byråchefens anvisning och i den mån denne ej anser sig böra personligen handlägga vissa ärenden uppehålla personlig kontakt med arbetsmarknadens olika organisationer och att genom besök i olika delar av landet förvärva kännedom om de yrkesutbildningsväsendet berörande speciella förhållanden och önskemål, som kunna föreligga på olika håll. De administrativa och juridiska föreskrifter, som reglera arbetsmarknaden, skola här följas (exempelvis försäkringsväsendet och arbetarskyddslagstiftningen). Över huvud bör i görligaste mån från denna avdelning observeras alla de förhållanden, som sammanhånga med eller ha inflytande på arbetsmarknaden och dess utveckling.

Vad speciellt statistiken angår, skall denna omfatta ämbetsverkets egen statistik, grundad på de olika yrkesutbildningsanstalternas rapporter och redogörelser. Denna del av statistiken bör utformas så, att den med lämpliga mellanrum kan tillhandahållas nyssnämnda anstalter.

Jämväl de statistiska sammanställningar, som avses ligga till grund för ovanberörda arbetsmarknadsstudier, böra utföras på ifrågavarande avdelning. Förekommande tillfälliga statistiska utredningar kunna förväntas taga en icke oväsentlig tid.

Enligt verkstadsskoleutredningens uppfattning äro avdelningens arbetsuppgifter rörande arbetsmarknadsfrågor och statistik av den betydelse och omfattning, att det vore väl motiverat, om de var för sig företräddes av en tjänsteman i högre ställning och med speciella kvalifikationer. Med hänsyn härtill har utredningen varit starkt böjd att föreslå inrättandet *dels* för frågor rörande arbetsmarknadsförhållanden m. m. av en befattning såsom byrådirektör *och dels* för frågor angående statistik m. m. av en befattning såsom aktuarie. I avsaknad av direkta erfarenheter rörande behovet av arbetskrafter och i syfte att så långt möjligt begränsa kostnaderna för ämbetsverket har utredningen emellertid stannat för den meningen, att tills vidare allenast *en* befattning i högre grad bör inrättas för ifrågavarande arbetsuppgifter. Innehavaren därav synes lämpligen böra erhålla byrådirektörs ställning. Befattningen torde tills vidare böra vara extra ordinarie och placeras i 26 lönegraden.

Till biträde åt byrådirektören torde böra avses — förutom i mån av till-

gång amanuenser och kontorsbiträden, varom utredningen återkommer i det följande — ett kanslibitråde på ordinarie stat med placering i lönegrad A 7.

Utredningen vill emellertid i detta sammanhang understryka, att utredningen i avsaknad av kännedom om den utsträckning, i vilken ämbetsverket kommer att anlitas för tillfälliga statistiska och liknande utredningar, icke beräknat någon personal för detta ändamål. Utredningen förutsätter, att för dylika uppdrag av större omfattning ämbetsverket skall erhålla möjlighet att anställa tillfällig och för ändamålet lämpad personal. Det torde slutligen böra framhållas, att med den nu föreslagna personalen arbetsbördan å ifrågasvarande avdelning måste beräknas bli mycket betydande. Till jämförelse i fråga om de statistiska uppgifterna kan nämnas, att skolöverstyrelsens nuvarande yrkesundervisningsstatistik, som är av mindre omfattning och framför allt mindre komplicerad än den nu ifrågasatta, upptager ungefärligen tredjedelen av en aktuariers samt en kvinnlig arbetskrafts hela arbetstid.

Utredningen vill i detta sammanhang understryka att, därest i samband med mera omfattande arbetslöshet en förstärkning av överstyrelsens arbetskrafter skulle bli erforderlig, denna i första hand bör givas ifrågasvarande avdelning av den administrativa byrån.

Vad slutligen avdelningen för *kamerala ärenden beträffar*, har utredningen i kap. 5 lämnat en ingående redogörelse för arten och omfattningen därav.

För att omhänderha ifrågasvarande kamerala uppgifter erfordras, såsom utredningen i nyssnämnda kapitel framhållit, att kameralt skolade arbetskrafter ställas till förfogande inom överstyrelsen.

Till den administrativa byrån synes för den skull böra anknytas ett särskilt *kamrerarkontor* med de huvudsakliga uppgifter, som angivits i kapitel 5.

Kamrerarkontoret skall ha att biträda med överstyrelsens ekonomiska förvaltning och i övrigt fungera såsom rådgivande organ i de ekonomiska frågor, vilka falla inom överstyrelsens verksamhetsområde. Å kamrerarkontoret skall främst den beredande handläggningen av de ärenden äga rum, vilka angå den överstyrelsen åliggande uppbörden och utbetalningen av medel jämte all hithörande räkenskapsföring och räkenskapsgranskning. Kamrerarkontoret skall därvid månadsvis uträkna och utbetala avlöningarna till — förutom överstyrelsens egna befattningshavare — samtliga lärare m. fl. statsanställda vid de tekniska läroverken. Å kamrerarkontoret skall vidare handläggas ärenden avseende utbetalning såväl av anslagen till omkostnader, materiel och dylikt vid de tekniska läroverken som ock statsbidragen till det icke-statliga yrkesundervisningsväsendet. Med hänsyn till gällande bestämmelser rörande utbetalandet av statsbidragen till det icke-statliga yrkesundervisningsväsendet, för vilka bestämmelser redogjorts i kap. 5, torde arbetet med överstyrelsens egentliga kassarörelse likväl ej bli av alltför omfattande beskaffenhet, då dessa statsbidrag i regel skola utbetalas kvartalsvis. Emeller-

tid skall utöver bestyren med den egentliga kassarörelsen kamrerarkontoret jämväl anlitas för den granskning av de icke-statliga yrkes- och verkstads-skolornas ekonomiska förvaltning, som utredningen i kap. 5 framhållit för framtiden måste komma till stånd, ävensom för de utredningar av ekonomisk natur, som med all sannolikhet i mycket stor omfattning komma att vila å överstyrelsen. Kamrerarkontoret skall vidare ha att lämna tekniskt kameralt biträde vid upprättande av stater och beräkning av anslag ävensom handlägga ärenden rörande fastställande av formulär rörande medelsredovisning och medelskontroll i fråga om såväl de statliga som ock de icke-statliga anstalterna för yrkesundervisning. Kamrerarkontoret skall slutligen biträda vid lämnandet av råd och anvisningar till rektorer, styrelser m. fl. i frågor av ekonomisk beskaffenhet å hithörande område.

Bland de uppgifter, vilka skola åligga chefen för den administrativa byrån i kameralt hänseende, må nämnas att besluta om utanordning av sådana medel, vilka skola utbetalas i anledning av ett utav Kungl. Maj:t eller överstyrelsen fattat beslut. Vidare skall det tillkomma denna byråchef att underteckna överstyrelsens utanordningar samt underskriva checker, dragna för överstyrelsens räkning å statsverkets checkräkning i riksbanken, i den mån ämbetsverkets chef ej anser sig böra själv fullgöra detta arbete.

Med hänsyn till de omfattande arbetsuppgifter, vilka enligt vad i det föregående framhållits skola tillkomma överstyrelsens administrativa byråchef, synes det emellertid nödvändigt, att hos överstyrelsen, som kommer att omhändera en betydande ekonomisk förvaltning, anställas en i kameralt hänseende kvalificerad arbetskraft, nämligen en kamrerare. Denne befattningshavare torde böra åligga att inför byråchefen — i vissa fall inför ämbetsverkets chef — föredraga ärenden om utanordning av medel, tillsammans med byråchefen underskriva checker å statsverkets checkräkning i riksbanken, ha inseende över överstyrelsens och det överstyrelsen underställda undervisningsväsendets bokföring, vaka över att överstyrelsen tillkommande medel bli i behörig ordning inlevererade och uppdebiterade, tillse att anvisade anslag eller anslagsposter ej överskridas, underskriva överstyrelsens kassarapporter och huvudbok m. m. För övrigt bör kamreraren biträda vid uppgörandet av stater samt avgiva yttrande i alla ärenden av budgetteknisk beskaffenhet. En viktig uppgift, som slutligen synes böra tillkomma kamreraren eller annan honom underställd tjänsteman, bör vara att övervaka och kontrollera det icke statliga yrkesundervisningsväsendets ekonomiska förvaltning, för vilket ändamål kamreraren, bland annat, bör beredas tillfälle att vid besök å de olika undervisningsanstalterna lämna råd och anvisningar rörande dessa anstalters räkenskaps- och redovisningsväsende. Med hänsyn till de arbetsuppgifter, som enligt vad nu sagts, skola tillkomma kamreraren, synes denne böra placeras i minst lönegraden A 24.

För kamrerarkontoret bör vidare avses en kassör och bokhållare med upp-
gift, bland annat, att i enlighet med meddelade bestämmelser handha och an-
svara för överstyrelsens kassa, mottaga och i riksbanken insätta till över-
styrelsen inbetalda medel, verkställa av överstyrelsen beslutade utbetal-
ningar samt omedelbart dag för dag i föreskrivna journaler och böcker
bokföra gjorda inbetalningar. Kassören bör vidare ha att månadsvis upp-
rätta kassarapporterna till riksräkenskapsverket och årligen uppgöra över-
styrelsens huvudbok. Då, såsom tidigare framhållits, överstyrelsens egent-
liga kassarörelse torde bli av jämförelsevis begränsad omfattning, synes
ifrågavarande befattning såsom kassör och bokhållare kunna i lönehänse-
ende placeras i lönegraden A 11.

För den administrativa byråns behov beräknar verkstadsskoleutredningen
slutligen två amanuenser samt tre kontorsbiträden. Denna personal synes
icke böra avses för viss eller vissa av byråns arbetsuppgifter utan torde böra
stå till förfogande enligt byråchefens bestämmande. Beträffande amanuen-
sernas och kontorsbiträdenas anställnings- och löneförhållanden hänvisar
utredningen till sammanställningen å sid. 130.

De av verkstadsskoleutredningen i det föregående för den administrativa
byråns arbetsuppgifter beräknade befattningshavarna framgå av nedanstå-
ende uppställning.

1 b y r å c h e f		
<i>Administrativa ärenden i all- mänhet:</i>	<i>Ärenden ang. arbetsmarknads- förhållanden m. m., stati- stistik:</i>	<i>Kamerala ärenden:</i>
1 sekreterare 1 kansliskrivare tillika regi- strator 1 kanslibitråde	1 byrådirektör 1 kanslibitråde	1 kamrerare 1 kassör och bokhållare
2 a m a n u e n s e r		
3 k o n t o r s b i t r ä d e n		

Andra byrån (byrån för teknisk yrkesutbildning). *a) Arbetsuppgifter.*
Denna byrå avser utredningen skola i det närmaste motsvara den nuvarande
rotel II å skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning, dock att jämväl ärenden
rörande tekniska läroverk och därmed jämförliga yrkesundervisningsanstal-
ter ävensom vissa från kommerskollegium överflyttade ärenden böra hand-
läggas å denna byrå.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad de sakkunniga rörande skol-
överstyrelsens organisation anfört i fråga om arbetsuppgifterna för en av
nämnda sakkunniga föreslagen »rotel för teknisk yrkesundervisning» torde

ifrågavarande byrås arbetsområde komma att omfatta inom överstyrelsen för yrkesutbildning förekommande ärenden rörande

tekniska läroverk, såsom allmänna organisationsfrågor, förordnande av inspektor, tillsättning av rektors- och lärartjänster, byggnadsfrågor, undervisningens anordning, inträdesfordringar, lärares undervisningsskyldighet, examina m. m.,

organisationen av och understöd till särskilda med de tekniska läroverken jämförliga yrkesundervisningsanstalter, såsom bergsskolan i Filipstad, vävskolan i Borås, John Lennings vävskola i Norrköping m. fl.,

yrkesutbildningen inom näringslivet för industri och hantverk,

organisationen av kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för industri och hantverk, statsunderstöd till sådana anstalter,

undervisningsplaner, lokaler och materiel för kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för industri och hantverk,

utbildning av lärare vid yrkesundervisningsanstalter för industri och hantverk samt

behörighet som lärare vid kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för industri och hantverk.

b) Personal. För de arbetsuppgifter, som i huvudsak motsvara de för ifrågavarande byrå avsedda, ha de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation beräknat — förutom avdelningschefen, vilkens tid dock i väsentlig mån tages i anspråk för de egentliga avdelningschefsgöromålen, och ett undervisningsråd samt andel i den för avdelningen gemensamma biträdespersonalen — en notarie och två amanuenser, av vilka en av amanuenserna beräknats för avdelningschefens rotel.

I sitt utlåtande den 29 oktober 1938 över ovannämnda sakkunnigas förslag har skolöverstyrelsen — med framhållande av otillräckligheten av den sålunda beräknade personalen — redogjort för vissa synpunkter av särskilt intresse i förevarande sammanhang. Överstyrelsen har sålunda anfört bland annat följande.

Vissa av de ifrågavarande mest tidskrävande ärendegrupperna vore i högre grad av facklig-pedagogisk än av administrativ karaktär. I själva verket gällde detta för ett stort antal ärenden. Det gällde sålunda givetvis alla ärenden, som avsåge undervisningsplaner. Den sakliga behandlingen av dessa ärenden förutsatte med nödvändighet, att granskaren ägde ett visst mått av rent fackliga kunskaper om yrket och även pedagogisk erfarenhet beträffande yrkesundervisningen. Detta ägde sin giltighet, evad det gällde undervisningsplaner beträffande hantverk och industri, handel eller husligt arbete. För en saklig granskning av förteckningar över undervisningsmateriel, som skulle anskaffas med bidrag av statsmedel, krävdes vidare, att vederbörande ägde en mera ingående kunskap om och i vissa fall även i yrket. Det borde särskilt beaktas, att det härvidlag gällde icke blott att kunna bedöma och avgöra, vad som vore lämpligt och nödvändigt att anskaffa, utan även att gentemot de fackmän, som stode bakom dessa anskaffningsförslag, kunna auktoritativt hävda de restriktiva åtgärder, som i samband med granskningen av förslagen ofta måste vid-

tagas på rent yrkestekniska och sålunda icke enbart ekonomiska grunder. En fackligt fullt kompetent och omsorgsfull prövning av dessa ärenden vore desto mera nödvändig, som det här gällde att genom beslut inom avdelningen godkänna anskaffning av materiel, för vilken staten årligen ikläddes kostnader av storleksordningen en million kronor. På grund av den starkt fackbetonade, i vissa fall rent fackliga karaktär, som kännetecknade dylika ärenden, hade den sakliga prövningen av dem hittills måst utföras av vederbörande undervisningsråd, som sedan haft att föredraga dem inför avdelningschefen. På grund av det stora antalet ärenden av antydd art, vilka vart för sig i många fall krävde avsevärd tid, hade sålunda vederbörande ledamot blivit starkt belastad med en genomgående behandling av ärenden, vilka vore av sådan art, att deras förberedande handläggning med fördel skulle kunna uppdragas åt mindre dyrbara arbetskrafter, därest sådana med de speciella erforderliga kvalifikationerna funnes att tillgå. Ovannämnda sakkunnigas förslag till förstärkning av avdelningens kansli vore däremot icke ägnat att medföra någon avlastning av ledamöterna, vad anginge sådana ärenden, som vore av beskriven, övervägande yrkestekniskt betonad art. Överstyrelsen såge en möjlighet att till lägsta kostnad ernå den oundgängligen nödvändiga avlastningen, därest beträffande några av de nytilkommande tjänsterna kunde uppställas fordringar på sådana speciella kvalifikationer, som ovan blivit antydda. Enligt överstyrelsens mening läte detta sig göra, därest vid sidan av sekreterar- och notarietjänsterna upprättades byråingenjörstjänster för ärenden rörande hantverk och industri samt en assistentbefattning under roteln för husligt arbete. Endast under förutsättning att dylika yrkestekniskt och pedagogiskt kunniga arbetskrafter jämte erforderlig administrativt utbildad personal ställdes till förfogande för avdelningen, bleve det möjligt att, såsom omförmälda sakkunniga tänkt sig, begränsa antalet rotlar till det nuvarande antalet av fyra. Överstyrelsen ville dock framhålla, att överstyrelsen härvid icke tagit hänsyn till de nya arbetsuppgifter, som eventuellt komme att åläggas överstyrelsen i det fall, att de av verkstads-skoleutredningen i dess betänkande den 30 september 1938 föreslagna centrala verkstads-skolorna komme till stånd i ungefärligen den omfattning, som utredningen räknat med.

Vid den härefter följande detaljberäkningen av personalbehovet har överstyrelsen i fråga om byråingenjörstjänster beräknat en förste byråingenjör i lönegrad A 24 med placering å rotel I (avdelningschefens rotel) för handläggning av ärenden rörande tekniska läroverk m. m. samt en å rotel II placerad extra ordinarie byråingenjör med avlöning enligt 21 lönegraden och med huvudsaklig uppgift att handlägga ärenden angående kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning berörande industri och hantverk.

I detta sammanhang har överstyrelsen i sitt utlåtande vidare uttalat, att endast under förutsättning att vederbörande rotelföreståndare på föreslaget sätt bleve avlastad den förberedande behandlingen av ifrågavarande ärenden av synnerligen varierande beskaffenhet kunde han i nöjaktig grad ägna sin tid åt de arbetsuppgifter å roteln, som han i varje fall måste själv fullgöra. Endast under samma förutsättning kunde han också fullgöra den inspektionsskyldighet, som enligt instruktionen åvilade honom. Det vore av den allra största vikt, att han själv på ort och ställe kunde taga närmare kännedom om de lokala förhållandena och därvid även meddela de råd och anvisningar, som vore av nöden. Av omförmälda sakkunniga rörande skol-

överstyrelsens organisation, anförde överstyrelsen vidare, hade detta också framhållits. De sakkunniga hade nämligen betonat nödvändigheten av en tillräckligt omfattande »inspektionsverksamhet, då det gäller tillsyn och ledning av en del av vårt undervisningsväsen, på vilken det allmänna numera nedlägger alltmera betydande kostnader och där lärarkåren till mycket stor del är sammansatt av pedagogiskt oskolade krafter». Skolöverstyrelsen har slutligen, i anledning av att ovannämnda sakkunniga endast flyktigt berört överstyrelsens befattning med de provisoriska verkstadsskolorna för arbetslös ungdom, erinrat om att ärendena rörande dessa skolor under långa perioder helt tagit i anspråk vederbörande undervisningsråds tid, vilken då också på ett eller annat sätt måst befrias från handläggning av andra ärenden. Därest verkstadsskoleutredningens förutberörda förslag om inrättande av centrala verkstadsskolor — vilket bland annat innebure vissa av arbetslöshetsskolornas omorganisering till centrala verkstadsskolor — skulle i hufvudsak bifallas, hade man, anförde överstyrelsen vidare, att räkna med en ökning av antalet skolor av jämförlig omfattning.

Verkstadsskoleutredningen vill helt ansluta sig till de synpunkter, som skolöverstyrelsen i sitt ovannämnda utlåtande framhållit i fråga om behovet av fackligt utbildad personal i lägre ställning än byråchefsggrad.

Såsom utredningen redan i annat sammanhang berört, har sedan 1918, då förslag framlades och antogs om inrättande av praktiska ungdomsskolor, en betydande förskjutning ägt rum i fråga om yrkesundervisningsväsendets inriktning. I början gällde det i första hand att få till stånd teoretiska utbildningsanstalter — exempelvis lärlings- och yrkesskolor — till komplettering av den praktiska träning, som de unga förutsattes få vid anställningar i näringslivet. Vid sådant förhållande blevo den centrala ledningens uppgifter i stor utsträckning främst pedagogiskt och administrativt betonade. Successivt ha emellertid allt flera yrkesutbildningsanstalter inrättats, vilka meddela undervisning, som avses utgöra mer eller mindre fullständig yrkesutbildning. Tillkomsten av de ovan omnämnda verkstadsskolorna för arbetslös ungdom innebar i detta avseende en betydande utveckling. Därest i enlighet med verkstadsskoleutredningens tidigare avgivna förslag centrala verkstadsskolor skulle komma att inrättas, skulle emellertid detta innebära en ytterligare utveckling i samma riktning. Antalet yrkesutbildningsanstalter, som avses meddela yrkesutbildning under i möjligaste mån likartade förhållanden som i industrins och hantverkets egna verkstäder, skulle därigenom väsentligt ökas.

Det ligger i sakens natur, att sistnämnda läroanstalter — verkstadsskolor och andra heldagsundervisande skolor — måste vara på ett helt annat sätt än lärlings- och yrkesskolor med övervägande teoretisk undervisning utrustade med maskiner och annan undervisningsmateriel av ofta mycket dyrbart slag. Enligt gällande författningar utgår statsunderstöd till inköp av under-

visningsmateriel vid ifrågavarande utbildningsanstalter endast under förutsättning, att skolöverstyrelsen godkänt materielen till inköp. Den centrala ledningen av yrkesutbildningen har sålunda härvidlag en ansvarsfull och omfattande uppgift. Den skall icke blott tillse, att den för varje särskilt fall lämpligaste materielen anskaffas, utan den har tillika att vaka över att det allmännas krav på sparsamhet bli vederbörligen tillgodosedda. Såsom överstyrelsen uttryckt saken i sitt ovannämnda utlåtande, gäller det för den centrala ledningen icke blott att kunna bedöma och avgöra, vad som är lämpligt och nödvändigt att anskaffa, utan även att gentemot de fackmän, som stå bakom de av vederbörande skolstyrelser gjorda anskaffningsförslagen, kunna auktoritativt hävda restriktiva åtgärder, som i samband med granskningen av förslagen ofta måste vidtagas på rent yrkestekniska och sålunda icke enbart av ekonomiska grunder.

I detta sammanhang vill verkstadsskoleutredningen vidare erinra om, att utredningen i sin skrivelse den 16 augusti 1938 till chefen för ecklesiastikdepartementet angående yrkesskolväsendets centrala ledning framhållit bland annat, att det sätt, varpå den centrala ledningen av yrkesutbildningen kunde fullgöra sina uppgifter, bleve av avgörande betydelse för spørsmålet, om det i utredningens direktiv ifrågasatta systemet med centrala verkstadsskolor skulle fungera på ett tillfredsställande sätt, samt att den centrala ledningens möjligheter i sagda avseende bleve i hög grad ett problem om dess organisation; vissa av de spørsmål, varom talades i utredningens direktiv, vore i själva verket frågor om en effektiv central ledning.

Till en sådan central lednings uppgifter måste emellertid räknas icke blott de, som utredningen närmast berört här ovan, utan i lika hög grad den rådgivande och kontrollerande verksamhet, som på olika sätt bör utövas av denna ledning. I sistnämnda avseende vill utredningen såsom exempel framhålla, att granskningen av ett förslag till inköp av undervisningsmateriel icke endast bör gälla frågan, *huruvida* materielen bör få inköpas utan jämväl spørsmålet *om sättet* för inköp. Under sitt sysslande med verkstadsskolorna för arbetslös ungdom har utredningen i flera fall erfarit, hurusom icke obetydliga belopp statsmedel skulle ha kunnat inbesparas genom inköp av något använda, men dock för undervisningsändamål fullt ändamålsenliga maskiner i stället för, såsom föreslagits av vederbörande skolstyrelse, nya sådana. En effektivt organiserad central ledning bör äga förutsättningar att även i sistnämnda och andra avseenden utöva den kontroll och lämna de anvisningar och råd i övrigt, som må befinnas påkallade. Om så blir fallet, torde kostnadsbesparingar kunna vinnas av den storleksordning, att de väl motivera en i fråga om personal tillräckligt försedd central ledning av yrkesutbildningsväsendet.

Verkstadsskoleutredningen anser sig icke behöva ytterligare utveckla, hurusom de omförmälda gransknings- och övriga uppgifterna måste vara synnerligen såväl krävande som tidsödande, därest de skola fullgöras, så att syf-

tet med dem uppnås. Däremot vill utredningen särskilt understryka, att dessa uppgifter i stort sett helt tillkommit efter det överstyrelsens yrkesskolavdelning erhållit sin nuvarande organisation. Att organisationen icke varit anpassad därför visar det förhållandet att, sedan verkstadsskolorna för arbetslös ungdom tillkommit, vederbörande rotelföreståndare på yrkesskolavdelningen under långa perioder tagits i anspråk för ifrågavarande uppgifter i sådan utsträckning, att andra viktiga sådana, såsom inspektion och dylikt, i betänkelig mån fått sättas i efterhand.

Enligt utredningens mening är det av skolöverstyrelsen väckta förslaget om anställande av byråingenjörer i den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet ägnat att avhjälpa en påtaglig svaghet i den nuvarande organisationen. Utredningen vill sålunda biträda förslaget.

I annat sammanhang (kap. 4) har emellertid utredningen förordat, att den understödsverksamhet till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m., som för närvarande handhas av kommerskollegium, skall överflyttas till överstyrelsen för yrkesutbildning. Detta förslag innebär, att den hos kollegium på övergångsstat i lönegrad A (B) 24 anställda tekniske konsulenten — vilkens arbetstid i stort sett torde helt upptages av berörda uppgifter — skall överflyttas till överstyrelsen för yrkesutbildning. I avsikt att så mycket som möjligt begränsa överstyrelsens storlek vill utredningen förorda, att nämnda konsulenttjänst i samband med överflyttningen omändras till en ordinarie förste byråingenjörstjänst i lönegrad A 24. För att bereda möjlighet för den omförmälde konsulenten att, sedan han överflyttats å sistnämnda befattning, i största möjliga utsträckning även fullgöra sådana gransknings- och liknande arbetsuppgifter, varom särskilt talats i skolöverstyrelsens ovannämnda utlåtande, torde konsulentens nuvarande göromål i viss utsträckning kunna övertagas av andra befattningshavare å andra byrån eller ökad biträdeshjälp kunna beredas honom.

I enlighet med skolöverstyrelsens ovannämnda förslag vill verkstadsskoleutredningen vidare tillstyrka, att överstyrelsen för yrkesutbildning förses även med en byråingenjörstjänst. Jämväl denna tjänst torde böra uppföras å ordinarie stat samt placeras i lönegrad A 21. Såsom utredningen framhåller i annat sammanhang (kap. 10), torde emellertid tjänsten icke böra besättas, så länge en befattning såsom byråchef (undervisningsråd) å övergångsstat kvarstår i överstyrelsen. Innehavaren av sistnämnda tjänst torde böra placeras för tjänstgöring å nu ifrågavarande byrå.

Vad verkstadsskoleutredningen ovan förordat, innebär sålunda dels överflyttning och omändring av en teknisk tjänst från kommerskollegium till den nybildade överstyrelsen för yrkesutbildning, dels ock ett framtida upprättande av en byråingenjörstjänst. Utredningen förmenar dock, att de sålunda förordade åtgärderna skola bidra till avhjälpan av vissa brister i organisationen av den nuvarande centrala ledningen av yrkesutbildningen.

Innehavarna av ifrågavarande byråingenjörsbefattningar böra givetvis anlitas även för inspektioner och andra förrättningar vid yrkesundervisningsanstalterna. Under sådana förhållanden synes, såvitt nu kan bedömas, behov icke föreligga av någon särskild inspektör för undervisningen vid verkstads- och andra liknande skolor, motsvarande den nuvarande inspektören för verkstadsskolorna för arbetslös ungdom. Sistnämnda befattning synes sålunda böra indragas.

Utöver byråchefen och de ovan angivna fackligt betonade befattningarna beräknar utredningen för ifrågavarande byrå en notarie i lönegrad A 21 samt en amanuens.

I annat sammanhang (kap. 4) har utredningen framhållit vikten av, att vid en blivande omorganisation av den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet sådana organisatoriska åtgärder vidtoges, att yrkesutbildningen på det elektriska området och därvid särskilt den helt speciella installatörsutbildningen skulle kunna erhålla en sådan anordning, att de intressen, som kommerskollegium i sådana avseenden författningsenligt hade att bevaka, bleve i erforderlig grad tillgodosedda. Närmast borde därför fråga bli om inrättande i överstyrelsen för yrkesutbildning av en befattning såsom inspektör och sakkunnig för den elektriska yrkesutbildningen. Emellertid har utredningen i nämnda sammanhang vidare uttalat, att i avsaknaden på närmare erfarenheter beträffande de med en dylik inspektörsbefattning förenade arbetsuppgifterna något av Kungl. Maj:t fastställt arvode för en dylik inspektör icke borde beräknas. Utredningen har i stället föreslagit, att erforderlig ersättning till den, som må komma att förordnas till sådan inspektör, tills vidare skall utgå från den anslagspost i överstyrelsens avlöningsstat, som torde böra uppföras till inspektion och sakkunniga biträden. Vid beräkningen av denna post kommer hänsyn att tagas härtill.

Förutom de ovannämnda befattningshavarna bör vidare å ifrågavarande byrå finnas tillräcklig kvinnlig biträdespersonal för förande av förteckningar (exempelvis över yrkesundervisningsanstalternas med statsbidrag inköpta undervisningsmateriel och dylikt) och diariesamt samt för expedieringsarbeten och övriga uppgifter, som böra ankomma på kvinnliga biträden. Enligt vad verkstadsskoleutredningen i olika sammanhang förmärkt, måste den kvinnliga biträdespersonal, som för närvarande är anställd å skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning, anses för fåtalig. I stort sett disponeras den helt för arbete å avdelningens skrivbyrå, varför diariesamt, expedieringar och liknande uppgifter i betydande utsträckning handhas av notarierna och amanuenserna. Enligt utredningens mening är en dylik organisation varken rationell eller ekonomisk.

Med hänsyn till arbetsuppgifterna på byrån beräknar utredningen, under åberopande av det sålunda anförda, att två kontorsbiträden skola bli behöfliga på byrån. Beträffande deras anställnings- och löneförhållanden hänvisar utredningen till sammanställningen å sid. 130.

Personalen å överstyrelsens andra byrå skulle vid bifall till vad utredningen sålunda förordad komma att utgöra

1 byråchef,

1 förste byråingenjör,

1 byråingenjör (tillsättes först sedan innehavaren av en byråchefs-[undervisningsråds-]tjänst å övergångsstat avgått).

1 notarie,

1 amanuens samt

2 kontorsbiträden,

vartill beräknas komma en inspektör och sakkunnig för den elektriska yrkesutbildningen.

Tredje byrån. (Byrån för handelsundervisning och undervisning i husligt arbete m. m.). *a) Arbetsuppgifter.* Enligt den nuvarande fördelningen av ärendena inom skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning handläggas på rotel III i huvudsak samtliga ärenden rörande *handelsundervisningen* utom frågor, som angå statsunderstöd till och reglementen för lärlings- och yrkesskolor, samt därjämte frågor om lärares behörighet jämväl vid övriga läroanstalter utom dem, som avse husligt arbete och kvinnliga yrken. Härom ha de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation — under framhållande av att det skulle falla sig naturligtast att utveckla den nuvarande systematiseringen av arbetsfördelningen och följaktligen gruppera yrkesskolavdelningens ärenden efter deras speciella innebörd å en rotel för industri och hantverk, en rotel för handelsundervisning och en rotel för husligt arbete — anfört, att en dylik systematisk genomförd rotelindelning icke läte sig utan vidare genomföra. De ärenden, anförde de sakkunniga vidare, som hänförde sig till handelsundervisningen, vore nämligen relativt begränsade till antalet, varför en rotel, omfattande allenast denna gren av yrkesundervisningen, skulle få ett alltför ringa arbetsmätt sig tilldelat. Enligt den nuvarande rotelindelningen hade också till den rotel, varå handelsundervisningen lagts, hänförts åtskilliga andra grupper ärenden. En anordning av liknande slag borde enligt nämnda sakkunnigas mening alltjämt bibehållas. De sakkunniga ansåge därför, att till en rotel borde hänföras, förutom alla frågor, som avsåge handlungsgymnasier samt kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för handel, jämväl sådana allmänna frågor, vilka berörde undervisningsanstalter för industri och hantverk samt husligt arbete och vilka icke på grund av sin mera fackbetonade prägel borde behandlas på de rotlar, som hade att handlägga ärenden rörande skolorna för industri och hantverk samt husligt arbete. Hit borde, förmenade sålunda ifrågavarande sakkunniga, hänföras exempelvis frågor angående fastställande av reglementen för kommunala yrkesskolor i allmänhet samt angående elevs intagning, undervisningstidens förläggning m. m. vid dylika skolor, vilka frågor ofta tarvade en mera enhetlig behandling. I detta

sammanhang framhöllo nämnda sakkunniga vidare, att de ingalunda förbisett, hurusom utvecklingen på yrkesskolväsendets område, särskilt med hänsyn till de nytillkomna verkstadsskolorna, kunde tendera därtill, att till den föreslagna handelsroteln komme att i vidgad omfattning överföras ärenden rörande undervisningen för industri och hantverk, vilka eljest borde handläggas å den för denna undervisning avsedda roteln. Emellertid hade de sakkunniga icke i sitt förslag ansett sig kunna taga hänsyn härtill.

I sitt utlåtande den 29 oktober 1938 över omförmälda sakkunnigas förslag har skolöverstyrelsen särskilt framhållit, att handelsundervisningen för närvarande utökas i snabb takt. Överstyrelsen erinrade sålunda om ökningen under 1938 av handelsgymnasiernas antal ävensom den nydaning, som detaljhandelsundervisningen för närvarande underginge och vilken beräknades medföra en allt livligare skolverksamhet på de olika orterna i landet.

Med de utgångspunkter, verkstadsskoleutredningen funnit sig böra intaga, kan utredningen icke biträda ett förslag, som innebär, att frågor, vilka icke på grund av sin mera fackbetonade prägel måste behandlas på viss fackbyrå, i stället skulle hänföras till en byrå med andra fackuppgifter. De frågor av övervägande administrativ karaktär, som det här i främsta rummet rör sig om, böra enligt utredningens mening — därest de icke ändock anses böra handläggas å vederbörande fackbyrå — hänföras till den administrativa byrån. Härigenom torde den erforderliga enhetligheten i ärendenas behandling enklast uppnås. Icke heller kan utredningen biträda omförmälda sakkunnigas uttalande i fråga om att utvecklingen på yrkesskolväsendets område, särskilt med hänsyn till de nytillkomna verkstadsskolorna, kunde tendera därtill, att till den föreslagna handelsroteln kunde komma att i vidgad omfattning överföras ärenden rörande undervisningen för industri och hantverk, vilka eljest borde handläggas å den för denna undervisning avsedda roteln. Därest den antydda utvecklingen kommer till stånd, bör i stället enligt verkstadsskoleutredningens mening i första hand byrån för teknisk yrkesutbildning utvidgas och i viss utsträckning den administrativa byrån övertaga ytterligare arbetsuppgifter rörande det tekniska yrkesutbildningsväsendet.

I enlighet med sin sålunda angivna uppfattning har utredningen, såsom ock framgått i det föregående, till den administrativa byrån hänfört de ärenden angående exempelvis fastställande av reglementen för kommunala yrkesskolor i allmänhet, vilka de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation avsett skola läggas å handelsroteln.

I likhet med de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation finner emellertid verkstadsskoleutredningen, att de ärenden, som hänföra sig enbart till handelsundervisningen — även om man beaktar vad överstyrelsen i sitt förenämnda utlåtande anfört beträffande handelsundervisningsväsendets pågående utveckling — icke äro av den omfattning, att de kunna

tilldelas en byrå såsom enda arbetsuppgift. Ytterligare markerat blir detta förhållande, då givetvis den administrativa byrån, såsom ovan föreslagits, bör handlägga även de handelsärenden, som äro av övervägande administrativ karaktär, såsom ärenden rörande fastställande av reglementen och dylikt. Emellertid vill utredningen i detta sammanhang erinra om den handelsundervisning, som i stor utsträckning meddelas i skolor, tillhörande det allmänna skolväsendet, ävensom om att utredningen i kap. 4 förutsatt, att ett nära samarbete skulle komma till stånd mellan skolöverstyrelsen såsom tillsynsmyndighet för berörda skolor och överstyrelsen för yrkesutbildning för ledandet av nämnda undervisning. Sålunda skulle vederbörande befattningshavare inom sistnämnda överstyrelse ha att i erforderlig omfattning förrätta inspektioner därav, granska examensuppgifter och dylikt. Härigenom torde icke oväsentliga arbetsuppgifter komma att påläggas denna överstyrelse.

Inom skolöverstyrelsens nuvarande yrkesskolavdelning handläggas frågor rörande *undervisningen för husligt arbete och kvinnliga yrken* å rotel IV, för vilken konsulenten och föredraganden i ärenden rörande husligt arbete är chef. Till denna rotel hänföras emellertid icke endast ärenden rörande den egentliga yrkesutbildningen för husligt arbete m. m., utan det åligger därjämte föreståndaren för roteln att föredraga och bereda även ärenden angående handarbets- och skolköksseminarier ävensom ärenden rörande undervisning i husligt arbete i de läroanstalter i övrigt, som lyda under överstyrelsens läroverks- och folkskolavdelningar. Beträffande omfattningen av ifrågakvarande undervisning i sistnämnda läroanstalter har utredningen lämnat en närmare redogörelse i kap. 4.

De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha utgått ifrån att liksom hittills inom överstyrelsens yrkesskolavdelning skall finnas en rotel för undervisning i husligt arbete och kvinnliga yrken, å vilken böra handläggas ärenden rörande såväl den egentliga yrkesutbildningen för husligt arbete som undervisningen häri i de allmänna skolorna.

Därest yrkesskolavdelningen utbrytes ur skolöverstyrelsen för att organiseras såsom en fristående överstyrelse för yrkesutbildning, bör — såsom utredningen närmare utvecklat i nyssnämnda kap. 4 — den centrala ledningen av såväl handarbets- och skolköksseminarierna som i övrigt undervisningen i husligt arbete i de allmänna skolorna alltfört utövas av skolöverstyrelsen, som för ändamålet bör inom sig äga tillgång till erforderlig sakkunskap för dessa uppgifter.

I nu förevarande sammanhang har sålunda verkstadsskoleutredningen att avgiva förslag endast beträffande den centrala ledningen för kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för husligt arbete och andra kvinnliga yrken. Utredningen vill emellertid framhålla, att ärendena rörande de s. k. kvinnliga yrkena i stor utsträckning stå i det nära samband

med hantverks- och industriärendena, att vissa av dem i stället böra handläggas å den i det föregående föreslagna andra byrån inom överstyrelsen. Det torde böra ankomma på överstyrelsen att själv taga ställning härtill.

Med de begränsade uppgifter, som sålunda skulle komma att åvila överstyrelsen för yrkesutbildning i fråga om undervisningen i husligt arbete m. m., finner utredningen övervägande skäl tala för att åtminstone tills vidare, i avvaktan på större erfarenheter rörande uppgifternas omfattning, dessa icke böra hänföras till en särskild för ändamålet inrättad byrå inom överstyrelsen. I stället synas de böra inordnas tillsammans med andra uppgifter i någon av överstyrelsens byråer.

Under åberopande av vad verkstadsskoleutredningen ovan anfört beträffande omfattningen av den centrala ledningens uppgifter beträffande yrkesutbildningen för handel och husligt arbete m. m., anser sig utredningen böra förorda, att båda dessa grenar av yrkesundervisning sammanföras under en gemensam byrå inom en blivande överstyrelse för yrkesutbildning. Var för sig böra de givetvis i så måtto intaga en självständig ställning, att de företrädas av fackmän på de olika områdena.

Vid bifall till utredningens nu ifrågavarande förslag skulle till överstyrelsens tredje byrå i huvudsak hänföras till överstyrelsens blivande verksamhetsområde hörande ärenden rörande

- handelsgymnasier,
- yrkesutbildning för handel och husligt arbete (kvinnligen yrken), i vad den äger rum utanför för ändamålet upprättade läroanstalter,
- organisationen av kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för handel och husligt arbete (kvinnligen yrken),
- undervisningsplaner, lokaler och materiel för kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för handel och husligt arbete (kvinnligen yrken),
- utbildning av lärare vid kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för handel och husligt arbete (kvinnligen yrken) samt
- behörighet som lärare vid kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter för handel och husligt arbete (kvinnligen yrken).

b) *Personal.* För de arbetsuppgifter, de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation avsett för rotlarna för handelsundervisning och undervisning i husligt arbete m. m., ha de sakkunniga beräknat — förutom vederbörande två rotelföreståndare samt rotlarnas andel i den för yrkes-skolavdelningen gemensamma biträdespersonalen — en notarie och en amanuens. Härtill skulle komma två konsulenter för hushållsgöromål och kvinnlig slöjd med uppgift att utöva fackämnesinspektion vid de under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalterna av olika slag. Inspektionstiden har för vardera konsulenten beräknats till två månader om året.

I sitt utlåtande den 29 oktober 1938 över omförmälda sakkunnigas för-

slag till skolöverstyrelsens organisation har överstyrelsen i likhet med de sakkunniga tillstyrkt omändring av den nuvarande konsulenttjänsten för husligt arbete till en undervisningsrådsbefattning. På de skäl, för vilka redogjorts i det föregående (sid. 119), har överstyrelsen vidare förordat inrättandet av en assistentbefattning för undervisningen i husligt arbete. Assistenten, vilken borde ha utbildning såsom lärarinna i husligt arbete, lämpligen inom grenen sömnad och vävning, avsåges skola biträda undervisningsrådet med handläggning av ärenden av facklig beskaffenhet ävensom förrätta fackämnesinspektion. Om en sådan tjänst inrättades, borde den ersätta den av omförmälda sakkunniga föreslagna konsulentbefattningen i kvinnlig slöjd.

Därest den centrala ledningen av yrkesutbildningen för handel och husligt arbete m. m. i enlighet med verkstadsskoleutredningens förslag inordnas under en och samma byrå av överstyrelsen för yrkesutbildning, bör, såsom utredningen redan berört, vardera utbildningsgrenen företrädas av en fackman på området.

I enlighet härmed föreslår utredningen, att chefen för byrån avses att jämte sitt chefskap i första hand företräda yrkesutbildningen för handel.

Med hänsyn till det i förhållande till arbetsuppgifterna för den nuvarande konsumenten för husligt arbete i skolöverstyrelsen begränsade verksamhetsområde, som representanten för det husliga arbetet m. m. inom den nybildade överstyrelsen skulle erhålla, anser utredningen, att denna befattningshavare bör erhålla ställningen såsom byrådirektör och icke, såsom föreslagits av omförmälda sakkunniga, såsom byråchef (undervisningsråd). Tjänsten synes böra uppföras å ordinarie stat med placering i lönegrad A 26. Med hänsyn till att yrkesgrenen husligt arbete sönderfaller i två så väsentligt olika delar som hushållsgöromål och kvinnlig slöjd (vävning och sömnad m. m.), synes byrådirektören för det husliga arbetet behöva biträde av en fackutbildad person, vilken närmast företräder den gren av det husliga arbetet, som byrådirektören icke i första hand representerar. De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha för detta ändamål föreslagit en särskild konsulentbefattning med av Kungl. Maj:t fastställt arvode, under det att skolöverstyrelsen på ovan angivna skäl i stället hemställt om en assistentbefattning. Verkstadsskoleutredningen har funnit vissa skäl tala för skolöverstyrelsens förslag. I avvaktan på närmare erfarenheter rörande ifrågavarande befattningshavares arbetsuppgifter, sedan på sätt ovan förutsatts en uppdelning av den centrala ledningen av det husliga arbetet mellan skolöverstyrelsen och den nybildade överstyrelsen för yrkesutbildning kommit till stånd, finner sig utredningen dock böra stanna för omförmälda sakkunnigas förslag. I likhet med vad nu är fallet beträffande motsvarande befattning inom skolöverstyrelsen bör likväl arvodet till denne konsulent tills vidare icke fastställas av Kungl.

Maj:t, utan i stället erforderliga medel beräknas under anslagsposten till inspektion och sakkunniga biträden.

Utöver ovannämnda befattningshavare beräknar verkstadsskoleutredningen för ifrågavarande byrå ytterligare en notarie samt en amanuens ävensom under åberopande av vad utredningen i det föregående (sid. 123) anfört beträffande behovet av kvinnlig biträdespersonal två kontorsbiträden.

Beträffande amanuensens och kontorsbiträdenas anställnings- och löneförhållanden hänvisar utredningen till sammanställningen å sid. 130.

Vid bifall till vad verkstadsskoleutredningen sålunda föreslagit skulle personalen å överstyrelsens tredje byrå utgöras av

- 1 byråchef,
- 1 byrådirektör,
- 1 notarie,
- 1 amanuens samt
- 2 kontorsbiträden,

vartill skulle komma en konsulent för husligt arbete.

För överstyrelsen gemensam personal. Såsom gemensam personal beräknar verkstadsskoleutredningen slutligen *dels* för telefonväxeln ett kontorsbiträde, *dels ock* för vaktmästargöromålen en ordinarie expeditionsvakt i lönegrad A 5 och ett expeditionsvaktbiträde med arvode av 1 800 kronor.

Till jämförelse kan nämnas, att å skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning för närvarande tjänstgör en icke ordinarie expeditionsvakt med biträde av viss annan vaktmästarepersonal samt i den för överstyrelsen gemensamma telefonväxeln två kontorsbiträden.

Sammanställning av personalbehovet m. m. I nedanstående sammanställning lämnar verkstadsskoleutredningen slutligen en jämförelse mellan, å ena sidan, de befattningshavare inom skolöverstyrelsen (= SÖ) och kommerskollegium (= KK), vilka, så vitt utredningen kunnat utröna, i första hand äro sysselsatta med arbetsuppgifter, som avses överflyttade till överstyrelsen för yrkesutbildning, samt, å den andra, de i det föregående föreslagna befattningarna i sistnämnda överstyrelse (dock icke konsulenter m. m., vilka avses åtnjuta arvode från anslagsposten till inspektion och sakkunniga biträden), ävensom redogörelse för de motsvarande tjänster, som föreslagits såväl av de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation som av skolöverstyrelsen i utlåtandet den 29 oktober 1938.

T j ä n s t e r	Lönegrad a)	Nuvaran- de orga- nisation	Sakkun- niga rör. skolöver- styrelsens organi- sation	Skol- över- styrel- sanden 29/10 1938	Verk- stads- skole- utred- ningen	Anmärk- ningar
1	2	3	4	5	6	7
<i>1. Tjänstemän å ordinarie stat:</i>						
överdirektör och chef....	C 8 (16 000)	—	—	—	1	se anm. 1
byråchefer (undervisnings- råd).....	A 30 (12 000)	SÖ 3	4	4	3	se anm. 2
byrådirektör.....	A 26 (10 020)	—	—	—	1	jfr anm. 2
sekreterare a).....	A 26 (10 020)	—	1	1	—	
b).....	A 24 (9 030)	SÖ 1	—	—	1	
förste byråingenjör.....	A 24 (9 030)	—	—	1	1	se anm. 3
kamrerare.....	A 24 (9 030)	—	—	—	1	se anm. 4
aktuarie.....	A 21 (7 668)	SÖ $\frac{1}{3}$	($\frac{1}{3}$)	($\frac{1}{3}$)	—	se anm. 5
byråingenjör.....	A 21 (7 668)	—	—	—	1	se anm. 6
notarier.....	A 21 (7 668)	SÖ 2	2	2	2	
assistent i husligt arbete...	A 20 (7 242)	—	—	1	—	se anm. 7
registrator.....	A 14 (5 070)	—	1	1	—	
kansliskrivare, tillika regi- strator.....	A 11 (4 395)	—	—	—	1	
kassör och bokhållare....	A 11 (4 395)	—	—	—	1	jfr anm. 4
kanslibiträden.....	A 7 (3 651)	SÖ 1 (+1)	1 (+1)	1 (+1)	2	se anm. 8
expeditionsvakt a).....	A 5 (3 282)	—	—	—	1	jfr nedan
b).....	A 4 (3 102)	—	1	1	—	under 3
kontorsbiträden.....	A 4 (3 102)	SÖ 2	2	3	3	se anm. 9
<i>2. Tjänstemän å övergångs- stat:</i>						
byråchef (undervisningsråd)	A 30 (12 000)	—	—	—	1	jfr anm. 6
teknisk konsulent.....	A 24 (9 030)	KK 1	—	—	—	se anm. 10
<i>3. Icke ordinarie tjänstemän:</i>						
byrådirektör.....	Eo 26 (9 525)	—	—	—	1	
konsulent för husligt arbete	arvode	SÖ 1	—	—	—	jfr anm. 2
byråingenjör.....	Eo 21 (7 242)	—	—	1	—	jfr anm. 6
amanuenser a).....	18 (6 012)	—	2	1	2	
b).....	15 (5 070)	—	2	1	2	
expeditionsvakt.....	5 (3 102)	SÖ 1	—	—	—	
kontorsbiträden.....	4 (2 922)	SÖ $\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	—	5	
expeditionsvaktbiträde....	arvode	—	—	—	1	

a) De i kolumnen inom parentes införda beloppen motsvara begynnelselönerna i respektive lönegrader utan rörligt tillägg samt före avdrag av tjänste- och pensionsavgifter.

Anmärkningar:

- Motsvarar yrkesskolavdelningens andel i chefen för skolöverstyrelsen och ekonomiskt sett ett avdelningschefsarvode.
- En av de nuvarande undervisningsråden är tillika avdelningschef med arvode av 500 kronor för år, som av de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation föreslås höjt till 2 000 kronor. — En av tjänsterna i vardera kolumnen 4 och 5 motsvarar skolöverstyrelsens nuvarande befattning såsom konsulent och särskild föredragande i ärenden rörande husligt arbete; verkstadsskoleutredningen föreslår inrättandet i den nya överstyrelsen av en byrådirektörstjänst för husligt arbete (jfr kap. 10).
- Den tekniske konsulenten i kommerskollegium föreslås överflyttad å denna tjänst (jfr kap. 10).

4. Verkstadsskoleutredningen anser sig icke böra taga ställning till frågan, huruvida, därest yrkesskolavdelningen utbrytes ur skolöverstyrelsen, någon nedskärning kan ske av den föreslagna kamerala byrån inom skolöverstyrelsen.
5. I skolöverstyrelsen torde omkring tredjedelen av en aktuaries arbetstid åtgå till yrkesskolstatistiken, vilken i den nybildade överstyrelsen avses skola läggas under ledning av byrådirektören å den administrativa byrån.
6. Motsvarar en av skolöverstyrelsen föreslagen e.o. byråingenjörstjänst. — Befattningen bör ej tillsättas, så länge en byråchefstjänst å övergångsstat är besatt.
7. Motsvarar den nuvarande konsulentbefattningen i skolöverstyrelsen för sömnad och vävning.
8. I genomsnitt torde minst ett kvinnligt biträde å skolöverstyrelsens statistiska avdelning vara sysselsatt med yrkesskolstatistik. Å yrkesskolavdelningen är vidare ett kanslibitråde placerat.
9. Ett av de i kolumn 6 beräknade kontorsbiträdena torde motsvaras av i kommerskollegium för yrkesutbildningsändamål disponerad kvinnlig biträdespersonal (jfr kap. 10). — Såsom framgår av sammanställningen har utredningen beräknat sammanlagt åtta kontorsbiträden. I avvaktan på närmare erfarenheter anser utredningen lämpligt, att endast tre av dessa uppföras å ordinarie stat.
10. Innehavaren av befattningen föreslås överflyttad å förste byråingenjörstjänsten.

4. Lokalfrågor.

Verkstadsskoleutredningen har ansett sig böra ägna uppmärksamhet även åt frågan om beredande av tjänstelokaler åt den nya överstyrelsen för yrkesutbildning. Med den organisation av överstyrelsen, som i det föregående föreslagits, torde erfordras, förutom ett större styrelserum och arkivutrymmen, 27 tjänsterum för befattningshavarna. Med hänsyn till det sålunda föreliggande utrymmesbehovet lär det bli omöjligt att inrymma det nya ämbetsverket i yrkesskolavdelningens nuvarande tjänstelokaler i skolöverstyrelsen, en anordning, som även ur synpunkten, att det nya ämbetsverket skall vara helt självständigt i förhållande till skolöverstyrelsen, icke torde vara lämplig. Enligt vad utredningen under hand inhämtat hos byggnadsstyrelsen, finnes för närvarande icke något utrymme disponibelt i staten tillhöriga fastigheter, vilket, såvitt nu kan bedömas, skulle kunna tillgodose det nya ämbetsverkets behov av tjänstelokaler. De erforderliga lokalerna måste för den skull med all sannolikhet förhyras i annan fastighet än statens. Under förutsättning att det nya ämbetsverket skulle börja verksamheten den 1 januari 1940 (jfr kap. 10) måste, så snart beslut fattats om inrättandet av en överstyrelse för yrkesutbildning, åtgärder genom byggnadsstyrelsens försorg vidtagas för beredande av lämpliga tjänstelokaler åt överstyrelsen.

Kap. 8. Kostnadsberäkningar.

a) *Avlöningar.* Vid bifall till vad verkstadsskoleutredningen i föregående kapitel föreslagit med avseende å personalorganisationen av överstyrelsen för yrkesutbildning skulle personalförteckningen för överstyrelsen komma att erhålla följande utseende:

Personalförteckning.

Tjänstemän å ordinarie stat:

Befattning	Lönegrad
1 överdirektör	C 8
3 byråchefer	A 30
1 byrådirektör	A 26
1 förste byråingenjör	A 24
1 kamrerare	A 24
1 sekreterare	A 24
1 byråingenjör	A 21
<i>Anm.</i> Denna tjänst bör ej tillsättas, så länge en byråchef (undervisningsråd) å övergångsstat kvarstår i tjänst.	
2 notarier	A 21
1 kansliskrivare, tillika registrator	A 11
1 kassör och bokhållare	A 11
2 kanslibiträden	A 7
1 expeditiönsvakt	A 5
3 kontorsbiträden	A 4

Tjänsteman å övergångsstat:

1 byråchef (undervisningsråd) A 30

Extra ordinarie tjänsteman i högre lönegrad än den 20:e:

1 byrådirektör Eo 26

Ett genomförande av verkstadsskoleutredningens ifrågavarande organisationsförslag innebär, att överstyrelsens anslag till avlöningar skulle komma att uppgå till 234 100 kronor, att utgå enligt en avlöningsstat, beräknad enligt de grunder, vilka skola tillämpas vid uppgörandet av avlöningsstater från och med budgetåret 1939/40, på följande sätt:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, <i>förslagsvis</i>	kronor	144 700
2. Avlöning till tjänsteman å övergångsstat, <i>förslagsvis</i>	»	12 700
3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	3 200
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:		
a. Grundavlöningar m. m.		54 900
b. Avlöningsförhöjningar m. m., <i>förslagsvis</i>	»	60 400
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	13 100
	Summa förslagsanslag	kronor 234 100

Beträffande beräkandet av avlöningsstatens olika anslagsposter må följande framhållas.

I *posten avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat* har något belopp ej medräknats för den i personalförteckningen uppförda byråingenjörsbefattningen i lönegrad A 21, vilken icke bör tillsättas så länge den å övergångsstat överförde byråchefen (undervisningsrådet) kvarstår i tjänst.

Från *posten arvoden och särskilda ersättningar* har avsetts skola bestridas dels årsarvoden å 500 kronor till fyra ledamöter med högst 2 000 kronor, dels ock dagarvoden till ledamöterna och suppleanter för dem med förslagsvis 1 200 kronor. Till ledamöterna och suppleanterna skulle nämligen för varje dag de deltaga i sammanträde i överstyrelsen utgå — förutom i förekommande fall rese- och traktamentsersättning — dagarvode med 25 kronor.

I den under *anslagsposten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal* upptagna delposten till grundavlöningar m. m. har beräknats dels ett belopp å 43 900 kronor till avlöningar åt följande extra ordinarie tjänstemän, nämligen 1 byrådirektör i lönegrad 26, 2 amanuenser i lönegrad 18, 2 amanuenser i lönegrad 15 samt 5 kontorsbiträden i lönegrad 4, dels ett belopp å högst 8 000 kronor till inspektörer och sakkunniga biträden i överstyrelsen, dels ock ett belopp å högst 3 000 kronor till extra tjänstemän, därav 1 800 kronor till ett expeditionsvaktbiträde samt 1 200 kronor till tillfälliga biträden.

Beträffande delposten till inspektörer och sakkunniga biträden vill utredningen i detta sammanhang framhålla, att utredningen i kap. 7 ansett sig kunna starkt begränsa antalet ledamöter av överstyrelsen under förutsättning, bland annat, att särskilda sakkunniga skola kunna anlitas — i arbetsutskott eller eljest på sätt överstyrelsen bestämmer — vid behandling av frågor, vilka erfordra sådan speciell sakkunskap, som icke är företrädd bland ledamöterna eller eljest inom kansliet. Förekomsten av särskilt tillkallade sakkunniga bör sålunda anses såsom en normal företeelse inom överstyrelsen. Särskilt under de första åren av överstyrelsens verksamhet torde ett stort antal betydelsefulla ärenden av principiell innebörd komma upp till behandling inom överstyrelsen, såsom frågor om yrkesskolväsendets fortsatta utbyggnad¹, ny stadga för yrkesundervisningen, lärlingsutbildningen

¹ Jfr ovan sid. 101 not 1.

inom näringslivet och dylikt. Vidare må här erinras om att utredningen i nyssnämnda kapitel räknat med att från ifrågavarande delpost till inspektörer och sakkunniga biträden tills vidare skulle utgå arvoden till en inspektör och sakkunnig för den elektrotekniska yrkesutbildningen, vilkens årliga arbetstid uppskattats till omkring två månader, samt till en konsulent för husligt arbete. Med hänsyn till ovannämnda omständigheter har utredningen icke ansett sig kunna beräkna sagda delpost till lägre belopp än som skett ovan.

Slutligen må nämnas, att *anslagsposten till rörligt tillägg* beräknats så, att den motsvarar sex procent av de i avlöningsstaten under 1, 2 och 4 upptagna anslagsposternas slutsummor.

I jämförelse med nuvarande avlöningskostnader för den centrala ledningen av yrkesundervisningsväsendet innebär verkstadsskoleutredningens förslag till personalorganisation för den nya överstyrelsen en ansenlig kostnadsökning. Ehuru vissa svårigheter föreligga att verkställa en direkt jämförelse mellan å ena sidan de nuvarande lönekostnaderna och motsvarande kostnader enligt det här framlagda förslaget icke minst med hänsyn till den avsedda utvidgningen av arbetsuppgifterna för överstyrelsen i förhållande till yrkesskolavdelningens nuvarande, har verkstadsskoleutredningen likväl ansett sig böra söka åstadkomma en beräkning av de *merkostnader*, som skulle komma att uppstå för statsverket vid ett genomförande av utredningens förslag.

För detta ändamål har utredningen efter enahanda grunder, som tillämpats vid uppgörandet av ovannämnda förslag till avlöningsstat för den nya överstyrelsen, beräknat de nuvarande årliga avlöningskostnaderna för den centrala ledningen av de grenar av yrkesundervisningsväsendet, varom fråga är i förevarande sammanhang. Dessa lönekostnader ha därvid uppskattats till omkring 120 000 kronor. I detta belopp ingår lönekostnaderna för dels skolöverstyrelsens yrkesskolavdelnings nuvarande personal (däri givetvis inräknat arvode m. m. åt konsulenten och föredraganden i ärenden rörande husligt arbete), dels de befattningshavare å överstyrelsens statistiska avdelning, vilka ansetts vara i huvudsak sysselsatta med arbetsuppgifter, hörande till yrkesskolavdelningens verksamhetsområde, dels ock den å övergångsstat i kommerskollegium uppförde tekniske konsulenten i lönegrad A (B) 24 samt den kvinnliga biträdespersonal (här beräknad till ett kontorsbiträde), som denne har till förfogande i samma ämbetsverk.

En jämförelse mellan ovannämnda avlöningskostnader för den nuvarande organisationen och slutsumman av utredningens förslag till avlöningsstat för en nybildad överstyrelse utvisar sålunda en årlig kostnadsökning för statsverket i nu förevarande hänseende av (234 100 — 120 000 =) 114 100 kronor eller i avrundat tal 116 000 kronor. Denna merkostnad ökas ytterligare, i den mån det skulle befinnas, att icke alla de befattningshavare, med vilka utredningen ovan räknat, skulle kunna överflyttas till den nybildade över-

styrelsen. I detta avseende vill utredningen erinra om, att utredningen i annat sammanhang (kap. 4) funnit det självklart, att — om yrkesskolavdelningen skulle avskiljas från skolöverstyrelsen — detta ämbetsverk likväl inom sig skall ha tillgång till erforderlig sakkunskap beträffande undervisningen i husligt arbete. Utredningen har dock icke ansett såsom sin uppgift att bedöma, vilka befattningar som skulle erfordras härför. Såsom utredningen tidigare berört, torde på skolöverstyrelsens statistiska avdelning omkring tredjedelen av en aktuariers och minst ett kvinnligt biträdes hela arbetstid upptagas med göromål, hörande till yrkesskolavdelningens verksamhetsområde. I vilken mån i samband med inrättandet av en särskild överstyrelse för yrkesutbildning personal från nämnda statistiska avdelning liksom kvinnlig biträdespersonal hos kommerskollegium skall kunna inbesparas genom överflyttning till det nya ämbetsverket, anser sig utredningen icke heller böra söka bedöma. Utredningen vill emellertid framhålla, att, i den mån sistberörda överflyttningar icke komma att ske, detta innebär en personalförstärkning för skolöverstyrelsen respektive kommerskollegium, för vilken kostnaderna icke böra anses höra samman med organisationen av överstyrelsen för yrkesutbildning. Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att, därest den byråchef (undervisningsråd), som utredningen föreslagit skola uppföras på övergångsstat hos den nybildade överstyrelsen, skulle kunna beredas plats i överstyrelsen såsom ordinarie byråchef, ovannämnda merkostnad torde nedbringas med ett belopp, motsvarande skillnaden mellan avlöningsförmånerna åt en byråchef och en byråingenjör, vilken sistnämnda befattning, såsom tidigare anförts, då skulle tillsättas. Skillnaden i avlöningsförmåner mellan dessa båda tjänster torde kunna beräknas till omkring 4 400 kronor.

Till belysande av de avsevärda merkostnader, som sålunda skulle följa med ett genomförande av ifrågavarande förslag, erinrar verkstadsskoleutredningen, hurusom i olika sammanhang framhållits (jfr särskilt kap. 3 och 7), att yrkesskolavdelningens nuvarande personalorganisation är alldeles otillräcklig för ett behörigt fullgörande av de å avdelningen vilande arbetsuppgifterna. Undervisningsväsendets ständigt växande omfattning samt den förskjutning av yrkesundervisningens inriktning från mera teoretiskt betonade kvällsskolor till heldagsundervisande verkstads- och liknande skolor, varom utredningen talat i nyssnämnda kap. 7, ställa helt nya krav på den centrala ledningen, vilka icke kunnat förutses vid den nuvarande centralorganisationens tillkomst. Även om den centrala ledningen för yrkesskolväsendet skulle kvarligga hos skolöverstyrelsen, vore sålunda en betydande personalförstärkning och en avsevärd kostnadsökning ofrånkomliga. En väsentlig del av de med omorganisationen förenade kostnadsökningarna hänga emellertid samman med de i vissa avseenden helt nya och i andra väsentligt utvidgade arbetsuppgifter, som den nybildade överstyrelsen avses skola tilldelas, vartill givetvis komma de kostnader, som följa av att yrkesskolavdelningen utbrytes till ett särskilt ämbetsverk och sålunda måste förses

med egen chef m. m. Avlöningsförmånerna till den föreslagne överdirektören och chefen för samt ersättningar m. m. till ledamöterna av överstyrelsen kunna sålunda beräknas uppgå till omkring 19 100 kronor för år. Vidare innebär förslaget om överförande från statskontoret och länsstyrelserna till överstyrelsen av vissa kamerala göromål en belastning av överstyrelsens avlöningsanslag, som — kostnaderna för erforderlig amanuens- och kvinnlig biträdeshjälp inräknade — kan uppskattas till omkring 22 500 kronor för år. Sistnämnda arbetsuppgifter ha i stort sett icke alls någon motsvarighet i den nuvarande skolöverstyrelsen. I fråga om överstyrelsens befattning med frågor rörande arbetsmarknadsförhållanden, statistik m. m. innebär utredningens förslag ytterligare en betydande nyorganisation, vilken måste anses oundgänglig, om överstyrelsen skall kunna på ett effektivt och för det allmänna ekonomiskt sätt leda yrkesutbildningen i landet under skiftande förhållanden och konjunkturer. Lönekostnaderna för denna del av organisationen, inklusive för erforderlig amanuens- och kvinnlig biträdeshjälp, kunna uppskattas till omkring 21 500 kronor för år. Endast till en mindre del äga de någon motsvarighet i den nuvarande organisationen. Tillsammans med den tillfälliga kostnadsökning å 4 400 kronor, som föranledes av att en byråchef (undervisningsråds) befattning uppföres på övergångsstat, uppgå sålunda de av ovanstående förhållanden uppkomna kostnadsökningarna till omkring $(19\ 100 + 22\ 500 + 21\ 500 + 4\ 400 =)$ 67 500 kronor, vilket utgör omkring 60 procent av hela kostnadsökningen för avlöningsändamål.

b) Omkostnader. För den nya överstyrelsen erfordras vidare anslag till omkostnader. Det ställer sig givetvis svårt att utan någon föregående erfarenhet bedöma storleken av det behövliga omkostnadsanslaget. Såsom utgångspunkt för dessa beräkningar har verkstadsskoleutredningen emellertid ansett sig kunna ta skolöverstyrelsens kostnader för ifrågavarande ändamål enligt räkenskaperna för budgetåret 1937/38, därvid yrkesskolavdelningens andel i dessa kostnader beräknats utgöra omkring en femtedel av hela kostnaden. Vid beräkandet av anslagsbehovet har, med hänsyn till att den föreslagna överstyrelsens personalorganisation skulle bli större och arbetsuppgifterna mera omfattande, det dock varit nödvändigt att beträffande flertalet poster räkna med en avsevärd ökning av ifrågavarande kostnader för det nya ämbetsverket. Enligt gällande omkostnadsstater skola från dessa anslag gäldas kostnader, avseende dels reseersättningar, dels expenser, vilka uppdelas i bränsle, lyse och vatten samt övriga expenser, dels ock i förekommande fall publikationstryck.

Under *anslagsposten till reseersättningar* har under budgetåret 1937/38 i skolöverstyrelsens räkenskaper avförts ett belopp av 29 221 kronor. Av detta belopp har omkring 4 800 kronor utgått för resor, vilka företagits av befattningshavare å yrkesskolavdelningen. Enligt vad verkstadsskoleutred-

ningen inhämtat, måste sistnämnda kostnadsbelopp anses relativt lågt, enär yrkesskolavdelningens befattningshavare till följd av arbetsanhopning inom överstyrelsen icke varit i tillfälle att företaga tjänsteresor i den omfattning, som rätteligen bort ske. Under beaktande av att inom den nya överstyrelsen komme att finnas en större personal än den nu befintliga å yrkesskolavdelningen och då den nya överstyrelsens inspekterande verksamhet är avsedd att bli mera omfattande än vad som hittills varit fallet, torde det vara erforderligt att för bestridandet av reseersättningar i omkostnadsstaten upptaga ett belopp å 8 000 kronor.

I skolöverstyrelsens räkenskaper har under anslagsposten till expenser å *delposten till bränsle, lyse och vatten* avförts ett belopp av 9 355 kronor. Yrkesskolavdelningens andel av ifrågavarande utgifter skulle enligt den av utredningen tillämpade beräkningsgrunden uppgå till omkring 1 870 kronor. Då den nya överstyrelsens behov av utrymme för tjänsterum m. m. torde komma att bli mer än dubbelt så stort som yrkesskolavdelningens och då en viss kostnadsökning därjämte måste uppstå till följd av att de nya lokalerna icke komma att ingå i det större byggnadskomplex, inom vilket skolöverstyrelsens nuvarande ämbetslokaler äro förlagda, torde det nya ämbetsverkets kostnader för bränsle, lyse och vatten böra uppskattas till 4 500 kronor.

Jämlikt kungörelsen den 15 juni 1935 (nr 375) med vissa föreskrifter angående bokföring och redovisning av utgifter från omkostnadsanslag för statliga verk och myndigheter m. m. skola de till *delposten övriga expenser* för eget behov hänförliga utgifterna bokföras å följande undertitlar, nämligen a) renhållning och städning, b) skrivmaterialier, papper, blankettryck och dylikt, c) telegram, telefon och annonsering, d) inköp och underhåll av möbler, skriv- och räknemaskiner m. fl. inventarier samt e) bokinköp, bindning av böcker och handlingar m. fl. ändamål.

Skolöverstyrelsens kostnader för *renhållning och städning* utgjorde sistförflutna budgetåret 12 927 kronor, och yrkesskolavdelningens beräknade andel av dessa kostnader torde sålunda kunna uppskattas till omkring 2 585 kronor. Då såsom ovan nämnts, den nya överstyrelsens lokalutrymmen skulle bli mer än dubbelt så stora som den nuvarande yrkesskolavdelningens, torde denna delpost böra beräknas till 5 000 kronor.

Posten *skrivmaterialier, papper, blankettryck och dylikt* uppgick budgetåret 1937/38 till 22 575 kronor för hela skolöverstyrelsen, varav omkring 4 515 kronor beräknas ha belöpt å yrkesskolavdelningen. För den nya överstyrelsen beräknar verkstadsskoleutredningen denna utgiftspost till 6 000 kronor.

Skolöverstyrelsens utgifter för *telegram, telefon och annonsering* utgjorde sistlidna budgetår 19 969 kronor, av vilket belopp omkring 3 994 kronor beräknas ha avsett yrkesskolavdelningens utgifter. För det nya ämbetsverket torde denna post beräknas till 5 500 kronor.

Kostnader för skolöverstyrelsens *inköp av möbler, skriv- och räknemaskiner m. fl. inventarier* uppgingo för budgetåret 1937/38 till 9 584 kronor, av vilket belopp omkring 1 917 kronor skulle avse yrkesskolavdelningens andel i dessa kostnader. Under förutsättning att ett särskilt engångsanslag kommer att anvisas för nyanskaffning av erforderliga inventarier för den ifrågasatta överstyrelsen, till vilken fråga utredningen återkommer i det följande, torde denna anslagspost på grund av den omfattande nyanskaffningen icke behöva upptagas med ett högre belopp än 2 000 kronor.

Under delposten *övriga expenser* för eget behov redovisas slutligen kostnader för *bokinköp, bindning av böcker och handlingar m. fl. ändamål*. Skolöverstyrelsens kostnader härför uppgingo sistförflutna budgetåret till 7 516 kronor. För yrkesskolavdelningens vidkommande torde dessa utgifter alltså kunna beräknas hava uppgått till omkring 1 500 kronor. Verkstadsskoleutredningen anser, att denna post i omkostnadsstaten för det nya ämbetsverket bör upptagas med 2 500 kronor.

Då någon särskild post avseende expenser för annat än eget behov icke synes erfordras för överstyrelsens för yrkesutbildning del, skulle i enlighet med de ovan gjorda beräkningarna omkostnadsstatens anslagspost till *övriga expenser* böra beräknas till sammanlagt (5 000 + 6 000 + 5 500 + 2 000 + 2 500 =) 21 000 kronor.

Slutligen bör i omkostnadsstaten upptagas medel till bestridande av *kostnader för publikationstryck*. Enligt vad utredningen inhämtat, utger yrkesskolavdelningen för närvarande icke någon självständig publikation, varför några utgifter för detta ändamål icke kunna angivas. För utgivande av tryckta statistiska sammanställningar m. m. liksom ock i övrigt anvisningar och redogörelser av mera allmänt intresse, har utredningen ansett sig böra å omkostnadsstaten beräkna ett belopp av 1 500 kronor till publikationstryck.

I överensstämmelse med vad utredningen ovan anfört skulle överstyrelsens anslag till omkostnader beräknas till 35 000 kronor att utgå på sätt framgår av nedanstående omkostnadsstat:

1. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	kronor	8 000	
2. <i>Expenser</i> :			
a. Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	4 500	
b. Övriga expenser	»	21 000	» 25 500
3. Publikationstryck	»	1 500	
			Summa förslagsanslag kronor 35 000

I samband med inrättandet av en särskild överstyrelse för yrkesutbildning torde det bli nödvändigt, att ett *engångsanslag anvisas till anskaffning av inventarier och annan kontorsutrustning*. Verkstadsskoleutredningen har under hand inhämtat, att de kontorsmöbler, vilka för närvarande användas av skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning, icke förslå för det nya ämbetsverket. Därtill kommer att dessa möbler, vilka till stor del tidigare

använts av olika kristidskommissioner, på grund av sin beskaffenhet icke synas lämpliga att övertagas av det nya ämbetsverket. Utredningen har fördenskull ansett sig böra utgå från, att överstyrelsen för yrkesutbildning i möjligaste mån erhåller nya möbler för sina tjänstelokaler. Enligt från fångvårdsstyrelsens arbetskontor under hand inhämtad uppgift uppskattas möbleringskostnaderna, inklusive gardiner, mattor och armatur, för överstyrelsens tjänstelokaler till omkring 23 000 kronor. För inköp av erforderligt antal skrivmaskiner, räknemaskiner ävensom en stencileringsmaskin torde dessutom enligt inom utredningen gjorda beräkningar erfordras ett belopp av omkring 7 000 kronor. Anslaget till utrustning av överstyrelsen för yrkesutbildning skulle alltså böra beräknas till (23 000 + 7 000 =) 30 000 kronor.

Verkstadsskoleutredningen vill i detta sammanhang ånyo erinra om ett par tidigare uttalanden rörande den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet. I den proposition (nr 96) till 1918 års riksdag, varigenom förslag framlades om en fristående överstyrelse för yrkesundervisningen, yttrade sålunda (jfr sid. 15) föredragande departementschefen, statsrådet Rydén, att de större kostnader en sådan överstyrelse möjligen kunde tillskynda statsverket komme att motsvaras av en större möjlighet för den centrala ledningen att odelat och helt ägna sig åt sina uppgifter och att därför också utgifterna komme att mångfaldiga gånger uppvägas av den vinst, som en väl ordnad och väl ledd yrkesutbildning skulle inbringa. De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ha vidare framhållit (jfr sid. 30), att utvecklingen på yrkesskolväsendets område under de senaste åren medfört, att den fortlöpande tillsynen från yrkesskolavdelningens sida över framförallt de yrkesutbildningsanstalter, som tillkommit före verkstadsskolorna för arbetslös ungdom, i viss mån kommit att eftersättas. I sin förutberörda skrivelse den 16 augusti 1938 uttalade verkstadsskoleutredningen (jfr sid. 105), att utredningen redan på ett tidigt stadium av sitt arbete kommit till den bestämda uppfattningen, att den centrala ledningen av nysnämnda verkstadsskolor för arbetslös ungdom icke fungerade på ett tillfredsställande sätt. Statskontoret slutligen har i sitt utlåtande över omnämnda sakkunnigas förslag — vilket utlåtande givetvis avsåg ej blott yrkesskolavdelningen utan jämväl skolöverstyrelsens övriga avdelningar — uttalat (jfr sid. 107) bland annat, att ämbetsverket, som på grund av remisser från ecklesiastikdepartementet hade att i betydande omfattning yttra sig i ärenden, hänförliga till skolöverstyrelsens ämbetsområde, delade vederbörande departementschefs och nämnda sakkunnigas uppfattning, att åtgärder borde vidtagas för att sätta skolöverstyrelsen i stånd att bemästra sin växande arbetsbörda. Ämbetsverket underströk vidare, att de svårigheter, med vilka skolöverstyrelsen hade att kämpa, till övervägande del syntes vara att söka i den alltmera överhandtagande mängd administrativa göromål, som

fallit under överstyrelsens handläggning. Bland andra åtgärder syntes, anförde statskontoret, det böra tagas under övervägande, om icke överstyrelsens ledning borde förstärkas med en överdirektörstjänst.

Verkstadsskoleutredningens egen uppfattning om vikten av en snar omorganisation av yrkesutbildningens centrala ledning framgår ock därav, att utredningen — därest av ett eller annat skäl en dylik omorganisation icke anses kunna ifrågakomma för närvarande — ställer sig synnerligen tveksam i frågan, huruvida i så fall icke genomförandet av det i utredningens föregående betänkande förordade systemet med centrala verkstadsskolor bör uppskjutas till den tidpunkt, då frågan om centralledningen kan lösas. I nämnda betänkande har nämligen upprepade gånger såsom förutsättning för verkstadsskoleväsendets fortsatta utbyggnad framhållits nödvändigheten av en effektivt organiserad central ledning på ifrågavarande område. Därest omorganisation icke nu kommer till stånd, finner utredningen det oundgängligt — såväl med hänsyn till verkstadsskolorna för arbetslös ungdom som till skolöverstyrelsens övriga uppgifter rörande yrkesutbildningen — att en väsentlig provisorisk förstärkning av skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning kommer till stånd. Skulle ej den i förevarande betänkande föreslagna omorganisationen av centralledningen för yrkesutbildningen vara genomförd, då en ny arbetslöshetskris inträder, måste man — enligt verkstadsskoleutredningens uppfattning — söka andra vägar i fråga om den centrala ledningen av arbetslöshetsåtgärderna på yrkesutbildningens område än de av utredningen föreslagna.

Kap. 9. Den centrala ledningens uppgifter i samband med arbetslöshet.

I betänkandet angående centrala verkstadsskolor m. m. har utredningen ägnat ett särskilt kapitel (kap. 20) åt spørgsmålet om det framtida ordnandet av yrkesutbildningen under arbetslöshetstider. Utredningen har därvid framhållit, att en successiv ändring skett i uppfattningen om ungdomsarbetslöshetens natur och att enighet numera syntes råda om, att den sida av arbetslöshetsfrågan som ungdomsarbetslösheten utgjorde måste ägnas en alldeles särskild uppmärksamhet.

Sedan utredningen härefter redogjort för ungdomsarbetslöshetens natur och omfattning m. m. under senaste arbetslöshetsperiod och åren därefter, har utredningen i nämnda kapitel sammanfattningsvis anført i huvudsak följande. Enligt utredningens mening vore man berättigad att av erfarenheterna rörande ungdomsarbetslösheten under nämnda kris draga mycket bestämda slutsatser beträffande det sätt, på vilket en eventuell ny dylik kris lämpligen borde mötas. Den industriella och i övrigt den samhällliga organisationen hade sedan dess i varje fall icke hittills — i annan mån än som följde av en förbättrad samhälllig beredskapsorganisation på olika områden — undergått sådana förändringar, att man nu hade anledning förut-sätta något väsentligt ändrat utgångsläge vid en kommande kris. Man torde sålunda kunna utgå ifrån en i stort sett fortsatt giltighet av de erfarenheter, som gjordes i samband med den föregående arbetslöshetskrisen. Man borde alltså räkna med, att av hela arbetslösheten i landet en mycket betydande del komme att utgöras av ungdomsarbetslöshet, förorsakad dels av att de unga icke under krisen vunne inträde i arbetslivet, dels ock därav att de yngsta årgångarna anställda i större utsträckning än övriga åldersgrupper finge sluta sina anställningar. Man borde vidare gå ut ifrån, att huvudmassan unga arbetslösa icke komme att ha någon och i varje fall icke tillräcklig yrkesutbildning samt att de därför skulle få svårigheter eller finna det omöjligt att vinna anställning i näringslivet, sedan krisen lättat, därest de då nått upp i 20-årsåldern. Verkstadsskoleutredningen funne på grund härav starka skäl tala för att det allmänna under arbetslöshetstider avsevärt utvidgade sin verksamhet för beredande av yrkesutbildning åt ungdomen.

Den under arbetslöshetstider behövliga utvidgningen av yrkesskolväsendet har verkstadsskoleutredningen i nämnda betänkande ansett kunna komma till stånd på olika sätt.

I första hand böra sålunda de ordinarie yrkesundervisningsanstalterna fullt utnyttjas även för beredande av sysselsättning och utbildning åt ungdom, som drabbats av arbetslöshet. Som 1934 års ungdomsarbetslöshetssakkunniga (se statens offentliga utredningar 1934: 11) framhållit, böra dessa undervisningsanstalter äga större förutsättningar att nå rationella resultat ur undervisnings- och utbildningssynpunkt än aldrig så väl organiserade tillfälliga kurser, anordnade av arbetslöshetsorgan. Det är sålunda angeläget, att det ordinarie skolväsendet erhåller möjlighet att genom lämpliga utvidgningar i så vidsträckt mån som möjligt bereda plats för arbetslös ungdom, som på eget initiativ söker utbildning.

Liksom utredningen i sitt förenämnda betänkande förutsatt, att sådana åtgärder, som vore önskvärda vid de centrala verkstadsskolorna för tillgodoseende av statens egna behov av yrkesutbildad arbetskraft, skulle komma till stånd på grund av samarbete mellan den centrala ledningen och vederbörande skolledning, förutsätter utredningen även, att genom dylikt samarbete sådana utvidgningar skola kunna åvägbringas vid de ordinarie yrkesutbildningsanstalterna, som må finnas erforderliga under tider av mera omfattande ungdomsarbetslöshet.

Vid sådana provisoriska utvidgningar av den ordinarie skolorganisationen måste emellertid noga tillses, att en skola därigenom icke blir större än som av andra orsaker kan anses lämpligt. Häri ligger i själva verket en stark begränsning av ifrågavarande åtgärders räckvidd, varför vid en omfattande arbetslöshetskris en sålunda utvidgad skolorganisation likväl icke skulle motsvara behovet.

Såsom utredningen framhållit i det tidigare betänkandet, kunna på grund därav ytterligare provisoriska åtgärder behöva vidtagas genom inrättandet av helt nya verkstadsskolor, anordnandet av fristående utbildningskurser och dylikt. Under vissa förutsättningar böra vidare särskilda kurser igångsättas för s. k. omskolning av äldre arbetare.

Enligt verkstadsskoleutredningens i nyssnämnda betänkande närmare motiverade uppfattning böra ovan avsedda provisoriska skolor och kurser helt bekostas av statsmedel. På grund härav böra de ock — i likhet med dylika av arbetslöshetskommissionen startade skolor — drivas i statlig regi. De böra därvid, såvitt icke fråga är allenast om åtgärder, som i huvudsak endast syfta till de unga arbetslösas sysselsättande, stå under omedelbar tillsyn av den centrala ledningen av yrkesskolväsendet, i den mån som verksamheten avser de områden, som höra under denna ledning. Såvitt möjligt med hänsyn till den provisoriska karaktären, bör denna skolverksamhet anordnas i överensstämmelse med motsvarande ordinarie skolorganisation.

Karakteristiskt för de åtgärder, som på ovan antytt sätt behöva vidtagas

under tider av större arbetslöshet, är, att de *måste kunna* genomföras i betydande omfattning inom en kort tidrymd. I den mån dylika provisoriska skolor skulle behöva igångsättas under den närmaste tiden, innan den av utredningen ifrågasatta organisationen med centrala verkstadsskolor genomförts, måste man vidare räkna med att vissa av de provisoriska skolorna sedermera kunna komma att bibehållas som ordinarie. Med hänsyn till nämnda förhållanden måste den fortlöpande tillsynen och kontrollen från centralorganets sida över ifrågavarande provisoriska anordningar vara synnerligen stark, även om den lokala ledningen är god.

Verkstadsskoleutredningen anser sig icke behöva närmare framhålla, att överstyrelsen för yrkesutbildning för de nya uppgifter, som sålunda under tider av mera omfattande arbetslöshet kunna tillfalla den, måste kunna beredas all den tillfälliga förstärkning av sina arbetskrafter, som påkallas av de erforderliga åtgärdernas omfattning och art. Utredningen har redan i kap. 7 uttalat, att med hänsyn särskilt till nu ifrågavarande förhållanden antalet ledamöter av överstyrelsen icke bör ovillkorligen begränsas till det av utredningen i nämnda sammanhang föreslagna. Därmed har utredningen närmast avsett, att det under en period av större ungdomsarbetslöshet kan visa sig lämpligt att såsom ledamot av överstyrelsen förordna någon representant för det statliga centrala arbetslöshetsorganet och eljest för speciell sakkunskap på något område. I fråga om den för centralorganet i övrigt erforderliga arbetskraften vill utredningen endast understryka den från senaste arbetslöshetskris gjorda erfarenheten, att det torde vara för det allmänna ur alla synpunkter fördelaktigt att förse detta organ med i olika avseenden kvalificerad och tillräcklig personal för skötandet av de nu ifrågavarande provisoriska åtgärderna. Ej minst erfordras härför personer, som äro i stånd att på ett sakkunnigt sätt övervaka de lokala anordningarna samt handha inköp av den i stor utsträckning dyrbara undervisningsmaterielen och dylikt.

Redan under »normala» tider på arbetsmarknaden måste emellertid, i den mån så är möjligt, centralorganet vidtaga erforderliga åtgärder till förberedande av de uppgifter, som kunna komma att åvila detsamma under tider av mera omfattande arbetslöshet. I sitt förslag till organisation av överstyrelsen för yrkesutbildning har utredningen räknat med att sådana åtgärder närmast skola ankomma på de befattningshavare, som inom den första (administrativa) byrån handha frågor rörande arbetsmarknadsförhållanden m. m.

Erforderliga bestämmelser i fråga om överstyrelsens åligganden i samband med arbetslöshet torde böra meddelas i instruktionen för överstyrelsen.

Kap. 10. Omorganisationens genomförande.

I sin skrivelse den 16 augusti 1938 till chefen för ecklesiastikdepartementet angående yrkesskolväsendets centrala ledning framhöll verkstadsskoleutredningen, såsom redan berörts, att det sätt, varpå den centrala ledningen för yrkesutbildningen kunde fullgöra sina uppgifter, skulle bli av avgörande betydelse för spörsmålet, om det i utredningens direktiv ifrågasatta systemet med centrala verkstadsskolor skulle fungera på ett tillfredsställande sätt, samt att den centrala ledningens möjligheter i sagda avseende bleve i hög grad ett problem om dess organisation; vissa av de spörsmål, varom talades i utredningens direktiv, vore i själva verket främst frågor om en effektiv central ledning. Under erinran att utredningen inom kort skulle framlägga förslag angående inrättande av centrala verkstadsskolor, framhöll utredningen vidare den stora betydelsen av att *planeringen för och inrättandet av* nämnda verkstadsskolor skedde under ledning av ett ur de i skrivelsen omnämnda synpunkterna effektivt centralorgan för yrkesutbildningsväsendet.

Frågan om den centrala ledningens omorganisation kan emellertid icke anses aktuell och trängande enbart ur synpunkten av en eftersträvad och eventuellt blivande utvidgning av yrkesutbildningsväsendet i landet. Verkstadsskoleutredningen har i detta avseende i kap. 7 redan ingående redogjort för arbetsförhållandena inom skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning. Därav torde framgå, att enligt utredningens uppfattning yrkesskolavdelningen med sin nuvarande organisation och tillgång å personal icke är i stånd att på tillfredsställande sätt handha ledningen ens av den redan befintliga organisationen för yrkesutbildning. Det måste betraktas såsom synnerligen betänkligt, att den ledande, samordnande och ur statens synpunkt kontrollerande del av yrkesutbildningsväsendet, som den centrala ledningen därav utgör, befinner sig i ett sådant läge. En omorganisation av den centrala ledningen bör sålunda i första rummet icke endast innebära, att man skapar förutsättningar för att kunna pålägga denna ledning nya uppgifter på ifrågavarande område. Den bör främst äsyfta att möjliggöra en rationell förvaltning av den omfattande och i stor utsträckning oenhetliga yrkesutbildningsorganisation, som redan finnes. Allenast härigenom torde man kunna åstadkomma tillräckliga garantier för att de stora anslag av statsmedel, som årligen utgå till nu ifrågavarande utbildningsändamål, komma till en verkligt effektiv användning.

Till detta komma emellertid de särskilda uppgifter, som verkstadsskoleutredningen i sitt betänkande med utredning och förslag angående centrala verkstadsskolor m. m. ansett böra åvila centralorganet för yrkesutbildning under arbetslöshetstider. I kap. 20 av nämnda betänkande har utredningen, såsom ock redan framhållits i kap. 9 här förut, sålunda förutsatt, icke blott att det statliga centralorganet för yrkesutbildning skall ha överinseende över och ta initiativ till provisoriska utvidgningar inom den ordinarie yrkesskolororganisationens ram utan jämväl, att alla åtgärder för yrkesutbildning av arbetslös ungdom utanför den ordinarie skolorganisationens ram skola, i den mån fråga är om utbildningsgrenar, som normalt sortera under nämnda centralorgan, i statens regi direkt omhänderhas av detta.

Till belysning av det senast anförda vill utredningen i detta sammanhang citera vad utredningen härom anført i sin ovannämnda skrivelse av den 16 augusti 1938. Utredningen uttalade sålunda bland annat följande.

»Såsom verkstadsskoleutredningen ovan framhållit, har utredningen redan tidigare kommit till den uppfattningen, att den centrala ledningen för de nuvarande verkstadsskolorna för arbetslös ungdom icke fungerade på ett tillfredsställande sätt. Utredningen är fullt medveten om de speciella svårigheterna i detta fall: den hastiga improvisationen av dessa skolor, bristen på klara bestämmelser, otillräckligheten av personal inom skolöverstyrelsen för de nya uppgifter, som ålades överstyrelsen m. m. *Utredningen vill emellertid betona att — även om klarare riktlinjer uppdragas för en framtida dylik verksamhet — liknande svårigheter måste uppkomma vid varje kris, svårigheter, som måste bli så mycket större, om den centrala myndigheten för yrkesskolväsendet skulle — såsom utredningen ifrågasätter — övertaga den yrkesutbildningsverksamhet, som vid den senaste krisen och i viss mån alltfjämt omhänderhaves av statens arbetslöshetskommission.*»

I anslutning till sistnämnda uttalande har verkstadsskoleutredningen sedermera i sitt omförmälda betänkande angående centrala verkstadsskolor m. m. framhållit vikten av, att den centrala ledningen av yrkesutbildningsväsendet redan under »normala» tider på arbetsmarknaden, i den mån så är möjligt, vidtager erforderliga åtgärder till förberedande av de uppgifter, som kunna komma att åvila densamma under tider av mera omfattande arbetslöshet.

Med den ställning till nu ifrågavarande spørsmål, som verkstadsskoleutredningen sålunda ansett sig böra inta, har utredningen — sedan nyssnämnda förslag om inrättande av centrala verkstadsskolor avgivits i början av oktober 1938 — strävat efter att i sin mån bidra till att skapa förutsättningar för en snar omorganisation av yrkesutbildningsväsendets centrala ledning.

Utredningen anser sig icke böra söka bedöma, huruvida — därest utredningens nu förevarande förslag skulle anses böra läggas till grund vid en sådan omorganisation — frågan härom kan och bör föreläggas redan 1939

års riksdags prövning. Utredningen vill emellertid med hänsyn bland annat till vissa kommunala förhållanden erinra om vikten av att statsmakterna snarast möjligt upptaga frågan om de nuvarande verkstadsskolornas för arbetslös ungdom framtida ställning och organisation. I detta avseende vill utredningen vidare framhålla, att utredningen i sitt nyssnämnda betänkande ifrågasatt vissa av dessa skolors omorganisation till centrala verkstadsskolor från och med den 1 juli 1940. Detta förslags genomförande synes dock förutsätta, att frågan om centrala verkstadsskolors inrättande underställes redan 1939 års riksdag. Därest detta skulle komma att ske, måste det, såsom ock framhållits i ovannämnda skrivelse av den 16 augusti 1938, anses utomordentligt önskvärt, att samtidigt jämväl spörsmålet om den centrala ledningen för yrkesskolväsendet bringas till en lösning (jfr sid. 140).

Under förutsättning av beslut av 1939 års riksdag skulle den nya centralorganisationen kunna träda i verksamhet från och med den 1 januari 1940, varigenom de ovan angivna synpunkterna såväl med avseende å yrkesutbildningsverksamheten under »normala» tider som i fråga om ett åstadkommande av den erforderliga beredskapen för verksamheten under tider av mera omfattande arbetslöshet skulle bli tillgodosedda inom så kort tid, som över huvud synes möjligt.

Då verkstadsskoleutredningen anser sig kunna utgå ifrån, att i den statsverksproposition, avseende budgetåret 1939/40, som inom kort torde komma att av Kungl. Maj:t framläggas, anslagen till skolöverstyrelsens verksamhet äro beräknade för hela nämnda budgetår, förutsätter utredningen, att — därest nu ifrågavarande omorganisationsförslag skulle komma att framläggas för riksdagen i syfte att den nya organisationen skall träda i kraft från den 1 januari 1940 — överstyrelsen dessförinnan erhåller anbefallan att inkomma med förslag i fråga om erforderliga ändringar i de för överstyrelsen sålunda beräknade anslagen för tiden den 1 januari—den 30 juni 1940.

Under enahanda förutsättning torde ändringar komma att erfordras jämväl i de förslag, som framläggas rörande anslagen till kommerskollegiet för samma budgetår.

Med avseende å *övergången till en ny organisation* tillåter sig verkstadsskoleutredningen vidare att framhålla följande.

Därest omorganisationen avses träda i kraft från och med den 1 januari 1940, synes ämbetsverket i sin helhet böra träda i verksamhet vid nämnda tid, dock att därvid beträffande den personal, som är beräknad för de kamerala göromålen, följande torde böra iakttagas. Överflyttandet av utbetalandet och, i förekommande fall, jämväl disponerandet av riksstatsanslagen till olika yrkesundervisningsändamål från statskontoret och länsstyrelserna till överstyrelsen för yrkesutbildning bör äga rum först från och med ett budget-

årsskifte, alltså — under nyssnämnda förutsättning — från och med den 1 juli 1940. För att emellertid överstyrelsen vid sistnämnda tid skall kunna övertaga ifrågavarande arbetsuppgifter är det nödvändigt, att viss personal finnes tillgänglig för utförandet av de förberedande organisatoriska åtgärderna redan under budgetåret 1939/40. Sålunda torde det vara lämpligt att kamrerarbefattningen tillsättes från och med den 1 januari 1940, under det att befattningen såsom kassör och bokhållare torde kunna anstå till den 1 april samma år. De under mellantiden inom överstyrelsen förekommande utbetalningarna m. m. torde kunna handhas av kamreraren med biträde av den administrativa byråns övriga personal i erforderlig utsträckning.

Från och med omorganisationens ikraftträdande synes vidare de tre nuvarande undervisningsrådstjänsterna å skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning böra överflyttas till den nybildade överstyrelsen. Med hänsyn till betydelsen av att redan från början tillräckliga arbetskrafter stå till överstyrelsens föfogande för de speciellt administrativa göromålen, anser sig verkstadsskoleutredningen icke kunna förorda, att något av de nuvarande undervisningsråden överflyttas såsom chef för den administrativa byrån. Med anledning härav torde å överstyrelsens personalförteckning böra uppföras en byråchefstjänst (undervisningsrådstjänst) å övergångsstat, å vilken tjänst ett av ifrågavarande undervisningsråd — därest icke något av dem skulle komma att utses till överdirektör och chef för överstyrelsen — skulle kunna överflyttas. I stället torde den tjänst såsom byråingenjör, vilken utredningen föreslagit i kap. 7, böra hållas vakant, så länge som byråchefstjänsten å övergångsstat finnes kvar, varom erforderlig föreskrift torde böra meddelas.

Beträffande härefter den nuvarande befattningen i skolöverstyrelsen såsom konsulent och särskild föredragande i ärenden angående husligt arbete erinrar verkstadsskoleutredningen om, att utredningen med hänsyn till betydelsen och omfattningen av undervisningen i husligt arbete i de allmänna skolorna samt denna undervisnings nära organisatoriska samband med övrig undervisning i samma skolor i kap. 4 framhållit, att den icke funne lämpligt, att den centrala ledningen därav för framtiden skulle utövas av eller göras beroende av den speciella sakkunskap på området, varmed den planerade överstyrelsen för yrkesutbildning måste förses. Skolöverstyrelsen borde inom sig äga tillgång till erforderlig sakkunskap för ifrågavarande uppgifter. Utredningen har emellertid icke ansett sig böra bedöma, vilka befattningar som härför äro erforderliga, och sålunda icke heller, huruvida den nuvarande konsulentbefattningen bör bibehållas inom skolöverstyrelsen. Därest emellertid så anses böra vara fallet, skulle den av utredningen i kap. 7 föreslagna byrådirektörsbefattningen icke tillsättas genom överflyttning av innehavaren av nyssnämnda konsulentbefattning.

I kap. 7 har utredningen vidare föreslagit, att från kommerskollegium skulle till den nybildade överstyrelsen överflyttas ärenden angående lärlingsunderstöd m. m. Dessa ärenden beredas och föredragas sedan lång tid till-

baka av en på övergångsstat hos kollegiet uppförd teknisk konsulent i lönegrad A (B) 24. Utredningen föreslår, att nämnda befattningshavare överflyttas till den förste byråingenjörstjänst hos den blivande överstyrelsen, som utredningen förordat i kap. 7.

Beträffande övriga ordinarie befattningshavare, som företrädesvis tjänstgöra å skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning — d. v. s. 1 sekreterare, 2 notarier, 1 kanslibitråde och 2 kontorsbiträden — vill verkstadsskoleutredningen erinra om, att såväl de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation som överstyrelsen i utlåtande över nämnda sakkunnigas förslag framhållit, att överstyrelsens kanslipersonal vore otillräcklig samt att den även i fortsättningen borde vara gemensam för hela ämbetsverket. Det torde måhända på grund härav visa sig, att nämnda befattningar eller vissa av dem böra bibehållas inom skolöverstyrelsen. Därest det icke skulle finnas lämpligt att på detta sätt åstadkomma en personalförstärkning å överstyrelsens övriga avdelningar, torde ifrågavarande befattningar böra indragas och de nuvarande innehavarna överflyttas till motsvarande befattningar i den nybildade överstyrelsen.

Såsom i annat sammanhang berörts, har ovannämnda tekniske konsulent i sitt arbete hos kommerskollegium biträde av kvinnlig biträdespersonal, motsvarande minst en arbetskraft. Huruvida i samband med ifrågavarande arbetsuppgifters överflyttande till en nybildad överstyrelse jämväl någon kvinnlig befattningshavare bör överflyttas till överstyrelsen, har utredningen icke ansett sig kunna bedöma.

I fråga om anslagsberäkningar m. m. hänvisar utredningen till vad som därom anförts i kap. 8.

S a m m a n s t ä l l n i n g

**upprättad inom skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning rörande under år
1937 å yrkesskolavdelningen handlagda ärenden.¹**

Ärenden	A n t a l				Anmärkningar rörande handläggningen m. m.
	inför gene- ral- direk- tören	inför avdel- nings- chefen	å rotel	summa	
A. Ärenden rörande tekniska läroverk och jämförliga anstalter.					
1. Anslagsfrågor.....	30	—	—	30	Därav 10 i riksdagspetita.
2. Tillsättning av tjänster	13	—	3	16	
3. » » styrelse	4	1	—	5	
4. Extraläraryförordnanden	—	182	—	182	
5. Tjänstledighet för rek- torer och lärare....	11	18	—	29	
6. Lärares lönefrågor....	11	52	1	64	
7. Pensionsfrågor.....	5	—	—	5	
8. Elevdispenser.....	2	3	—	5	
9. Inträdesprövning.....	—	1	—	1	
10. Avgångsexamen.....	23	9	1	33	
11. Efterprövning.....	—	18	—	18	
12. Ansökningar om elev- stipendier.....	67	—	—	67	
13. Terminernas omfatt- ning.....	—	9	—	9	
14. Undervisningens anord- nande.....	3	7	—	10	
15. Godkännande av under- visningsmateriel....	—	1	—	1	
Särskilda anstalter:					
16. reglemente.....	—	1	—	1	
17. undervisningsplaner.	—	2	—	2	
18. Större utredningar....	7	1	—	8	Omfattningen varierande. Utlåtan- den rörande sakkunnigbetänkanden, merendels utförliga och förenade med kostnadsberäkningar. Oftast av så- dan art, att facklig och pedagogisk erfarenhet är nödvändig.

¹ I tabellerna ha icke medräknats till yrkesskolavdelningen inkomna Kungl. Maj:ts beslut (192 stycken) ej heller från vederbörande rektorer och skolstyrelser insända årsredogörelser, terminskataloger, protokoll angående lärares antagande, utfärdade tjänstgöringsbetyg, anmälningar om styrelsesammansättning, uppgifter på lärjungeantal, examenstabeller, betygskataloger, arbetsordningar och dylikt, vilka ärenden (tillhoppa 729 från 12 tekniska läroverk och därmed jämförliga läroanstalter, 6 handelsgymnasier, 148 kommunala och 65 enskilda anstalter för yrkesundervisning samt 4 skolköks- och 4 handarbetsseminarier) kräva en viss mer eller mindre tidsödande granskning och bearbetning.

Ärenden	A n t a l				Anmärkningar rörande handläggningen m. m.
	inför general- direk- tören	inför avdel- nings- chefen	å rotel	summa	
19. Råd och upplysningar angående undervis- ningen i allmänhet	—	2	45	47	Därtill ett antal personligt ställda skrivelser med förfrågningar, vilka icke äro diarieförda. Relativt tidsödande ärenden förekomma inom gruppen.
20. Övriga ärenden.....	4	2	1	7	
21. Personalärenden rör- ande skolöversty- relsen.....	666	—	1	667	
Summa	846	309	52	1 207	

B. Ärenden, berörande mer än ett av de tre områdena hantverk och industri, handel och husligt arbete.

1. Understöd till kommu- nala anstalter för yrkesundervisning..	179	2	1	182	Kontroll av vederbörligt åtagande av kostnaderna. Granskning av utgifts- och inkomststater. Kontroll att undervisningsplaner äro fastställda för uppgivna kurser. Kontroll av understödsberäkningen beträffande löner. Bedömning av behovet av förbrukningsmateriel, eventuellt efter införskaffande av specifikationer. Prövning av ansökt belopp till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel, eventuellt infordrande av fullständig förteckning. Jämförelse med föregående års understödsbelopp. Föredragning. Utskrift. Beloppen antecknas å kortregister.
2. Understöd till enskilda anstalter för yrkes- undervisning.....	64	—	—	64	
3. Reglementsbestämmel- ser för kommunala anstalter.....	—	54	—	54	Inkomna förslag granskas och redigeras. Föredragning, utskrivning etc.
4. Förteckningar över un- dervisningsmateriel, att anskaffas med statsunderstöd.....	—	76	—	76	Saklig granskning av förslag till anskaffning. Jämförelse med tidigare anskaffningar. Formell granskning och redigering. Föredragning, utskrivning etc. Inkomna förslag beröra merendels mer än en rotel.

Ärenden	A n t a l				Anmärkningar rörande handläggningen m. m.
	inför general- direk- tören	inför avdel- nings- chefen	å rotel	summa	
5. Godkännande av lokaler för kommunala anstalter för yrkesundervisning.....	4	11	—	15	De flesta hithörande ärenden taga ringa tid. Vissa dock förenade med granskning av ritningar. Eventuellt införskaffande av yttrande av byggnadsakkunnigt biträde.
6. Godkännande av lokaler för enskilda anstalter för yrkesundervisning.....	—	5	—	5	
7. Ansökningar om stipendier till elever vid kommunala och enskilda anstalter	—	1 058	—	1 058	Inkomna sammanställningar jämföras med elevernas ansökningar. Behovsgrad och belopp bedömas. Ett flertal faktorer inverka och måste tagas i betraktande. Jämförelse i förekommande fall med tidigare bedömning av samma elev. Kontroll av lämnade uppgifter å kursens längd. Uträkning av understödsbelopp för hela kurstiden. Eventuellt uppdelning på olika budgetår. Skriftväxling. Telefonsamtal. Föredragning (3 deltagande). Skrivelse till K. B. och skolstyrelse.
8. Termins- och kursavgifter.....	—	13	—	13	
9. Behörighet för lärare vid kommunala anstalter.....	—	372	—	372	Granskning, infordrande av nödiga kompletteringar, eventuellt remittering till inspektör eller sakkunnig. Föredragning, utskrift, införande å kortregister.
10. Godkännande av lärare vid enskilda anstalter	—	4	—	4	Granskning, infordrande av nödiga kompletteringar, eventuellt remittering till inspektör eller sakkunnig. Föredragning, utskrift.
11. Rektorer och inspektorer.....	97	—	—	97	Granskning, infordrande av eventuella kompletteringar. Föredragning, utskrift.
12. Tjänstledighet för rektor.....	2	7	—	9	
13. Reglering av tjänster, pension.....	—	3	—	3	
14. Undervisningens anordnande.....	1	24	1	26	
15. Elevdispenser.....	—	10	—	10	

Ärenden	A n t a l				Anmärkningar rörande handläggningen m. m.
	inför general- direk- tören	inför avdel- nings- chefen	å rotel	summa	
16. Yrkespedagogiska kurser.....	6	3	187	196	Planering, kostnadsberäkning, detaljerade program, ordnande för auskultationer och provlektioner, anskaffning av ledare, föreläsare och lärare, kungörelse, granskning av ansökningar, antagning, beräkning av understöd till deltagare, igångsättning, övervakning, avslutning, intyg om deltagande, likvidering etc.
17. Större utredningar...	8	3	2	13	Omfattningen varierande. Utlåtanden rörande sakkunnigbetänkanden, merendels utförliga och förenade med kostnadsberäkningar. Oftast av sådan art, att facklig och pedagogisk erfarenhet är nödvändig.
18. Råd och upplysningar rörande yrkesundervisningen i allmänhet	4	4	26	34	Därtill ett antal personligt ställda skrivelser med förfrågningar, vilka icke äro diarieförda. Relativt tidsödande ärenden förekomma inom gruppen.
19. Övriga ärenden.....	21	13	23	57	
Summa	386	1 662	240	2 288	

C. Ärenden rörande hantverk och industri.

1. Understöd till kommunala anstalter för yrkesundervisning....	23	24	3	50	} Därav 8 i riksdagspetita. Kontroll av vederbörligt åtagande av kostnaderna. Granskning av utgifts- och inkomststater. Kontroll att undervisningsplaner äro fastställda för uppgivna kurser. Kontroll av understödsberäkningen beträffande löner. Bedömning av behovet av förbrukningsmateriel, eventuellt efter införskaffande av specifikationer. Prövning av ansökt belopp till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel. Eventuellt infordrande av fullständig förteckning. Jämförelse med föregående års understödsbelopp. Föredragning. Utskrift. Beloppen antecknas å kortregister.
2. Understöd till enskilda anstalter för yrkesundervisning.....	5	—	—	5	
3. Reglementsbestämmelser för kommunala anstalter.....	—	19	—	19	} Inkomna förslag granskas och redigeras. Föredragning, utskrivning etc.
4. Reglementsbestämmelser för enskilda anstalter.....	—	1	—	1	

Ärenden	A n t a l				Anmärkningar rörande handläggningen m. m.
	inför gene- ral- direk- tören	inför avdel- nings- chefen	å rotel	summa	
5. Undervisningsplaner för kommunala anstalter (nya och ändrade).....	—	255	—	255	Inkomna förslag till timplan och kursfördelning granskas och redigeras till innehåll och uppställning. Infordrande av kompletterande uppgifter, telefonsamtal, skriftväxling, besök. Formell bearbetning av förslagen. Föredragning, utskrivning etc.
6. Undervisningsplaner för enskilda anstalter (nya och ändrade)..	—	32	—	32	
7. Förteckningar över undervisningsmateriel, att anskaffas med statsunderstöd.....	—	74	—	74	Saklig granskning av förslag till anskaffning. Jämförelse med tidigare anskaffningar. Formell granskning och redigering. Föredragning, utskrivning etc. Inkomna förslag beröra merendels mer än en rotel.
8. Godkännande av lokaler för kommunala anstalter.....	—	17	—	17	De flesta hithörande ärenden taga ringa tid. Vissa dock förenade med granskning av ritningar. Eventuellt införskaffande av yttrande av byggnadssakkunnigt biträde.
9. Godkännande av lokaler för enskilda anstalter.....	—	12	—	12	
10. Ansökningar om elevstipendier.....	—	2 873	—	2 873	Inkomna sammanställningar jämföras med elevernas ansökningar. Behovsgrad och belopp bedömas. Ett flertal faktorer inverka och måste tagas i betraktande. Jämförelse i förekommande fall med tidigare bedömning av samma elev. Kontroll av lämnade uppgifter å kursens längd. Uträkning av understödsbelopp för hela kurs tiden. Eventuellt uppdelning på olika budgetår. Skriftväxling. Telefonsamtal. Föredragning (3 deltagande). Skrivelse till K. B. och skolstyrelse.
11. Termins- och kursavgifter.....	—	7	—	7	
12. Behörighet för lärare vid kommunala anstalter.....	—	342	1	343	Granskning, infordrande av nödiga kompletteringar, eventuellt remittering till inspektör eller sakkunnig. Föredragning, utskrift, införande å kortregister.

Ärenden	A n t a l				Anmärkningar rörande handläggningen m. m.
	inför gene- ral- direk- tören	inför avdel- nings- chefen	å rotel	summa	
13. Godkännande av lärare vid enskilda anstalter	—	277	—	277	Granskning, infordrande av nödiga kompletteringar, eventuellt remittering till inspektör eller sakkunnig. Föredragning, utskrift.
14. Rektorer, inspektorer och examensombud	64	3	—	67	Granskning, infordrande av eventuella kompletteringar. Beträffande examensombud för yrkeskurser för elektriska installatörer samrådande med kommerskollegium. Föredragning, utskrift.
15. Reglering av tjänster, pension.....	2	3	—	5	
16. Lärares anställning...	4	—	—	4	
17. Undervisningens anord- nande.....	—	34	—	34	
18. Elevdispenser.....	—	22	—	22	
19. Större utredningar....	—	1	—	1	Omfattningen varierande. Utlåtanden rörande sakkunnigbetänkanden, merendels utförliga och förenade med kostnadsberäkningar. Oftast av sådan art, att facklig och pedagogisk erfarenhet är nödvändig.
20. Råd och upplysningar rörande yrkesunder- visningen i allmänhet	—	5	103	108	Därtill ett antal personligt ställda skrivelser med förfrågningar, vilka icke äro diarieförda. Relativt tidsödande ärenden förekomma inom gruppen.
21. Övriga ärenden.....	8	15	9	32	
Summa	106	4 016	116	4 238	

D. Ärenden rörande handel.

Handelsgymnasier:					
1. Anslag m. m.....	5	1	—	6	Därav 2 i riksdagspetita.
2. Lärare och lönefrågor	1	23	—	24	
3. Resestipendier.....	3	—	—	3	
4. Understöd till kommu- nala anstalter för yr- kesundervisning....	6	—	—	6	Kontroll av vederbörligt åtagande av kostnaderna. Granskning av utgifts- och inkomststater. Kontroll att undervisningsplaner äro fastställda för uppgivna kurser. Kontroll av understödsberäkningen beträffande löner. Bedömning av behovet av förbrukningsmateriel, eventuellt efter införskaffande av specifikationer. Pröv-

Ärenden	A n t a l				Anmärkningar rörande handläggningen m. m.
	inför gene- ral- direk- tören	inför avdel- nings- chefen	å rotel	summa	
5. Reglementsbestämmelser för kommunala anstalter för yrkesundervisning.....	—	1	—	1	Inkomna förslag granskas och redigeras. Föredragning, utskrivning etc.
6. Reglementsbestämmelser för enskilda anstalter för yrkesundervisning.....	—	2	—	2	
7. Undervisningsplaner för kommunala anstalter (nya och ändrade).....	—	44	—	44	
8. Undervisningsplaner för enskilda anstalter (nya och ändrade)..	—	7	—	7	
9. Förteckning över undervisningsmateriel, att anskaffas med statsunderstöd.....	—	18	—	18	Saklig granskning av förslag till anskaffning. Jämförelse med tidigare anskaffningar. Formell granskning och redigering. Föredragning, utskrivning etc. Inkomna förslag beröra merendels mer än en rotel.
10. Ansökningar om elevstipendier.....	—	549	—	549	Inkomna sammanställningar jämföras med elevernas ansökningar. Behovsgrad och belopp bedömas. Ett flertal faktorer inverka och måste tagas i betraktande. Jämförelse i förekommande fall med tidigare bedömning av samma elev. Kontroll av lämnade uppgifter å kursens längd. Uträkning av understödsbelopp för hela kurstiden. Eventuellt uppdelning på olika budgetår. Skriftväxling. Telefonsamtal. Föredragande (3 deltagande). Skrivelse till K. B. och skolstyrelse.
11. Termins- och kursavgifter.....	—	4	—	4	
12. Behörighet för lärare vid kommunala anstalter.....	—	115	—	115	Granskning, infordrande av nödiga kompletteringar, eventuellt remittering till inspektör eller sakkunnig. Föredragning, utskrift, införande å kortregister.

Ärenden	A n t a l				Anmärkningar rörande handläggningen m. m.
	inför general- direk- tören	inför avdel- nings- chefen	å rotel	summa	
13. Godkännande av lärare vid enskilda anstalter	—	99	—	99	Granskning, infordrande av nödiga kompletteringar, eventuellt remittering till inspektör eller sakkunnig. Föredragning, utskrift.
14. Rektorer och inspektorer.....	4	—	—	4	Granskning, infordrande av eventuella kompletteringar. Föredragning, utskrift.
15. Reglering av tjänster, pension.....	2	2	—	4	
16. Undervisningens anordnande.....	4	23	—	27	
17. Elevdispenser.....	—	11	—	11	
18. Råd och upplysningar rörande yrkesundervisningen i allmänhet	—	1	8	9	Därtill ett antal personligt ställda skrivelser med förfrågningar, vilka icke äro diariesförda. Relativt tidsödande ärenden förekomma inom gruppen.
19. Övriga ärenden.....	3	—	1	4	
Summa	28	900	9	937	

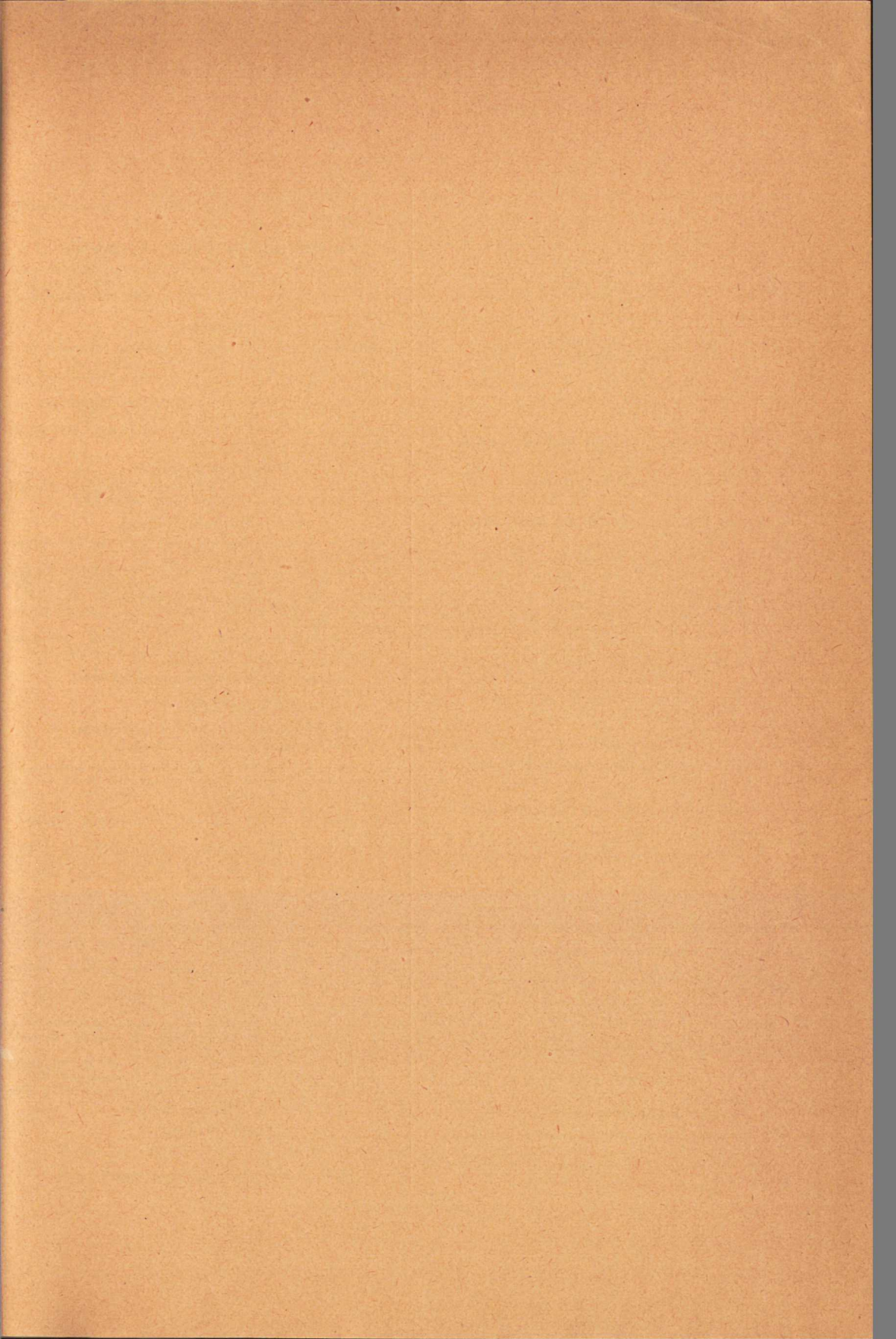
E. Ärenden rörande husligt arbete.¹

1. Handarbets- och skolköksseminarier: avgångsbetygs kompetensvärde.....	10	—	—	10	Kontroll av vederbörligt åtagande av kostnaderna. Granskning av utgifts- och inkomststater. Kontroll att undervisningsplaner äro fastställda för uppgivna kurser. Kontroll av understödsberäkningen beträffande löner. Bedömning av behovet av förbrukningsmateriel, eventuellt efter införskaffande av specifikationer. Prövning av ansökt belopp till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel. Eventuellt infordrande av fullständig förteckning. Jämförelse med föregående års understödsbelopp. Föredragning. Utskrift. Beloppen antecknas å kortregister.
2. Understöd till kommunala anstalter för yrkesundervisning.....	3	—	—	3	
3. Understöd till enskilda anstalter för yrkesundervisning.....	2	—	—	2	
4. Reglementsbestämmelser för kommunala anstalter.....	—	2	—	2	
5. Reglementsbestämmelser för enskilda anstalter.....	—	2	—	2	Inkomna förslag granskas och redigeras. Föredragning, utskrivning etc.

¹ Avser icke ärenden rörande husligt arbete, som belöpa å läroverks- och folkskolavdelningarna.

Ärenden	A n t a l				Anmärkningar rörande handläggningen m. m.
	inför gene- ral- direk- tören	inför avdel- nings- chefen	å rotel	summa	
6. Undervisningsplaner för kommunala anstalter (nya och ändrade).....	—	64	—	64	
7. Undervisningsplaner för enskilda anstalter (nya och ändrade)...	—	13	—	13	
8. Förteckningar över undervisningsmateriel, att anskaffas med statsunderstöd.....	—	48	—	48	Saklig granskning av förslag till anskaffning. Jämförelse med tidigare anskaffningar. Formell granskning och redigering. Föredragning, utskrivning etc. Inkomna förslag beröra merendels mer än en rotel.
9. Godkännande av lokaler för kommunala anstalter.....	—	7	—	7	} De flesta hithörande ärenden taga ringa tid. Vissa dock förenade med granskning av ritningar. Eventuellt införskaffande av yttrande av byggnads-sakkunnigt biträde.
10. Godkännande av lokaler för enskilda anstalter.....	—	7	—	7	
11. Ansökningar om elevstipendier.....	3	1 189	—	1 192	Inkomna sammanställningar jämföras med elevernas ansökningar. Behovsgrad och belopp bedömas. Ett flertal faktorer inverka och måste tagas i betraktande. Jämförelse i förekommande fall med tidigare bedömning av samma elev. Kontroll av lämnade uppgifter å kursens längd. Uträkning av understödsbelopp för hela kurstiden. Eventuellt uppdelning på olika budgetår. Skriftväxling. Telefonsamtal. Föredragning (3 deltagande). Skrivelse till K. B. och skolstyrelse.
12. Termins- och kursavgifter.....	—	3	—	3	
13. Behörighet för lärare vid kommunala anstalter.....	—	84	—	84	Granskning, infordrande av nödiga kompletteringar, eventuellt remittering till inspektör eller sakkunnig. Föredragning, utskrift, införande å kortregister.
14. Godkännande av lärare vid enskilda anstalter	—	49	—	49	Granskning, infordrande av nödiga kompletteringar, eventuellt remittering till inspektörer eller sakkunnig. Föredragning, utskrift.
15. Rektorer och inspektorer	3	—	—	3	Granskning, infordrande av eventuella kompletteringar. Föredragning, utskrift.

Ärenden	A n t a l				Anmärkningar rörande handläggningen m. m.
	inför gene- ral- direk- tören	inför avdel- nings- chefen	å rotel	summa	
16. Reglering av tjänster, pension.....	4	5	—	9	Omfattningen varierande. Utlåtanden rörande sakkunnigbetänkanden, merendels med nödvändighet utförliga och förenade med kostnadsberäkningar. Oftast av sådan art, att facklig och pedagogisk erfarenhet är nödvändig.
17. Lärares anställning....	1	—	—	1	
18. Undervisningens an- ordnande.....	—	8	1	9	
19. Elevstipendier.....	—	6	—	6	
20. Större utredningar....	1	—	—	1	
21. Råd och upplysningar rörande yrkesunder- visningen i allmänhet	—	—	20	20	Därtill ett antal personligt ställda skrivelser med förfrågningar, vilka icke äro diarieförda. Relativt tidsödande ärenden förekomma inom gruppen.
22. Övriga ärenden.....	8	3	—	11	
Summa	35	1 490	21	1 546	

Statens offentliga utredningar 1938

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Riktlinjer för en lagstiftning om ägareförbehåll och avbetalningsköp. [11]

Betänkande med förslag till lotteriförordning m. m. [17]

Betänkande med förslag till lag om frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda m. m. [18]

Betänkande med förslag till reformerad hyreslagstiftning. [22]

Betänkande med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. [25]

Betänkande med förslag till trafikförsäkringslag jämte därmed sammanhängande författningar. [27]

Betänkande med förslag rörande djurskyddslagstiftning. [36]

Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk. 1. Lagtext. [43] 2. Motiv m. m. [44]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden enligt beredningsnämndernas förslag vid 1938 års allmänna fastighetstaxering. [12]

1936 års uppborrdskommitté. Betänkande med förslag till omorganisation av uppborrdsväsendet och folkbokföringen m. m. Del 1. Uppborrdsväsendet. [46] Del 2. Folkbokföringen. [41] Del 3. Organisation och kostnader. [48]

Uppborrd- och folkbokföringsreformen. [51]

1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till icke-ordinariereglemente. [52]

1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till militärt avlöningsreglemente. [55]

Politi.

Betänkande ang. omorganisation av polisskolan i Stockholm m. m. [1]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande i näringsfrågan. [6]

Betänkande ang. barnbegränsningsbidrag m. m. [7]

Betänkande ang. förvärvsarbete kvinnors rättsliga ställning vid äktenskap och barnsbörd. [13]

Betänkande ang. »landsbygdens avfolkning». [15]

Yttrande med sociala synpunkter på befolkningsfrågan. [19]

Betänkande ang. barnkrubbor och sommarkolonier m. m. [20]

Arbetslöshetsräkningen den 31 augusti 1937. Del 1. [21]

Betänkande med vissa demografiska utredningar. [24]

Betänkande med utredning och förslag rörande statsbidrag till anordnande av bostäder åt äldre och ånkor i s. k. pensionärshem. [40]

Betänkande med förslag ang. reglering av strandbebyggelsen m. m. [45]

Betänkande ang. gift kvinnors förvärvsarbete m. m. [47]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med utredning och förslag rörande produktions- och avsättningsförhållandena inom trädgårdsnäringen. [5]

Den statliga egnahemsverksamheten. [34]

Betänkande med förslag till ändringar i arrendelagstiftningen. [38]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Utredning rörande skogsnäringens ekonomiska läge med förslag till åtgärder för höjande av näringens bärkraft. 1. Förberedande undersökningar och uttalanden. [53]

Industri.

Byggnadsindustrin i Sverige. 1. Allmän översikt, yttranden och förslag. [10] 2. Arbetsgivares och löntagares inkomster. [3] 3. Arbetslöshetens omfattning och växlingar. [4]

Betänkande jämte lagförslag ang. lärlingsutbildningen inom hantverket och den mindre industrin. [30]

Normalbestämmelser för järnkonstruktioner till byggnadsverk (järnbestämmelser). [37]

Handel och sjöfart.

Betänkande med utredning och förslag ang. åtgärder till den svenska exportnäringens främjande. [42]

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till lag om enskilda vägar m. m. [23]

1936 års järnvägskommitté. Betänkande rörande åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. [28]

Försöksutredning beträffande omfattningen av yrkesmässig godstrafik med automobil eller släpvagn under år 1937. [31]

Betänkande med förslag till statliga åtgärder för stöd- jande av privatflygningens utveckling i Sverige. [39]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

Förslag till revision av den svenska kyrkohandboken. [2]

1936 års yrkesskolsakkunniga. Betänkande med förslag rörande omorganisation av vissa delar av tekniska skolan i Stockholm. [8]

Betänkande och förslag ang. skolöverstyrelsens organisation. [14]

Betänkande och förslag ang. verksamheten vid kungl. dramatiska teatern, dess förvaltning och ledning. [16]

Betänkande med utredning och förslag ang. centrala verkstadsskolor m. m. [26]

Betänkande med utredning och förslag ang. intagning av elever i första klassen av de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. [29]

Betänkande med utredning och förslag ang. begynnelse- språket i realskolan. [32]

Betänkande och förslag rörande den andliga vården inom försäkringsväsendet. [33]

Betänkande och förslag ang. utsträckning av den årliga lästiden vid folkskolan m. m. [35]

1936 års yrkesskolsakkunniga. Betänkande med förslag ang. utbildningen av lärare i teckning och i slöjd samt för yrkesundervisningen. [49]

Betänkande ang. utbildningen av lärare vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. [50]

Betänkande med utredning och förslag ang. överstyrelse för yrkesutbildning. [54]

Försvarsväsen.

Utlåtande rörande flottans fartygstyper m. m. [9]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Iduns tryckeri aktiebolag

Esselte ab. Stockholm 1938